

විනාශකාරී ගවේෂණයේ පැවැත්ම.....

තිරසාර 2024

THIRASAARA

ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය

සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශිෂ්‍ය සංගමය
ජ්‍යෙෂ්ඨ විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

තීරසාර

ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය

විචාරශීලී ගවේෂණයේ පෙර දැක්ම...

සියලුම හිමිකම් ඇවිරිණි.

දෙවැනි ප්‍රකාශනය. 2024 ඔක්තෝම්බර්

ISSN 2950-7103

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ, භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ, සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය විසින් 2024 ඔක්තෝම්බර් මස ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී.

උපදේශක මණ්ඩලය

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ අංශාධිපතිතුමා ඇතුළු සියලුම ආචාර්ය මණ්ඩලයේ මහත්ම මහත්මීන්

නියාමනය හා අධීක්ෂණය

කථිකාචාර්ය වෙසිකා කාංචනා මහත්මිය,
ජ්‍යෙෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරික,
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය.

මෙහෙයවීම

එස්. ඒ. එම්. ඩී. කේ. සමරසිංහ
සභාපති,
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය

ආර්. දිල්මි කවිෂා ද සොයිසා
ලේකම්,
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය

සංස්කාරක මණ්ඩලය

එම්. කරුෂි දිව්‍යාංගි ගුණසේකර
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

දේවින්දි සඳුනිකා තුඩේවත්ත
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව ප්‍රථම වසර

පිට කවර නිර්මාණය

හංසනී නිමේසිකා
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

උපේක්ෂා කාවින්දි බස්නායක
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

පරිගණක අක්ෂර සංයෝජනය හා පිටු සැකසීම

හංසනී නිමේසිකා
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

සෝදුපක් කියැවීම

එස්. ඒ. එම්. ඩී. කේ. සමරසිංහ
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

එච්. එල්. අයි. මිහිරිනි
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

ඩබ්. ඩී. කේ. පමෝදි ලක්ෂානි විජේසිංහ
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

බී. ඒ. ඔෂධි රවිහාරි
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

එම්. තරුණි දිව්‍යාංගි ගුණසේකර
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

ආර්. දිල්මි කවිෂා ද සොයිසා
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

කේ. ඒ. නුරාධි නිමාශා
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

එම්. එම්. සවිඳු දිල්ෂාර
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

කේ. ටී. ඩී. කුමාරපේලි
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

පී. පී. ටී. වත්තුහේවා
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

ටී. ඩී. එස් නිමාශා
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

ලේඛක මණ්ඩලය

ජ්‍යෙෂ්ඨ විනේකා මහාචාර්ය ආර්.කේ.එල්.එම් ධර්මසිරි

අංශාධිපති

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය

ආධුනික කථිකාචාර්ය ආර්.එම් ඔෆ්විතාස රත්නායක

සමාජ විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය

සහකාර කථිකාචාර්ය ආර්.එම් කලිඳු රත්නායක

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය

සහකාර කථිකාචාර්ය කේ.ඒ රංගනී ලක්මාලි

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය

සහකාර කථිකාචාර්ය යලිඳු කේ. ජයවීර

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය

කේ. එම්. මල්මිණි කෞශල්‍යා බණ්ඩාර

සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

ඩබ්. ඕ. කේ. පී. එල් විජේසිංහ

සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

ජේ. ඒ. දිනිති තාරකා ජයතිලක ආරච්චි

භූගෝලවිද්‍යා ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

ඉසුරු උදාකර යකන්දාවල

සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

එස්. ඒ. එම්. ඩී. කේ. සමරසිංහ

සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

ආර්.ඩී.කේ. ද සොයිසා

සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

එම්. එම්. සවිදු දිල්මාර
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

පියුම් ප්‍රමුදිතා තත්සරණ වත්තුභේවා
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

ආර්. පී. ඉෂාන් මදුසංක
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

ඩී. එම්. ලසිත් සවිත්ත මදුරප්පෙරුම
ආර්ථික විද්‍යා ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව ප්‍රථම වසර

විමර්ශන මණ්ඩලය

ජ්‍යෙෂ්ඨ විනේතෘ මහාචාර්ය ආර්.කේ.එල්.එම් ධර්මසිරි මහතා

මහාචාර්ය ඒ. ජී අමරසිංහ මහතා

මහාචාර්ය නිශාන් සකලසූරිය මහතා

විශ්‍රාමික මහාචාර්ය යූ.ඒ වන්දුසේන මහතා

මහාචාර්ය නවරත්න බණ්ඩා මහතා

ජ්‍යෙෂ්ඨ කලීකාචාර්ය මංගල ජයරත්න මහතා

ජ්‍යෙෂ්ඨ කලීකාචාර්ය සම්පත් අරුණශාන්ත මහතා

ජ්‍යෙෂ්ඨ කලීකාචාර්ය සුජානි රත්නසේකර මහත්මිය

සමාජීය විද්‍යා පීඨාධිපතිතුමාගේ පණිවුඩය

කැලණිය විශ්ව විද්‍යාලයේ භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශිෂ්‍ය සංගමය විසින් එළිදැක්වනු ලබන ‘තිරසාර’ ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහයේ දෙවන කලාපය වෙනුවෙන් සුභාශිංසන පණිවුඩයක් එකතු කරන්නේ ඉමහත් වූ සොම්නසිනි.

සංවර්ධන අධ්‍යයනය උපාධි පාඨමාලාව හදාරනු ලබන විද්‍යාර්ථීන්ගේ ශාස්ත්‍රීය ඥානය පුළුල් කරමින් ශාස්ත්‍රීය කුසලතා වර්ධනය කිරීමෙහිලා මහඟු දායකත්වයක් මෙවැනි ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහයක් තුළින් සිදු වන බව මාගේ විශ්වාසයයි. එහිදී මෙවැනි ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහයක් එළිදැක්වීම සඳහා මග පෙන්වූ භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ අංශාධිපතිතුමා ඇතුළු ආචාර්ය මණ්ඩලයටත්, ඇපකැප වී ක්‍රියා කළ සියලුම විද්‍යාර්ථීන්ටත් සුභාශිංසන පිරිනමන අතර ශාස්ත්‍රීය උන්නතිය වෙනුවෙන් මෙම කාර්යයෙහි අඛණ්ඩ පැවැත්ම සඳහා ශක්තිය ධෛර්යය ප්‍රාර්ථනා කරමි. ඔබ සැමගේ අනාගතයට මම සුභ පැතුම් එක් කරමි.

මහාචාර්ය එම්. එම්. ගුණතිලක,
පීඨාධිපති,
සමාජීය විද්‍යා පීඨය,
කැලණිය විශ්ව විද්‍යාලය.

අංශාධිපතිතුමාගේ පණිවුඩය

කැලණිය විශ්ව විද්‍යාලයේ භූගෝලවිද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය විසින් සම්පාදනය කරන ලද තිරසාර ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහයේ දෙවන කලාපය එළි දැක්වීම අගය කොට සලකන අතර ඒ වෙනුවෙන් සුභාශිංසන පණිවුඩයක් එකතු කරන්නේ ඉමහත් වූ සොම්නසිනි.

නව දැනුම් තුළින් අර්ථාන්විත හෙට දවසක් විද්‍යාර්ථීන් වෙත ළගා කරවීම උදෙසා භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයෙන් සිදු කරනුයේ මනා වූ පිටිවහලකි. විෂයන් ගණනාවක සුසංයෝගයෙන් සැදුම්ලත් සංවර්ධන අධ්‍යයනය විෂය නිරන්තරයෙන් යාවත්කාලීන වෙමින් පවතින විෂයක් බවට සඳහන් කරනු කැමැත්තෙමු. සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය විසින් “තිරසාර - දෙවන කලාපය” ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය එළිදැක්වීම ආධුනික පර්යේෂකයන් සහ ලේඛකයන් දිරිමත් කිරීමට ගත් කාලීන ප්‍රයත්නයක් ලෙස අගය කළ යුතුය.

එහිදී මෙවැනි ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහයක් එළිදැක්වීම සඳහා මග පෙන් වූ සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරිකතුමිය ඇතුළු ආචාර්ය මණ්ඩලයටත්, සහය සංස්කාරක වරියන්ටත්, මේ සඳහා ඇප කැප වී ක්‍රියා කළ සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයේ සියලුම නිලධාරීන්ට සහ සියලුම විද්‍යාර්ථීන්ටත් සුභාශිංසන පිරිනමන අතර ශාස්ත්‍රීය උන්නතිය වෙනුවෙන් මෙම කාර්යයෙහි අඛණ්ඩ පැවැත්ම සඳහා ශක්තිය ධෛර්යය ප්‍රාර්ථනා කරමි.

විනේතා මහාචාර්ය ලාල් මර්වින් ධර්මසිරි
අංශාධිපති,
භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය,
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය.

ජ්‍යෙෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරිකතුමියගේ පණිවුඩය

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ, භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය මගින් ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලබන ‘තිරසාර’ දෙවන කලාපයට හෘදයාංගම සුභාශිංසන පිරිනමමි. නව දැනුම සම්පාදනය සහ පවතින දැනුම යාවත්කාලීන කිරීම සහ ඒවායේ භාවිතයන් මගින් සංවර්ධන අභියෝග ජයගැනීමට අවකාශය නිර්මාණය වේ.

සංවර්ධන අධ්‍යයන විද්‍යාර්ථීන් විසින් සම්පාදනය කරනු ලබන මෙම ප්‍රකාශය සංවර්ධනයේ බහුමානීය ක්ෂේත්‍ර ඔස්සේ නව ශාස්ත්‍රීය දැනුම සම්පාදන ප්‍රයත්නයක් ලෙස පෙන්වාදිය හැකිය. මෙම කර්තව්‍යය සාර්ථක කර ගැනීමට නිතැතින් සහයෝගය ලබා දුන් භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ අංශාධිපතිතුමා ඇතුළු සියලුම ආචාර්ය මණ්ඩලයටත්, සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයටත් මාගේ ස්තූතිය පිරිනමමි.

ආර්. ඒ. වෙසිකා කාංචනා
ජ්‍යෙෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරික
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය
භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

සංස්කාරක සටහන

අර්ථාන්විත හෙට දවසක් ජයග්‍රහණය කරවීම උදෙසා කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ, භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය විසින් විද්‍යාර්ථීන්ට ලබා දෙනුයේ මහත් වූ මඟපෙන්වීමකි. පිටිවහලකි. භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය යටතේ පවතින සංවර්ධන අධ්‍යයන විෂය යනු, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයට පමණක්ම ආවේණික වූ නිරන්තරයෙන් යාවත්කාලීන වන, විෂයන් ගණනාවක එකතුවෙන් සැදුම්ලත් නව ලෝකයට ප්‍රවේශ වන බහුමානීය විෂයක් බව සඳහන් කරනු කැමැත්තෙමු. සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය විසින් එළි දක්වන 'තිරසාර - දෙවන කලාපය', නව්‍ය දැනුම ග්‍රහණය කර ගනිමින් තිරසාර ලෝකයකට ප්‍රවේශ වීමට ගත් අත්වැල් බැඳී උත්සාහයකි.

කැලණිය විශ්ව විද්‍යාලයේ භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ සංවර්ධන අධ්‍යයන විෂයේ, සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමය විසින් එළි දක්වන 'තිරසාර' දෙවන කලාපය වෙනුවෙන් නිරන්තර ගුරුහරුකම් ලබාදෙමින්, මඟ පෙන්වමින්, අඩුපාඩු නිවැරදි කරමින් මෙතෙක් තැබූ පියවරයන්හි අපව දිරිමත් කළ අධ්‍යයනාංශයේ අංශාධිපති විනීතා මහාචාර්ය ලාල් මර්වින් ධර්මසිරි මහතා ඇතුළු ආචාර්ය මණ්ඩලයට අපගේ ගෞරව පූර්වක ස්තූතිය පිරිනමමු. සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයේ දෙවන සඟරාමය අත්දැකීම වෙනුවෙන් සුභාෂිංසන පණිවිඩ එකතු කරමින් අප හා ශක්තියක් වූ සමාජීය විද්‍යා පීඨයේ පීඨාධිපති මහාචාර්ය එම්.එම් ගුණතිලක මහතා, භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශයේ අංශාධිපති විනීතා මහාචාර්ය ලාල්මර්වින් ධර්මසිරි මහතා, සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරික කපීකාචාර්ය වෙසිකා කාංචනා මහත්මිය ඉතාමත් ගෞරවයෙන් යුතුව සිහිපත් කරමු.

'තිරසාර' සඟරාවේ ජයග්‍රහණය පිණිස අප විසින් සිදුකළ වෙහෙසකර ප්‍රයත්නයේදී නිසි මඟ පෙන්වීම් ලබා දෙමින් නිරන්තරයෙන් අපව දිරිගැන්වූ සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරික කපීකාචාර්ය වෙසිකා කාංචනා මහත්මියට අපගේ හෘදයාංගම ගෞරවනීය ස්තූතිය පළ කරමු. සංවර්ධන අධ්‍යයන විෂයපථය හා සමගාමීව විෂයානුබද්ධ අර්ථාන්විත ලිපි සපයා දෙමින් සඟරාවේ අභිවෘද්ධිය පිණිස සහාය වූ භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශයේ ආචාර්ය මණ්ඩලයට හා විද්‍යාර්ථීන්ට බෙහෙවින්ම ස්තූතිවන්ත වෙමු. තිරසාර සඟරාව එළිදැක්වීම උදෙසා අප හා සම්බන්ධ වූ සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයේ සහාපතිතුමිය, ලේකම්තුමිය ඇතුළු සෙසු නිලධාරී මණ්ඩලයටත්, පරිගණක පිටු සැකසීමේදී මෙන්ම පිට කවර නිර්මාණයේදී හා සෝදුපත් කියවීමේදී සහාය වූ සැමටත්, නේකවිධ අයුරින් අප හා සහාය වූ සියලු දෙනාටත් කෘතඥ පූර්වක වෙමු.

පියවර ගණනාවක වෙහෙසකර වැයමකින් අප එළිදැක්වන්නා වූ මේ තිරසාර සඟරා කලාපයෙන් ඔබ නිසි පරිදි ප්‍රයෝජනයක් ලබා ගන්නේ නම් එය අපගේ සඟරාවේ ඉදිරි කලාප වෙනුවෙන් අනුබලයක් වන අතරම අප ලබන සාර්ථකත්වයද එයම වේ.

සඟරා සංස්කාරක,

තරුණී ගුණසේකර

දේවින්දී සඳුනිකා තුඩේවන්ත

(2021/22) සංවර්ධන අධ්‍යයන ශිෂ්‍ය සංගමයේ නිලධාරී මණ්ඩලය

- සභාපති - එස්. ඒ. එම්. ඩී. කේ. සමරසිංහ
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර
- ලේකම් - ආර්. දිල්මි කවිෂා ද සොයිසා
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර
- ජ්‍යෙෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරික - කථිකාවාර්ය වෙසිකා කාංචනා මහත්මිය
භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය
- උප සභාපති - එම්.එම්. සවිඳු දිල්ෂාර
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර
- උප ලේකම් - නෙත්මි සුලක්ශා
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව ප්‍රථම වසර
- සඟරා සංස්කාරක - එම්. තරුණි දිව්‍යාංගි ගුණසේකර
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

දේවින්දි සඳුනිකා කුඩේවත්ත
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව ප්‍රථම වසර
- වෙබ් නිර්මාණකරණය - හංසනී නිමේසිකා
සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර
- කනිෂ්ඨ භාණ්ඩාගාරික - ඩී. එම්. ඒ. එම්. නෙලුම්දෙණිය
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව ප්‍රථම වසර

කාරක සහිත

- ජේශල පෙරෙවි විජේමාන්න
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

ආර්. පී. ඉශාන් මදුසංක
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව දෙවන වසර

ඩබ්. ජී. කාරුක සඳරුවන් ගමගේ
සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව ප්‍රථම වසර

එම්. කේ. ඩී. ඩී. එම්. ජී. පෙරේරා
ශාස්ත්‍රවේදී සාමාන්‍ය තෙවන වසර

එල්. ඩබ්. එන්. මහේල
ශාස්ත්‍රවේදී සාමාන්‍ය ප්‍රථම වසර

පටුන

1. ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි බලපා ඇති සංස්කෘතික අභියෝග	14
2. තිරසර සංවර්ධනය උදෙසා වනජීවී සම්පත් භාවිතයේ වැදගත්කම	22
3. දේශගුණ වෙනස්වීම් වියළි කලාපීය වී ගොවිතැනට බලපා ඇති ආකාරය.	34
4. The Contemporary Food Crisis in Sri Lanka: How We Got here and How to Move Forward	44
5. ශ්‍රී ලංකාවේ විදේශ ණය උගුල සහ සංවර්ධනය	65
6. මහවැලි ජනාවාසකරණය සහ ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික වර්ධනය	76
7. ජනගහන වර්ධනය සංවර්ධනයට බලපාන ආකාරය	92
8. ශ්‍රී ලංකාවේ නීල ආර්ථිකයකට පවතින ශක්‍යතා හා අභියෝග	101
9. ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි සංචාරක කර්මාන්තයේ දායකත්වය	109
10. ශ්‍රී ලංකාවේ සාම්ප්‍රදායික වී ගබඩා කිරීමේ ක්‍රමවේදයන්හි තිරසාරභාවය	123
11. The Concept of a Smart City	132
12. සංවර්ධනය පරිසරය හා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය	147
13. A Comparative Analysis of Safeguard Policy Statement (Asian Development Bank) and National Involuntary Resettlement Policy (Sri Lanka)	163
14. සංවර්ධන අධ්‍යයනයේ සුසමාදර්ශය	179

ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි බලපා ඇති සංස්කෘතික අභියෝග

එස්. ඒ. එම්. ඩී. කේ. සමරසිංහ

විශේෂවේදී ගෞරව උපාධි සංවර්ධන අධ්‍යයනය තෙවන වසර

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

dulanjalik31899@gmail.com

සංක්ෂේපය

සමාජ සත්ත්වයෙක් ලෙස මිනිසා යනු සමූහයක් ලෙස වාසය කිරීමට ප්‍රිය කරන සත්ත්ව කොට්ඨාසයකි. සිය පැවැත්ම තහවුරු කිරීමට සහ සිය අනාගතය පවත්වා ගැනීමට මිනිසා විසින් සංවිධානය වූ ආකාරයක් නම් සංස්කෘතිය ලෙස හැඳින්විය හැකිය. මිනිසා සත්ත්වයාගෙන් වෙන් වී ශිෂ්ටසම්පන්න සත්ත්ව කොට්ඨාසයක් වන්නේ ද සංස්කෘතිය පදනම් කරගෙනයි. මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව ප්‍රධාන වශයෙන් ගොනු වී ඇත්තේ ග්‍රන්ථ මූලික වූ තොරතුරු පදනම් කරගෙනයි. සමස්තයක් ලෙස ශ්‍රී ලංකාව සලකා බලමින් පර්යේෂණ පත්‍රිකාව ගොනු වී ඇත. සංවර්ධනය යනු යාවත්කාලීන වන සමාජය සමඟ බිහි වන සමාජ අවශ්‍යතාවන් පූරණය කර ගැනීමට ඇති විභවතාවයි. සංවර්ධනය පිළිබඳ සලකා බැලීමේ දී සංවර්ධනය කෙරෙහි විවිධ කරුණු බලපායි. ඒ අතරින් සංස්කෘතිය විශේෂත්වයක් ගනී. මන්ද යත් මානව හැසිරීම යනු සංවර්ධනයේ පදනමකි. මිනිසාගේ සිතූම් පැතුම්, හැසිරීම්, කරන කියන දෑ යනාදී සියලුම දේ තීරණය කිරීමට සංස්කෘතිය සෘජුව ම බලපෑම් කරනු ලබයි. ඒ අනුව සංස්කෘතිය සංවර්ධනයට සෘජු බලපෑමක් කරනු ලබයි. පර්යේෂණ පත්‍රිකාව මඟින් මූලික ව බලාපොරොත්තු වන්නේ සංවර්ධනය තුළ සංස්කෘතියේ හැසිරීම විමසා බැලීම, සංවර්ධනය සහ සංස්කෘතිය අතර පවතින සම්බන්ධතාවය පිළිබඳ විමසා බැලීම, සංස්කෘතිය නිසා සංවර්ධනයට ඇති වන ගැටලුකාරී තත්වයක් විමසා බැලීම යනාදියයි.

මූලික පද - සංස්කෘතිය, සංවර්ධනය, අභියෝග සහ ගැටළු

සංස්කෘතිය යනු,

සංස්කෘතිය යන පදය සඳහා ඒකීය නිර්වචනයක්, ඒකීය අර්ථ නිරූපනයක් ලබා දීම ඉතාම අපහසු කාරණයක් වේ. සංස්කෘතිය යන යෙදුමට ඉතා දීර්ඝ ඉතිහාසයක් ඇත. බොහෝ විද්වතුන්ගේ මතය වන්නේ සංස්කෘතිය යන පදයේ ඉතිහාසය මානවයාගේ ආරම්භය දක්වා දිව යන බවයි. එසේ ම මෙම සංස්කෘතිය යන පදය සාහිත්‍යය තුළ වෙනස් මුහුණුවරකින් ද සමාජ විද්‍යාව තුළ තවත් මුහුණුවරකින් ද මානව විද්‍යාව තුළ වෙනස් ම මුහුණුවරකින් ද නිර්වචනය වේ. එසේ ම දෛනික ජීවිතය තුළ සංස්කෘතිය යන පදය භාවිතා වන්නේ වෙනත් ම මුහුණුවරකිනි. ඒ හරහා මිනිස් සමාජයේ පැවැත්ම සහ ඉතිහාසය පිළිබඳ ව පැවසිය හැකි වේ.

සංස්කෘතිය යනු මිනිසුන් උනන්දු වන දේ, ඔවුන්ගේ සිතුවිලි, ඔවුන්ගේ ආකෘති සඳහා නමකි.

- වෝල්ටර් ලිප්මන් විසිනි. -

සෑම රටක්ම, සෑම ප්‍රජාවක්ම තනි පුද්ගල සාරධර්ම, සම්මතයන් සහ නිශ්චිත ඉතිහාසයකින් යුත් සංකීර්ණ දාමයකින් ලෙස බැඳී ඇත, එබැවින් ඔවුන්ගේ සංස්කෘතිය තේරුම් ගැනීම යනු ඉතා සංකීර්ණ ක්‍රියාවලියකි. සංස්කෘතිය තුළින් පුද්ගලයෙකුට තමන්ගේම වෙනස්, අද්විතීය සංස්කෘතියට සංවේදී වන ආකාරයෙන් කතා කිරීම සන්නිවේදනය හරහා අපේක්ෂිත චිත්තවේගීය ප්‍රතිචාරය ලබා ගැනීමට හා ලබා දීම සිදු කළ හැකි වේ.

රේමන්ඩ් ෆර්ත් පවසන ආකාරයට සංස්කෘතිය යනු සමාජ සංවිධානය අර්ථවත් කරන තවත් එක් පද්ධතියකි. ඔහු පැවසුවේ සාධාරණ සහ නිවැරදි වන්නේ සමාජයක ජීවත් වන පුද්ගලයන්ගේ ජීවිතය හැඩ ගැසෙන්නේ සංස්කෘතිය පදනම් කර ගනිමිනි. එනම් සංස්කෘතිය යනු එක්තරා ආකාරයක නීති පද්ධතියකි. ඒ වගේ ම සංස්කෘතිය හරහා සමාජයක් විසින් පුරුදු පුහුණු කරගත් හැසිරීම්, චාරිත්‍ර විධි යනාදිය පරපුරෙන් පරපුරට සම්ප්‍රේෂණය කිරීම සිදු වේ. මේ හරහා ප්‍රධාන වශයෙන් බලාපොරොත්තු වන්නේ සංවිධානාත්මක මානව සමාජයක් පවත්වාගෙන යාමයි. මිනිසා යනු ප්‍රධාන වශයෙන් කණ්ඩායම් ලෙස ජීවත් වීමට ඇලුම් කරන සත්ත්ව කොට්ඨාසයකි. ඒ නිසා ම එක් පද්ධතියක් ලෙස සමූහගත වන්නේ බොහෝවිට සමාන සංස්කෘතික ලක්ෂණ ඇති සමාජ කණ්ඩායම් වේ. මිනිසා මෙන් ම සතුන් ද සමූහ වශයෙන් වාසය කිරීමට ප්‍රිය කරයි. එහෙත් සතුන්ට සංස්කෘතියක් නැති අතර මිනිසාට පමණක් සංකීර්ණ සංස්කෘතියක් ඇත. එසේ වීමට හේතු නම්, කෙලින් සිට ගැනීමට ඇති හැකියාව හෙවත් කායික සමබරතාව පැවතීම, දියුණු මොලයක් තිබීම, ක්‍රියාවන් පාලනය කිරීමේ හැකියාවක් සහිත ස්නායු පද්ධතියක් තිබීම, සංඥා භාවිතා කිරීමට හැකි වීම, භාෂාවන් කතා කිරීමේ හැකියාව සහ නිර්මාණශීලීත්වය යන කරුණු කාරණා පෙන්වා දිය හැකි වේ. (සුභසිංහල 2014)

සංවර්ධනය යනු,

සංවර්ධනය යනු නිශ්චිත නිර්වචනයක් ලබා දිය නොහැකි ක්‍රියාවලියකි. සංවර්ධනය යනු යම් දෙයක වර්ධනය, වැඩි කිරීම, ශක්තිමත් කිරීම, ප්‍රගතිය, දිග හැරීම හෝ පරිණාමය යන්නයි. සංවර්ධනය කිරීමේ හෝ සංවර්ධනය කිරීමේ ක්‍රියාව සහ බලපෑම නියම කරයි. සංවර්ධනය පිළිබඳ සංකල්පය යනු භෞතික, සදාචාරාත්මක හෝ බුද්ධිමය පිළිවෙලක් වේවා, දිග හැරෙන ක්‍රියාවලියක් වන අතර, එම නිසා එය යම් කාර්යයකට, පුද්ගලයෙකුට, සමාජයකට, රටකට හෝ වෙනත් ඕනෑම දෙයකට අදාළ විය හැකිය.

සංවර්ධනය යන යෙදුම මනාකල්පිත යෙදුමකි. එහෙයින් එය නිශ්චිතව නිර්වචනය කළ නොහැක. එබැවින් සංවර්ධන යන පදය ප්‍රගතිය යන්නට පර්යාය පදයකි.

- ඩබ්ලි සියල්ස්-

සංවර්ධනය යන යෙදුම කාලීන හා අවකාශීය වශයෙන් වෙනස් වන නිසා ම එක් රටක් සංවර්ධනය පිළිබඳ ලබා දෙන අර්ථකතනයන් තවත් රටකට ප්‍රායෝගික විය නොහැක. එසේ ම එක ම සමාජයක්

තුළ සංවර්ධනය පිළිබඳ ඇති වන කතිකාවත සිරස් හා තිරස් වශයෙන් ද වෙනස් මුහුණුවරක් ගනී. සංවර්ධනය යන යෙදුම මුල් කාලීන ව භාවිතා කළේ ආර්ථික වර්ධනය පිළිබඳ පැවසීමට පමණයි. නමුත් එය සාර්ථක නොවන බව වැටහුණි. මන්ද යත් සංවර්ධනය යනු මිනිසාගෙන් ව්‍යුක්ත ක්‍රියාවලියක් නොවේ. ඒ නිසා ම පසු කාලීන ව සංවර්ධනය යන්න මිනිසා ද ඇතුළත් ව සංවර්ධනය නිර්වචනය කළේය. ඒ අනුව 1949 දී හැරී එස්. ටෘමන් විසින් ඇමරිකාව අමතා සිදු කළ Point 4 speech හරහා සංවර්ධනය යන්න පුළුල් නිර්වචනයක් මෙන් ම ලෝකයේ පුළුල් අවධානයක් ද හිමි විය. සංවර්ධනයට සමාජ, ආර්ථික, දේශපාලන, සංස්කෘතික හා මානව වර්ධනය ඇතුළත් වේ. සමාජයීය, ආර්ථික හා දේශපාලනික සංවර්ධනයක් සාක්ෂාත් කර ගැනීමේ අරමුණින් විශේෂිත යෙදුමක් ලෙස සංවර්ධනය සාහිත්‍යය තුළ පුළුල් ලෙස සාකච්ඡා කර ඇත. කෙසේ වෙතත්, මෑත කාලයේ දී, සාකච්ඡාවේ අවධානය යොමු වූයේ කාර්මික හා ආර්ථික සංවර්ධනයේ සිට මිනිසුන්ගේ යහපැවැත්ම සහ ඔවුන්ගේ සමාජ සංස්කෘතික අංගයන් අනුව සමාජය පරිවර්තනය කිරීම වෙත ය. ඇත්ත වශයෙන්ම, ආර්ථික වර්ධනයට මිනිසුන්ට ද්‍රව්‍යමය ප්‍රතිලාභ ගෙන දිය හැකි නමුත් සංවර්ධනයට සමාජයේ මිනිසුන්ගේ ජීවිත පොහොසත් කිරීමට බොහෝ දේ ඇත. එබැවින් සංවර්ධනය යනු භෞතික දේ පමණක් නොව මිනිසුන්ගේ යහපැවැත්ම ද වේ.

සංස්කෘතිය සහ සංවර්ධනය

සංවර්ධනය සහ සංස්කෘතිය පිළිබඳ අවධානය යොමු කළහොත් පසක් වන්නේ එම කරුණු දෙක අතර ඇත්තේ අන්‍යෝන්‍ය සහසම්බන්ධතාවයකි. රටක සංවර්ධනයට සංස්කෘතිය සෘජුව ම බලපානු ලබයි. එසේ ම සංස්කෘතිය ධනාත්මකව මෙන් ම සෘණාත්මකව ද සංවර්ධනයට බලපානු ලබයි. මීට අමතරව, අත්දැකීම් මගින් පෙන්වුම් කරන්නේ සමහර සංස්කෘතීන් සංවර්ධනයේ සමහර අංශවලට බෙහෙවින් ප්‍රතිරෝධී වන ආකාරය සහ තවත් සමහරක් වේගයෙන් වැලඳගෙන වර්ධනය වන ආකාරයයි. සංස්කෘතික සමජාතීයකරණය, විෂමකරණය, දෙමුහුන්කරණය යන හැකියාවන් සැලකිල්ලට ගනිමින්, ගෝලීය යථාර්තයන් සපුරාලීම සඳහා දේශීය සංස්කෘතීන් වර්ධනය කිරීම ඉතා අත්‍යවශ්‍ය වේ. (Oyekola, 2018) විශේෂයෙන්ම ගෝලීය සංවර්ධන න්‍යාය පත්‍රයේ සන්දර්භය තුළ මෙම අන්තර් සම්බන්ධිත සංකල්ප ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා, මෙම ප්‍රවේශය සංවර්ධනයේ අංශ තුනකට අනුකූලව (සමාජ, ආර්ථික සහ දේශපාලන) සාකච්ඡා කරයි. සංස්කෘතිය යනු අඛණ්ඩ උච්චාවචනය, වෙනස්වීම් සහ සංවර්ධනය, සහ මෙම පදය පිළිබඳ අවබෝධය අතර එකඟතාවයට පටහැනි වී ඇති ඇතුළත් කළ යුතු දේ සහ බැහැර කළ යුතු දේ පිළිබඳ එකඟතාවකින් යුතු ව තීරණයකට එලඹිය නොහැකි තත්වයකි. (Shubhankar DAM, 2006)

ශ්‍රී ලංකාවේ සංස්කෘතිය සහ සංවර්ධනය

ශ්‍රී ලංකාව යනු ආසියාතික රටකි. එමෙන් ම සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටක් ද වේ. සාම්ප්‍රදායිකත්වයෙන් අනුන රටක් ද වේ. එමෙන් ම ශ්‍රී ලංකාව බහු ජාතික, බහු ආගමික මෙන් ම බහු භාෂා සහිත රටකි. මේ නිසා ම සංස්කෘතික විවිධත්වයෙන් අනුනනය. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාව තුළ

සංස්කෘතිය සංවර්ධනයට විවිධාකාරයෙන් බාධාවක් ලෙස ක්‍රියා කරයි. එක් හේතුවක් නම්, ඕනෑම (තිරසාර) සංවර්ධනයක් සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා, සංස්කෘතික වෙනස්කම් සහ ගතිකත්වයන් සලකා බැලිය යුතු අතර, සෑම දේශීය සංස්කෘතියක්ම සමකාලීන ගෝලීය යථාර්තයන් සමඟ මුණගැසීමට නම්, එය සංකල්පවල අන්තර් සම්බන්ධිතභාවය වර්ධනය කළ යුතුය. එක්සත් ජාතීන්ගේ අධ්‍යාපනික විද්‍යාත්මක හා සංස්කෘතික සංවිධානයට අනුව, මානව හිමිකම් පදනම් කරගත් ප්‍රවේශයක් තුළ සංස්කෘතික විවිධත්වයන් හඳුනා ගැනීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම තිරසාර සංවර්ධන ඉලක්ක (SDGs) සාක්ෂාත් කර ගැනීමට උපකාර වන කොන්දේසි නිර්මාණය කිරීම සඳහා ඉතා වැදගත් වේ. (Ajani, Adneiy, & Oyekola, 2021) බහු ජාතික සහ බහු වාර්ගික වීම නිසාම ශ්‍රී ලංකාව තුළ සංවර්ධනය කොරෙහි සංස්කෘතිය සෘජුව ම බලපානු ලබයි. ආර්ථික වර්ධනයක් තුළ දී ජාතීන් අතර පවතින විවිධ විශ්වාසයන් නිසා අදහස් හුවමාරු වීම හේතුවෙන් ආර්ථික සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම අපහසු වේ. සමාජීය වශයෙන් වර්ධනයක් සිදු කිරීමේ දී විවිධ සමාජ බෙදීමේ හේතුවෙන් එකිනෙකා අතර පවතින එකමුතුකම සහ විශ්වාසය අඩු වීම නිසා එම කටයුතු සාර්ථක කරගත නොහැකි වේ. විශේෂයෙන් ම ශ්‍රී ලංකාව තුළ දේශපාලනම ය වශයෙන් සංවර්ධනයක් ඇති කිරීම අසීරු කාරණයක් වන්නේ දේශපාලනය තුළ ප්‍රධාන මෙවලමක් ලෙස ආගම්වාදී සහ ජාතිවාදී මතයන් භාවිතා කිරීමයි. මේ නිසාම ජාතිකත්වය මුල් කරගත් දේශපාලන බෙදීමක් තුළින් දේශපාලන පක්ෂ ගොඩනගා ගෙන ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනය තුළ ප්‍රත්‍යක්ෂය වන ප්‍රධාන කරුණක් වන්නේ සංස්කෘතිය විසින් සංවේදනය නිශේධනය හා නියාමනය කරනු ලබන බවයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ සංස්කෘතිය සහ සංවර්ධනය අතර ඇති අභියෝග

ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවතින වාර්ගිකත්වය පදනම්ව ගොඩ නැගී ඇති සංස්කෘතිය නිසාවෙන් ම සමහර අවස්ථාවන්හි දී මෙම වාර්ගිකත්වය සංවර්ධන තීරණ වලට බාධාවක් ලෙස ක්‍රියා කරයි. මෙරට තිස් වසරක් පුරා පැවති සිවිල් යුද්ධය කදිම නිදසුනකි. දමිළ ජනතාව විසින් තමන්ට වෙන් වූ රාජ්‍යයක් වෙනුවෙන් වසර 30 ක් පුරාවට මෙරට දියත් කළ දරුණු යුද්ධය නිසා ජීවිත මෙන් ම දේපල හානි ද සිදු විය. වර්ෂ 1983 දී මෙම සිවිල් යුද්ධය නිල වශයෙන් පුපුරා ගියේ ය. නමුත් එහි ආරම්භය ඊට වර්ෂ ගණනාවකට වඩා ඇත ඉතිහාසයක් කරා දිව යයි. මෙම කාල සීමාව තුළ සිංහලයන්ට පමණයි යන ව්‍යාපාරය බිහි විය. ඒ අනුව සිංහල නොවන සහ බෞද්ධ නොවන සියලුම දෙනා සමාජයෙන් කොන් කිරීමට ලක් කරන ලදී. එහි දී රාජ්‍ය පාලිත අවස්ථාවන් සහ ප්‍රතිලාභ ලැබීමට ඔවුන්ට ඇති අවස්ථාවන් දැඩි ලෙස සීමා විය. ඊට විරෝධය පළ කරමින් දෙමළ ඊලාම් වෙන්ව කොටි ලෙස කුඩා සංවිධානයක් විසින් ක්‍රියා කළේය. එය සිංහල දෙමළ සිවිල් යුද්ධයේ ආරම්භයයි. මෙම සිවිල් යුද්ධයේ මැත කාලීන ඉතිහාසයේ ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති වූ දරුණුතම සිවිල් යුද්ධය ලෙස හැඳින්විය හැකි වේ. මෙම යුධ සමයේ දී බොහෝ පාර්ශවයන් සිය කනස්සල්ල ප්‍රසිද්ධියේ ප්‍රකාශ කිරීමට පවා බිය විය. මේ නිසාම ශෝකය හා කනස්සල්ල පළ කිරීම බොහෝ දුරට පෞද්ගලික අංශ වලට භාර විය. නිල වශයෙන් 2009 වසරේ දී දමිළ ඊලාම් සංවිධානයට නායකත්වය ලබා දුන් ප්‍රභාකරන් ඝාතනය කිරීමත් සමඟ සිවිල් යුද්ධය නිල වශයෙන් අවසන් විය. ඉන්පසු ටික කලක් යන තුරු ම සිංහල සහ දමිළ ජනතාව අතර සුළු

පරස්පරතාවන් පැවතුන ද එය වර්තමානය වන විට නොමැත. ඔවුන් සහයෝගීතාවෙන් සහ සමගියෙන් කටයුතු කරයි. සිවිල් යුද්ධය අවසන් වීමත් සමඟ ම මෙරට බොහොමයක් දමිළ ජනතාව සංක්‍රමණිකයන් ලෙස මෙරටින් පිටව ගියහ. ඔස්ට්‍රේලියානු රජය පවසන පරිදි ඔවුන්ගේ සංඛ්‍යා ලේඛනයන්ට අනුව 2012 සහ 2013 වර්ෂ වලදී එරට සංක්‍රමණිකයින් රැසක් ශ්‍රී ලංකාවෙන් සරණගතභාවය පතා සංක්‍රමණය කළ දෙමළ ජනයා විය. මෙම සිවිල් යුද්ධය සඳහා වැය කළ මෙරට ප්‍රාග්ධය ගණනය කළ නොහැකි තරම්ය. එසේ ම දේපල හානිය ද අති මහත්ය. ජීවිත හානි මෙතෙකැයි කියා පැවසිය නොහැකිය. බොහෝ විට මෙලෙස සිවිල් යුද්ධය සඳහා වැය වූ ප්‍රාග්ධනයන් එලෙස වැය නොවුණා නම් මෙරට සංවර්ධනය මීට වඩා ඉහළ ස්ථානයක තිබිය හැකි විය.

ශ්‍රී ලංකාවේ සංස්කෘතිය සංවර්ධනයට තදින් ම බලපානු ලබන තවත් අවස්ථාවක් නම් කුල දූරාවලියයි. අතීතයේ යම් පුද්ගලයෙකුගේ රැකියාව පදනම් කර ගනිමින් ගොඩ නැගුණු කුල ක්‍රමය එම පුද්ගලයාගේ පාරිශුද්ධත්වය තීරණය කිරීමට තරම් ප්‍රබල මානසිකත්වයක් සමාජය තුළ ගොඩනගන ලදී. (සුභසිංහල 2014) එම ආභාෂය තව දුරටත් අප සමාජය තුළ ක්‍රියාත්මක වේ. විශේෂයේ ම විවාහ වලදී කුල සම්ප්‍රදාය තදින් ම බලපානු ලබයි. බොහෝ විට මෙම කුල ක්‍රමය තදින්ම දැකගත හැකි වන්නේ ග්‍රාමීය ප්‍රදේශ වලයි. එක සමාන කුලයන් දරණ මිනිසුන් එකට වාසය කිරීම දැකගත හැකි වේ. එසේ ම ඔවුන් සිය සාම්ප්‍රදාය ආරක්ෂා කිරීමට අනෙකුත් කුල සමඟ අන්තර් සබඳතා පවා සීමා කරයි. උදාහරණයක් නම් අන්තර්-කුල විවාහයන් කිරීමයි. එනම් සමාන කුල අතර පමණක් විවාහයන් සිදු කිරීමයි. බොහෝ අවස්ථාවන් වලදී සිංහල ජනයාට යොදා ඇති නාමය කොටස් තුනකින් සමන්විත වේ. එනම් අනුශාසනා නාමය, පුද්ගලික නාමය සහ වාසගම යන්නයි. මෙහිදී වාසගම අනුව සමාජයෙන් කොන් කිරීම සහ විවාහයන් තීරණය කිරීම සිදු කරයි. එසේම බොහෝ විට ගම්මාන වල දැකිය හැකි තත්වයක් නම් ගමේ වලව් සම්ප්‍රදායට ඉහළින් කිසිම පුද්ගලයෙකුට සංවර්ධනය විය නොහැක. ගම්මානයේ දුවා දරුවන්ට වැඩිදුර අධ්‍යාපනයක් ලැබිය නොහැක, උසස් තත්වයේ රැකියාවක් කළ නොහැක යනාදී ලෙස පුහු මානසිකත්වයන් පවතී. මෙම මානසිකත්වයන්ට හැඩගැහුණු වැඩිහිටි පරම්පරාවන් සිය සුභ සිද්ධිය පසෙකලා සම්ප්‍රදාය සුරකියි. මේ නිසා ම ජීවිත පංතියේ දරුවන්ගේ හැකියා හා කුසලතා එළි දැක්වීමේ හැකියාව අවම වී යයි. ඔවුන්ට විභවතාවක් පැවතුන ද එයට ඉඩක් නොමැතිව එතැන ම විනාශ වීම සිදු වේ.

ස්ත්‍රී-පුරුෂ සමාජභාවය තුළ ඇත්තේ සෘණාත්මක ආකල්ප සමුදායකි. අතීතයේ සිට ම මෙරට පැවතියේ පුරුෂ මූලික සමාජයකි. ඒ නිසා ම සෑම විට ම පවුල හා සමාජය තුළ පුරුෂයාට හිමි වූයේ ප්‍රමුඛ ස්ථානයකි. ගෘහ මූලිකයා වූයේ ද පුරුෂයාය. මෙම පුරුෂ මූලික සංකල්පය නිසා ම සමාජය තුළ කාන්තාවට ඇත්තේ අඩු තත්වයකි. එය ආසියාතික කලාපයේ ම දැකිය හැකි පොදු ලක්ෂණයකි. ස්ත්‍රී පුරුෂ සම්මතයන් (Gender Norm) යනු ස්ත්‍රියට හා පුරුෂයාට ආවේණික වූ ගති ලක්ෂණ, පුරුදු, සම්මතයන් යනාදී වශයෙන් සමාජයා විසින් නිර්මාණය කරන ලද ආකල්ප සමුදායක එකතුවකි. (European Institute for Gender Equality, n.d.) මේ නිසා ම ස්ත්‍රියට සහ පුරුෂයාට කාණ්ඩගත කරන ලද රැකියා පවතින බවට සමාජ ආකල්පයක් ගොඩ නගා ඇත. නමුත් යාවත්කාලීන වන

වර්තමාන සමාජය විසින් මෙම සම්මතයන් අතික්‍රමණය කර ඇත. ඒ අනුව කාන්තා ඉංජිනේරු, පෙදරේරු මෙන් ම කාන්තා දේශපාලන නියෝජනයන් ද දැකගත හැකි වේ. එමෙන් ම කාන්තා හා පුරුෂ යන පාර්ශව ද්විත්වය ම කරනු ලබන රැකියා තුළ දක්නට ලැබෙන සුලබ දුර්වලතාවක් නම් වැටුප් පරතරයක් පැවතීමයි. එනම් එක ම රැකියාවක් තුළ එකම ධාරිතාවයෙන් යුතු ව රැකියාවේ නියැලුන ද ස්ත්‍රීන් හට වැටුප් ගෙවීම තුළ පරස්පරතා ඇත. මේ නිසා විවිධ ගැටලු ඇති වේ.

ශ්‍රී ලංකාව යනු ලිංගිකත්වය පිළිබඳ ප්‍රසිද්ධියේ කතා කිරීම ප්‍රතික්ෂේප කරන රටකි. ලිංගිකත්වය පිළිබඳ ප්‍රසිද්ධියේ කතා කිරීම ප්‍රතික්ෂේප කරන නමුත් ගණිකා වෘත්තීය නීතිගත කිරීමට පවා එක් කාල සීමාවක සමාජ කතා බහක් තිබුණි. ලිංගිකත්වය යනු මානව අවශ්‍යතාවයකි. ලිංගිකත්වය සැඟවුණු කාරනයක් වූ නිසා ම ශ්‍රී ලංකාව ලෝකයේ රටවල් අතරින් sex පිළිබඳ සෙවූ වාර ගණන වැඩිම රටවල් අතරින් ප්‍රථමස්ථානය විය. . මෙය යහපත් ප්‍රගමනයක් නොවේ. ශ්‍රී ලංකාව තුළ පාසල් අධ්‍යාපනයට ලිංගත්වය පිළිබඳ ඇතුළත් කිරීම ප්‍රතික්ෂේප විය. අපේ හතේ පොත යනු ලිංගිකත්වය පිළිබඳ පාසල් සිසුන්ට නියම කරන ලද ග්‍රන්ථයකි. නමුත් ආගමික මතවාද නිසා එම ග්‍රන්ථය ප්‍රතික්ෂේප විය. වර්තමාන කාලය වන විට මෙම ලිංගික අධ්‍යාපනය ළමුන් අතරට නොයේම ප්‍රබල ගැටලුවක් වී ඇත. අධ්‍යාපන සංවර්ධනයක් තුළ සිදු කළ යුතු ප්‍රති සංවිධාන සඳහා අයතා ලෙස සංස්කෘතිය පරිහරණය වීම තුළින් යාවත්කාලීන වන ලෝකයට මෙරට අනාගත පරම්පරාව විතැන් වීම මන්දගාමී වේ. එසේ ම අධ්‍යාපනික වශයෙන් සිදු වන සංවර්ධනය හෝ ප්‍රගමනය සංස්කෘතිය තුළින් නියාමනය වීම නිසා අනාගතය අවිනිශ්චිත වේ. ගෝලීය වශයෙන් තරඟ කළ නොහැකි ව පසුබට වීම ම පරාජයට ලක් වීමකි.

ගෝලීයකරණය සහ බාහිර බලපෑම් සම්ප්‍රදායික සංස්කෘතික භාවිතයන් සහ වටිනාකම් බාදනය වීමට හේතු විය හැක. එනම් දූ දරු දෙමාපිය සම්බන්ධතා, ආගමික සිද්ධස්ථාන සහ ජනතාව අතර පවතින සම්බන්ධතා, සිරිත් විරිත්, සාරධර්ම යනාදිය අප රටේ සෑම ජාතියකටම අනන්‍ය වූ පද්ධතියක් ලෙස ඇත. ගෝලීයකරණයත් සමඟ මෙම පද්ධති තුළට නාගරීකරණය එලෙස මෙරටට ආ සංකල්පයකි. මෙම නාගරීකරණ සංකල්පය සංවර්ධන ගමනේ ප්‍රවණතාවක් ලෙස සඳහන් කළ ද එහි දරුණු අදුරු පැතිකඩවල් බොහෝමයක් ඇත. පැල්පත් හා මුඩුක්කු නිවාස බිහි වීම දැකිය හැකිය. මෙම පැල්පත් හා මුඩුක්කු නිවාස ආශ්‍රිත ව ඇත්තේ වෙනස් ම සංස්කෘතික ආභාෂයකි. අවිධිමත් රැකියා, පිරිහුණු සෞඛ්‍ය පුරුදු, මත් ද්‍රව්‍ය ජාවාරම්, ඝාතන යනාදී දුරාවාරයන් බොහෝමයක් ඇත. මෙය සංවර්ධනට ඇති විශාල බාධාවකි. මෙම පැල්පත් හා මුඩුක්කු වාසීන්ගේ ජීවිතයන් යථා තත්වයට පත් කිරීම සිදු කළ නොහැකිය. යහමගට ගැනීමට යොදනු ලබන සියලුම උත්සාහයන් ව්‍යර්ථව යයි. නිරාවරණය වීම සහ විදේශීය සංස්කෘතීන් ගලා ඒම ශ්‍රී ලංකාවේ අනන්‍ය සංස්කෘතික අනන්‍යතාව දියාරු කළ හැකි සංස්කෘතික සමජාතීයකරණයට දායක විය හැකිය. සංස්කෘතික විවිධත්වය ආරක්ෂා කිරීමත් සමඟ නවීකරණය තුළනය කිරීම අභියෝගයක් බවට පත්වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ බහුවාර්ගික සහ බහු භාෂා සමාජය එලදායි සන්නිවේදනය සහ සහයෝගීතාවයට බාධා කළ හැකි භාෂා බාධක ඉදිරිපත් කරයි. සිංහල සහ දෙමළ ප්‍රජාවන් අතර භාෂා බෙදීම් මෙන්ම ඇතැම්

අංශවල ඉංග්‍රීසි ආධිපත්‍යය ද අවස්ථා සඳහා ප්‍රවේශ වීමේ විෂමතා ඇති කළ හැකි අතර සියල්ල ඇතුළත් සංවර්ධනය සීමා කළ හැකිය. භාෂා භාවිතය තුළ ඇති විශේෂතම බාධාව නම් එක් එක් භාෂාවන් අතර ඇති පරතරයන් වේ. සමහර ප්‍රදේශ සංවර්ධනය කිරීමට ඇති ප්‍රධාන බාධකය වන්නේ භාෂාවයි. (Culture Atlas, 2023)

ශ්‍රී ලංකාවේ පොහොසත් සංස්කෘතික උරුමය වටිනා සම්පතකි. නමුත් සංස්කෘතික ස්ථාන සහ සම්ප්‍රදායන් සංරක්ෂණය කිරීම සහ සංරක්ෂණය කිරීම ශීඝ්‍ර සංවර්ධනය හා නාගරීකරණය සමඟ සමහර විට පරස්පර විය හැකිය. සංස්කෘතික බිම් සලකුණු සංරක්ෂණය කිරීමත් සමඟ ආර්ථික වර්ධනය සහ යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනයේ අවශ්‍යතාවය තුළනය කිරීම සඳහා ප්‍රවේශමෙන් සැලසුම් කිරීම සහ තීරණ ගැනීම අවශ්‍ය වේ. දිනෙන් දින වැඩි වන ජනගහනයට අවශ්‍ය අවශ්‍යතා පූරණය කිරීමට සමහර අවස්ථාවන් වලදී සංස්කෘතික කාරණා වලට පිටුදැකීම කළ යුතු වේ. සංරක්ෂණය කරන ලද භූමි වල සිදු කරනු ලබන ඉදිකිරීම් වලදී මූලික අවධානය සංවර්ධන කටයුතු සඳහා පමණක් ම යොමු කරයි. මන්ද යත් සියලුම දේ ආරක්ෂා කරමින් මෙම කටයුතු කිරීම අපහසු වන බැවිනි.

එසේ ම මෙරට ගොවිතැන පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමේ දී හෙළි වන කරුණ නම් ශ්‍රී ලංකාවේ ඇත්තේ සශ්‍රීකත්වයෙන් හෙබි කෘෂිකර්මාන්තයක් බවයි. ප්‍රධාන වශයෙන් මෙරට සාම්ප්‍රදායික ගොවිතැන් ක්‍රමය වන්නේ හේන් ගොවිතැනයි. හේන් ගොවිතැන යනු පාරාසරික වශයෙන් ගත් විට ඉතාමත් භානිකර වගා පද්ධතියක් වේ. විශාල වශයෙන් වන විනාශයට පත් කරන අතර ම පාංශු භායනයට ද ලක් කරයි. මෙම වගා ක්‍රමයට හුරු වී ඇති මිනිසුන් එයින් ඇත් වී විකල්ප ක්‍රමයකට අනුගත වීම පවා ප්‍රතික්ෂේප කරයි. නමුත් මේ නිසා සිදු වන අහිතකර ප්‍රතිවිපාකයන් දැනටමත් වර්තමාන පරම්පරාව අත් විඳිමින් සිටී.

සාරාංශය.

සංස්කෘතිය නිසා ඇති විය හැකි සංවර්ධන අභියෝග මැඩ පැවැත්වීම සිදු කිරීමට නම් ජනතාව තුළ ද ආකල්පමය වෙනසක් සිදු විය යුතු වේ. එවිට ඇති වන ගැටළු අවම කිරීම අපහසු නොවේ. එසේ ම සාම්ප්‍රදායිකත්වයෙන් පිරි පරිසරයක් සහිත ප්‍රදේශයකට යොදනු ලබන සංවර්ධන කටයුතු ද ඒ පරිසරයන්ට ගැලපෙන පරිදි හැඩ ගැසෙනනේ නම් සංස්කෘතිය නිසා ඇති විය හැකි අභියෝග අවම කර ගත හැකි වේ. අනුලෝම සමානුපතික ලෙස බලපානු ලබන සංස්කෘතිය සහ සංවර්ධනය බාධාවකින් තොර ව ඉදිරියට ගමන් කිරීමට නම් සාර්ථක වූත් එකිනෙකට අන්තර්පරායත්ත වූත් වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සිදු කළ යුතු වේ. අභියෝග වලට ප්‍රතිඅභියෝග කිරීම ප්‍රමාද වීම ම සංවර්ධනය ඇත හිටීමකි. එබැවින් ගැටළු සඳහා විසඳුම් සොයමින් අඛණ්ඩ සංවර්ධනයක නියැලිය යුතු වේ. එසේ නොවන සෑම විට ම ශ්‍රී ලංකාව අනාගතයේ දී ද සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටක් ලෙසම පවතී.

මූලාශ්‍ර

Ajani, O. A., Adneiy, A. T., & Oyekola, I. A. (2021). Culture and Development.

Culture Atlas. (2023). <https://culturalatlas.sbs.com.au>

European Institute for Gender Equality. (n.d.). EIGE.

Oyekola, I. (2018). Culture and Globalisation. (පි. 21). Obafemi Awolowo University Press.

Shubhankar DAM. (2006 January මස). Legal Systems as Cultural Rights: A Rights' Based Approach to Traditional Legal Systems Under the Indian Constitution. *Indiana International & Comparative Law Review*.

සුභසිංහ, ච. (2014). *සංස්කෘතිය සහ සංවර්ධනය*. දකුණු ආසියානු පර්යේෂණ හා පුහුණු මධ්‍යස්ථානය.

තිරසාර සංවර්ධනය උදෙසා වනජීවී සම්පත් භාවිතයේ වැදගත්කම

ජේ. ඒ. දිනිති තාරකා ජයතිලක ආරච්චි

භූගෝලවිද්‍යා ගෞරව දෙවන වසර,

භූගෝලවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය,

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය.

21tharakaja@gmail.com

සංක්ෂේපය

තිරසාර සංවර්ධනය, කාලීන ව ලෝකයේ සංවර්ධනය නිර්වචනය කිරීම සඳහා පැමිණි සංකල්පයන් අතරින් නවතම සංවර්ධන සංකල්පයක් ලෙස හැඳින්විය හැකි ය. එහි දී තිරසාර සංවර්ධනය ආර්ථික, සමාජීය, පාරිසරික හා සංස්කෘතික හා පාරිසරික යන විෂයන් හි ව්‍යාප්ත ව පවතින සංකල්පයක් ලෙස ද හඳුනාගත හැකි ය. ස්වාභාවික පරිසර පද්ධති ව්‍යාප්තවීම සඳහා වනජීවීයා, මානව ප්‍රජාව කෙරෙහි විවිධාකාරයෙන් වැදගත් වන අතර තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා වනජීවීන් යොදාගැනීමේ විභවතාවයන් ද ඉහළ ය. ඒ අතරින් වනජීවී සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය සඳහා දේශීය ප්‍රජාවන් දායක කර ගැනීම හා පාරිසරික සංචාරණය වර්ධනය කළින් ආර්ථික ප්‍රතිලාභ වර්ධනය කරමින් දෙපාර්ශවය සඳහා ම වාසිදායක තත්ත්වයක් ඇති කිරීම කැපී පෙනෙන කරුණකි. කෙසේ නමුත් ලෝකයේ බොහෝ රටවල් තවමත් වනජීවීන් සක්‍රීය ව තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා යොදාගැනීමේ මාර්ගයන් හඳුනා ගැනීම අවම මට්ටමක පවතින අතර ඒ පිළිබඳ දැනුවත් බාවය ඉහළ නැංවීම ද වැදගත් ය.

මුඛ්‍ය පද : තිරසාර සංවර්ධනය, වනජීවී සම්පත්, වනජීවී සංරක්ෂණය, වනජීවී කළමනාකරණය

හැඳින්වීම

වනජීවී සම්පත් භාවිතය ආර්ථික, සමාජීය, පාරිසරික, වැනි විවිධ මානයන් ඇතුළත් තිරසාර සංවර්ධනයේ තවත් එක් සුවිශේෂී කොටසකි. (Dubey, A.K., 2015) ඒ බව වෘත්තීය සහ සත්ත්ව විශේෂ ඇතුළු වනජීවී සම්පත් පරිසර පද්ධති සමතුලිත ව පවත්වා ගැනීම, දේශීය ප්‍රජාවන් සඳහා ජීවනෝපාය සැකසීම, පරිසර සංරක්ෂණය සඳහා කටයුතු කිරීම වැනි ක්‍රියාමාර්ග තිරසාර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ නිර්මාණය ට යොදාගැනීම මඟින් හඳුනාගත හැකිය. (United Nations, 2023). මෑතකාලීනව පෘථිවියේ ස්වාභාවික පරිසරයට අහිතකර ලෙස බලපාන මානව ක්‍රියාකාරකම්වල ඝාතීය වැඩිවීමක් පෙන්නුම් කරයි. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් පාරිසරික අසමතුලිතතාව වර්ධනය සහ ජෛව විවිධත්ව හානිය මත වනජීවී සම්පත් තිරසාර ලෙස භාවිත කිරීම පිළිබඳ ව ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන්ගේ අවධානය ද සාපේක්ෂව යොමු වේ (Wildlife Conservation, 2023). ඒ අනුව මානව සංවර්ධනය හා පරිසරය අතර ඇති සංකීර්ණ සබඳතාව අවබෝධ කර ගැනීමත්, වටිනා වනජීවී සම්පත් සංරක්ෂණය කරමින් තිරසාර

සංවර්ධනයක් ඇති කරන භාවිතයන් ප්‍රවර්ධනය සඳහාත් වර්තමානයේ අවස්ථා නිර්මාණය වෙමින් පවති (*Wildlife Conservation, 2023*).

වනජීවී සම්පත් හරහා ආර්ථික වර්ධනය, සමාජ වර්ධනය හා සංස්කෘතික සංරක්ෂණය සඳහා කටයුතු කළ හැකිය. එමෙන් ම ඒ සඳහා බුද්ධිමත් ව වනජීවීන් කළමනාකරණය කිරීම, වගකීම් සහගත වීමේ වැදගත්කම, ගවේෂණය, වත්මන් පරිසර සංරක්ෂණයේ මෙන් ම පරිසර අධ්‍යාපනය සමග බද්ධ වන අවශ්‍යතාවක් ලෙස හඳුනා ගත හැකි ය(Dubey,A.K.,2015). මානව සංහතියේ අභිවෘද්ධිය උදෙසා මෙම වනජීවීන් යොදාගැනීමත් ඔවුන්ගේ අයිතිවාසිකම් තහවුරු කිරීමත් අනාගත අපේක්ෂා උදෙසා වනජීවී සංරක්ෂණය, ජෛව විවිධත්වය වැනි ප්‍රවේශ හරහා අවධානය යොමු කිරීම වැදගත් ය (United Nations,2023). ඒ අනුව රටක ආර්ථික වර්ධනය හෝ තිරසර සංවර්ධනය සඳහා තිරසර වනජීවී කළමනාකරණය හා පරිසර සංචාරක ව්‍යාපාරය වැදගත් ප්‍රවේශයන් වශයෙන් සංවර්ධනයට භාවිත කළ හැකි බව පැහැදිලි වේ(UNWTO/ world tourism organization a UN specialized agency, 2022). තුන්වන ලෝකයේ එනම් සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටක් වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාව කෙරෙහි තිරසර වනජීවී කළමනාකරණය සඳහා දේශීය ප්‍රජාව ගේ දායකත්වය හා පරිසර සංචාරක ව්‍යාපාරය පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීම කාලෝචිත අවශ්‍යතාවක් වශයෙන් වත්මන් සංවර්ධනය හමුවේ විද්‍යාමාන වනු හඳුනාගත හැකි ය (Jeremy et al., 2017).

වනජීවී සම්පත හා සංවර්ධනය

සංවර්ධනය හා සංරක්ෂණය යන සංකල්පයන් අතර මතවාදමය වශයෙන් ගැටලුකාරී තත්ත්වයක් පැවති 1970 දශකයේ දී සංවර්ධනය පිළිබඳ නව අදහසක් ප්‍රචලිත වීම සිදු විය (Paxton,1993;1). එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ‘තිරසර සංවර්ධනය’ මුල් වරට බාබරා වෝඩ් නැතහොත් ලැඩ් ජැක්සන් විසින් ප්‍රකාශයට පත් කළ අතර පරිසරය හා සංවර්ධනය සඳහා වන ජාත්‍යන්තර ආයතනය විසින් ගෝලීය වශයෙන් භාවිත කළ හැකි සංකල්පයක් වශයෙන් එය පසුකාලීන ව සකස් කළ බව සඳහන් ය

(ward & Dubos 1972).

1970 දශකයෙන් සුසමාදර්ශයක් වශයෙන් ආරම්භ වූ මෙම තිරසර සංකල්පය 1987 මිහිකත සමුළු වාර්තාව වූ ‘අපේ පොදු අනාගතය (Our Common Future)’ වාර්තාව හරහා ලොව පුරා ප්‍රචලිත විය (Paxton,1993;1). 1992 රියෝ සමුළුවේ ප්‍රකාශයන් පරිදි තිරසර සංවර්ධනය; ලැඩ් ජැක්සන් ගේ නිර්මාණයක් පමණක් නොව Rachel Carson ගේ Silent Spring(1962), Garret Hardin ගේ Tragedy of the Commons (1968) හා රෝම සමුළුවේ වර්ධනයේ සීමා (Limits to growth Report -1962),1972 ස්ටොක්හෝම් නුවර පැවති සමුළුවේ දී පාරිසරික ගැටලු දේශපාලන න්‍යාය පත්‍රයකට ගෙන ඒම, 1992 එක්සත්ජාතීන්ගේ තිරසර සංවර්ධනය පිළිබඳ සමුළුව (Rio Summit) හිදී ඉදිරිපත් වූ 21 වන සියවස සඳහා න්‍යාය පත්‍රය මෙන් ම 2012 දී පැවති දෙවන තිරසර සංවර්ධනය පිළිබඳ සමුළුව (Rio plus

Summit) හි නිර්දේශ වැනි මූලාශ්‍ර රාශියක ඒකරාශී වීමක ප්‍රතිඵලයකි (Dubey,A.K.,2015). 2015-2030 දශකය සඳහා සංවර්ධනය පිළිබඳ ගෝලීය දැක්ම වූ තිරසර සංවර්ධනය යනු අනාගත පරම්පරාවන්ට තම අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමට ඇති හැකියාව බාධාවක් නොවන පරිදි වර්තමාන අවශ්‍යතා සපුරාලන සංවර්ධනය ලෙස නිර්වචනය වේ (What is sustainable development - SD commission,2023). ඒ අනුව තිරසර සංවර්ධනය යනු මිනිසා මූලික කරගත් සංවර්ධනයක් වනවාට වඩා එය මුළු මහත් ගෝලීය ප්‍රජාවන් හා ඔවුන්ගේ පාරිසරික යහපැවැත්ම කළමනාකරණය සඳහා කටයුතු කිරීමේ ප්‍රවේශයක් වශයෙන් හඳුනාගත හැකි ය. (Paxton,1993;1). තිරසර සංවර්ධන සංකල්පය තුළ වනජීවී සම්පත් සඳහා පවතින ඉඩ ප්‍රස්ථාවන් පිළිබඳ අධ්‍යනයේ දී තිරසර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ කිහිපයක් හරහා ඒ වෙනුවෙන් අවධානය ලබා දී ඇති බව පැහැදිලි ය. විශේෂයෙන් තිරසර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ අතරින් 15 වන අභිමතාර්ථය වන 'පොළොව මතුපිට ජීවය (Life on land)' හා 14 වන අභිමතාර්ථය වන 'ජලය තුළ ජීවය' (Life below water) සංකල්පයන්ට අමතරව නීතිමය පසුබිම හා අභිමතාර්ථ සඳහා සහභාගිත්වය ශක්තිමත් කිරීම සඳහා වන අභිමතාර්ථ ද මේ යටතට අයත් වේ (The 17goals/sustainable development,2023).

වනජීවීන් සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ දී ස්වාභාවික පරිසරය නිෂ්චිත කරගත් ජීවීන් වශයෙන් හඳුනාගත හැකි ය. තවදුරටත් පැහැදිලි අර්ථකථනයක් සඳහා නිර්වචනයේ දී, මිනිස් ක්‍රියාකාරකම්වල බලපෑමකින් තොර ව වනාන්තර, තණබිම්, සාගරය, ගංගා, කාන්තාරය වැනි ස්වාභාවික වාසස්ථානවල ජීවත් වන හීලෑ නො කළ සතුන් හා වගා නො කළ ශාක ය (Sharma et al.,2011). එමෙන් ම "වනජීවීහු මේ මිහිමත සෞඛ්‍ය සම්පන්න පාරිසරික සමතුලිතතාවක් පවත්වා ගැනීම සඳහා දෙවියන්ගෙන් ලද අගනා දායාදයක්" වශයෙන් දක්වන chandrakar(2018), ගේ අදහස අනුව 'වනජීවී' යන යෙදුම, භෞමික පරිසරවල සතුන් සඳහා පමණක් නොව පක්ෂීන්, කෘමීන්, ශාක, දිලීර, සහ අන්වීක්ෂීය ජීවීන් ඇතුළුව හීලෑ නොකළ සියලු ම ජීවීන් සඳහාද යොදා ගත හැකි බව පෙන්වා දිය හැකි ය (chandrakar.2018). තවද එක්සත්ජාතීන්ගේ සංවිධානයේ 2020 වර්ෂයේ වනජීවී දිනය සමගාමීව ප්‍රකාශිත වනජීවීන් පිළිබඳ නිර්වචනය අනුව ස්වාභාවික පරිසරවලට ආවේණික හා සංරක්ෂණය කළ යුතු ශාක හා සතුන් සියලු දෙනා වනජීවීන් වන අතර ඔවුන් ඉතා වැදගත් ගහනයක් බව ද එමගින් පැහැදිලි කරයි.

වනජීවීන් ස්වාභාවික සම්පතක් වශයෙන් හැඳින්වීමට වඩාත් යෝග්‍ය වන්නේ ප්‍රධාන වශයෙන් ගෘහස්ථකරණය නොවීම, ආවේණික ලක්ෂණවලින් යුක්ත වීම, ස්වාභාවික පරිසරය කෙරෙහි පවතින වැදගත්කම හා තර්ජනයට ලක් වන කොටසක් වීම වැනි ලක්ෂණ පැවතීමෙනි. එමෙන් ම මෙම ජීවීන් පිරිසිදු වාතය හා ජලය සඳහා දායකත්වය ලබා දීම, පරාගණය සහ පාංශු නිර්මාණය වැනි ප්‍රතිලාභ ලබා දෙන අතර සෞඛ්‍ය සම්පන්න පරිසර පද්ධති පවත්වා ගෙන යාමට තීරණාත්මක කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. එපමණක් නොව සංස්කෘතික හා ආර්ථික වටිනාකම් පැවතීම, සංචාරක ආකර්ෂණය, දේශීය ප්‍රජාවන්ට ආහාර හා සම්පත් සැපයීම වැනි ක්‍රියාවලීන් සඳහා ද දායකත්වය ලබා දීම සිදු වේ(Dubey,A.K.,2015: Wildlife and its contributions to sustainable development /under-secretary-general Wu hongbo-unitednations department of economic and social affairs,2023).

ගෝලීය වනජීවීන් පිළිබඳ අවධානය යොමු වීමේ එක් සුවිශේෂී අවස්ථාවක් වන්නේ තිරසර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ වෙත හා වනජීවීන් පිළිබඳ කටයුතු කිරීමේ දී ප්‍රධාන අන්තර්ජාතික ආයතනය වශයෙන් සැලකිය හැකි එක්සත්ජාතීන් ගේ සංවිධානය විසින් සෑම වර්ෂයකම මාර්තු මස 3 වන දිනය 'ලෝක වනජීවී දිනය' වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම ය (Gvi.2023,february 28). 2013 දෙසැම්බර් 20 දින පැවති එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා මණ්ඩලයේ හැට අටවැනි සැසි වාරයේ දී මෙම දිනය ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සිදු විය. මාර්තු මස 3වන දිනය ඒ සඳහා යොදා ගෙන ඇත්තේ එම දිනය වන ජීවීන් පිළිබඳ විශේෂ ආයතනයක් වන 1973 දී ස්ථාපිත කරන ලද වදවීමේ තර්ජනයට ලක් ව ඇති වන සත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා විශේෂවල ජාත්‍යන්තර වෙළඳාම පිළිබඳ සම්මුතිය (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES) සම්මත වූ දිනය වීම හේතුවෙනි (Gvi.2023,february 28). මෙම දිනය සෑම රාජ්‍යයක් ම තම වනජීවී සංරක්ෂණය හා වනජීවී අණපනත්, සැමරුම් කායීයන් පිළිබඳ වැඩි අවධානයක් ලබා දෙන්නා වූ දිනයකි. නමුත් වනජීවීන් යනු ඊට සාපේක්ෂව වසර පුරා සෑම දිනයකම මානව ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් ම තර්ජනයට ලක් වන ගහනයක් වශයෙන් හැදින්විය හැකිය (United Nations,2023). වත්මන් ජෛව විවිධත්ව අභිමිචීමේ අර්බුදයේ බලපෑම සැලකිල්ලට ගනිමින්, තිරසර සංවර්ධනය සඳහා වූ එක්සත් ජාතීන්ගේ 2030 න්‍යාය පත්‍රයට අනුකූලව අභිලාෂකාමී සහ පරිවර්තනීය ගෝලීය ජෛව විවිධත්ව රාමුවක් සම්මත කර ගැනීම මෙම වනජීවීන් සඳහා වූ දිනය ප්‍රකාශයට පත් කිරීමේ ප්‍රධාන අරමුණු වශයෙන් 2020- 2030 දශකයේ දී ක්‍රියාත්මක වේ (United Nations,2023.). වනජීවීන් ගේ වැදගත්කම පිළිබඳ අධ්‍යනයේ දී වනජීවීන් ලොව පුරා දිළිඳුකම අඩු කිරීම හා ඒ සඳහා හවුල්කාරිත්වය හරහා තිරසර ජීවනෝපාය නගා සිටුවීම සඳහා ඉතා වැදගත් සාධකයක් වශයෙන් ලෝක බැංකුව හඳුන්වා දී ඇත. එමෙන් ම වනජීවීන් ලොව පුරා 75% පමණ ග්‍රාමීය ආර්ථික කටයුතු සඳහා සම්පත් ලබා දෙන ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය ද වේ (World Bank Group, 2014). එමෙන් ම ඉපයුම් මූලාශ්‍රයක් ලෙස ආර්ථිකමය වශයෙන් වැදගත්කමක් පවතින වනජීවීන් ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා වැදගත් වීම, කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා දායකත්වය ලබා දීම, පාරිසරික සමතුලිතතාව පවත්වා ගෙන යාම හා සම්බන්ධ පාරිසරික කටයුතු සඳහා දායක වීම, වෛද්‍ය විද්‍යාවේ අත්හදා බැලීම් වැනි විමර්ශන වාර්තා සඳහා වනජීවීන් යොදාගැනීමට හැකි වීම, සංස්කෘතිය සඳහා වනජීවීන් ගේ පවතින වැදගත්කම, විනෝදය හා මානසික සුවතාව සඳහා වනජීවී අභයභූමි පිහිටුවීම, පරිසරය පිරිසිදු කිරීම (කුණු කසළ දිරාපත් කරන්නන් වන සතුන්) මෙන් ම මිය ගිය සතුන්ගෙන් පෝෂණය ලබා ගන්නා ක්ෂුද්‍රජීවීන් සිදු කරන පරිවර්තනයන් පසෙහි සාරවත් බව වැඩි කරන පෝෂ්‍ය පදාර්ථ සහ ශක්තිය නැවත ස්වභාවධර්මයට මුදා හැරීම, වැනි බොහෝ වැදගත් කර්තව්‍යයන් සිදුකරයි. එමෙන් ම බහු වාර්ෂික නැවුම් ජලය ලබා දීමත් දේශගුණය නඩත්තු කිරීම සඳහා ද වනජීවීන් වැදගත් වන බව සඳහන් කළ හැකිය (Dubey,A.K.,2015:Adeola, 1992).

මෙම වනජීවීන් ගේ වැදගත්කම පිළිබඳ අදහස් සමාලෝචනය හරහා වනජීවීන් ගේ වැදගත්කම ප්‍රධාන අංශ කිහිපයක් යටතේ වර්ග කළ හැකි ය. එනම්,

පාරිසරික : වනජීවීන් යනු ඕනෑම පරිසර පද්ධතියක හදවත වන අතර පැවැත්ම තිරණය කරනලික සාධකය ද වේ. එමෙන් ම පරිසර පද්ධතිය තුළ සිදු වන පරිවෘත්තිය ක්‍රියා සියල්ල ම සඳහා වනජීවීන් සම්බන්ධ වීම අනිවාර්යය වේ.

විද්‍යාත්මක : වනජීවීන් යනු පර්යේෂණ සඳහා නියැදි වශයෙන් යොදා ගන්නා ගහනයකි. එමෙන් ම මානව ප්‍රතිඵලක ඖෂධවලින් 50% කට වැඩි ප්‍රමාණයක් නිපදවීමේ මූලද්‍රව්‍ය ලෙස භාවිත වන්නේ මෙම වන ශාක වේ (Adeola, 1992).

සමාජීය හා සංස්කෘතික : ආසියාතික රටවල මෙන් ම මානව ඉතිහාසයේ ශිෂ්ටාචාර යුගයන් ගේ සිට සතුන් හා ශාක වෙත වැදගත් ස්ථානයක් හිමි වූ අතර එම සංස්කෘතිකමය වටිනාකම් හරහා හර පද්ධතීන් තවදුරටත් ශක්තිමත් ව ගලා ගෙන යාම සිදුවේ.

ආර්ථික : වනජීවීන් ආර්ථික වශයෙන් වැදගත් මෙන් ම ප්‍රධාන වශයෙන් සංචාරක කර්මාන්තය, ප්‍රාථමික ආර්ථික කටයුතු සඳහා වැදගත් වේ. විශේෂයෙන් පරිසර පද්ධතියක ප්‍රධාන සරවකයන් ලෙස වනජීවීන්, මානව ආර්ථික කටයුතු සඳහා යොදාගැනීම සිදු වේ. එහි දී කෘෂිකර්මාන්තයේ සිට සේවා සැපයීම දක්වා ප්‍රභල පරාසයක විහිදුණු ආර්ථික වටිනාකමක් වනජීවීන් ට හිමි වේ.

මනෝවිද්‍යාත්මක : විනෝදාස්වාදය හා ජෛව විවිධත්වය වින්දනය ට අවස්ථා හිමි වීම හා වනජීවීන් සතු ආවේණික ලක්ෂණවලින් මානව මනෝභාවයන් තුළනයට රූපවිද්‍යාත්මක ඖෂධයක් වීම ඉතා ඉහළ වැදගත්කමක් ලබා ගන්නා අංශයකි.

තවද, සහසු පරිසර පද්ධති තක්සේරුව (Millennium Ecosystem Assessment - MA) අනුව පැහැදිලි වන්නේ වනජීවීන් ඇතුළු සමස්ත පරිසර පද්ධති විසින් මිනිසාට ප්‍රතිපාදනමය සේවා (Provisioning Services), නියාමය සේවා (Regulating Services) හා සහය සේවා (Supporting services) ලබා දෙන බවය. කෙසේ නමුත් වනජීවීන් හා සංවර්ධනය පිළිබඳ සැලකීමේ දී වත්මන් ගෝලීය සංවර්ධනය තුළ වනජීවීන් තර්ජනයට ලක් වීම, ජීවිත හානි, වාසස්ථාන අහිමි වීම හා ගැටුම් ඇතිවීම වැනි දුර්මුඛ තත්ත්වයන් හඳුනාගත හැකි ය (United Nations,2023.). එහි දී සංවර්ධනය යනු ආර්ථික හෝ සමාජීය සුබසාධනය පදනම් කරගත් සංවර්ධනයක් පමණක් යැයි වටහා ගනිමින් කටයුතු කිරීමත්, වනජීවි සම්පත් අවභාවිතයන් හේතුවෙන් මෙම තත්ත්වය ඇතිවී තිබෙන බව පෙන්වාදිය හැකි ය (United Nations,2023.). නිදසුන් ලෙස වර්තමානයේ මාධ්‍ය හා වනජීවීන් සම්බන්ධ ආයතන වඩාත් අවධානය යොමු කරන වන අලි-මිනිස් ගැටුම හරහා මෙම වනජීවි හා සංවර්ධනය අතර ගැටලුකාරීමය තත්ත්වය පැහැදිලි කළ හැකි ය. එහි දී තිරසාරත්වය වෙනුවට භෞතිකමය සංවර්ධනයක් සඳහා පමණක් අවධානය ලබා දීම හේතු වී ඇතැයි පැහැදිලි ව හඳුනාගත හැකි සාධක පවතී (United Nations,2023.).

විශේෂයෙන් 2020 වර්ෂයේ ලෝක වනජීවි දිනය සමගාමී ව ඉදිරිපත් වූ තේමාව වූයේ 2030 වන විට පෘථිවියේ සියලු ජීවීන් තිරසාර කිරීමයි. ඒ සඳහා ලෝකයේ ජෛව විවිධත්වයේ ප්‍රධාන සංරචකයක් ලෙස සියලු ම වන සතුන් සහ ශාක විශේෂ ඇතුළත් වී ඇත. එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන (United

Nations Development project - UNDP), එක්සත් ජාතීන්ගේ පරිසර වැඩසටහන (United Nations Environment Project - UNEP) ඇතුළු ප්‍රධාන හවුල්කරුවන්ගේ සහාය ඇති ව වදවීමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇති වන සත්ත්ව හා ශාක විශේෂවල ජාත්‍යන්තර වෙළඳාම පිළිබඳ සම්මුතිය (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES) ලේකම් කාර්යාලය ලෝකයේ ජෛව විවිධත්වය තුළ වනජීවීන්ට ඇති විශේෂ ස්ථානය සහ මානව වර්ගයා සඳහා පවතින අතිමහත් වටිනාකම ඉස්මතු කර දැක්වීම එහි දී අපේක්ෂිත අතර තිරසර සංවර්ධනය උදෙසා වනජීවී සම්පත් භාවිතයේ දී වනජීවී සම්පත් සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය වෙත පුළුල් අවධානයක් ද ලබා දී ඇත (Gvi. 2023,february 28). එමෙන් ම 2022 -2023 වර්ෂයන්ගේ ද මෙම වනජීවීන් සඳහා සැමරුම් දිනයන්ගේ තේමාවන් වනජීවීන් සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය සඳහා දායකත්වය, සහභාගීත්වය වැනි තේමා ඔස්සේ පදනම් වීම තුළ තිරසර සංවර්ධනය උදෙසා වනජීවී සම්පත් භාවිතයේ ක්‍රමෝපායන් පැහැදිලි කරවයි (United Nations, 2023.-c). එහි දී වඩාත් වැදගත් සංකල්පයක් වශයෙන් වනජීවී සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය පිළිබඳ ව අවධානය යොමු කිරීම හඳුනාගත හැකි ය.

වනජීවී සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය

වනජීවී සම්පත් පිළිබඳ තිරසරත්වය මෙන්ම තිරසර සංවර්ධනය සඳහා වනජීවී සම්පත් භාවිතයේ දී ද වනජීවී සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය පිළිබඳ වැඩි අවධානයක් හිමි වීම හඳුනාගත හැකි ය. වනජීවී සංරක්ෂණය යනු, ශාක හා සත්ත්ව විශේෂ, ඔවුන්ගේ වාසස්ථාන ආරක්ෂා කිරීමේ පිළිවෙතයි. ලෝකයේ පරිසර පද්ධතිවල කොටසක් ලෙස වන ජීවීන් ස්වභාවධර්මයේ ක්‍රියාවලීන් සඳහා සමතුලිතතාව සහ ස්ථාවරත්වය සපයයි. වනජීවී සංරක්ෂණයේ පරමාර්ථය වන්නේ මෙම විශේෂවල පැවැත්ම සහතික කිරීම සහ අනෙකුත් විශේෂ සමඟ තිරසාර ලෙස ජීවත් වීම පිළිබඳ ව මිනිසුන් දැනුවත් කිරීමයි (Wildlife Conservation, 2023.). වනජීවීන් ට ඇති ප්‍රධාන තර්ජන අතර වාසස්ථාන විනාශ කිරීම හෝ හායනය, ජෛව සම්පත් අධික සුරාකෑම ට ලක් වීම, දඩයම් කිරීම, පරිසර දූෂණය, දේශගුණ විපර්යාසවල ට මුහුණ දීමට සිදුවීම හඳුනාගත හැකි ය(Wildlife Conservation, 2023.). 2019 වර්ෂයේ දී ඉදිරිපත් කරන ලද ස්වභාවධර්මය සංරක්ෂණය සඳහා වූ ජාත්‍යන්තර සංවිධානය (International Union for Conservation of Nature - IUCN) වාර්තාව අනුව වනජීවීන් විශේෂ 42100 ක් පමණ වදවීයාමේ තර්ජනයට ලක් වී ඇතැයි ඇස්තමේන්තු කර ඇති අතර ජෛව විවිධත්වය හා පරිසර පද්ධති සේවා පිළිබඳ අන්තර් රාජ්‍ය විද්‍යා ප්‍රතිපත්ති ආයතනය (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services - IPBES) විසින් එම වර්ෂයේ ම ජෛව විශේෂ මිලියනයක් පමණ එනම් ජීවීන්ගෙන් 1/4 පමණ වදවීයාමේ ප්‍රවණතා පවතින බව දක්වා ඇත. එමෙන් ම ලෝක ආර්ථික සංසදයේ 2020 ගෝලීය අවදානම් වාර්තාව අනුව ඉදිරි දස වසරක කාලය තුළ මානවයා මුහුණ දෙන ප්‍රමුඛතම තර්ජන පහෙන් එකක් ලෙස මෙම වනජීවී හායනය හා පරිසර පද්ධති බිඳවැටීම දක්වා ඇත.

වනජීවී සංරක්ෂණය පිළිබඳ කටයුතු කරන ගෝලීය සංවිධාන පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමේ දී, දෙවන ලෝක යුද්ධයට පසු යුනෙස්කෝ සංවිධානය හා එක්ව පිහිටුවන ලද ප්‍රථම සංරක්ෂණය පිළිබඳ වැඩසටහන වශයෙන් සැලකෙන්නේ ස්වභාවධර්මය සංරක්ෂණය සඳහා වූ ජාත්‍යන්තර සංවිධානය (International Union for Conservation of Nature – IUCN) ය. 1948 දී ආරම්භ කරන ලද මෙම ආයතනය හරහා ජෛව ප්‍රජාවන් සංරක්ෂණය පිළිබඳ අවධානය යොමු කළ අතර 1964 සිට රතු දත්ත පොත ප්‍රකාශයට පත් කිරීම හා 1961 දී ලෝක වනජීවීන් සඳහා වන අරමුදල (World Wildlife Fund for nature -WWF) පිහිටුවීම හරහා කවදුරටත් ප්‍රවර්ධනය විය. මෙම ක්‍රියාමාර්ගයන්වල ප්‍රතිඵල වශයෙන් ,

- 1973 දී වදවියාමේ තර්ජනයට ලක් වී ඇති වන සත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා විශේෂවල ජාත්‍යන්තර වෙළඳාම පිළිබඳ සම්මුතිය (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES).
- 1992 ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳ සම්මුතිය (Convention on Biological Diversity - CBD) වැදගත් ය.

මේ අතරින් CITES සම්මුතිය ප්‍රකාශයට පත්වීමේ දිනය ලෝක වනජීවීන් පිළිබඳ දිනය බවට පත් වීම දක්වා වනජීවීන් සංරක්ෂණයට සම්බන්ධ විය (*Seven Decades of Experience*, 2023.).

මීට අමතරව රාජ්‍ය, අර්ධ රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන විශාල ප්‍රමාණයක් මෙම සම්මුතීන් අනුව කටයුතු කිරීම හඳුනාගත හැකි ය. තව ද එක්සත් ජාතීන්ගේ පරිසර වැඩසටහන, එක්සත් ජාතීන්ගේ ආහාර හා කෘෂිකාර්මික වැඩසටහන වැනි බොහෝ සංවිධාන මේ යටතේ වනජීවී සංරක්ෂණය උදෙසා කටයුතු කරයි (*Wildlife Conservation*, 2023.).

2023 එක්සත්ජාතීන්ගේ වනජීවී දිනයේ තේමාව හා පසුබිම් විචාරය අනුව සංරක්ෂණය මිනිසුන්ගෙන් වෙන් ව සිදු කළ නො හැකි අතර ඒ සඳහා ප්‍රජාව ගේ මැදිහත් වීම අනිවාර්යය වේ. ඒ අනුව ප්‍රජාව ගේ මැදිහත් වීම හා දෛනික ජීවනෝපාය සමඟ සංරක්ෂණය බද්ධ කිරීමේ සාර්ථක අවස්ථා පිළිබඳ නිදර්ශනයන් ගෝලීය වශයෙන් හඳුනාගත හැකි ය (*Wildlife Conservation*, 2023.). ඉන් එක් අවස්ථාවක් ලෙස එක්සත් රාජධානියේ ඉහළ ජෛව විවිධත්වයක් සහිත ප්‍රදේශවල ගම්බද ගොවිතැන ක්‍රියාත්මක වන අතර එහි දී තීරණ ගැනීමේ බිම් මට්ටමේ ආයතන සම්බන්ධ වී සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලීන් ඉදිරියට ගෙනයමින් පවතී. එහි දී දිළිඳු ජනතාවගේ ජීවනෝපාය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ජෛව විවිධත්වයේ තිරසර කළමනාකරණය හරහා කටයුතු කිරීම ද සිදු වේ. එක්සත්ජාතීන්ගේ වනජීවී සම්පත් සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතියක් වූ 'Earthwatch' ව්‍යාපෘතිය හරහා අප්‍රිකාවේ ද එවැනි ප්‍රජා සහභාගීත්වය තුළින් තිරසර සංවර්ධනය සඳහා වනජීවී සම්පත් භාවිත කරමින් ප්‍රජාව ගේ ආර්ථිකය ශක්තිමත් කිරීමට කටයුතු කර ඇත. මෙම ව්‍යාපෘතියේ දී 'wechiau' හා 'Tokali' ප්‍රදේශවල වනජීවී රක්ෂිත නිර්මාණය සිදු විය.. Wechiau හි හිපෝ අභය භූමිය එලෙස නිර්මාණය වූවකි. එම අභයභූමිය පරිසර සංචාරණය

හරහා ආදායම් ලබා දෙන අතර වනජීවීන් ද සංරක්ෂණය වේ (UNWTO/ world tourism organization a UN specialized agency,2023.).

වනජීවී සංරක්ෂණයේ දී එය ප්‍රධාන ක්‍රමවේද දෙකක් යටතේ සිදු වේ. එනම්, ස්ථානීය සංරක්ෂණය (in situ conservation) හා බැහැර සංරක්ෂණය (ex situ conservation)යි. ස්ථානීය සංරක්ෂණයේ දී වනජීවීන්, ජීවත් වන ස්ථානයේ ම සංරක්ෂණය සිදු වන අතර බැහැර සංරක්ෂණයේ දී වනජීවීන් ආරක්ෂිත ස්ථානයක් වෙත ගෙන ගොස් රැක බලා ගැනීම සිදු වේ. මෙහි දී සතුන් වනෝද්‍යාන වෙත ගෙන යාම සිදු වන අතර ශාක උද්භිද උද්‍යාන වෙත ගෙන ගොස් රෝපණය සිදු වේ. (Wildlife Conservation, 2023.).

වනජීවී සංරක්ෂණය මෙන් ම වනජීවීන් නිසි ලෙස කළමනාකරණය කිරීම තුළින් වනජීවී සම්පත් තිරසර ලෙස භාවිතයේ හැකියාව වර්ධනය වේ (Montana State University Extension, 2023.). වනජීවී සම්පත් කළමනාකරණය යනු, වනජීවීන්, වනජීවීන් ගේ වාසස්ථාන සහ මිනිසුන් අතර සහ පූර්ව නිශ්චිත බලපෑම් සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා වන අන්තර්ක්‍රියාවලට බලපාන කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියයි. එහි දී වනජීවී හා මානව ගැටුම් කළමනාකරණය හා දෙපාර්ශවයට ම සිදු විය හැකි හානි අවම කිරීම සඳහා කටයුතු කරයි (Montana State University Extension, 2023.).

වනජීවී සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය පිළිබඳ ශ්‍රී ලාංකික මැදිහත් වීම සැලකීමේ දී ප්‍රධාන වශයෙන් ජාතික පරිසර අධිකාරිය වශයෙන් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, 1937 අංක 2 දරණ සත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආඥාපනත වැනි ආයතනික හා නීතිමය රාමුවක් පවතින අතර එමගින් සතුන් දඩයම් කිරීම හා ශාක කැපීම පිළිබඳ කටයුතු කිරීම, රක්ෂිත ප්‍රදේශ සංරක්ෂණය හා සංවේදී පරිසර කලාප නම් කිරීම වැනි විවිධ ක්‍රියාමාර්ග ගෙන ඇත. මෙම නීතිමය පසුබිම ට අමතරව වර්තමානයේ දී පරිසර සාක්ෂරතාව වර්ධනය කිරීම හා තිරසර වශයෙන් වනජීවී සම්පත් සංවර්ධනය සඳහා යොදාගැනීම සඳහා අවධානය යොමු වෙමින් පවතී (About DWC – Department of Wildlife Conservation, 2023).

වනජීවී සම්පත් තිරසර සංවර්ධනය උදෙසා භාවිත කිරීම.

වනජීවී සම්පත් තිරසර සංවර්ධනය උදෙසා යොදාගැනීමේ ක්‍රියාමාර්ග ප්‍රධාන වශයෙන් ද්විත්වයකි. එනම්,

- වනජීවී සම්පත් සඳහා හානි නොවන සේ සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීම.
- වනජීවී සම්පත් සංවර්ධනය සඳහා සෘජුව හෝ වක්‍රව දායක කර ගැනීම යි.

එහි දී සංරක්ෂණය, වැළැක්වීම සහ දීර්ඝ කාලීන ව සංරක්ෂණය පවත්වා ගෙන යාම (conservation prevention and perseverance) යන සංරක්ෂණ මූලධර්ම ත්‍රිත්වය ම යොදා ගැනීම වාසිදායක ය.

එමෙන් ම වනජීවී කළමනාකරණය හරහා ද තිරසරව මෙම සම්පත් සංවර්ධනය සඳහා යොදා ගත හැකි ය. වනජීවී සම්පත් හානි නොවන සේ සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීමේ දී වනජීවී වාසස්ථාන ආරක්ෂා කිරීම හා ජීවිත ආරක්ෂා කිරීම ප්‍රධාන ය. නිදසුන් ලෙස භෞතික සංවර්ධන කටයුතුවල දී වනජීවී හුවමාරු කලාප ඇති කිරීම, වනජීවී සීමා නිර්මාණය කිරීම, සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ නම් කිරීම සිදු වේ. ලොව විශාල වශයෙන් වනජීවී හා සංවර්ධනය අතර සබඳතාව නිර්මාණය වී ඇත්තේ මේ හරහා ය. එනම් වනජීවී කළමනාකරණය ප්‍රමුඛ ප්‍රවේශයකිනි. නිදසුන් ලෙස මහාමාර්ග ඉදිකිරීමේ දී සත්ත්ව හුවමාරු ප්‍රදේශ වෙන් කිරීම හා එම ප්‍රදේශවල දී රථවාහන වේගය සීමා කිරීමට කටයුතු කිරීම, වනජීවී වාසස්ථාන වශයෙන් සත්වෝද්‍යාන නිර්මාණය දැකිය හැකිය(Wildlife Conservation, 2023.).

නමුත් අවධානය යොමු වීම වඩාත් වැදගත් වන්නේ සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය සඳහා වනජීවී සම්පත් භාවිත කරමින් එහි තිරසාරත්වය ඇති කිරීම ය. ඒ සඳහා ආර්ථික, සමාජීය හා පාරිසරික සංවර්ධන කාර්යයන් වෙත වනජීවීන් දායක කර ගැනීමේ අවස්ථා හඳුනා ගත යුතු ය.

ලෝකයේ සංවර්ධනය මෙන් ම නව දැනුම, සංස්කෘතීන් සම්ප්‍රේෂණය වීමේ ප්‍රධානතම මාර්ගයක් වශයෙන් සලකන්නේ සංචාරක ව්‍යාපාරය යි (Glossary of tourism terms | UNWTO. 2023). එහි දී බොහෝ රටවල සංවර්ධන උපායමාර්ග ජයගැනීම සඳහා පවතින ආර්ථික ගැටලු වෙත වඩාත් හොඳ විසඳුමක් ලබා ගැනීමට මේ හරහා අවස්ථාව පවතී. ලොව පුරා සංචාරක ව්‍යාපාරය යනු සැබවින්ම පාරිභෝගික කණ්ඩායම්වල බලාපොරොත්තු හැකිතාක් දුරට සපුරාලන හා ඊට අනුරූප වශයෙන් ප්‍රතිලාභ බලාපොරොත්තු වන ක්‍රමානුකූල අලෙවිකරණය කී (Jeremy et al., 2017).

මෙම අලෙවි වන බලාපොරොත්තු වනජීවී සම්පත් මත සඵල හෝ විලම්බිත ඉල්ලුමක් වශයෙන් ආකර්ෂණය කර ගැනීම හරහා තිරසර සංවර්ධනයට වනජීවී සම්පත් දායක කර ගැනීමේ හැකියාව පවතී. ලෝකයේ බොහෝ රටවල් තම ආර්ථික වර්ධනය සඳහා වනජීවී සම්පත් තිරසර ව යොදා ගැනීම සුලබ දසුනකි. නිදසුන් ලෙස අප්‍රිකානු මහද්වීපය යනු ශුෂ්ක දේශගුණය හා කාන්තාර පරිසර පද්ධතියේ ආවේණික වනජීවී ප්‍රජාව හරහා ලෝක සංචාරක ව්‍යාපාරයෙන් 7% අත්කරගත් කලාපයකි. එමෙන් ම බෙලිස් රාජ්‍යයේ ජනගහනයෙන් 50% ක්ම තම ආර්ථික කටයුතු සිදු කරනුයේ එරට ගල්පර ආශ්‍රිත සංචාරක ව්‍යාපාරයෙනි (UNWTO/ world tourism organization a UN specialized agency,2023.). මේ අනුව පෙනී යන්නේ සංචාරක කර්මාන්තය හරහා වනජීවී සම්පත් තිරසර ව රටක සංවර්ධනය වෙත යොදා ගත හැකි බව ය. විශේෂයෙන් පාරිසරික සංවරණය යටතේ කුරුලු සංචාරණය, කිම්දුම් සංචාරණය, වනාන්තර සංචාරණය, කඳුකර සංචාරණය, මුහුදු තෘණ බිම් සංචාරණය, කාන්තාර සංචාරණය, සතාරි මෙම වනජීවී සම්බන්ධිත සංචාරක ව්‍යාපාර වේ (UNWTO/ world tourism organization a UN specialized agency,2023.).

මෙලෙස වනජීවීන් යොදාගැනීමේ හැකියාව ලෝක වනජීවී අරමුදල (World Wildlife Fund for nature -WWF)යටතේ පවතින ස්වාභාවික උරුම අඩවිවලින් 93% ක් විනෝදාස්වාදය හා සංචාරණය

සඳහාත් ඉන් 91% රැකියා උත්පාදනය සඳහා ද භාවිත කළ හැකි යැයි එම ආයතනය විසින් 2020 වර්ෂයේ ප්‍රකාශිත සමීක්ෂණ දත්ත හරහා නම් කර තිබීම මඟින් හඳුනාගත හැකි ය.

සමාලෝචනය

වනජීවීන් යනු සැබවින්ම සංරක්ෂණය කළ යුතු වටිනා පාරිසරික සම්පතක් වනවා සේ ම එය භාවිත කරමින් සංවර්ධනයේ උපරිම අරමුණු දිනා ගැනීම තිරසර සංවර්ධනයකි. එහි දී වනජීවී සම්පත් නිසියාකාරව හඳුනා ගැනීම හා සංවර්ධන අපේක්ෂා මෙන් ම අවශ්‍යතා ද නිවැරදි ව හඳුනා ගැනීම වැදගත් ය. වනජීවී හා සංවර්ධනය පිළිබඳ තිරසර අරමුණු ලඟා කර ගැනීම ගෝලීය වශයෙන් කෙටි කාලීන හා අනාගත අභිවෘද්ධිය උදෙසා පරිසරය ට ඔරොත්තු දෙන සමෘද්ධිමත් ක්‍රියාදාමයකි. තිරසර සංවර්ධනය සඳහා වනජීවී සම්පත් ප්‍රයෝජනයට ගැනීම ඉතා වැදගත් වේ. ස්වභාවික පද්ධතිවල ක්‍රියාකාරීත්වය සඳහා අත්‍යවශ්‍ය වන පරාගනය, බීජ ව්‍යාප්තිය සහ පෝෂක චක්‍රය වැනි විවිධ පරිසර පද්ධති සේවා වනජීවී විසින් සපයයි. මීට අමතරව, වනජීවී සම්පත් ආර්ථික වර්ධනයට දායක වන සහ රැකියා අවස්ථා ලබා දෙන පරිසර සංචාරක ව්‍යාපාරය වැනි විවිධ කර්මාන්ත සඳහා සහාය වේ. තවද, වනජීවී සම්පත් තිරසර ලෙස කළමනාකරණය කිරීමෙන් ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය කිරීමට සහ පරිසර පද්ධතිවල සමතුලිතතාවය පවත්වා ගැනීමට උපකාරී වේ. අවසාන වශයෙන්, පාරිසරික හා මානව ප්‍රජාවන්ගේ දිගුකාලීන යහපැවැත්ම සහතික කිරීම සඳහා වනජීවී සම්පත් තිරසර සංවර්ධන උපාය මාර්ගවලට ඇතුළත් කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

කෙසේ නමුත් ලොව බොහෝ රටවල තවමත් නිසියාකාරයෙන් තිරසර සංකල්පය වටහා ගැනීම හෝ වනජීවී සම්පත් යොදාගැනීමේ හැකියාව වටහාගෙන නොමැති තත්ත්වයක් පවතී. එම තත්ත්වය ශ්‍රී ලංකාව කෙරෙහි ද නො වෙනස් ය. වනජීවීන් තිරසර සංවර්ධනය සඳහා භාවිතයේ දී වනජීවී සම්පත් සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය සඳහා දේශීය ප්‍රජාව දායක කර ගැනීමත්, සංචාරක ව්‍යාපාරය හරහා වනජීවී සම්පත් සංවර්ධනය වෙත දායක කර ගැනීමේ ප්‍රවේශයන් හරහා ද වනජීවීන් සඳහා සිදු වන හානිය අවම හා දෙපාර්ශවය සඳහා ම ප්‍රයෝජනවත් ක්‍රියාවලියක් ඇති කිරීමේ හැකියාව හඳුනා ගැනීම වැදගත් ය.

මූලාශ්‍ර

About DWC – Department of Wildlife Conservation. (2023). Department of Wildlife Conservation. Retrieved November 21, 2023, from <https://www.dwc.gov.lk/about-the-agency/>.

Chandrakar,A .(2018,september). Wildlife: An introduction. Researchgate.net.retrieved February 20.2023, from https://www.researchgate.net/publication/327717103_wildlife_An_Introduction

Dubey,A.K.(2015).Sustainable development of natural resources and wildlife conservation. Daya publishing House.

Glossary of tourism terms | UNWTO. (2023). Retrieved November 21, 2023, from <https://www.unwto.org/glossary-tourismterms#:~:text=Tourism%20is%20a%20social%2C%20cultural,personal%20or%20business%2Fprofessional%20purposes.>

Gvi. (2023, february 28). Wildlife conservation and Sustainable Development: Working Together for a better future.retrieved March 02,2023, from <https://www.gvicanada.ca/blog/smb-wildlife-conservation>

History of SD · What is sustainable development · Sustainable Development Commission. (n.d.). Retrieved August 29, 2023, from https://www.sd-commission.org.uk/pages/history_sd.html#:~:text=

Home - Montana State University Extension. (n.d.). Montana State University Extension. Retrieved August 29, 2023, from <http://www.msuextension.org/store/Products/Manage-Your-Land-for-Wildlife-4508.aspx%20>

Ijeomah, H.M. (2019). Relevance of wildlife resources and ecotourism as instruments for achieving sustainable development goals. Retrieved February 20, 2023, from ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/3372275820>

Jacobus A. Du Pisani Professor of History (2006) Sustainable development – historical roots of the concept, *Environmental Sciences*, 3:2, 83-96, DOI: 10.1080/15693430600688831, <https://doi.org/10.1080/15693430600688831>

Jeremy, B., Ratnayake, I., & Gnanapala, A. (2017). *Managing Wildlife Tourism in Sri Lanka: Opportunities and Challenges.* Apple Academic Press eBooks, 161–186. <https://doi.org/10.1201/9781315365817-10>

Seven decades of experience. (n.d.). IUCN. Retrieved August 29, 2023, from <https://www.iucn.org/about-iucn/history.>

Sharma, M., Sharivastav, A. B., & Pandey, G. (2011, may). Wildlife management: some tips. researchgate.net. retrieved February 20, 2023, from <https://www.researchgate.net/publication/2700214276>.

Sustainable wildlife management / Food and agriculture organization of the United Nations, (n.d.), FAO wildlife. Retrieved from <https://www.fao.org/sustainable-wildlife-management/en/>

Sustainable Wildlife Use Committee: Association of Fish & Wildlife Agencies. (2023.).Retrieved August 30, 2023, from <https://www.fishwildlife.org/afwa-acts/afwa-committees/sustainable-wildlife-use-committee>

News-Medical.net. (2022, March 4). *Why is Wildlife Conservation Crucial to a Sustainable Future?* <https://www.azolifesciences.com/article/Why-is-Wildlife-Conservation-Crucial-to-a-Sustainable-Future.aspx#:~:text=Scientists>

The 17 goals / sustainable development. (2023.), retrieved February 20,2023 from <https://sdgs.un.org/goals>.

United Nations. (2023.-a). How wildlife conservation can benefit sustainable human Development | United Nations. Retrieved August 29, 2023, from <https://www.un.org/en/un-chronicle/global-framework-wildlife-conservation-can-benefit-sustainable-human-development>.

United Nations. (2023.). World Wildlife Day | Background | United Nations. Retrieved August 29, 2023, from <https://www.un.org/en/observances/world-wildlife-day/background#:~:text=On%2020%20December%202013%2C%20theworld's%20wild%20fauna%20and%20flora>.

United Nations. (2023.-c). World Wildlife Day EN/United Nations. <https://www.un.org/en/observances/world-wildlife-day#:~:text=World%20Wildlife%20Day>

UNWTO/world Tourism Organization a UN specialized Agency. (2023.). retrieved February 20,2023, from <https://www.unwto.org>

Wildlife conservation. (2023.). Retrieved August 29, 2023, from <https://education.nationalgeographic.org/resource/wildlife-conservation/>

Wildlife and its contributions to sustainable development / under- secretary - general Wu Hongbo- united nations department of economic and social affairs. (2014.). retrieved February 20,2023, from <https://www.un.org/en/development/desa/usg/statement/mr-wu/2014/03/world-wildlife-day.html>.

What is sustainable development • sustainable development commission. (2023.). [sd-commission.org](https://www.sd-commission.org). retrieved August 19,2023, from <https://www.sd-commission.org.uk/pages/what-is-sustainable-development.html#:~:text=>

World Bank Group. (2014). Why you should care about wildlife. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2014/03/03/why-you-should-care-about-wildlife#:~:text=and%20deep%20impact>.

දේශගුණ වෙනස්වීම් වියළි කලාපීය වී ගොවිතැනට බලපා ඇති ආකාරය.

ආර්. පී ඉෂාන් මධුසංඛ

සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව පළමු වසර

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනය අංශය

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

madusankaishan501@gmail.com

හැඳින්වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ සමස්ත භූමි ප්‍රමාණයෙන් 63.6% ක් (වර්ග කි.මී 41.717 ක්) අයත් වියළි කලාපයේ ප්‍රධානතම දේශගුණික ගැටලුව වන්නේ ප්‍රදේශයට බලපාන දැඩි නියඟය සහ ගංවතුර ආපදාවන් ය (Report of the Land Commission of Sri Lanka 1990). නිවර්තන කලාපීය දේශගුණික ලක්ෂණවලින් යුක්ත රටක් වන ශ්‍රී ලංකාව ප්‍රධාන වශයෙන් මෝසම් සෘතු දෙකක් සහ ඒ අතරමැදිව ඇතිවන අන්තර් මෝසම් හා සංවහන ක්‍රියාවන් හේතුවෙන් සෑම වසරකම පාහේ මාස 4ක, 5ක එනම්, නොවැම්බර් සිට පෙබරවාරි මාර්තු අග දක්වා අධික වර්ෂා පතනයකින් ද ඉතිරි මාස 7 ක් 8 ක් පුරාම වර්ෂාපතනය ඉක්මවා යන වාෂ්පීකරණයක් සහිත වියළි දේශගුණය හේතුවෙන් ද ජල හිඟයකින්ද පීඩා විඳින්නේ ය.

මෙම ගැටලුකාරී දේශගුණික තත්ත්වයන් හේතුවෙන් දැඩි අපහසුතාවයකට පත් කණ්ඩායම බවට අද වන විට වියළි කලාපීය ගොවි ප්‍රජාව පත්ව ඇති අතර ඒ අතරින් වඩාත්ම බලපෑම සිදුව ඇත්තේ වී ගොවිතැනට ය. ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වී නිෂ්පාදනයෙන් 70% ක් පමණ සිදුකරනු ලබන්නේ වියළි කලාපය තුළය (Ag stat 2019 (xvi volume) Socio economics and planning center, Department of agriculture,Peradeniya). ඒ අනුව දේශගුණික විපර්යාස හේතුවෙන් වී වගාව හා සම්බන්ධයෙන් ගැටලු ගණනාවක් අද වන විට නිර්මාණය වී ඇති අතර මෙම ශාස්ත්‍රීය ලිපිය ඔස්සේ දේශගුණික විපර්යාස හමුවේ වියළි කලාපීය වී ගොවියා මුහුණපාන ගැටලු පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීම සිදුකරනු ලබයි.

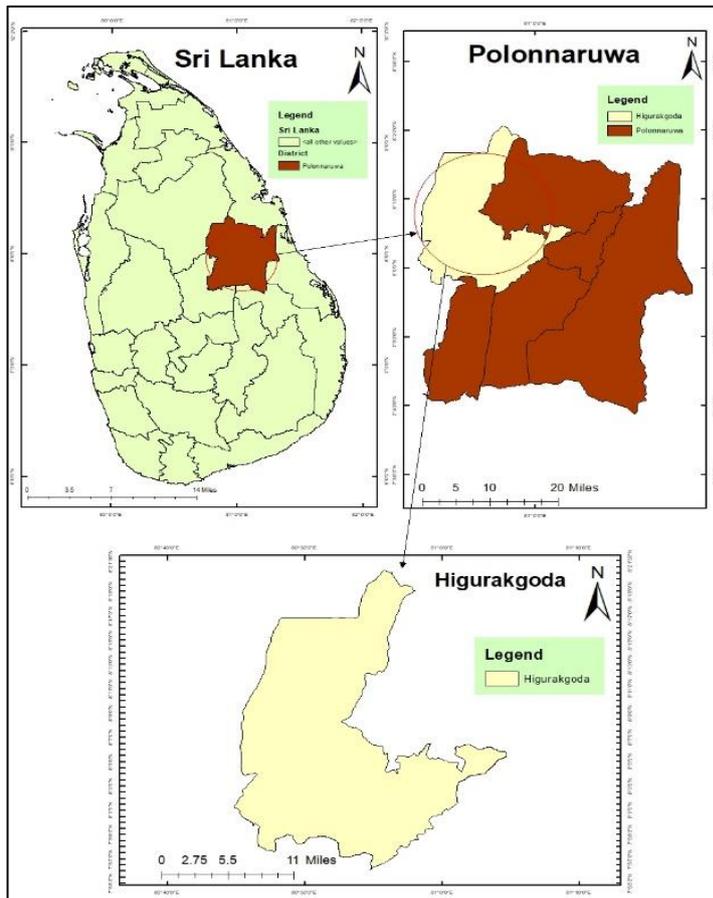
මූලාශ්‍ර පද:- දේශගුණය ,විපර්යාස, ගොවිතැන, කලාපය

දත්ත හා තොරතුරු විශ්ලේෂණය

මෙම ශාස්ත්‍රීය ලිපිය ඉදිරිපත් කිරීමේදී ප්‍රාථමික දත්ත මූලාශ්‍ර හා ද්විතීයික දත්ත මූලාශ්‍රයන් භාවිතයට ගැනීම සිදු කරනු ලැබූ අතර ප්‍රාථමික දත්ත මූලාශ්‍ර ලෙස සම්මුඛ සාකච්ඡා ක්‍රමය ඔස්සේ ප්‍රධාන වශයෙන් මින්නේරිය ගොවි ජනපද ව්‍යාපාරයේ හිටපු ලේකම් ජයතිස්ස මහත්මා සහ හිඟුරක්ගොඩ ප්‍රදේශයේ ජීවත් වන, වී වගාවේ නිරතවන ගොවීන් අතරින් තෝරාගත් කිහිප දෙනෙකු සමග දේශගුණික විපර්යාස මගින් තම වී ගොවිතැනට සිදුව ඇති බලපෑම පිළිබඳ සම්මුඛ සාකච්ඡා කිරීම මගින් තොරතුරු ලබා ගැනීම සිදුකරනු ලැබුණි. ද්විතීයික දත්ත මූලාශ්‍ර යටතේ දේශගුණික විපර්යාස

හා දේශගුණික විපර්යාස මගින් වී වගාවට සිදුව ඇති බලපෑම පිළිබඳව සඳහන් ග්‍රන්ථ මෙන්ම අන්තර්ජාලය භාවිත කරමින් තොරතුරු ලබා ගැනීම සඳහා මේ පිළිබඳව ඉදිරිපත් වී ඇති පරීක්ෂණ වාර්තා හා පුවත්පත් වාර්තාවන් අධ්‍යයනය කරනු ලැබූ අතර සිතියම් යන ආදියද පරිශීලනය කරමින් මෙම ශාස්ත්‍රීය ලිපිය ඉදිරිපත් කර තිබේ.

සිතියම 1: අධ්‍යයන ප්‍රදේශයේ පිහිටීම

මූලාශ්‍රය :- මිනින්දෝරු දෙපාර්තමේන්තුවේ දත්ත ඇසුරෙන් කර්තෘ විසින් සකසන ලදී.

දේශගුණික විපර්යාස

දේශගුණික විපර්යාස යනු පුළුල් විෂය පථයකි. ඉතා සරලව ගත්හොත් වායුගෝලයෙහි දිගුකාලීනව පවත්නා තත්ත්වයෙහි ඇති වන වෙනස් වීම ය. වර්තමානය වන විට ලොව වඩාත් අවධානයට ලක්ව තිබෙන ප්‍රධාන පාරිසරික ගැටලුවක් ලෙස දේශගුණික විපර්යාස (Climate Change) පෙන්වාලිය හැකි ය. එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයට අනුව දේශගුණික විපර්යාසයක් යනු “සැලකිය යුතු කාලයක් තුළ කර ඇති නිරීක්ෂණයන්ට අනුව සෘජුව හෝ වක්‍රව මානව ක්‍රියාකාරකම් හි බලපෑමෙන් සිදුවී ඇතැයි සැලකෙන දේශගුණික විපර්යාස ස්වභාවික වෙනස්වීම්වලට අමතරව ගෝලීය වාතාවරණයේ සංයුතිය වෙනස් කරවීම යි” (එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය 2009). දේශගුණික විපර්යාස ඇතිවීම කෙරෙහි

මානව ක්‍රියාකාරකම් මෙන්ම භෞතික ක්‍රියාකාරකම් ද බෙහෙවින් බලපානු ලැබේ. එමෙන්ම දේශගුණික විපර්යාස හේතුවෙන් මානව ක්‍රියාකාරකම් මෙන්ම භෞතික පරිසරයට ද විවිධ බලපෑම් ඇති කරයි.

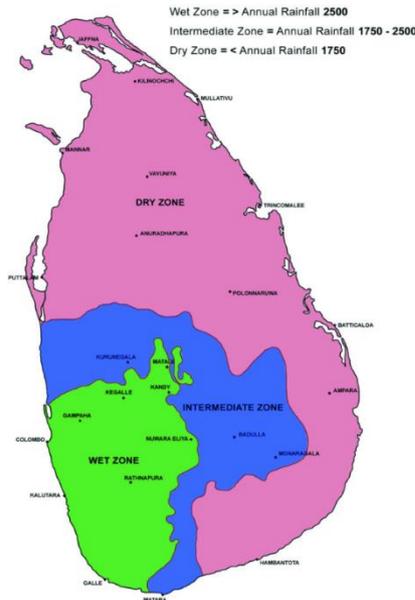
දේශගුණ වෙනස්වීම් හා වි ගොවිතැන

සෞඛ්‍යමත් ජන විපර්යාස හෝ වෙනස්වීම් සඳහා මනුෂ්‍යයාට වඩා සත්ත්ව ප්‍රාණීන් ඉතාමත් සංවේදී වෙති. කිරළා වියළි කලාපීය ගොවිතැන නිතර හමුවන සත්ත්වයෙකි. පාච්ච වැව් පිටිවල කිරළ බිත්තර දක්නට ලැබුණේ නම් ඉදිරියේදී දැඩි නියං හෝ ඉඩොර තත්ත්වයක් එළැඹෙන බව එහි ජීවත් වන ගොවීන් දැන සිටියේ ය. එමෙන්ම තව ද ජලජ පරිසරයේ ජීවත්වන පිළිහුඩු පක්ෂීන් ගංගා ඇළ දොළ ඉවුරේ පහතින් ලැගුම්හල් සකසා ගත්තේ නම් ඉදිරි සති කිහිපය තුළ තද වර්ෂා සමයක් එළඹෙන්නේ ඇයි ගොවීන් කියති. තව ද වේගයෙන් හිටි හැටියේ හුඹස් වල කට වසා ගන්නේ නම් ඉදිරි සති දෙක තුන වර්ෂා සමය එළඹෙන බව ගොවියෝ කියති. තවද වියළි කලාපීය ලතාවක් වන බෝගල වැල්වල මල් පිපෙන්නේ නම් ඉදිරි සති දෙක තුන තද වර්ෂා සමයක් එළැඹෙන බව ද වියළි කලාපයේ බෙහෙවින්ම දැක ගැනීමට ඇති මාදං ගස් වල අධික ලෙස මල් හටගෙන ඇත්නම් ඉදිරි මාස කිහිපය අධික වර්ෂාපතනයක් හිමිවන බව ගොවියෝ කියති. සෞඛ්‍යමත් වෙනස්වීම් සත්ත්ව ප්‍රාණීන්ට පමණක් නොව ශාක ප්‍රජාවට ද සංවේදී බව පැරණි ගොවීන් හරි හැටි දැන හැඳිනගෙන සිටියේය.

සෞඛ්‍යමත් වෙනස්වීම් සම්බන්ධයෙන් මෙවන් සංවේදී පැතිකඩක් පිළිබඳව කරුණු සටහන් කළේ අද වන විට කාගේත් කතාබහට ලක්ව ඇති වැදගත් කතිකාවකට ඉඩක් පාදා ගැනීමට ය එනම් වර්තමානයේ දේශගුණික විපර්යාසයන් හමුවේ ලාංකීය වියළි කලාපීය වි ගොවිතැනට එල්ලවී ඇති අහියෝග පිළිබඳව විමර්ශනය කිරීමට ය. ලොව සෑම රටකම විවිධාකාරයේ බලපෑම් මෙම දේශගුණික විපර්යාස මගින් ඇති කරන අතරම ශ්‍රී ලංකාවට ද මෙම දේශගුණික විපර්යාසවල බලපෑම්වලට විවිධාකාරයෙන් මුහුණපෑමට අද වන විට සිදුව තිබේ.

වියළි කලාපයේ වාර්ෂික වර්ෂාපතනය 1750mm පමණ අතර අගයක් ගන්නා අතර ම ඉන් වැඩිම වර්ෂාපතනයක් දෙසැම්බර් සිට මාර්තු දක්වා වූ කාලයේ දී ඊසාන දිග මෝසම සක්‍රීය වීමත් සමගම මෙම වියළි කලාපයට ලැබේ. (ශ්‍රී ලංකාවේ දේශගුණය 2019) එමෙන්ම රැළි සහිත තැනිතලා භූ ලක්ෂණවලින් සමන්විත වන මෙම ප්‍රදේශය තුළ රතු දුඹුරු පස ප්‍රධාන වශයෙන් ව්‍යාප්ත ව ඇති පාංශු වර්ගය වේ. වියළි කලාපයේ සාමාන්‍ය වාර්ෂික උපරිම උෂ්ණත්වය 30°C- 34 °C දක්වා වෙනස් වන අතරම අවම උෂ්ණත්වය 21 °C - 24 °C දක්වා පරාසයක පවතී (ප්‍රණයවර්ධන බී.වී.ආර් 2020).

සිතියම 2: ශ්‍රී ලංකාවේ දේශගුණික කලාප සිතියම

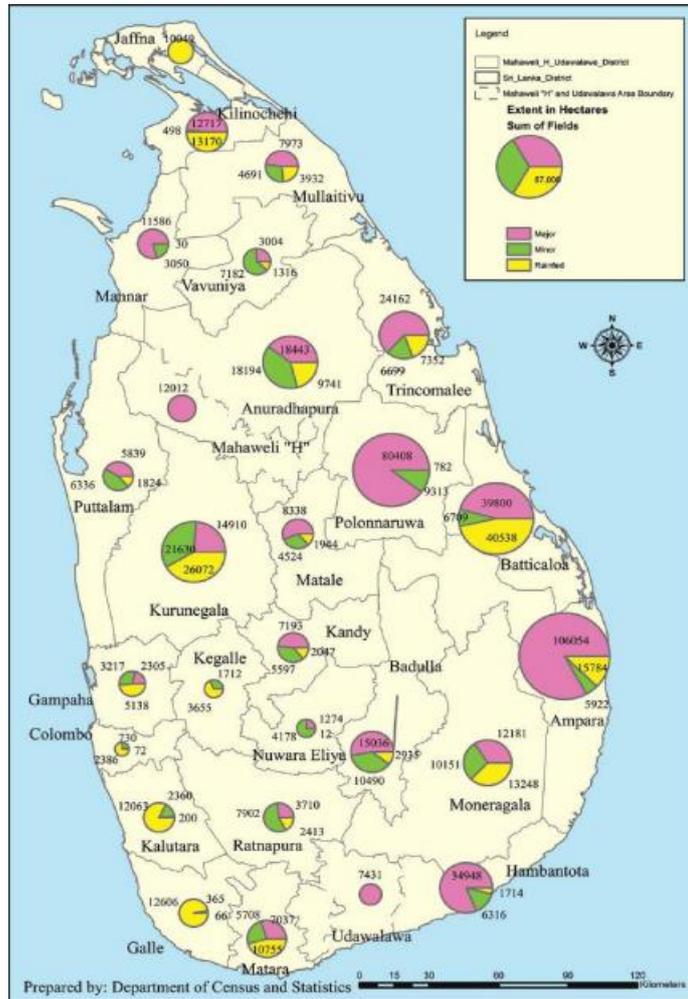
මූලාශ්‍රය :- ප්‍රත්‍යාවර්ධන බී.වී.ආර් 2020

වියළි කලාපීය ජනතාවගේ ප්‍රධාන ජීවනෝපාය වන්නේ කෘෂිකර්මාන්තය යි. මේ සඳහා ප්‍රධාන වශයෙන් වියළි කලාපයට සුවිශේෂී වූ භූ ලක්ෂණ මෙන්ම දේශගුණික ලක්ෂණ ද බලපා තිබේ. මෙම කලාපය තුළ ප්‍රධාන වශයෙන් වී වගාව මෙන්ම ධාන්‍ය වර්ග, එළවළු වර්ග මෙන්ම පලතුරු වර්ග ද මෙම භූමියට අනුව වගා කර තිබීම දැක ගැනීමට ඇති සුවිශේෂී ලක්ෂණයක් වේ. තව ද මෙම කලාපය තුළ කෙටිකාලීන බෝග මෙන්ම ද්වි වාර්ෂික බහු වාර්ෂික බෝගයන් වගාකර තිබීම දැකගත හැකි ය.

ශ්‍රී ලංකාවේ වියළි කලාපය ජාතික වී වගාවෙන් 70% කට දායක වේ. (නිශ්ශංක සහ සංගක්කාර 2009) තව ද මෙම වී වගාව වියළි කලාපීය ජනයාගේ ප්‍රධාන ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම වීමට මෙම කලාපයේ භූ විෂමතාවය මෙන්ම මානව ක්‍රියාකාරකම් ද බෙහෙවින් බලපා තිබේ. වියළි කලාපීය වී වගාව සඳහා අවශ්‍ය ජලය වර්ෂා ජලයෙන් මෙන්ම වාරි ජලය මගින් ද වගා බිම් සඳහා ලබා ගැනීම සිදුකරනු ලබන අතර ප්‍රධාන වශයෙන් වියළි කලාපීය වී ගොවිතැන වාරි ජලය මත පදනම්ව සිදුකරනු ලබයි. (විතානාවිච්චි 2014) වියළි කලාපීය ජනයා වී ගොවිතැන වර්ෂයේ යල, මහ කන්නයෙහි වගා කරනු ලබන අතර විශේෂයෙන්ම මහ කන්නය වර්ෂා ජලය මඟින් යල කන්නය වාරි ජලය මඟින් සිදුකරනු ලබන අතර වියළි කලාපයට ඊසාන දිග මෝසම සක්‍රිය වීමත් සමගම ලැබෙන වර්ෂා ජලයෙන් මෙම කලාපයේ ජනයා වී වගාව බහුල වශයෙන් සිදු කරනු ලබයි (විතානාවිච්චි 2014).

තෙත් කලාපයේ හා අතරමැදි කලාපයේ ජීවත්වන ජනයා වියළි කලාපයට සාපේක්ෂව වී ගොවිතැනෙහි නිරත වීම අවම වශයෙන් දැක ගත හැකි ය. (වී වගාවේ වර්තමාන තත්ත්වය හා එහි ප්‍රවර්ධනයක් සඳහා සාමාන්‍ය අධ්‍යාපනයේ දායකත්වය 2020).

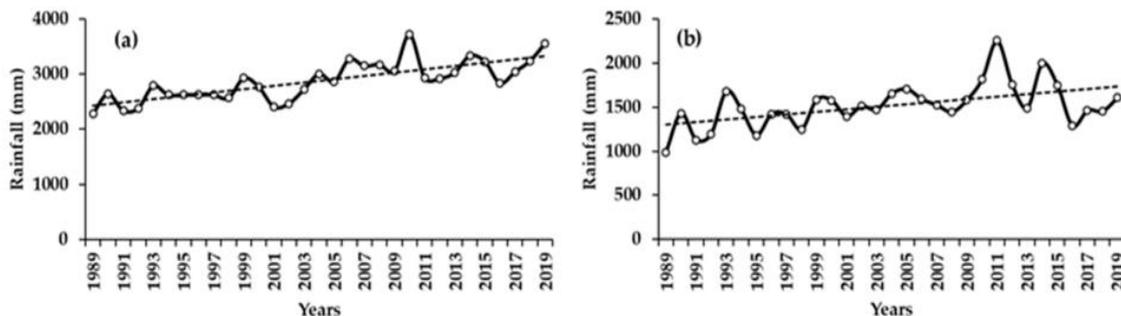
සිතියම 3: ශ්‍රී ලංකාවේ බහුලව වී වගා කරන ප්‍රදේශ වල ව්‍යාප්තිය

මූලාශ්‍රය :- Ag stat 2019 (xvi volume) Socio economics and planning center, Department of agriculture, Peradeniya

දේශගුණික විපර්යාස හමුවේ අද වන විට වියළි කලාපයේ වර්ෂාපතන රටාවේ විචලනයක් දැකගැනීමට හැකිව තිබේ (නිරංගා අලහකෝන් සහ මහේෂ් එදිරිසිංහ 2021). වියළි කලාපයට ප්‍රධාන වශයෙන් ඊසාන දිග මෝසම සක්‍රීය වීමත් සමග දෙසැම්බර් සිට පෙබරවාරි මාසය දක්වා අධික වර්ෂාපතනයක් හිමි වුව ද එය අද වන විට පැහැදිලි වෙනසකට ලක්ව තිබේ. ඒ අනුව ඊසානදිග මෝසම සමග වියළි කලාපයට මාස දෙක තුනක වර්ෂාපතනයක් හිමිවිය යුතු නමුත් අද වන විට එය මාසයක් එකහමාරක් පමණ කාලයකට කෙටිව ක්‍රියාත්මක වේ. එමෙන්ම මෙම කාලයේ දී ද වර්ෂාපතනය කඩින් කඩ හිමි වීම දැකගත හැකි ලක්ෂණයකි.

රූප සටහන් 1: ශ්‍රී ලංකාවේ වියළි කලාපයේ සහ තෙත් කලාපයේ වර්ෂාපතන රටාවේ ප්‍රවණතාව (a) තෙත් කලාපය (b) වියළි කලාපය

මූලාශ්‍රය :- දේශගුණික විපර්යාස පිළිබඳ ඇගවීමක් ලෙස 1989 සිට 2019 දක්වා ශ්‍රී ලංකාවේ වර්ෂාපතන ප්‍රවණතාවල අවකාශීය විචල්‍යතාව. (නිරංගා අලහකෝන් සහ මහේෂ් එදිරිසිංහ 2021)

පැරණි ගොවීන් යල - මහ කන්නයන් කාලය බලා වගා කිරීම ආරම්භ කෙරුණු අතර ප්‍රධාන වශයෙන් බෝග වගාව ආරම්භ කිරීමට වඩාත්ම සුදුසු කාලය ලෙස වස් මාසය ගොවිහු දැන හැඳින සිටියහ. තවද ඔවුහු කිසිවිටෙකත් වගා කටයුතු ඉල් මාසය තුළ සිදු නොකළහ.

“වස් මාසය කියන්නේ බීජ වපුරන මාසේ ඒ වගේම ඉල් මාසය ඇවිත් පොළොවෙන් ලවණ පිටවන මාසේ, අපේ තාත්තලා කීවේ බුදු සිවුරෙන් පිස්සක් ඉල් මාසයේ වගා කරලා අස්වැන්නක් ගන්න එක නම් බොරු කියලා”

(මින්නේරිය ගොවි ජනපද ව්‍යාපාරයේ හිටපු ලේකම් ජයතිස්ස මහතා)

පැරණි ගොවීන් කාලය බලා වගා කිරීම සිදු කරනු ලැබූව ද අද වන විට වියළි කලාපීය ගොවිතැන ප්‍රධාන වශයෙන් වැවේ ජලය පිරි පවතින කාලය මත පදනම්ව සිදු කරනු ලබයි. මින්නේරිය ගොවිජනපද ව්‍යාපාරයේ ගොවීන් සමග මා සිදු කරන ලද සාකච්ඡාවලදී ඔවුන් වැඩිදුරටත් කියා සිටියේ යල කන්නයේ මෙන්ම මහ කන්නයේ දී පවා නියමිත කාලයට වී වගාව සඳහා අවශ්‍ය ජලය ලබා නොදෙන බවයි. ඒ හේතුවෙන් ඔවුන්ගේ වගාවන් විවිධ කෘමි උවදුරුවලට වැඩි වශයෙන් ගොදුරු වන බව ඔවුහු වැඩි දුරටත් කියා සිටියහ.

මහ කන්නයේ වගා කාර්ය සැප්තැම්බර් මාසය වන විට ආරම්භ විය යුතු නමුත් අද වන විට වියළි කලාපයේ වැව්වල ජලය මුදා හරින්නේ නොවැම්බර් මාසයේදී ය (මහ කන්නයේ කන්න රැස්වීම් තීන්දු තීරණ මින්නේරිය ව්‍යාපාරය 2020/21). නොවැම්බර් මාසය තුළ අධික වර්ෂාවක් වියළි කලාපයට ලැබෙන අතර ඒ හේතුවෙන් බීජ සිටුවීමේ පටන් ඔවුන්ගේ වගාවන් විනාශයට ලක්වේ. මෙම වර්ෂාපතනය දෙසැම්බර් මස අවසාන කාලය දක්වා පවතින අතර ඒ හේතුවෙන් ඇතැම් විට මෙම කාලය තුළ වියළි කලාපයට බොහෝ විට ගංවතුර තත්ත්වයන් පවා ඇතිවන අතර එවිට මෙම වී

වගාබිම් විශාල වශයෙන් විනාශයට පත් වේ. මහ කන්නය තුළ වියළි කලාපයට හිමිවන අධික වර්ෂාවක් ලැබෙන වියළි කලාපයේ වැව් බොහොමයක වාන් දැමීම සිදු වේ.

නමුත් මෙම වර්ෂාපතනය අවසන් වන ජනවාරි පෙබරවාරි මාසය පමණ වන විට වියළි කලාපයට දැඩි පැවිළි ස්වභාවයක් හටගනී. මේ සමගම වගාවන් සඳහා වැවෙන් ජලය මුදා හැරීමක් විශාල ලෙස ජලය වාෂ්පීකරණය වීමත් හේතුවෙන් වියළි කලාපයේ බොහොමයක් වැව් සිදීමට පටන් ගනී. මේ හේතුවෙන් නැවත යල කන්නයේ වී වගාව සඳහා අවශ්‍ය කරන ජලය සපයා ගැනීමට ගැටලුකාරී තත්ත්වයන් උද්ගත වන අතර වර්තමානය වන විට තෙත් කලාපයට නිරිතදිග මෝසමෙන් හිමිවන වර්ෂාපතනය අඩු වීමත් සමග වියළි කලාපයේ වී වගාවන් සඳහා අවශ්‍ය කරන වාරි ජලය සපයා ගැනීමට ද ගැටලු මතු වේ. මේ හේතුවෙන් වැවෙහි ජල මට්ටම දිගින් දිගටම පහළ බසින අතර එවිට වගා බිම් සඳහා මුදාහරින ජල ප්‍රමාණය ද අවම වේ.

පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික්කයේ සෝමාවතිය, සුංගාවිල ආදී ප්‍රදේශවල අතරමැදි කන්නයේ මහවැලි ගංගාවේ ජලය මගින් වගා කරනු ලැබූ කුඹුරු අක්කර 200ක් පමණ අද වන විට වගා කිරීමට නොහැකි බිම් බවට පත්ව තිබේ. ඒ කෙරෙහි ප්‍රධාන ලෙස බලපා ඇත්තේ, තෙත් හා අතරමැදි කලාපයට ලැබෙන වර්ෂාපතනයේ අවිනිශ්චිතභාවය මෙම දේශගුණික විපර්යාසයට හේතු වීමයි. මේ හේතුවෙන් මහවැලි ගංගාවේ ජල ප්‍රමාණය ද අද වන විට පහළ බැසීමට ලක්ව ඇත. ඒ සමගම මෙම ජලය වගා බිම් සඳහා සපයා ගැනීමට නොහැකි වීම හේතුවෙන් මැද කන්නයේ වගා කරන ලද බිම් අද වන විට පුරන් වෙමින් පවතී.

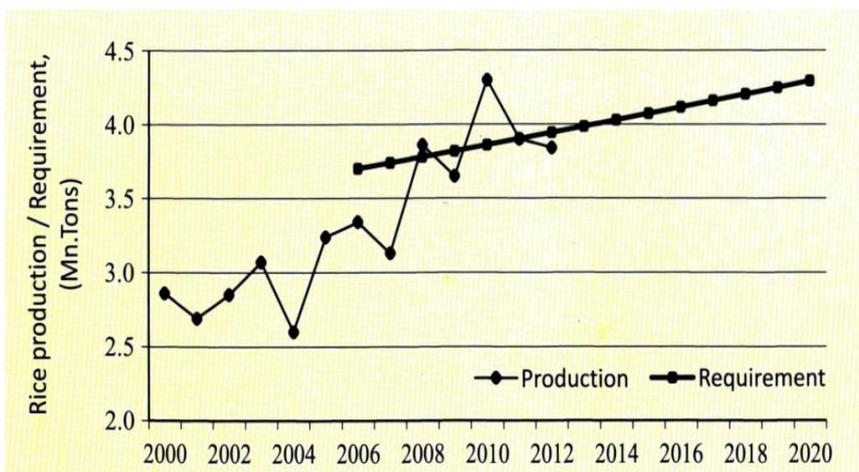
වාරි ව්‍යාපාර යටතේ වගා කරනු ලබන වියළි කලාපීය ගොවීන්ට වගා කාල රාමුවට අනුව වැවෙන් ජලය ලබා දේ. එම ජලය නිකුත් කරන දිනයේ සිට සති දෙකක පමණ කාලයක් ගතවන තුරු අඛණ්ඩව වාරි ජලය වගා බිම් වෙත මුදාහරිනු ලැබේ. පසුව වගා කාලසටහනකට අනුව අස්වනු නෙළන දිනය දක්වා ජලය මුදාහරින්නේ සතියකට දින තුනක් පමණි. නමුත් අද වන විට මෙම කලාපයේ පවතින දැඩි වියළි ස්වභාවය හේතුවෙන් වැවෙන් ජලය මුදාහැරීමෙන් පසු දිනක් පමණ ගතවන තෙක් වගාබිම් කරා ජලය නොපැමිණෙන අතර පවතින වියළි කාලගුණය හේතුවෙන් වී වගාව සඳහා අවශ්‍ය පරිදි ජලය ලබා දීමට නම් දින හතරක් පහක් පමණ ගත්වේ. නමුත් ජල හිඟකම හේතුවෙන් වියළි කලාපීය වී ගොවීන්ට සිදුව ඇත්තේ වගාව සඳහා අවශ්‍ය පරිදි ජලය පිරවීමක් සිදු නොකර තම වගා බිම් ජලයෙන් තෙමා හැරීමක් පමණි. නමුත් වී වගාවේ උසස් වර්ධනයකට හා ගුණාත්මක අස්වැන්නක් සඳහා පාංශු තෙතමනය පසේ නිතරම පැවතීම ඉතා වැදගත් වේ. (පස තුළ වාතය ගමන් කිරීමේ හැකියාව එවිට) පසේ තෙතමනය නොමැතිව කොතෙක් ගොවීන් රසායනික පොහොර යෙදුවද නිසි ඵලප්‍රයෝජන ලබා ගැනීමට ගොවීන්ට නොහැකි වී තිබේ. මේ හේතුවෙන් බොල් වූ බීජ හටගැනීමේ සම්භාවිතාව ද ඉහළ ගොස් තිබෙන අතර මේ හේතුවෙන් සමස්ත අස්වැන්න අද වන විට අවම වී තිබේ.

දේශගුණික විපර්යාස හමුවේ වියළි කලාපීය ගොවියාට එල්ල වී ඇති තවත් ප්‍රධාන අභියෝගයක් වී ඇත්තේ වගා බිමේ වල් පැළ මර්දනය සහ කෘමි උවදුරු වසංගතයක් බවට පත්වීමයි. වල් පැළ මර්දනය

සඳහා වගා බිමේ හොඳින් ජල කළමනාකරණය සිදු කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. සාමාන්‍යයෙන් බීජ වපුරා දින තුනක් හතරක් ගත වූ පසුව එතැන් පටන් වගා කරන ලද බිම් ප්‍රදේශය හොඳින් ජලය බැඳ තබමින් මනා ජල කළමනාකරණයක් සිදුකළ යුතු ය. එවිට වගා බිමෙහි වල් මතු වීම පාලනය කර ගැනීමට හැකි වුවත් අද වන විට පවතින දේශගුණ විපර්යාස හේතුවෙන් වගා බිමේ ජලය රඳා පැවතීමේ කාල සීමාව පිළිබඳව ගැටලුකාරී තත්ත්වයක් උද්ගතව පවතී.

අද වන විට දේශගුණික විපර්යාස හේතුවෙන් වියළි කලාපයේ බොහොමයක් වැව් සිඳීගොස් ඇති අතර මේ හේතුවෙන් ප්‍රධාන හා සුළු වාරි මාර්ග පද්ධති මගින් වී වගා කරනු ලබන වගාබිම් බොහොමයක් විනාශ වී තිබීම දැකගත හැකි ය. එබැවින් අද වන විට රටේ පවතින සහල් නිෂ්පාදනය පාරිභෝගික ජනතාවගේ අවශ්‍යතාව සපුරාලීමට සමත් නොවේ. ඒ අනුව මෙය රටෙහි සමස්ත සහල් නිෂ්පාදනයට විශාල බලපෑමක් එල්ල කරන අතර, එය රටේ ජාතික අවශ්‍යතාවක් වන ආහාර සුරක්ෂිතතාව කෙරෙහි ද ඇති කරනු ලබන බලපෑම සුලුපටු නොවේ.

රූප සටහන් 1: ශ්‍රී ලංකාවේ වාර්ෂික සහල් නිෂ්පාදනය සහ සහල් අවශ්‍යතාවය (ටොන් මිලියන)

මූලාශ්‍රය :- ඩබ්ලිව්. එම්. ඩබ්ලිව් විරකෝන් 2021

“මට අයිති මේ රටේ වැසි ජලයෙන් වගා කරන කුඹුරු හැර ගංගා ජලයෙන් වගා කරන කුඹුරු ඉතා ස්වල්ප ය. මෙහි පර්වත, කඳු, වනාන්තර හා මඩ වගුරු දක්නට ලැබෙන්නේ ය. ඒ නිසා මෙම ප්‍රදේශ ඉතා දුෂ්කර ය. එහෙයින් මේ කුඩා රටෙහි අහසින් වැටෙන ජලය මදකඳු ලෝකෝපකාරයෙහි නොයොදා නිසි කලෙකක් මුහුදට නොයේවා මැණික්, රන් වැනි ආකර හැර සෙසු සියලු තැන්වල කුඹුරු කළ යුතුය.”

(පරාක්‍රමබාහු මහා අදිපාද පාලි මහා වංශය , 66 පරිච්ඡේදයේ 8 වන ගාථාවේ සිට 13 වන ගාථාව දක්වා)

පෙර රජවරු වියළි කලාපයේ වැව් තැනුවේ වතුර එක්රැස් කර වැසි රහිත කාලයේ වගාවන් ආරක්ෂා කර ගැනීමට අවශ්‍ය කරන ජලය ලබා දීමටත් වියළි කලාපයේ තෙත් බව ආරක්ෂාකර ගැනීමත් වැනි අභිලාෂයන් සාක්ෂාත් කර ගැනීමට ය. ඒ අනුව වැව මුල් වූයේ මිනිසුන්ට පමණක් නොව සමස්ත පරිසර පද්ධතියටම ය. නමුත් අද වන විට සිදුව ඇත්තේ වියළි කලාපීය වැව් පද්ධතියේ ජලය භාවිත කිරීමේදී කෘෂිකර්මාන්තය පසෙකලා වෙනත් අවශ්‍යතාවයන් සඳහා ප්‍රමුඛස්ථානයක් ලබා දීම යි. එහිදී ජල විදුලිය නිපදවීම අද වන විට ප්‍රමුඛ ස්ථානයක් හිමි කරගෙන ඇති අතර, දෙවනුව වියළි කලාපයේ වැව් ආශ්‍රිතව හෝටල් ඉදිකරමින් සංචාරක කර්මාන්තය සඳහා මුහුදු ගුවන්යාන (Sea Plane) නැවැත්වීමට අවශ්‍ය ජල මට්ටම පවත්වා ගනිමින් සංචාරක කර්මාන්තය සිදු කිරීමත් ඉන්පසුව පානීය ජල අවශ්‍යතාව සඳහාත් හතරවනුව වියළි කලාපීය වාරි පද්ධතියේ ජලය කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා භාවිතයට ගැනීම සිදු කරනු ලබන බව අද වන විට දැක ගත හැකි ය. නමුත් සැබැවින්ම සිදුවිය යුත්තේ ජල මූලාශ්‍ර වල පවතින ජලය කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා පළමුවෙන් මුදා හැර සෙසු කර්තව්‍යයන් සඳහා දෙවනුව අවධානය යොමුකිරීමයි.

සමාලෝචනය

ඉහත සඳහන් කරුණු සියල්ලම සම්පින්ඩනය කිරීමේදී දේශගුණික විපර්යාස අද වන විට ලංකාවේ වියළි කලාපය වී ගොවිතැනට කෙතරම් බලපෑමක් එල්ල කරන්නේ ද යන්න පැහැදිලි වේ. මෙම දේශගුණික වෙනස්වීම් හමුවේ ඇතිවන අධික වර්ෂාපතනය සමග වගා බිම් විනාශ වීමට ලක්වන අතරින් දැඩි පෑවිලි ස්වභාවය සමග ඇතිවන ජල හිඟය සමග වගාවන්ට අවශ්‍ය කරන ජලය සම්පාදනය කර ගැනීමට නොහැකි වීම හේතුවෙන් වගාබිමෙහි වල්පැළ මර්දනය, කෘමි මර්දනය නිසි කලට පොහොර යෙදීම වැනි ක්‍රියාවන් නිසි කලට වේලාවට සිදුකිරීමට නොහැකි වීම හේතුවෙන් වී අස්වැන්න කෙරෙහි ප්‍රධාන ලෙස බලපෑම් එල්ල කිරීමට සමත්ව ඇත. අතීත රජවරුන් වියළි කලාපයට වර්ෂාවක් සමග ලැබෙන ජලය අපතේ නොයවා එක් රැස් කරමින් වී වගාව සඳහා භාවිත කරනු ලැබූව ද අද වන විට වර්ෂාවක් සමග ලැබෙන ජලය වී වගාව දෙවනකොට වෙනත් අවශ්‍යතාවන් සඳහා ප්‍රමුඛතාව ලබාදීම හේතුවෙන් දේශගුණික විපර්යාස හේතුවෙන් ඇතිවන දැඩි නියඟයක් සමග වී වගාවට එල්ලවන අහිතකර බලපෑම් ඉහළ ගොස් ඇත. දේශගුණික විපර්යාස මගින් වියළි කලාපීය වී ගොවිතැනට එල්ල වන බලපෑම් යම්තාක් දුරකට අවම කිරීම සඳහා ගතයුතු ප්‍රධාන ක්‍රියාවලියක් ලෙස තිරසාර ජල කළමනාකරණයක් පවත්වාගැනීම පෙන්වා දිය හැකි ය. ඒ අනුව තිරසාර ජල කළමනාකරණය අප කාගේත් වගකීමයි.

මූලාශ්‍ර

- https://walaspathi.blogspot.com/2015/03/blog-post_12.html?m=1
- Esham, M., Jacobs, B., Rosairo, H. S. R., & Siddighi, B. B. (2017). Climate change and food security: a Sri Lankan perspective. *Environment, Development and Sustainability*, 20(3), 1017–1036. <https://doi.org/10.1007/s10668-017-9945-5>

- *Tanks, Reservoirs and irrigation development – related to rural paddy fields – Ministry of Irrigation.*(n.d.). <http://imd.gov.lk/si/%E0%B6%B8%E0%B7%94%E0%B6%BD%E0%B7%8A-%E0%B6%B4%E0%B7%92%E0%B6%A7%E0%B7%94%E0%B7%80/>
- Withanachchi, S. S., Köpke, S., Withanachchi, C. R., Pathiranage, R., & Ploeger, A. (2014). Water resource management in dry zonal paddy cultivation in Mahaweli River Basin, Sri Lanka: An analysis of spatial and temporal climate change impacts and Traditional knowledge. *Climate*, 2(4), 329–354. <https://doi.org/10.3390/cli2040329>
- Nissanka, S. P., & Sangakkara, U. R. (2009). Proceeding of the Global Climate change and its impacts on agriculture, forestry and water in the tropics. *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/282860289_Proceeding_of_the_Global_Climate_change_and_its_impacts_on_agriculture_forestry_and_water_in_the_tropics
- *1987 Report of the Land Commission.* (n.d.). <https://www.historyofceylontea.com/ceylon-publications/other-publications/1987-report-of-the-land-commission-P026/quick-view/index.php#&gid=1&pid=2>
- User, S. (2019b, June 20). *Climate of Sri Lanka*. https://www.meteo.gov.lk/index.php?option=com_content%26view=article%26id=94%26Itemid=310%26lang=en

The Contemporary Food Crisis in Sri Lanka: How We Got here and How to Move Forward

Piyumi Pramuditha Thathsarani Wattuhewa¹

Development of Studies special second year

Department of Geography,

Faculty of Social Science,

University of Kelaniya.

ABSTRACT

Food insecurity is one of the most pressing issues Sri Lanka has been facing in contemporary times. Sri Lanka's fall from grace as the best-scoring country in South Asia in the Global Food Security Index to having 36% of its households being food insecure is a palpably alarming one. This is even more shocking when considering that Sri Lanka has had policies meant to deter such situations since the late 2000s. This article will thus explore how the situation exacerbated to the point that it has today, the adequacy and the implementation of national policies in this regard as well as some articulations of how we might be able to move past this situation.

Keywords: Food security, Sri Lanka, Food crisis

INTRODUCTION AND BACKGROUND

The definition of food security, as outlined by the 1996 World Food Summit, asserts that food security is achieved when every individual consistently has both physical and economic access to an ample supply of safe and nutritious food that aligns with their dietary requirements and preferences, supporting an active and healthy life². This definition underscores that food

---

¹ BA (Hons) Development Studies (reading) University of Kelaniya , LL.B (Hons) University of London, Diploma in Diplomacy and World Affairs (BIDTI), Diploma in International Relations (BCIS)

² The World Bank. 'What Is Food Security?' *The World Bank* (blog), n.d.

<https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update/what-is-food-security#:~:text=Based%20on%20the%201996%20World,an%20active%20and%20healthy%20life.>

security encompasses not only the presence of food but also the economic capacity for individuals to obtain the food they need and desire.

The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) identifies four dimensions crucial to determining food security. These dimensions are interdependent, emphasizing that achieving food security requires simultaneous attention to all four aspects:

A. Physical AVAILABILITY of food: This dimension addresses the "supply side" of food security, considering factors such as food production levels, stock availability, and net trade.

B. Economic and physical ACCESS to food: Highlighting concerns about inadequate food access, this dimension places emphasis on policy measures related to incomes, expenditures, markets, and prices to attain food security objectives.

C. Food UTILIZATION: This dimension focuses on the actual utilization of nutrients in food. Factors influencing sufficient energy and nutrient intake include proper care and feeding practices, food preparation methods, dietary diversity, and the distribution of food within households. The effective biological utilization of the consumed food determines the nutritional status of individuals.

D. STABILITY of the other three dimensions over time: Recognizing the potential impact of adverse weather conditions, political instability, and economic factors (such as unemployment and rising food prices), this dimension emphasises the need for stability in the physical availability, access, and utilization of food over time to maintain food security.

Several quantitative and qualitative measures are used to measure the concept of food security. These include the Food Insecurity Experience Scale (FIES)³, a survey-based tool developed by the FAO. Another such indicator would be the Global Food Security Index (GFSI). The GFSI is a comprehensive tool designed to assess and quantify the state of food security across countries and regions worldwide. Developed by the Economist Intelligence Unit (EIU) in collaboration with Corteva Agriscience, and the World Food Prize Foundation, it provides a holistic evaluation of various factors influencing food security. This index goes beyond

---

³ FAO. 'Voices of the Hungry'. *The Food Insecurity Experience Scale* (blog). Accessed 30 December 2023. <https://www.fao.org/in-action/voices-of-the-hungry/fies/en/>.

simplistic measures and incorporates a multifaceted approach, considering not only the availability of food but also aspects like access, quality, and the stability of food systems.

In the year 2015, Sri Lanka ranked 63th in the world according to the Global Food Security Index with a score of 53.7/100, the best score in the South Asian region for that year⁴. Sri Lanka has since experienced a slow decline in the food security index with a ranking of 66th in the world in 2017⁵, 75th in 2020⁶. As of 2022, the World Food Programme estimated that 36% of households in Sri Lanka are facing moderate to severe acute food insecurity⁷ and in May 2023, it was estimated that 17% of the population was in moderate food insecurity⁸. But how did Sri Lanka get to this position of being in a food crisis? The following thus seeks to examine the contemporary food crisis in light of its causes, long-term and short-term effects on the Sri Lankan people and their way of life, ways of mitigating the existing situation as well as possible means of prevention and ensuring food security in the future.

Sri Lankans faced a severe food inflation reaching a peak of 90%⁹ (most recent food inflation Y-oY was 64.4% in December 2022 per CBSL¹⁰ and later on eased to 60.1% in January 2023¹¹). The prices of staple foods such as rice and vegetables doubles and cooking gas is both

⁴The Economist Intelligence Unit. (2015). Global Food Security Index 2015. <https://nonews.co/wp-content/uploads/2018/10/GFSI2015.pdf>

⁵ The Economist Intelligence Unit. (n.d.). Global Food Insecurity Index 2017. <https://nonews.co/wp-content/uploads/2018/10/GFSI2015.pdf>

⁶ The Economist Intelligence Unit. (2020). Global Food Security Index 2020. <https://nonews.co/wp-content/uploads/2021/03/GFSI2020.pdf>

⁷ World Food Programme. (2022). World Food Programme Situation Report- December 2022. WFP. <https://reliefweb.int/attachments/21a420e7-3ea9-4fc7-a2e8-8fe2494838ad/20221205%20Sri%20Lanka%20External%20SitRep.pdf>

⁸ *Special Report – FAO/WFP Crop and Food Supply Assessment Mission (CFSAM) to the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka*. FAO, 2023. <https://doi.org/10.4060/cc6202en>.

⁹ Sri Lanka: Rising prices reduce access to food for millions | World Food Programme. (2022, August 4). <https://www.wfp.org/stories/sri-lanka-rising-prices-reduce-access-food-millions>

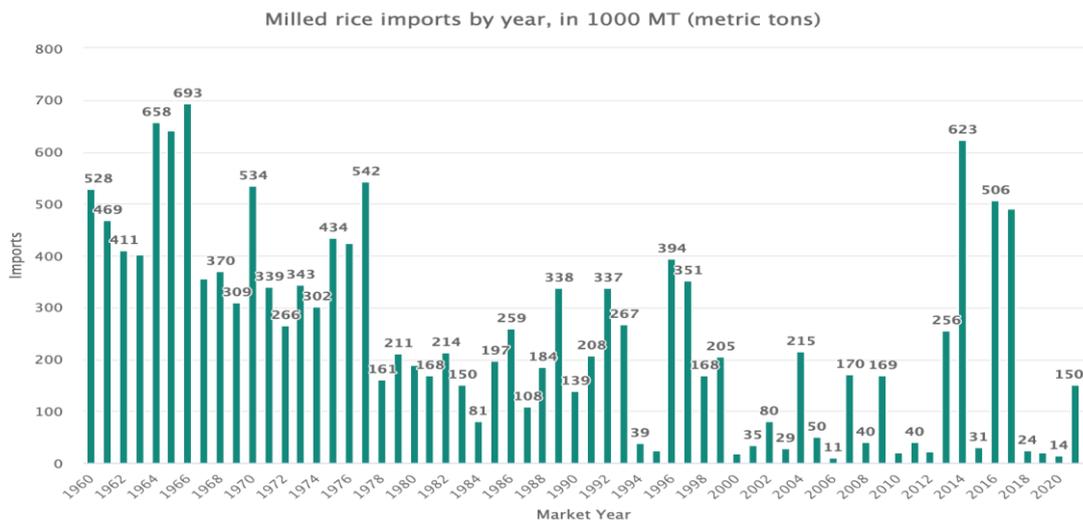
¹⁰ Statistics Department, Central Bank of Sri Lanka, *CCPI based headline inflation eased further in December 2022*. Retrieved December 30th 2022 https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/press/pr/press_20221230_inflation_in_december_2022_ccpi_e.pdf

¹¹ CCPI based headline inflation eased further in January 2023. (2023, January 31). Central Bank of Sri Lanka. <https://www.cbsl.gov.lk/en/news/inflation-in-january-2023-ccpi>

expensive and in very short supply¹². 5.3 million people are either reducing meals or skipping them. While soaring 70% of Sri Lankan children were stunted even before 2020, the prevailing food crisis is undoubtedly exacerbating the situation even further¹³. As such, suffice to say, that Sri Lanka is in dire need of means and ways of solving this situation.

THE CAUSES

Yet how did it come to this situation in the first place when Sri Lanka was relatively food secure merely a decade ago? Some speculate that despite the grandiose historical claims made in our history books about Sri Lanka being a self-sufficient agricultural nation, the claims are simply too good to be true; studies by Watchdog Sri Lanka show that Sri Lanka has been importing milled rice since the 1960s¹⁴.

Chart 1: Milled Rice Imports by Year

Source: Watchdog

¹² Food Security and Nutrition Crisis in Sri Lanka - Sri Lanka. (2022, September 19). ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/sri-lanka/food-security-and-nutrition-crisis-sri-lanka>

¹³ Ibid

¹⁴ Wijeratne, Yudhanjaya, and Aisha Nazim. 'The Myth of the Agricultural Nation'. *Watchdog Sri Lanka* (blog), 24 March 2022. <https://watchdog.team/article/the-myth-of-the-agricultural-nation>.

Gemini Herath hypothesizes that it was the COVID-19 pandemic¹⁵ that struck the first blow which eventually led to the contemporary food crisis. Although crop cultivation activities were not restricted in Sri Lanka during the pandemic, restrictions that were necessitated in terms of mobility islandwide resulted in a severe shortage of manpower for labour-intensive crop cultivation and caused damning disruptions in supply chain activities¹⁶. This led to secondary processes of food production to also facing disruptions. The Central Bank of Sri Lanka in its 2020 Annual Report notes that during the COVID-19 pandemic, the challenges to food security were particularly heightened for certain segments of the population that were already experiencing food insecurity before the pandemic began. Those most adversely affected during this period included individuals with limited or inconsistent income, inadequate emergency food reserves, and meagre savings. Additionally, people with compromised health, such as those grappling with malnutrition or chronic diseases, faced heightened vulnerability. Residents of remote areas also encountered difficulties due to reduced access to diverse supplies and markets. Specific urban populations heavily reliant on markets for their food needs, individuals with limited social networks, those without adequate transportation facilities, and other vulnerable groups like the elderly, homeless, displaced individuals, and at-risk children were disproportionately affected. Simultaneously, employment, both full and part-time, suffered from pandemic-induced layoffs and decreased working hours, particularly in heavily impacted sectors like tourism, food and beverages, caregiving, and transportation. This further increased the economic vulnerability of individuals employed in these sectors¹⁷.

Some additional fuel to the fire was added by the ill-guided and short-sighted decision-making of former President Gotabaya Rajapaksa. In an attempt to cut importing costs, boost organic agriculture as well as save farmers from diseases related to chemical use, the government took the initiative to ban the import of chemical fertilizers in May 2021.

¹⁵ Sri Lanka's food security problem: Are we getting this right? Part 1 | Daily FT. (2022, October 4). <https://www.ft.lk/columns/Sri-Lanka-s-food-security-problem-Are-we-getting-this-right-Part-1/4-740540>

¹⁶ Srī Laṅkā Maha Bāṅkuva. Mudal Maṅḍalaya. (2020). Annual Report: Of the Monetary Board to the Hon. Minister of Finance. Central Bank of Sri Lanka.

¹⁷ Ibid

The ban had been an unprecedented move in the history of the Sri Lankan government's intervention in the country's agricultural production in the worst possible way; While historically the government encouraged agricultural production and had supported farmers through subsidies (for example in the 1948 Guaranteed Price Scheme¹⁸, the 1951 fertilizer subsidy scheme, the 1962 scheme which subsidized fertilizers to encourage the growth of High Yield Varieties in the Green Revolution era) and other methods (the 2016 Direct Cash Transfer programme), this action seemed as a reversal. The chemical fertilizer ban was of course accompanied by the promotion of organic fertilizer. However, Saman Dharmakeerthi, Professor of Soil Fertility and Plant Nutrition at the Faculty of Agriculture, University of Peradeniya, had warned that the amount of organic fertiliser being generated in the country by producers registered by the Department of Agriculture was nowhere near meeting the needs of paddy cultivation alone¹⁹.

The escalating crisis resulting from insufficient food production, anticipated to worsen, compelled the Government to implement various mitigative measures. In essence, considerable financial investment was required to ensure the populace had access to sustenance.

A noteworthy disbursement of Rs. 95 per kilogram of paddy was disbursed to farmers in acknowledgement of their challenges in cultivation²⁰. Shortly thereafter, the Government declared an expenditure of Rs. 40 billion to indemnify farmers for the 'crop damages' they had incurred²¹. Concurrently, private sector fertilizer companies pressed the Government to settle

---

¹⁸ Ministry of Agriculture. 'Introduction- Paddy Marketing Board'. *Paddy Marketing Board* (blog). Accessed 30 December 2023.

https://www.pmb.gov.lk/index.php?option=com_content&view=article&id=73&Itemid=228&lang=en.

¹⁹ Dharmakheerthi, Saman. 'Organic-Fertiliser-Only Policy Will Plunge Lanka into a Food Crisis'. *The Sunday Times*, 9 May 2021. <https://www.sundaytimes.lk/210509/sunday-times-2/organic-fertiliser-only-policy-will-plunge-lanka-into-a-food-crisis-442857.html>.

²⁰ Perera, Yoshitha. 'Switch to Organic Fertiliser: Paddy Farmers to Sue Govt. for Crop Failure'. *The Sunday Times*, 9 January 2022. <https://www.sundaytimes.lk/220109/news/switch-to-organic-fertiliser-paddy-farmers-to-sue-govt-for-crop-failure-468423.html>.

²¹ *EconomyNext*. 'Sri Lanka to Compensate Paddy Farmers Hit by Organic Fertilizer'. 25 January 2022. <https://economynext.com/sri-lanka-to-compensate-paddy-farmers-hit-by-organic-fertilizer-89882/>.

outstanding payments amounting to Rs. 26 billion²² for the stocks they had distributed under subsidy, crucial for meeting import expenses.

To address the dwindling foreign currency reserves in February 2020, Sri Lanka imposed restrictions on rice imports. However, the subsequent fertilizer ban necessitated a resumption of rice imports, depleting foreign reserves. In the aftermath of a controversy involving harmful bacteria in ordered organic fertilizer from Qingdao Seawin Bio-tech, Sri Lanka agreed to a settlement of 6.7 million dollars²³.

Plans were made to import 100,000 metric tons of rice from India and 300,000 metric tons from Myanmar at LKR 126,750/ USD 445 per ton, totalling approximately Rs. 50 billion or USD 178 million. On March 1, 2022, the Government announced a compensation of Rs. 50,000 per hectare for farmers affected by crop damage during the preceding cultivation season.

Considering an average annual cultivation area of 1,697,480 hectares for principal crops, minor export crops, and subsidiary food crops, the potential cost of compensating for 'damaged crops' could reach around Rs. 42 billion or USD 187 million if even half of this extent is deemed eligible.

The effects ban, coupled with bad weather contributed to food inflation hitting a 47-month high at 11.7 & in October 2021²⁴. The FAO estimated that overall food production in Sri Lanka in the 2021-2022 season was 40%- 50% less than the previous season. Even though the ban was revoked in November 2021, agricultural economist Jeevika Weerahewa estimated at the time that paddy yields would drop 30% and maize by 50% even in light of the reversion²⁵. As expected the Department of Census and Statistics data showcased that the aggregate paddy

---

²² Wickremasekara, Damith. 'Fertiliser Importers Tell Govt. to Settle Arrears of Rs. 26b'. *The Sunday Times*, 19 December 2021. <https://www.sundaytimes.lk/211219/news/fertiliser-importers-tell-govt-to-settle-arrears-of-rs-26b-466256.html>.

²³ Ethirajan, Anbarasan. 'Ship-Load of "toxic" Chinese Fertilizer Causes Diplomatic Stink'. *BBC*, 13 November 2021. <https://www.bbc.com/news/world-asia-59202309>.

²⁴ Jayasinghe, U. (2021, November 24). Sri Lanka rows back on chemical fertiliser ban, but yields may not rebound. Reuters. <https://www.reuters.com/markets/commodities/sri-lanka-rows-back-organic-farming-goal-removes-ban-chemical-fertilisers-2021-11-24/>

²⁵ Ibid

production in 2022 dropped 34% compared with the 5-year average²⁶. Chart 2 below taken from the FAO and WFP showcases a direct correlation between the decline in the average yield of paddy and the importation of fertilizers into the country, substantiating the devastating effect the fertilizer ban in 2022 had on agriculture in the country.

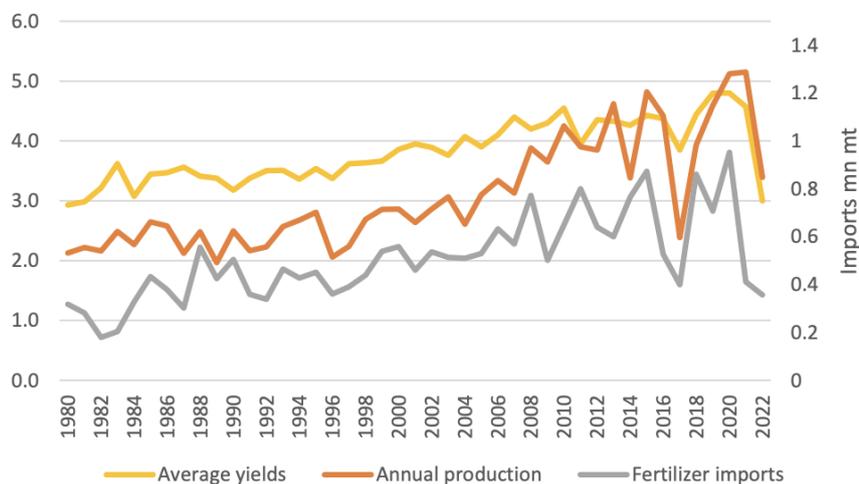

Chart 2: Sri Lanka – Paddy yields and production and fertilizer imports, 1980–2022

Source: FAO/ WFP²⁷

The prevailing economic crisis, which has been the result of poor decision-making resulting in tax cuts and disastrous mismanagement of resources and finances has exacerbated the existing food crisis. The foreign exchange crisis doubled the price of a 50kg urea sack by 6 times from 2021 to mid-2022²⁸. The prevailing energy crisis has disrupted food supply chains and as a result, large amounts of food have to be imported including the most recent decision by the President to import eggs into the country²⁹.

²⁶ Special Report – FAO/WFP Crop and Food Supply Assessment Mission (CFSAM) to the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. FAO, 2023. <https://doi.org/10.4060/cc6202en>.

²⁷ Ibid

²⁸ Koralagama, D., & Udugama. (2022, June 22). Sri Lanka: Food security impacted by flawed economic policies. Observer Research Foundation. Retrieved January 6, 2023, from <https://www.orfonline.org/expert-speak/sri-lanka-food-security-impacted-by-flawed-economic-policies/>

²⁹Writer, S. (2023, January 4). Sri Lanka to start importing eggs next week. Sri Lanka News - Newsfirst. <https://www.newsfirst.lk/2023/01/04/sri-lanka-to-start-importing-eggs-next-week/>

Market conditions also point to the continuous rise in prices of both imported and locally grown foods. The FAO³⁰ notes that as of April 2023, rice prices were 15 percent above the previous year's elevated levels and almost 90 percent above the pre-crisis level (September 2021). It also notes that the price of wheat flour is 130 percent higher than what it used to be in the pre-crisis era.

THE CONSEQUENCES

Despite the diminishing of the ostensible effects of the economic crisis and the COVID-19 pandemic in Sri Lanka today, many communities still bear the brunt of their multi-faceted attack on already vulnerable communities. The FAO³¹ reports that the highest level of acute food insecurity was in the Estate Sector and among households whose main income is taken from Samurdhi (now Aswesuma) and disability benefits. Households whose income is reliant on unskilled labour were also found to be particularly vulnerable. Women were also found to be disproportionately affected. In a report titled “Nutrition Status and Gaps in the Diet of Sri Lankans during the Pre-Economic Crisis Period (From September to December 2021)”³² conducted by the Medical Research Institute of the Department of Nutrition, it was found that there was a prevalence of severe acute malnutrition and moderate acute malnutrition among 1.7% and 11.5% of children aged 6-59 months respectively. The prevalence of stunting, severe and moderate stunting among children aged 6-59 months was 12.7%, 2.1%, and 11.5% respectively. About one fifth (20.6%) of children aged 6-59 months in the study sample had one or more indicators of poor nutritional status (either wasting, stunting, underweight, overweight alone, or more than one condition).

---

³⁰ *Special Report – FAO/WFP Crop and Food Supply Assessment Mission (CFSAM) to the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka*. FAO, 2023. <https://doi.org/10.4060/cc6202en>.

³¹ *ibid*

³² Renuka Jayatissa and Wasana Marasingha. *NUTRITION STATUS AND GAPS IN THE DIET OF SRI LANKANS DURING THE PRE-ECONOMIC CRISIS PERIOD*. DEPARTMENT OF NUTRITION MEDICAL RESEARCH INSTITUTE MINISTRY OF HEALTH IN COLLABORATION WITH WHO & UNICEF, 2022. https://www.mri.gov.lk/wp-content/uploads/2022/09/Diet-adequacy_Final-Report.pdf.

A Rapid Needs Assessment done by Save the Children in February 2023 found that one in three homes were not able to meet their food needs in 2022. A policy brief titled “Breaking Point-Impact of Sri Lanka’s Economic Crisis on Colombo’s Working Class Poor” states a number of harmful coping mechanisms that many urban Sri Lankans have resorted to because of the economic crisis including skipping meals, opting for cheap food that cooks fast and easily³³.

WHAT HAS BEEN DONE vs WHAT SHOULD BE DONE?

So far, Sri Lanka has had significant aid from other nations such as France³⁴, Australia³⁵ and Japan³⁶ to aid those who are the most vulnerable in the face of the food crisis. Assistance herein has primarily taken the form of either financial aid or food consignments. The World Bank’s International Finance Corporation has also stated that it will provide Sri Lanka with \$400 million to fund the import of food, fertilizer and medicine³⁷ While such assistance is of great importance in this dire time of need for the country, it cannot be ignored that there is a necessity for more sustainable and long-term solutions that would ensure the mitigation of the effects of the current crisis as well as prevent the recurrence of another one.

Efforts have been taken by the Sri Lankan government in recent times as attempts to mitigate the food crisis. This included the almost hilarious introduction of the 4 day work week to encourage public servants to grow vegetables³⁸ under the previous presidency. Under the

³³ Colombo Urban Lab. ‘BREAKING POINT: IMPACT OF SRI LANKA’S ECONOMIC CRISIS ON COLOMBO’S WORKING CLASS POOR’. Colombo Urban Lab. Accessed 30 December 2023. <https://drive.google.com/file/d/1358W4MnKm-VutAV3yxpQplnUHIA6Mzik/view>.

³⁴ Funding from France to help WFP deliver food assistance to young children at risk of malnutrition | World Food Programme. (2022, November 25). <https://www.wfp.org/news/funding-france-help-wfp-deliver-food-assistance-young-children-risk-malnutrition>

³⁵ Sri Lanka receives consignment of rice from Australia for those affected by the crisis | World Food Programme. (2022, September 21). <https://www.wfp.org/news/sri-lanka-receives-consignment-rice-australia-those-affected-crisis>

³⁶ Japan hands over food donation to help Sri Lanka respond to rising food insecurity | World Food Programme. (2022, August 29). <https://www.wfp.org/news/japan-hands-over-food-donation-help-sri-lanka-respond-rising-food-insecurity>

³⁷ Reuters. (2023, February 27). World Bank’s IFC to provide Sri Lanka with \$400 million financing. <https://www.thehindu.com/news/international/world-banks-ifc-to-provide-sri-lanka-with-400-million-financing/article66559054.ece>

³⁸ Sri Lanka’s food security problem: Are we getting this right? Part 1 | Daily FT. (2022, October 4). <https://www.ft.lk/columns/Sri-Lanka-s-food-security-problem-Are-we-getting-this-right-Part-1/4-740540>

current presidency, in September 2022, there was introduced a multi-sectoral combined mechanism to empower rural economic revitalization. The mechanism is to be implemented through seven committees and the chairmanship of the National Food Security and Nutrition Council being taken up by the President. This was preceded by the initiation of a 10-year National Nutrition Policy as well as a 2 year multi-sectoral integrated food mechanism for food security that was launched. The 2-year Emergency Nutrition Plan includes proposals cash transfers to ensure food security, foster schemes to support the nutritionally vulnerable, promotion of home-gardening to ensure macro-nutrient security among others³⁹. The plans also included ambitious goals such as production of 3.6 million metric tons of the total rice requirement of the country, 50% of the annual onion requirement and 35% of the potato requirement, locally. It is also planned to produce 20% of the annual soy requirement of 250,000 metric tons in the country by 2025, 20% of the dry chili requirement to be produced locally by 2025, and the entire requirement of cowpeas, green beans, peas, sesame seeds and groundnuts to be produced locally by 2025. It is planned to produce 80% of the 650,000 metric tons of maize required annually for the development of livestock such as eggs and poultry meat this year. By 2025, Sri Lanka is expected to grow its entire requirement of maize, locally.⁴⁰ The 2023 budget estimates provisions for initiatives such as the Food Security and Livelihood Recovery Emergency Assistance Project (Rs 8,578 million) and Special Programmes for Food Security and Technology (Rs 900 million)⁴¹.

While the emergence of these committees and plans as well as the initiation taken by the President in taking leadership in these endeavours is admirable, it should not be perceived as anything else other than the absolute need of the hour. If anything, it should be questioned why emergency procedures are only being implemented now when the country should have ideally

³⁹ Ministry of Health, Government of Sri Lanka. (2022). Emergency Nutrition Plan 2022-2024. <https://nutrition.health.gov.lk/wp-content/uploads/2022/08/Emergency-Nutrition-Plan-Final-Draft-25.07.2022.pdf>

⁴⁰ Govt. kicks off drive to revive rural economy; food security | Daily FT. (2022, September 14). <https://www.ft.lk/front-page/Govt-kicks-off-drive-to-revive-rural-economy-food-security/44-739831>

⁴¹ Ministry of Finance- Sri Lanka. 'BUDGET ESTIMATES 2023- FISCAL YEAR - 2023, DEMOCRATIC SOCIALIST REPUBLIC OF SRI LANKA'. Ministry of Finance- Sri Lanka. Accessed 30 December 2023. <https://www.treasury.gov.lk/api/file/20136e1a-c26c-47fc-b594-52c1c4df045a>.

had a set mechanism for dealing with such situations set out well in advance. Organisations such as the Feminist Collective for Economic Justice have criticised the provisions that have been included in the 2023 budget as “failing to offer any substantive policy intervention or budgetary allocation to address challenges such as increasing malnutrition among children or the persistent food insecurity”⁴². In addition, it calls into question whether Sri Lanka has had any policy regarding food security at all.

In examination of documents such as the National Nutrition Policy of 2010⁴³ and the Sri Lanka Agriculture Policy of 2007⁴⁴, it becomes clear that food security-related policy has been implemented in Sri Lanka and that the need for technically feasible, socially acceptable, economically viable and environmentally sustainable agricultural methods as well as inter-sectoral ordination to ensure the achievement of optimum nutrition has indeed been recognized. In addition to the above, The National Strategic Review on Food and Nutrition - Towards Zero Hunger was launched in September 2016 in line with the introduction of the Sustainable Development Goals in 2015.

However, as noted in National Strategic Review of Food Security And Nutrition: Towards Zero Hunger, there lies significant inconsistencies with policy objectives and real objectives of the country. The report cites examples such as the “self-sufficiency model” promoted by the above policies which does not support the achievement of the country’s expected growth rate. The report also cites that extreme political ideologies at times cause the setting of targets without paying much attention to economic feasibility and affect the designing and prioritization of policies to address present and future needs. It also acknowledges that most policies lack the multidimensionality that is required of them to solve food insecurity such as the limited access to productive resources, high cost of healthy diets, lack of functioning services, and

---

⁴² Feminist Collective for Economic Justice. ‘Into the Abyss- Feminist Collective for Economic Justice Statement on the Budget for 2024’. Feminist Collective for Economic Justice, 28 November 2023. https://www.srilankafeministcollective.org/files/ugd/06bf48_54ec9ab055164cef924004c24eb3ee0b.pdf.

⁴³ Ministry of Healthcare and Nutrition. (2010). National Nutrition Policy of Sri Lanka. Published in the extraordinary gazette No. 1639/5 of Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. https://extranet.who.int/nutrition/gina/sites/default/filesstore/LKA%202010%20Sri%20Lanka%20National%20Nutrition%20Policy-English_0.pdf

⁴⁴ Ministry of Agriculture Development and Agrarian Services, Sri Lanka. (2010). Sri Lanka National Agriculture Policy 2007. <https://www.agrimin.gov.lk/web/images/docs/1252389643AgPolicy4.pdf>

substandard infrastructure. Furthermore, the report notes that while existing policies require different ministries and stakeholders to have specific mandates about food insecurity, there is little cross-sectoral collaboration at the community level across health, agriculture, education, and poverty reduction/social development sectors to further any goal herein⁴⁵.

In a briefing at Temple Trees in December 2022 to brief the representatives of the Joint Mechanism Committee on Food Security and Nutrition, President Wickremesinghe announced that new laws would be introduced to ensure food security in the country. Undoubtedly, proper legislation would be a step forward in paving the way for security in Sri Lanka than policies which tend to be ignored widely. However, no specifications have been made so far as to what this law would entail. Nevertheless, the President has rightfully acknowledged that the success of any such law would require the contributions from top to the grassroots⁴⁶. In March 2023, the President’s advisor in Food Security Dr Suren Batagoda revealed that he has been tasked with the duty of drafting Sri Lanka’s National Food Security Act which will provide a legal framework to protect the country’s agriculture sector, said the Government’s priority is to provide an uninterrupted food access to all people including the most vulnerable communities⁴⁷. Legislation of a very similar nature has been found in neighbouring India

⁴⁵ South Asia Policy and Research Institute, Institute of Policy Studies, Medical Research Institute, Hector Kobbekaduwa Agrarian Research and Training Institute, & Department of Census and Statistics. (2017). National Strategic Review of Food Security and Nutrition Towards Zero Hunger: An Independent Review commissioned by the World Food Programme (WFP). United Nations World Food Programme. https://www.researchgate.net/profile/Manoj-Thibbotuwawa/publication/325385511_National_Strategic_Review_of_Food_Security_and_Nutrition_Towards_Zero_Hunger/links/5b098c354585157f8718cf33/National-Strategic-Review-of-Food-Security-and-Nutrition-Towards-Zero-Hunger.pdf?origin=publicationDetail&_sg%5B0%5D=OizDwvcJXT7L_kB3wxYwhjBI8Xn-5EyMFNyR6PjLfl-4jyLTpyAqjl6fwdcHGo7xgaqzzBZhpBtsvJODEUz3Sg.7_guAGoeJ4esgZVR6qubKEp3BIkgVicUzKHajAFA9iqsOeNcs7-hGVwCpf94aza4oulOrM6shwXrtExdxXfqNqQ&_sg%5B1%5D=zHkEkxASju1vO3k0had9Ryh6tZIQfHL6kLWdPFGgX6zNmFEg8Drh7DtBf8R-G1Fbz3n7E1hj6o4jdodQeA15qPI336PUZNHQI3D0rCi0QSj.7_guAGoeJ4esgZVR6qubKEp3BIkgVicUzKHajAFA9iqsOeNcs7-hGVwCpf94aza4oulOrM6shwXrtExdxXfqNqQ&_iepl=&_rtD=eyJjb250ZW50SW50ZW50IjoibWFpbkl0ZW0ifQ%3D%3D

⁴⁶ The President said a national policy would be introduced to ensure food security – Presidential Secretariat of Sri Lanka. (2022, December 13). <https://www.presidentsoffice.gov.lk/index.php/2022/12/13/the-president-said-a-national-policy-would-be-introduced-to-ensure-food-security/>

⁴⁷ Shanika Sriyananda. ‘New Legal Framework to Strengthen Food Security in the Country: Dr. Batagoda’. *Daily FT*, 30 February 2023. [Shanika Sriyananda](https://www.dailyft.lk/2023/02/30/news/sriyananda).

through their very own National Food Security Act which has gained merit as a means of “expanding the scope of existing programmes [to ensure food security]”⁴⁸.

The way to go about fixing food security in Sri Lanka is not by cultivating every free acre of Sri Lanka with food. Manoj Thibbotuwawa from Institute for Policy Alternatives states that a comprehensive national agricultural policy must be developed in close consultation with national nutrition policies; he states that such a policy should cover output, land, and other resource utilization need to be identified and harmonized within the overall policy framework spanning all stakeholders.

With food production, Thibbotuwawa states that land use reform is necessitated and that new, yet sustainable and nutrition sensitive use of technologies are the need of the hour. He acknowledges that a diverse network of stakeholders should be created and maintained

[public-private-producer partnerships (4Ps)] to promote agribusiness and encourage farming. Additionally, public investment allocations should be transitioned from subsidies and price/marketing interventions towards strengthening economically profitable and socially justifiable interventions, particularly agricultural infrastructure development (e.g., irrigation, storage, and rural roads), extension and agricultural research and development. Thibbotuwawa also brings in the importance of addressing climate change which can disrupt food security in affecting all stages of the food supply chain⁴⁹.

Centre for a Smart Future, a public policy think tank based in Colombo, suggests a serious consideration of rejuvenating home gardening as a means of building up food security in homes. Notably enough, this was a measure that was given some brief spotlight in Sri Lanka during the height of the economic crisis, with public servants given Fridays off to engage in

---

⁴⁸ Shakeel, Adnan. ‘RECENT TRENDS IN THE DEBATE ON INDIA’S NATIONAL FOOD SECURITY ACT (NFSA) – 2013: TRAGEDY OR TRIUMPH?’ *GEOGRAPHY, ENVIRONMENT, SUSTAINABILITY* 11, no. 2 (28 June 2018): 108–24. <https://doi.org/10.24057/2071-9388-2018-11-2-108-124>.

⁴⁹ Ibid

the activity as well⁵⁰. Home agriculture has been a coping mechanism during struggling times since the time of World War 1, when President Woodrow Wilson urged Americans to grow “Victory Gardens” to prevent the threat of food shortages⁵¹. While home gardening might be feasible for rural areas, it is accessible only to a limited amount of people in urban areas, especially to the urban poor who live in high-rise apartments and informal settlements. However, due to the dire need for urban populations to have access to food, it would not be amiss to invest in providing easy access to seeds, materials and knowledge about urban gardening to these communities.

Sri Lanka’s ventures towards ensuring food security would be incomplete without ensuring climate-resilient agriculture. The ND-GAIN Country Index which summarizes a country's vulnerability to climate change and other global challenges in combination with its readiness to improve resilience, states that Sri Lanka is the 104th⁵² on the ranking out of 185, meaning that the country is particularly vulnerable to climate change and the negative effects of it.

Some other steps that need attention in Sri Lanka’s journey towards gaining food security would include the encouragement of inclusive and responsible investment from both private and public sectors to uplift local agriculture and the strengthening of social protections for risk reduction. Another dimension would include the employment of women in agriculture to contribute towards economic development and, the creation of employment opportunities in addition to stepping towards food security. While decisions such as the ban on chemical fertilizers could be perceived as actions that lead to sustainable practices that mitigate climate change, it is evident now that such decisions must be taken and implemented with caution. The Climate Risk Country Profile: Sri Lanka (2020)⁵³ highlights that climate change can have both

⁵⁰ CHATURANGA PRADEEP SAMARAWICKRAMA. ‘Cultivate Every Home Garden to Avoid Starvation: Amaraweera’. *Daily Mirror*, 30 May 2022. [CHATURANGA PRADEEP SAMARAWICKRAMA](#).

⁵¹ The National WWI Museum and Memorial. ‘Victory Gardens in World War I’. *The National WWI Museum and Memorial* (blog). Accessed 30 December 2023. <https://www.theworldwar.org/learn/about-wwi/victory-gardens-world-war-i>.

⁵² ‘ND-GAIN- Notre Dame Global Adaptation Initiative’. <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/>.

⁵³ Climate Risk Country Profile: Sri Lanka (2020): The World Bank Group and the Asian Development Bank. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/653586/climate-risk-country-profile-sri-lanka.pdf>

direct and indirect effects on local agriculture. Direct effects include alterations to carbon dioxide availability, precipitation, and temperatures. Indirect effects include impacts on water resource availability and seasonality, soil organic matter transformation, soil erosion, changes in pest and disease profiles, the arrival of invasive species, and a decline in arable areas due to the submergence of coastal lands and desertification. The profile also highlights how a change in water temperatures due to climate change would adversely affect the country's fisheries upon which Sri Lanka is highly dependent for its national protein intake. Sri Lanka has aptly identified the need herein to be climate-smart and in 2019, implemented the The Climate Smart Irrigated Agriculture Project (CSIAP) which is aimed at improving the climate resilience of farmer families and productivity of irrigated agriculture in climatically vulnerable 11 districts in dry zone of Sri Lanka. Sri Lanka can take inspiration from other developing nations such as Kenya and Colombia which have been able to navigate adverse weather conditions for agriculture by tapping into indigenous and local knowledge while simultaneously working towards reducing their emissions⁵⁴.

Other than large-scale programmes which aim at addressing the agricultural aspect of food insecurity, locally implemented programmes such as school meal programmes would help immensely to reverse the nutritional defects caused by food insecurity in children. Promotion of locally and home-grown products would also be a massive step in the right direction to not only stimulate local economies but to also reduce reliance on imported food items.

CONCLUDING COMMENTS

The solving of Sri Lanka's contemporary food crisis would be thus a mix of short-term and long-term strategies that consolidate the creation of a sustainable and resilient food production and distribution mechanism that is equipped to withstand any shakes, whether it be recession or pandemic, Lessons learnt from the current crisis should be taken as red flags that would spring lawmakers into action in the future to prevent recurrence.

---

⁵⁴ World Economic Forum. '4 Ways Countries Are Successfully Fighting Hunger'. *World Economic Forum* (blog), 30 December 2023. <https://www.weforum.org/agenda/2015/09/4-ways-countries-are-successfully-fighting-hunger/>.

References

- Chaturanga Pradeep Samarawickrama. (2022, May 30). Cultivate every home garden to avoid starvation: Amaraweera. Daily Mirror.
- Climate Risk Country Profile: Sri Lanka (2020): The World Bank Group and the Asian Development Bank. (n.d.).
- Colombo Urban Lab. (n.d.). BREAKING POINT: IMPACT OF SRI LANKA'S ECONOMIC CRISIS ON COLOMBO'S WORKING CLASS POOR. Colombo Urban Lab. Retrieved 30 December 2023, from <https://drive.google.com/file/d/1358W4MnKm-VutAV3yxpQplnUH1A6Mzik/view>
- Dharmakheerthi, S. (2021, May 9). Organic-fertiliser-only policy will plunge Lanka into a food crisis. The Sunday Times. <https://www.sundaytimes.lk/210509/sunday-times-2/organic-fertiliser-only-policy-will-plunge-lanka-into-a-food-crisis-442857.html>
- Ethirajan, A. (2021, November 13). Ship-load of 'toxic' Chinese fertilizer causes diplomatic stink. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-asia-59202309>
- FAO & EU. (2008). An Introduction to the Basic Concepts of Food Security. FAO. <https://www.fao.org/3/al936e/al936e.pdf>
- FAO. (n.d.-a). FAO/WFP Crop and Food Security Assessment Mission (CFSAM) to the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. CFSAMs Special Reports.
- FAO. (n.d.-b). Voices of the Hungry. The Food Insecurity Experience Scale. Retrieved 30 December 2023, from <https://www.fao.org/in-action/voices-of-the-hungry/fies/en/>
- Feminist Collective for Economic Justice. (2023). Into the Abyss- Feminist Collective for Economic Justice Statement on the Budget for 2024. Feminist Collective for Economic Justice. https://www.srilankafeministcollective.org/_files/ugd/06bf48_54ec9ab055164cef924004c24eb3ee0b.pdf

- Food crisis in Sri Lanka likely to worsen amid poor agricultural production, price spikes and ongoing economic crisis, FAO and WFP warn | World Food Programme. (2022, September 12). <https://www.wfp.org/news/food-crisis-sri-lanka-likely-worsen-amid-poor-agricultural-production-price-spikes-and-ongoing>
- Food crisis: is a worldwide food shortage imminent? (2022, June 22). World Vision. Retrieved January 6, 2023, from <https://www.worldvision.ca/stories/food/food-crisis-facts-and-how-to-help>
- Food Security and Nutrition Crisis in Sri Lanka - Sri Lanka. (2022, September 19). ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/sri-lanka/food-security-and-nutrition-crisis-sri-lanka>
- Funding from France to help WFP deliver food assistance to young children at risk of malnutrition | World Food Programme. (2022, November 25). <https://www.wfp.org/news/funding-france-help-wfp-deliver-food-assistance-young-children-risk-malnutrition>
- Govt. kicks off drive to revive rural economy; food security | Daily FT. (2022, September 14). <https://www.ft.lk/front-page/Govt-kicks-off-drive-to-revive-rural-economy-food-security/44-739831>
- Japan hands over food donation to help Sri Lanka respond to rising food insecurity | World Food Programme. (2022, August 29). <https://www.wfp.org/news/japan-hands-over-food-donation-help-sri-lanka-respond-rising-food-insecurity>
- Jayasinghe, U. (2021, November 24). Sri Lanka rows back on chemical fertiliser ban, but yields may not rebound. Reuters. <https://www.reuters.com/markets/commodities/sri-lanka-rows-back-organic-farming-goal-removes-ban-chemical-fertilisers-2021-11-24/>
- Koralagama, D., & Udugama. (2022, June 22). Sri Lanka: Food security impacted by flawed economic policies. Observer Research Foundation. Retrieved January 6, 2023, from <https://www.orfonline.org/expert-speak/sri-lanka-food-security-impacted-by-flawed-economic-policies/>

- Ministry of Agriculture. (n.d.). Introduction- Paddy Marketing Board. Paddy Marketing Board. Retrieved 30 December 2023, from https://www.pmb.gov.lk/index.php?option=com_content&view=article&id=73&Itemid=228&lang=en
- Ministry of Finance- Sri Lanka. (n.d.). BUDGET ESTIMATES 2023- FISCAL YEAR - 2023, DEMOCRATIC SOCIALIST REPUBLIC OF SRI LANKA. Ministry of Finance- Sri Lanka. Retrieved 30 December 2023, from <https://www.treasury.gov.lk/api/file/20136e1a-c26c-47fc-b594-52c1c4df045a>
- Ministry of Agriculture Development and Agrarian Services, Sri Lanka. (2010). Sri Lanka National Agriculture Policy 2007. <https://www.agrimin.gov.lk/web/images/docs/1252389643AgPolicy4.pdf>
- Ministry of Health, Government of Sri Lanka. (2022). Emergency Nutrition Plan 2022-2024. <https://nutrition.health.gov.lk/wp-content/uploads/2022/08/Emergency-Nutrition-Plan-Final-Draft-25.07.2022.pdf>
- Ministry of Healthcare and Nutrition. (2010). National Nutrition Policy of Sri Lanka. Published in the extraordinary gazette No. 1639/5 of Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. https://extranet.who.int/nutrition/gina/sites/default/filesstore/LKA%202010%20Sri%20Lanka%20National%20Nutrition%20Policy-English_0.pdf
- ND-GAIN- Notre Dame Global Adaptation Initiative. (n.d.). <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/>
- Perera, Y. (2022, January 9). Switch to organic fertiliser: Paddy farmers to sue Govt. For crop failure. The Sunday Times. <https://www.sundaytimes.lk/220109/news/switch-to-organic-fertiliser-paddy-farmers-to-sue-govt-for-crop-failure-468423.html>
- Renu ka Jayatissa & Wasana Marasingha. (2022). NUTRITION STATUS AND GAPS IN THE DIET OF SRI LANKANS DURING THE PRE-ECONOMIC CRISIS PERIOD. DEPARTMENT OF NUTRITION MEDICAL RESEARCH INSTITUTE MINISTRY OF

HEALTH IN COLLABORATION WITH WHO & UNICEF. https://www.mri.gov.lk/wp-content/uploads/2022/09/Diet-adequacy_Final-Report.pdf

- Shakeel, A. (2018). RECENT TRENDS IN THE DEBATE ON INDIA’S NATIONAL FOOD SECURITY ACT (NFSA) – 2013: TRAGEDY OR TRIUMPH? GEOGRAPHY, ENVIRONMENT, SUSTAINABILITY, 11(2), 108–124. <https://doi.org/10.24057/2071-9388-2018-11-2-108-124>

- Shanika Sriyananda. (2023, February 30). New legal framework to strengthen food security in the country: Dr. Batagoda. Daily FT. Shanika Sriyananda

- Special Report – FAO/WFP Crop and Food Supply Assessment Mission (CFSAM) to the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. (2023). FAO; <https://doi.org/10.4060/cc6202en>

- Sri Lanka receives consignment of rice from Australia for those affected by the crisis | World Food Programme. (2022, September 21). <https://www.wfp.org/news/sri-lanka-receives-consignment-rice-australia-those-affected-crisis>

- Sri Lanka to compensate paddy farmers hit by organic fertilizer. (2022, January 25). EconomyNext. <https://economynext.com/sri-lanka-to-compensate-paddy-farmers-hit-by-organic-fertilizer-89882/>

- Sri Lanka: Rising prices reduce access to food for millions | World Food Programme. (2022, August 4). <https://www.wfp.org/stories/sri-lanka-rising-prices-reduce-access-food-millions>

- Sri Lanka’s food security problem: Are we getting this right? Part 1 | Daily FT. (2022, October 4). <https://www.ft.lk/columns/Sri-Lanka-s-food-security-problem-Are-we-getting-this-right-Part-1/4-740540>

- talkingeconomics - Achieving Food Security: A Plausible Reality or a Pipedream for Sri Lanka? (2017, August 23).

<https://www.ips.lk/talkingeconomics/2017/08/23/achieving-food-security-a-plausible-reality-or-a-pipedream-for-sri-lanka/>

- The Economist Intelligence Unit. (n.d.). Global Food Insecurity Index 2017. <https://nonews.co/wp-content/uploads/2018/10/GFSI2015.pdf>
- The Economist Intelligence Unit. (2015). Global Food Security Index 2015. <https://nonews.co/wp-content/uploads/2018/10/GFSI2015.pdf>
- The Economist Intelligence Unit. (2020). Global Food Security Index 2020. <https://nonews.co/wp-content/uploads/2021/03/GFSI2020.pdf>
- The President said a national policy would be introduced to ensure food security – Presidential Secretariat of Sri Lanka. (2022, December 13). <https://www.presidentsoffice.gov.lk/index.php/2022/12/13/the-president-said-a-national-policy-would-be-introduced-to-ensure-food-security/>
- Tha National WWI Museum and Memorial. (n.d.). Victory Gardens in World War I. Tha National WWI Museum and Memorial. Retrieved 30 December 2023, from <https://www.theworldwar.org/learn/about-wwi/victory-gardens-world-war-i>
- The World Bank. (n.d.). What is Food Security? The World Bank. <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update/what-is-food-security#:~:text=Based%20on%20the%201996%20World,an%20active%20and%20healthy%20life.>
- Wickremasekara, D. (2021, December 19). Fertiliser importers tell Govt. To settle arrears of Rs. 26b. The Sunday Times. <https://www.sundaytimes.lk/211219/news/fertiliser-importers-tell-govt-to-settle-arrears-of-rs-26b-466256.html>
- Wijeratne, Y., & Nazim, A. (2022, March 24). The Myth of the Agricultural Nation. Watchdog Sri Lanka. <https://watchdog.team/article/the-myth-of-the-agricultural-nation>
- World Economic Forum. (2023, December 30). 4 ways countries are successfully fighting hunger. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2015/09/4-ways-countries-are-successfully-fighting-hunger/>

ශ්‍රී ලංකාවේ විදේශ ණය උගුල සහ සංවර්ධනය

ඩී. එම්. ලසිත් සවිත්ත මදුරප්පෙරුම

සංවර්ධන අධ්‍යයනය පළමු වසර

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

Sachinthamadurapperuma123@gmail.com

සංක්ෂේපය

ශ්‍රී ලංකාවේ ජීවත් වන සියලු ශ්‍රී ලාංකිකයන්ට තම ස්වකීය අපේක්ෂා ඉටුකර ගනිමින් අත් කිසිවෙකුට අත නොපා සතුටින් හා ප්‍රෝඩක්වයෙන් ජීවත්වීමට ඉඩ සලසන අර්ථ ක්‍රමයක් ගොඩ නැංවීමට දායක වීම අප සියලු දෙනාගේ වගකීමක් හා යුතුකමකි. වර්තමානය වන විට මුළු රටම හෙල්ලු බරපතල ආර්ථික හා දේශපාලන අර්බුදයකට අප මුහුණ පා සිටින බව දැසින් පෙනෙන්නට ඇති කාරණාවක් ය. එහෙයින් මේ අවස්ථාවේ දී රට ගොඩනැගීමට වෙර දරන සියලු ජනයා එක් මාවතකට ගෙන විත් අඳුර මකා ආලෝකය ගෙන එන ගමනට සිය දායකත්වය සැපයීම මෙහිදී අනිවාර්යයෙන්ම සිදුකළ යුතුය. මේ අවස්ථාවේදී අප කළ යුතු වැදගත් ක්‍රියාවක් නම් මෙම ව්‍යසනයේ ඇති තතු දැන ගැනීමය. ඉන් අනතුරුව ව්‍යසනයට හේතු වූ කරුණු හා නිධාන කථාවන් තේරුම් ගැනීමය. තෙවනුව ව්‍යසනයෙන් ගොඩ එන මාර්ගය හෙවත් රටට ගැලපෙන ආර්ථික මාදිලිය තෝරාගැනීම ය. අවසාන වශයෙන් යළිත් මෙවැනි ව්‍යසනයකට ගොදුරු නොවන දේශයක් ගොඩනැගීමට අවශ්‍ය කරන ප්‍රතිපත්ති හා නීති රීති සකස් කිරීම ආදී වූ තත්කාලීන සතර ආර්ථික සත්‍යයන් අවබෝධ කොටගෙන බොර දියෙන් පැදි දියට එගොඩ වීමය. බොර දියෙහි හොල්මන් කරන බව බැලූ බැල්මට පෙනෙන්නේ නැත. ඒ නිසා පිරිසිදු දියට යන ගමන ලෙහෙසි පහසු වන්නේ ද, නොවනු ඇත. රටක සංවර්ධනය පිළිබඳව කතා කිරීමේදී ප්‍රශස්ත රාජ්‍ය පාලනයක මහා කුළුණු සේ සලකන පස්වැනි අග්‍රබෝධී රජතුමාගේ රාජ්‍ය පාලන න්‍යාය අපට ඉතා වැදගත් වේ. මෙහිදී අස්ථාන ආයෝජනයෙන් වැළකීම, අයෝග්‍ය සංග්‍රහයෙන් වැළකීම හා සාවද්‍ය පරිභෝජනයෙන් වැළකීම යනාදී කුළුණු ත්‍රිත්වය සංවර්ධනය කරා යන ගමනේදී අපට වැදගත් වෙයි. ශ්‍රී ලංකාවේ මුළු ආර්ථික දේහය සකස් කර ගැනීමේදී සහ රට කරවීමේ දී ඉහත දක්වන ලද කාරණා කඩ කර ඇති බව මොනවට විද්‍යාමාන වේ. ලංකාවේ ආර්ථිකය හා සංවර්ධනයට විසදුම් සොයා යන ගමනේදී මේ මහ කුළුණු ස්ථාපිත කරගත යුතුය. මේ ආකාරයේ වූ සැලසුම් හා ක්‍රියාකාරකම් ඔස්සේ වර්තමානය වන විට ලංකාව දැඩි ලෙස පීඩාවට පත්වී ඇති විදේශ ණය අර්බුදය නිරාකරණය කොට අනාගත පරම්පරාවට ණය නැති දේශයක් නිර්මාණය කරලීමට කටයුතු කොට රට සංවර්ධනය කරා ගමන් කිරීම මෙහිදී අදිටන් කර ගත යුතුව ඇත.

මුඛ්‍ය පද - ආර්ථිකය, ණය උගුල , විදේශ ණය, සංවර්ධන

හැඳින්වීම

අවශේෂ ලෝකය සමග සිදු කරනු ලබන අප විසින් සලකා බැලිය යුතු ප්‍රධාන ගනුදෙනුවක් ලෙස සංවර්ධන කටයුතු උදෙසා විදෙස් ණය ලබා ගැනීම පෙන්වාදිය හැකිය. ඇතමුන් මෙම ණය ගැනීම යන මාතෘකාව හැල්ලුවට ලක් කොට අර්ථ නිරූපනය කරන ආකාරයක් දැකගත හැකිය. කෙසේ නමුත් බංගලාදේශයේ ග්‍රාමීය බැංකු පිහිටුවීමේ පුරෝගාමියා වූ මහාචාර්ය යුනුස් ප්‍රකාශ කර ඇති පරිදි "ණය ගැනීම මානුෂික අයිතියකි" ලෙස පෙන්වාදී තිබේ. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ලංකාව වැනි රටවල ජනයාට බෙහෙවින් පිළිකුල් සහගත ක්‍රියාවක් ලෙස පෙනෙන මෙම ණය ගැනීම රටේ ජනතාව ගේ ඥානය සහ සමාජ විඥානයේ තරම කොතෙක් ද යන්න විද්‍යාමාන කරයි. කිසියම් රටක් ණය නොවී සිටීම තුළ එරට නිවහල් බවේ සතුට අන්තර්ගත වන බව බොහෝ විද්වතුන්ගේ මතය වී තිබේ. නිදහසේ නිවහල් ජාතියක් ලෙස ඉදිරියට යන ගමනේ දී ශ්‍රී ලංකාවට නිදහස හිමි වුවත් නිවහල් භාවය හිමි වී ඇති ද? හිමිවෙයිද? යන්න ගැටලු සහගත ප්‍රශ්ණයක් ලෙස දැන් අපට පෙනී යයි. ණය නොවී ජීවත්වීම ගෘහස්ථයාට ලද හැකි සැපතක් බව බෞද්ධ දර්ශනය තුළ සඳහන් වුවද, එලදායි ණය ගැනීම වරදක් සේ නො දකින බවක් පෙනී යයි. ණය ගැනීම නූතන ආර්ථිකයේ ප්‍රාග්ධනය සපයා ගැනීමේ ප්‍රධානම අංගයක් ලෙස සැලකේ. අතිවිශාල මුදලක් කෙටි කාලයක් තුළ වැයකිරීමට සිදුවී ඇති මහා මාර්ග, බලාගාර, වරාය, ජලාශ්‍ර වැනි යටිතල පහසුකම් මෙන්ම කර්මාන්තශාලා, යන්ත්‍රෝපකරණ, ගොඩනැගිලි යනාදිය සඳහා ණය ගැනීම අවශ්‍ය කරුණකි. කෙසේ නමුත් ඉහත සඳහන් කරන ලද ප්‍රාග්ධනය සපුරා ගැනීමේ ක්‍රමවලදී මූලික ලේඛන කිහිපයක් පිළිබඳව අවධානය යොමු කළ යුතු වෙයි. ඒ අනුව පිරිවැය ප්‍රතිලාභ ඇගයීම් වාර්තා, ණය ආපසු ගෙවීමේ කාල වකවානු හා හැකියාව පෙන්වුම් කරන ශක්‍යතා වාර්තා ද, අනාගත මුදල් ප්‍රවාහ ද, පරිසර තක්සේරු වාර්තා ද පිළිබඳව මූලික අධ්‍යයනයක් යොමු කළ යුතු වෙයි.

යටිතල පහසුකම් වැනි ප්‍රාග්ධන වත්කම් වර්ධනය කිරීම සඳහා ණය ගැනීම අත්‍යවශ්‍යම නොවුවත් අවශ්‍යතාවයන් පවතින්නේ නම් ණය ගැනීම සිදු කළ යුතුමය. එනම් නිසි ආදායමක් නොලැබෙන හෝ අවම ආදායමක් ලැබෙන පුද්ගලයෙකු නිවසක් තනා ගැනීමට ණය ගැනීමට සිදුවීම උදාහරණයක් ලෙස අපට ගත හැකිය. කෙසේ නමුත් අනාගතයේ දී මෙලෙස ණය වූ ප්‍රමාණයට වටිනාකමක් ලැබෙන අයුරින් කටයුතු සිදුකළ යුතුය. එනම් සැලසුම් දියත් කළ යුතුය. නිවසක් තනා ගත් විට මෙතෙක් කුලියට පදිංචි වී සිටි පුද්ගලයකුට නම් ඔහු ගෙවූ කුලිය ඉතිරි වේ. ජීවිතයට ස්ථාවර පදනමක් අඩිතාලමක් වැටෙන විට සිතට සහනයක් ද ලැබෙයි. මීට අමතරව ජීවිතය පිළිබඳව හා තමාගේ ආර්ථිකය පිළිබඳ සුබවාදී විශ්වාසයක් ඇති විමද සිදුවේ. දූ දරුවන් ප්‍රීතියෙන් අධ්‍යාපන කටයුතු වල නිරත වේ. ඒ අනුව යමින් ජාතික මට්ටමේ ආයෝජන වල දී හා ජාත්‍යන්තර මට්ටමේ ආයෝජන වලදී එවන් ප්‍රතිලාභ ලැබෙන්නේ ද කියා ප්‍රශ්න කිරීමට සිතීම ලාංකිකයින් වශයෙන් ශ්‍රී ලංකා රජය සිදු කරනු ලබන ක්‍රියාකාරකම් තුළින් ප්‍රශ්න කිරීමක් සිදු වෙමින් පවතී. එහි ප්‍රශ්න කිරීම් හමුවේ අපෙන් ලැබෙන පිළිතුරක් නම් ලංකාවේ ඉදිරි අනාගතයය වෙනුවෙන් සිදුකළ කරනු ලැබූ ණය ගැනීම් ලක්වැසියාගේ ජන ජීවිතය ප්‍රීතියෙන් සතුටින් ගෙවීමට අවශ්‍ය කරන වටපිටාවක් උදාකර ගැනීමට

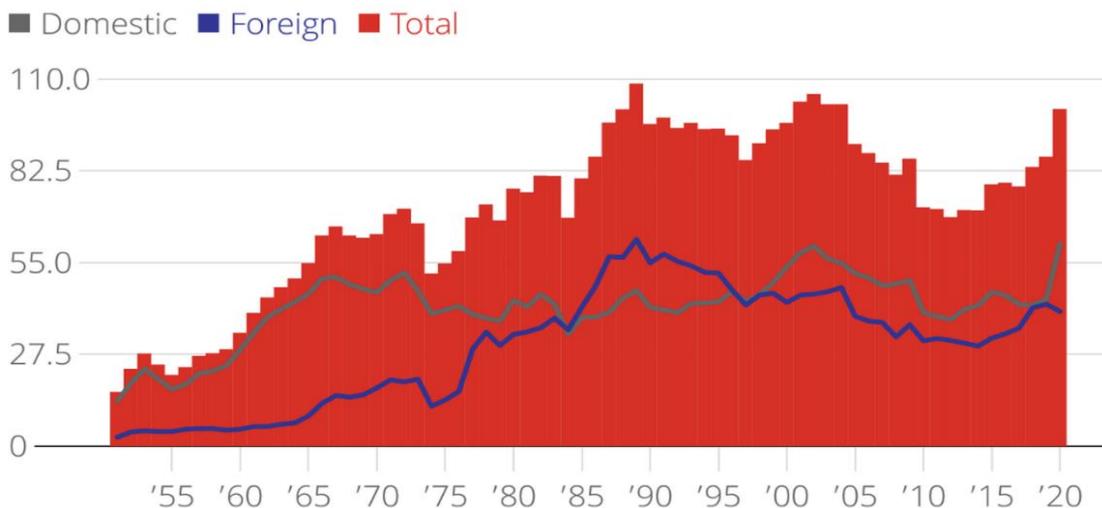
උත්සාහ නොකරන ලද බවයි, සහ කරන ලද කාර්යයන් නිසි ප්‍රමිතියට නොකරන ලද බවත් ය. එහි ආදීනව දැන් දැන් ලක්වැසියන්ට මුහුණ දීමට සිදුවී ඇත

ලංකාවේ විදේශ් ණය

ශ්‍රී ලංකා රජයට දිගින් දිගටම ණය ගැනීමට සිදුවී ඇත්තේ, අවශ්‍ය ආදායම අනෙකුත් මාර්ග හරහා එකතු කරගැනීමට නොහැකිවීම නිසාය. රජයන් සාමාන්‍යයෙන් ණය ගන්නේ වියදම් සපුරාලීමට සරිලන පරිදි ආදායම් එකතුකරගැනීමට නොහැකි වන විටයි. ආරක්ෂාව සැපයීම, නීතිය හා සාමය පවත්වා ගෙනයාම, හා සමාජ සුබසාධනය තහවුරු කිරීම, රජයක ප්‍රමුඛ වගකීම් අතර වේ. ගුරුවරුන්, වෛද්‍යවරුන්, පොලිස් නිලධාරීන් සහ හමුදා හටයින් වැනි රාජ්‍ය සේවකයින්ගේ වැටුප්, මාර්ග, වාරිමාර්ග පද්ධති, සහ වෙනත් යටිතල පහසුකම් ඉදිකිරීම සඳහා කොන්ත්‍රාත්කරුවන්ට ගෙවීම් සිදුකිරීම සඳහා, රජය විසින් විශාල මුදලක් වැය කළ යුතු වේ. මේ පිරිවැය දරා ගැනීම සඳහා රජය අඛණ්ඩව ආදායම් මාර්ග ද පවත්වාගෙන යා යුතුය. රජයේ ප්‍රධාන ආදායම් මාර්ගය වන්නේ බදු ආදායමයි. භාණ්ඩ හා සේවා, පුද්ගලයින් හෝ සමාගම් මත බදු පැනවීමේ හැකියාව රජයට තිබේ. නමුත් මෙම බදු හරහා වියදම් පියවීමට ප්‍රමාණවත් ආදායමක් නො ලැබුණහොත්, හිඟය පියවන්න ණය ගැනීමට සිදුවනු ඇත. රජයන් ණය ගන්නා විට දේශීය මූල්‍යවලින් හෝ විදේශීය මූල්‍යවලින් ණය ගත හැකිය. දේශීය ණය ගැනීම බොහෝ විට සිදුවන්නේ භාණ්ඩාගාර බිල්පත් හෝ බැඳුම්කර හරහායි. මෙය රජයේ සුරැකුම්පත් ලෙස හැඳින්වේ. මෙහිදී වැදගත් වන්නේ විදේශ මූල්‍ය වලින් ණය ලබා ගැනීමයි.

පසුගිය දශක පහ පුරාවටම ශ්‍රී ලංකාවේ යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය සඳහා විදේශ ණය විශාල වශයෙන් උපයෝගී කර ඇත. වෙනත් රටවල් හා ලෝක බැංකුව වැනි ජාත්‍යන්තර සංවිධාන වලින් ලබාගත් ණය මුදල්වලින් 70 හා 80 දශකයන්හි දී මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය ඇතුළු විශාල ව්‍යාපෘති කිහිපයක් ආරම්භ කෙරුණේය. දශක කිහිපයක් පුරාම, සංවර්ධනය සඳහා සහනදායක විදේශ ණය මත යැපීමට ශ්‍රී ලංකාවට සිදුවුණේ ය. මේ හේතුවෙන් බොහෝ ආර්ථික විද්‍යාඥයින් ශ්‍රී ලංකාව විදේශ් දායකයින්ගේ සුරතලෙක් ලෙස හඳුන්වනු ලැබුණේ ය. පහත රේඛා සටහනේ 1951 සිට 2020 වර්ෂය දක්වා රටේ ජාතික ණය බර (දේශීය හා විදේශීය) දල දේශීය නිෂ්පාදනයේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස පෙන්වාදී ඇත.

1. රූපය: 1951 - 2020 දක්වා ලංකාවේ දේශීය හා විදේශීය ණය (ද.දේ.නි) ප්‍රතිශතයක් ලෙස.

මූලාශ්‍රය : ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව ද.දේ.නි = දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය.

1977 වර්ෂයෙන් පසුව ආර්ථිකය විවෘත කිරීමත් සමඟම, ණය ගැනීම තවදුරටත් ඉහළයාම හේතුවෙන්, ජාතික ණය බර සිසුයෙන් වර්ධනය වුණේය. 1980 වර්ෂයේ, යටිතල පහසුකම් හා පරිභෝජනය සඳහා අධිශේඛව ණය ගැනීම හේතුවෙන් මෙම අගය තවත් ඉහල ගියේය. 1989 වර්ෂය වන විට රටේ ජාතික ණය බර, දළ දේශීය නිෂ්පාදනයෙන් 109%ක් දක්වා වැඩිවුණේය. 1989 වර්ෂයේදී දළ දේශීය නිෂ්පාදනයේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස විදේශ ණය, 62%ක් දක්වා වැඩිවුණේය. විදේශ ණය ප්‍රතිශතය සිසුයෙන් වැඩිවෙද්දී, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලේ (IMF) උපකාරය සමඟ, රටේ විවිධ අර්බුද වලට යම්තාක් දුරකට මුහුණ දීමට හැකිවුණේ ය. ඒ හැකියාව තිබුණේ, මේ වනවිට රට ලබාගත් විදේශ ණයෙන් බහුතරයක්, සහනදායී කොන්දේසි මත ලබාගත් නිසායි. මේ සහනදායී ණය සඳහා සාමාන්‍යයෙන් අඩු පොලියක් තිබුණු අතර, නැවත ගෙවීම සඳහා අවුරුදු 20ක් - 40ක් අතර කාලයක් ලබාදී තිබුණේ ය. මේ හේතුවෙන් රජයට වාර්ෂිකව ණය වාරික ගෙවීම් සඳහා විශාල මුදලක් වැය කිරීමට අවශ්‍යවුණේ නැත.

නමුත් 1997 වර්ෂයේ, ශ්‍රී ලංකාව මැදි ආදායම් රටක් බවට පත්වීමත් සමඟම, මේ තත්වය වෙනස් වුණේය. මැදි ආදායම් රටක් බවට පත්වීමත් සමඟම ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන ආයතනයන් ශ්‍රී ලංකාව සඳහා ලබාදුන් සහන ණය මුදල් ප්‍රමාණය අඩුකිරීමට පියවර ගත්තේය. ශ්‍රී ලංකාවේ ඒක පුද්ගල ආදායම ගත්කල මැදි ආදායම් රටක් බවට පත්වුවද ඒ වන විටත් ශ්‍රී ලංකාවේ යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනයට විශාල අවශ්‍යතාවයක් තිබුණේ ය. එමෙන්ම, රටේ ආර්ථික ව්‍යුහය සම්බන්ධයෙන් ද විශාල ගැටලු තිබුණේ ය. රජයන් දිගින් දිගටම විශාල අයවැය හිඟයන් පවත්වාගෙන ගිය අතර, මේ නිසා යටිතල පහසුකම් සඳහා තනිව ආයෝජනය කිරීමේ හැකියාව රජයට තිබුණේ නැත. මේ හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාව විදේශ ණය ගැනීම සඳහා විකල්පයන් සොයමින් සිටි අතර ජාත්‍යන්තර ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොලෙන් ණය ගැනීම එක විකල්පයක් විය. තවත් විකල්පයක් වූයේ අපනයන-ආනයන බැංකු (EXIM banks) විශේෂයෙන් චීනයේ එක්සිම් බැංකුවෙන් ණය ලබාගැනීමයි. මේවා වාණිජ ණය වූ

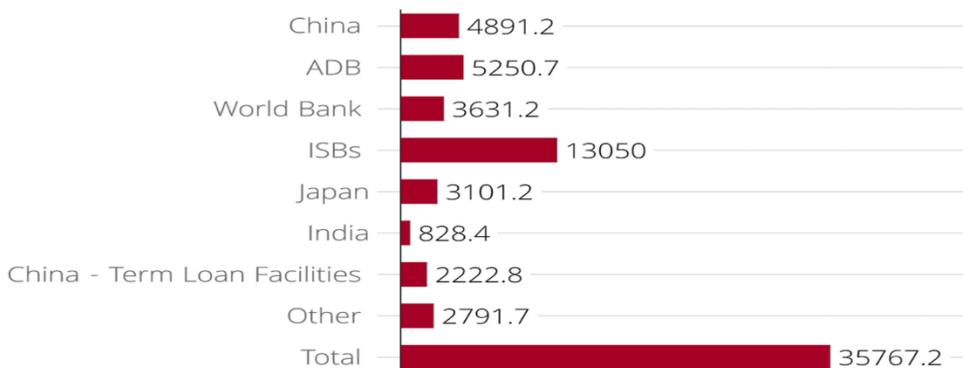
බැවින් ණය ගැනීමේ පිරිවැයද වැඩිවුණි. පසුගිය දශක දෙක තුළ ශ්‍රී ලංකාව විදේශ ණය ලබාගන්නා ක්‍රමවේදය සම්පූර්ණයෙන්ම වෙනස් වුණේය. 2020 වර්ෂයේ අවසානය වෙද්දී, රට ලබාගත් විදේශ ණය ප්‍රමාණයෙන් 51%ක් ලබාගෙන තිබුණේ සහනදායී නොවන වාණිජ ණය හරහායි. සරලව කිවහොත්, වැඩි පොලී අනුපාතයක් හා සාපේක්ෂව කෙටි ආපසු ගෙවීමේ කාලයක් තිබෙන ණය, සහනදායී නොවන ණය ලෙස හැඳින්වේ. ආපසු ගෙවීමේ කාලය සාමන්‍යයෙන් ණය ප්‍රමාණය අනුව තීරණය වනු ඇත. අඩු පොලියක් හා දිගු ආපසු ගෙවීමේ කාලයක් තිබෙන සහනදායී ණය සමඟ සංසන්දනය කිරීමේ දී, සහනදායී නොවන ණය සඳහා වැඩි පිරිවැයක් දැරීමට සිදුවන බව පෙනී යයි.

2000 වර්ෂයේ සිට, ශ්‍රී ලංකාව විදේශ ණය ලබාගෙන ඇත්තේ ප්‍රධාන වශයෙන් කාරණා දෙකක් සඳහා ය. පළමුව, අධිවේගී මාර්ග හා ගුවන්තොටුපොළ වැනි යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති සඳහා ය. දෙවනුව, අතීතයේ ලබාගත් විදේශ ණය සඳහා ආපසු ගෙවීම් සිදුකිරීම සඳහාය. රටේ යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය සඳහා මුදල් ලබාගත් ප්‍රධාන ක්‍රමවේදය වන්නේ ව්‍යාපෘති මත පදනම්වූ විදේශ ණයයි. අතීතයේ ගත් විදේශ ණය ආපසු ගෙවීම සඳහා මුදල් ලබාගත්තේ ජාත්‍යන්තර ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොළ හරහාය. ජාත්‍යන්තර ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොළෙන් ණය ලබාගත් ප්‍රධාන ක්‍රමවේදය වන්නේ ජාත්‍යන්තර ස්වෛරී බැඳුම්කර (ISB) නිකුත්වන්නේය. 2000 වර්ෂයේ සිට 2020 වර්ෂය දක්වා පිළිවෙලින් ආ රජයන්, ක්ෂේත්‍ර කිහිපයක විශාල ව්‍යාපෘති ආරම්භ කළේය. මේ සියල්ල සඳහා මුදල් ලබාගත්තේ විදේශ ණය හරහායි. බොහෝ ව්‍යාපෘති 2005 වර්ෂයෙන් පසුව ආරම්භකර අතර, ඇතැම් ව්‍යාපෘති සඳහා 2000 වර්ෂයෙන් පසුව සැලසුම් ඉදිරිපත් කෙරුණේය. 2005 සිට 2021 අතර කාලය තුළ අධිවේගී මාර්ග දෙකක් (දක්ෂිණ අධිවේගී මාර්ගය සහ කොළඹ-කටුනායක අධිවේගී මාර්ගය) විවෘත කෙරුණේය. මේ අධිවේගී මාර්ග දෙක යා කෙරෙන පිටත වටරවුම් අධිවේගී මාර්ගය, රටේ ප්‍රථම ගල් අගුරු බලාගාර සංකීර්ණය, නව ජාත්‍යන්තර වරායක් හා නව ජාත්‍යන්තර ගුවන් තොටුපොළක් ද මේ කාලය තුළදී විවෘත කෙරුණේ ය. මීට අමතරව රටේ ප්‍රධාන මාර්ග කිහිපයක් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමටත්, උතුරු දුම්රිය මාර්ගය ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමටත්, දකුණු දුම්රිය මාර්ගය දිගු කිරීමටත් පියවර ගැනුණේය. කොළඹ හා මහනුවර අතර දිවෙන මධ්‍යම අධිවේගී මාර්ගයේ ඉදිකිරීම් ආරම්භකර ඇති අතර, එහි පළමු අධියර 2021 වර්ෂයේ මුල් භාගයේදී විවෘත කෙරුණේය. මේ යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘති බොහොමයක් සඳහා මුදල් ලබාගෙන ඇත්තේ විශේෂයෙන්ම චීනයේ එක්සිම් බැංකුව විසින් ලබාදුන් ව්‍යාපෘති ණය හරහාය. ව්‍යාපෘති ණය වලට අමතරව, ෂීඊ (බැඳුම්කර) නිකුතු හරහාද මුදල් එක්රැස් කිරීමට රජයට හැකිවුණු අතර ඒ මුදල්ද සමහර අවස්ථාවල යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනයට යොදා ගැනුණේය.

ඉහත කරුණු පරීක්ෂා කිරීමෙන් පසුව, ශ්‍රී ලංකාව ලබාගන්නා විදේශ ණය වලින් බහුතරයක් ලැබෙන්නේ චීනයෙන් යැයි උපකල්පනය කළ හැකිය. නමුත්, 2005 සිට චීනයෙන් ලබාගත් ණය මුදල් වැඩිවුවද, අපේ ප්‍රධාන ණයහිමියා චීනය නොවේ. මීට පෙර පවසා ඇති පරිදි, ඩොලර් එක්රැස් කිරීම සඳහා, රජය ජාත්‍යන්තර ස්වෛරී බැඳුම්කර (ISB) නිකුත්කිරීමට යොමුවුණේය. 2020 වර්ෂය අවසන් වන විට, ශ්‍රී ලංකා රජය විසින් ආපසු ගෙවිය යුතු ණය මුදලින්, 40%ක් ලබාගෙන තිබුණේ ව්‍යාපෘති

ණය හරහා නොව මෙම ස්වෛරී බැඳුම්කර හරහාය. පහත වගුවෙන් ණයහිමියන් සහ ආපසු ගෙවිය යුතු මුදල් ප්‍රමාණය පෙන්වාදී ඇත.

2. රූපය: ණයහිමියන් සහ ආපසු ගෙවිය යුතු මුදල් ප්‍රමාණය (ඇ.ඩො.මිලියන)

මූලාශ්‍රය: බාහිර සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව.

රටේ යටිතල පහසුකම් සංවර්ධන ව්‍යාපෘති බොහොමයක් සඳහා චීනය විසින් ණය මුදල් සපයා ඇති නමුත්, විදේශ ණය ලබාගැනීමේදී ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය චීනය නොවේ. ආපසු ගෙවිය යුතු ණය මුදලින් විශාලතම පංගුව හිමිකරගෙන සිටින්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ පීඊ ණයහිමිකරුවන් වන අතර, ආපසු ගෙවීම් කළමනාකරණය කිරීමේදී ද රට මුහුණපා සිටින විශාලතම අභියෝගය මෙයයි.

ලංකාවේ විදේශ ණය උගුල

ලංකාව සංවර්ධනය උදෙසා විදේශ ණය ලබා ගැනීම ඇත අතීතයේ සිටම සිදු කරනු ලැබූ ක්‍රියාවක් ලෙස අපට හඳුනාගත හැකිය. මෙරටට පැමිණි යුරෝපා ජාතීන් පවා එවකට යටත්විජිතකාරක රාජ්‍යයන්ගේ ආණ්ඩු කුලීන් මෙරට සංවර්ධන කටයුතු සහ සිය යටත් විජිතයන් ක්‍රියාත්මක කරවා ගැනීමට අවශ්‍ය කරන වටපිටාව සකසා ගැනීමට විදේශ ණය ලබාගෙන ඇති බවට අතීත ආර්ථික ග්‍රන්ථ පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීමෙන් අපට අවබෝධ කරගත හැකිය. කෙසේ නමුත් එම කාල වකවානු තුළ මෙරටට ලැබුණු ණයවලට වඩා ලැබුණු ආදායම ඉහළ යාම හේතු කොටගෙන සහ ලැබුණු ණය තිරසාර ලෙස කළමනාකරණය කොට යටත්විජිත කාරක රාජ්‍යයන්ගේ උවමනා මුදුන්පමුණුවා ගත හැකි වන අයුරින් කටයුතු කර ඇති හෙයින් ලංකාවේ ආර්ථිකයට හා සංවර්ධනයට දැඩි ලෙස “විදේශ ණය” ගැටලුව බල නොපා ඇත. නමුත් වර්ෂ 1948 න් පසුව ලංකාවට නිදහස ලැබූ අවධියේ සිට මෑතක් වනතුරුම ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය ආයතන හා නොයෙකුත් රටවල් සමග ඒක පාර්ශවීය හා ද්වි පාර්ශවීය වශයෙන්ම ණය ගැනීම් රාශියකට ගිවිසුම් ගත වී තිබෙනු සංඛ්‍යා දත්ත පරීක්ෂා කිරීමෙන් අවබෝධ කර ගත හැකිය. කෙසේ නමුත් ඉහතින් සඳහන් කරන ලද පිරිවැය ප්‍රතිලාභ ඇගයීමේ වාර්තා ද, ණය ආපසු ගෙවීමේ හැකියාව පෙන්වුම් කරන ශක්‍යතා වාර්තා ද, අනාගත මුදල් ප්‍රවාහය ද, පරිසර තක්සේරු වාර්තා ද ආදී මූලික ලේඛන පිළිබඳව අඩු අවධානයක් යොමු කරමින්

සිදුකරනු ලැබූ අවිධිමත් ක්‍රියාකාරකම් නිසා නිදහසින් පසුව ලංකාවේ බිහිවූ සෑම ආණ්ඩුවක්ම ලංකාවට ලබාදුන් හා ලබාගත් විදේශ ණය රටේ ප්‍රධාන ගැටලුවක් බවට පත් කොට ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ලංකාව තුළ මේ වන තෙක් නොපියවූ විදේශ ණය ඇමරිකානු ඩොලර් බිලියන 48.4 ක් දක්වා ගොඩගැසී ඇති අයුරු 2011 සිට 2021 දක්වා කාලය තුළ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ප්‍රසිද්ධ කරන ලද දත්ත හා තොරතුරු ඇසුරෙන් පෙනී යයි.

1. වගුව: විදේශ ණය ඇතුළුව ද සමස්ථ රාජ්‍ය ණය (වසර අවසානයේදී)

වර්ෂය	රු: බිලියන			මුළු ණය ද. දේ. නිෂ්පාදනයෙන් % ලෙස
	දේශීය ණය	විදේශීය ණය	මුළු ණය	
2011	2,808	2,329	5,138	71.2
2012	3,316	2,767	6,083	69.2
2013	3,929	2,960	6,889	71.8
2014	4,374	3,113	7,487	72.3
2015	5,055	3,544	8,599	78.5
2016	5,433	4,046	9,479	79.0
2017	5,664	4,719	10,383	77.9
2018	6,071	5,960	12,031	84.2
2019	6,830	6,201	13,032	86.9
2020	9,065	6,052	15,117	100.6
2021	11,097	6,492	17,589	104.6

මූලාශ්‍රය : ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

ද.දේ.නි = දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය.

මෙහි දැක්වෙන විදේශ ණය සියල්ලම ව්‍යාපෘති ණය නොවේ. සෘජුව හෝ වක්‍රව වර්තන වියදම් පියවා ගැනීමට ද ණය මුදල් යොදාගෙන ඇත. 2021 දී නොපියවා ඇති විදේශ ණය මුදලින් 42% ක් ව්‍යාපෘති නොවන විදේශ ණය වේ. කැමට බීමට ණය වූ විට ණය ගෙවා ගැනීමට අසමත් වීම ගැන කතා කරන්නට දෙයක් නැත. සියලු ප්‍රාග්ධන ව්‍යාපෘති සම්බන්ධයෙන් ඒවා මූල්‍යනය කර තිබෙන්නේ දේශීය හෝ විදේශීය මූල්‍ය වලින් කවර එකකින් වුවද, ඒ සඳහා අස්ථාන ආයෝජන යටතේ කියා ඇති කරුණු අදාළ කරගත යුතුය.

බොහෝමයක් ආයෝජන ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීමේ සිට නිම කිරීම දක්වා සියලු වැඩ කරගෙන යාමට අවශ්‍ය කළමනාකරණ හා ඉංජිනේරුමය දැනුම හා කුසලතා ශ්‍රී ලංකාවේ තිබේ. එනම් ආර්ථික විද්‍යාවේ හඳුන්වන මානව ප්‍රාග්ධනය ශ්‍රී ලංකාවට තිබේ. නමුත් අපට නැත්තේ ප්‍රාග්ධනයයි. එවැනි අවස්ථාවක මුදලින් විශේෂඥයන්, උපදේශකයන් උපයෝගී කරගෙන විදේශීය සමාගම් ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණෙන්නේ ය. එවිට අප ණය උගුලට හසු වන්නේ ය. ව්‍යාපෘති ප්‍රවර්ධකයෝ ද, අපව මෙම ණය උගුල කරා දක්කාගෙන යති. උගුල් කරුවෝ ඔවුන් ආදරයෙන් රැකබලා ගනිති. ණය උගුලේ යටි සූත්‍රය වන්නේ දියුණු රටවල් හා පිටරට පැටවීමට තරම් අතිරික්තයක් ජනනය කරගෙන ඇති රටවල් විසින් නොයෙක් ව්‍යාපෘති යෝජනා අපට හඳුන්වා දී ඒවා කරගෙන යාමට අවශ්‍ය ණය මුදල් ලබාදී ඒවා කරගෙන යාමේ කොන්ත්‍රාත් තමන්ටම ලබාගැනීමයි. මෑතක සිට මේ ණය මුදල තබාගන්නේ ද එම

රටේම බැංකුවකය. වැඩ කරගෙන යන අතර කරන ලද වැඩ මෙරට භාරකාර ආයතනය විසින් සහතික කළ පසුව එම බැංකුව විසින් එම රටේම කොන්ත්‍රාත්කාර සමාගමට මුදල් ගෙවීම් කරයි. යටත් පිරිසෙන් ණයට ගන්නා මුදල් සම්භාරය මෙරට බැංකුවකට ගෙන්වා ගැනීමක් අතහැර දමා තිබේ. ලංකාවේ විසූ ප්‍රධාන ගී පද රචකයකු වූ කුමාරතුංග මුනිදාසයන් ගේ “ජාතික සංවර්ධන අර්ථ ශාස්ත්‍රීය දෘෂ්ටිවාදය” සාකච්ඡා කරන මහාචාර්ය ලලිතසිරි ගුණරුවන් සම්බන්ධයෙන් මෙසේ සඳහන් කරයි. “ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයෙහි ලා හැකි උපරිම පරිදි සඵල ඉල්ලුම ජනනය වීමට නම් ඒ උදෙසා කෙරෙන අදාළ වියදම් මේ ආර්ථිකය තුළ ම වැය විය යුතු ය. එහෙත් මෑත යුගයේ විදේශ ණය මත විදේශීය සමාගම් වලට දෙනු ලැබූ ඉදිකිරීම් කොන්ත්‍රාත්තු වෙනුවෙන් කරනු ලැබ ඇති වියදම් බොහොමයක් ම වැය වී ඇත්තේ අප රට තුළ නොව ණය දෙන රාජ්‍යයන් තුළ ම ය. ණය දෙන රටේ ආනයන අපනයන බැංකු මගින් මූල්‍ය පහසුකම් ලබා දෙනුයේ රටේ ඉදිකිරීම් සමාගම් වලට පමණි. ගොඩනැගෙන කොන්ත්‍රාත් සඳහා තරගකාරී මිල කැඳවුම් නොගැනේ. මේ තත්ත්වය නිසා අවම ආයෝජන පිළිවෙත් තීරණය නොවන අතර ව්‍යාපෘති පිරිවැය අනවශ්‍ය පරිදි ඉහළ යයි. ණය ප්‍රමාණය තීරණය වන්නේ ද ඒ අනුවය. ඒ ණය ප්‍රමාණය ද ශ්‍රී ලංකා රජයට මුදල් වශයෙන් නොලැබේ. අපට ලැබෙන්නේ රට අසවල් පමණකට ණය වූයේය යන ගිණුම් සටහන පමණි. ණය ප්‍රමාණය විදේශ මුදලින්ම විදේශයන්හි ඒ රටේ ආනයන අපනයන බැංකු විසින් ඒ රටේම ඉදිකිරීම් සමාගම් වලට ගෙවනු ලැබේ. අප රට තුළ වියදම් කෙරෙනුයේ ශ්‍රමිකයින්ට ගෙවන වේතන හා දේශීය මිලදී ගැනෙන යම් යම් සීමිත යෙදුම් සඳහා කෙරෙන ගෙවීම් පමණි. එය සමස්ත ව්‍යාපෘති පිරිවෙන් හා අදාළ ණය මුදලින් ඉතා සුළු කොටසකි.

එයින් ආර්ථිකයට බලාපොරොත්තු විය හැකි ප්‍රගමන වේගය නොලැබේ. එය වැඩි උන තරමට වැඩ කෙරී නැත. කන්දක් විලි ලා මී පැටවකු වැදුවා මෙනි. අප රටේ ආර්ථිකය ගැඹුරින් සාකච්ඡා කළ දේශපාලනඥයෙකු ආචාර්ය ඇන්. ඇම්. පෙරේරා මහතාගේ 1973 ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ පළමුවෙනි අයවැය කතාවේදී, විදේශ ණය හා සංවර්ධනය ගැන කර ඇති “විශාල විදේශ ණය බරකට යටවී, අභ්‍යන්තර මුදල් භාවිතය පිළිබඳ අවිනිතභාවයක් ඇති කරමින් ලබා ගන්නා වර්ධන ප්‍රමාණය මා කිසි විටෙක වැදගත් කොට සැලකුවේ නැත” යන සඳහන ඉතා වැදගත් වේ. මේ මහගු මගපෙන්වීම නොතකා බොහෝ දෙනෙකු ක්‍රියාකිරීමෙන් රටට කර ඇති විනාශය අපි දැන් අත්විඳින්නෙමු.

විදේශ ණය උගුල සහ සංවර්ධනය

දිගුකාලීන විසඳුමකට යාමේදී සංවර්ධනය යළි අර්ථ දැක්වීමටත්, නිෂ්පාදන ආර්ථිකයට බර තබන ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් සකස් කිරීමත්, ණය උගුලෙන් ගැලවීමත් අවශ්‍ය වේ. නමුත් ආර්ථිකය හා උද්ධමනය යන දෙකේම ඒකාබද්ධ වැඩි වීමට වඩාත් සෙමෙන් ණය බර වැඩි වූවාට හානියක් වන්නේ නැත. ලංකා රජය ලබාගෙන ඇති විදේශ මුදල් ආපසු ගෙවිය යුත්තේ විදේශ මුදලින්ම ය. විදේශ ණය මුදල් මගින් මූල්‍යනය කරනු ලබන සෑම ව්‍යාපෘතියක්ම විදේශ මුදල් ඉපයීමට මුලපුරන්නේ නැත. විදේශ මුදලින් ගෙවීම් කර ලබා ගත් භාණ්ඩ හා සේවා වල ආදේශක නිපදවන්නේද නැත. සෑම විටම විදේශ ණය ගෙවීමට ඊට අදාළ ව්‍යාපෘතියක්ම විදේශ මුදල් ඉපදවිය යුතු ය යනුවෙන් එකට එක ගැලපීමට වුවමනාවක්ද නැත. විදේශ ණය වෙනත් ප්‍රභව වලින් උපයා ගන්නා විදේශ මුදලින් ගෙවිය හැකිය. උදාහරණයක් ලෙස ගතහොත් යටිතල පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීමට ගන්නා විදේශ ණය වෙනත් ඉපයීම්

වලින් ගෙවිය හැකිය. එලෙස අනාගතයේදී ගෙවිය හැකි ප්‍රමාණය අප දැන ගත යුතුය. පමණ දැන ණය විය යුතුය. පමණ නොදැන ණයට සැප ගන්නට ගොස් අපි දැන් අන්ත දුකට පත්ව සිටිමු. පසුගිය දශකය තුළ ආපසු ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳව කිසිදු අවබෝධයක් නොමැතිව හෝ දැනුවත් භාවයකින් වුවද ණය ගැනීම නිසා ආර්ථික ක්‍රියාකාරීත්වය ඉහළට එස වී තිබිණි. වැඩිපුරම මේ නැගීම සිදුවූයේ ඉදිකිරීම් කර්මාන්තයෙනි. වරායවල් ගුවන් තොටුපළවල් හා අධිවේගී මාර්ග යන සෑම ඉදිකිරීමකදී සැලකිය යුතු මුදලක් "කොමිස්" සන්නෝසම් හා වෙනත් දීමනා ලෙස ගෙවන්නට සිදුවන බව කවුරුත් දන්නා රහසකි. මේ මුදල වැටෙන්නේ හොරකම, බොරුව, වංචාව, නාස්තිය, අල්ලස සහ දූෂණය යන පාපයන්ගෙන් එකකටය. නැත්නම් කිහිපයකට ය. අප එය මුළු මුදලෙන් කෙතරම් කොටසක් දැයි ගණන් බැලූ තැනක් නැත. එය සැලකිය යුතු තරමේ ලොකු කොටසක් බවට නම් සැකයක් නැත. අපහරණය කරන ලද ප්‍රමාණය ගණන් බැලීම පහසු නැත. ශ්‍රී පාදස්ථානයේ මළුවට පැමිණි කෙනෙකු සිය කැමැත්තෙන් ම කිවහොත් මිස ඔහු ආවේ හටන් පාරෙන් ද, නැත්නම් රත්නපුර පාරෙන් ද කියා දැනගත නොහැකිය. අපහරණය කරන ලද කොටස ද සමග මුළු ණය මුදල ආපසු ගෙවිය යුතුය. නමුත් අපහරණය කරගත් කොටසින් ණය ආපසු ගෙවීමට කිසිම දායකත්වයක් ලැබෙන්නේ ද නැත. විදේශ ණය ආපසු ගෙවීම කෙතරම් අමාරු වී ඇත්ද යත් සෑම අවුරුද්දකම වගේ අපි ණය වාරික ගෙවීමට තවත් ණය ගෙන ඇත්තෙමු. වක්‍රීය ණය උගුලක හිරවී සිටින නිදහසින් පසු සියලු විශාල ව්‍යාපෘති සඳහා ආයෝජනය කරන ලද මුදලක් ඒ හා සම්බන්ධ විදේශ ණය මුදලක් ණය ගෙවා තිබෙන ආකාරය හා හිඟ මුදලක් පෙන්වන අධ්‍යයනයක් රජය මගින් කරවන්නේ නම් අපට අනාගත පාර කපා ගැනීමට හොඳ ඵලයක් වැටෙන්නේ ය. එමගින් ලංකාවේ විදේශ ණය උගුල ක්‍රමක්‍රමයෙන් ලිහා ගනිමින් සංවර්ධනය කරා යන ගමනට අවශ්‍ය කරන අඩිතාලම සකස් කර ගැනීමට ද හැකියාව ලැබෙන්නේ ය.

මහාපරිමාණ ව්‍යාපෘතින් සඳහා ආයතනවල අත්සන් කරන ගිවිසුම්වල බොහෝ අඩුපාඩු දක්නට ලැබෙන බව අසන්නට පෙනෙන්නට ලැබෙන කරුණකි. බොහෝ විට ආදාළ නිලධාරීන්ගේ දැනුම හා අත්දැකීම් මීට පාදක වන අතර නැතහොත් ඕනෑකමින් ඒවා මගහරිනවා විය හැක. මේ සඳහා නීති කෙටුම්පත් දෙපාර්තුමේන්තුවේ සමාජිකයන්ගෙන් සැදුම්ලත් ආයතනයක් පිහිට විය හැක. එම ආයතනය මගින් රජයේ හා පෞද්ගලික අංශයේ ව්‍යාපෘතිවලට උපදෙස් දෙන ආයතනයක් ලෙස ස්ථාපනය කළ යුතුය. එම ආයතනය තමන්ට ආදායම් උපදවන ආයතන කළ යුතුය. එමෙන්ම රජය අත්‍යවශ්‍ය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතින් මෙන්ම අත්‍යවශ්‍ය නොවන ව්‍යාපෘතින් වලට ණය ගැනීම නතර කළ යුතු මෙන්ම මෙරට ලබාගන්නා ණය ප්‍රතිඵලදායී අන්දමින් යෙදවිය යුතුය. ඒ අනුව කෙටිකාලීනව ඉක්මනින් ප්‍රතිලාභ අත්කර ගතහැකි ව්‍යාපෘති මෙන්ම දීර්ඝකාලීන ප්‍රතිඵලදායී ප්‍රතිලාභ ලබාගත හැකි අන්දමින් ඒවා නිශ්චිත හා කාලීන පදනම් යටතේ සැලසුම් කළ හැකිය. එමෙන්ම යම් ආකාරයට පොලී රහිත ණය දිගුකාලීනව හිමිවන්නේ නම් හෝ යම් ප්‍රදාන හිමිවේ නම් ඒවා යෙදවිය යුතු රාජ්‍ය ආයෝජන සංයුතියද මීට සමගාමීව වෙනස් කළ යුතුය. දේශීය බණිජ සම්පත් ප්‍රතිඵලදායී ලෙස මෙරට ආර්ථික ස්ථාවරත්වයේ පුමුඛ ශක්තීන් ලෙස භාවිතයට ගැනීමට ආදාළ අංශ අවධානය යොමු කිරීම වැදගත්ය. මෙරට ජනතාවගේ මූලික අවශ්‍යතා හැකි උපරිම ආකාරයෙන් මෙරට තුළම නිෂ්පාදනය කරමින් ආනයනය සීමා කළ යුතුය. බහුතර පොදු මහත් ජනතාවගේ භාවිතයට අත්‍යවශ්‍ය වාහන හා

යන්ත්‍රෝපකරණ මෙරට තුළදීම නිෂ්පාදනය කෙරෙහි රජය ලබාගන්නා ණය ආයෝජන කළ යුතුය. එපමණක් නොව අපගේ විදේශ ප්‍රතිපත්තිය අප මෙහෙය විය යුත්තේ අපගේ අවශ්‍යතාවයන් වලට සහනදායී ණය හා ආධාර ලබාගත හැකි අන්දමේ රාජ්‍ය තාන්ත්‍රික උපක්‍රම මනාව අනුගමනය කරමින් ය. ලබා ගන්නා ණය වලින් සිදු කරනු ලබන ව්‍යාපෘති වල සිදුවන දූෂණ හා අක්‍රමිකතා සොයා බැලීම සඳහා වෙනම යාන්ත්‍රණයක් සකස් කළ යුතුය. ව්‍යාපෘතීන්වල අනාගත ඇගයීම් සිදු කළත් ඒවායේ ප්‍රයෝගිකභාවය පිළිබඳ පුර්ව හා පසු විමර්ශන කළ යුතුය. එමෙන්ම ආණ්ඩුවේ අනවශ්‍ය වියදම් අවම කිරීම මෙන්ම හිතුවමක් පොදු මුදල් භාවිතයද අහෝසි කොට වගකීමෙන් හා වගවීමෙන් ක්‍රියාකළ යුතුය. මීට සමගාමීව රාජ්‍ය මුදල් අවභාවිත කරන්නන්ට එරෙහිව නීතිය සැමට එකසේ ක්‍රියාත්මක කිරීම මෙන්ම පොදුජන යහපැවැත්ම උදෙසා ලබාගන්නා ණය මනාව කළමණාකරණය කරමින් ජනතාව ණය බරින් බෙරීම ද ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ආණ්ඩුවක අත්හළ නොහැකි පුමුඛ වගකීමක් වන්නේය.

නිගමනය

සංවර්ධන ක්‍රියාවලීන් උදෙසා ණය ලබා ගැනීම හිතකර තත්ත්වයක් යැයි කල්පනා කරමින් බෞද්ධ දර්ශනයට අනුව යමින් ලබා ගන්නා ණය තිරසර ලෙස කළමනාකරණය කොට ආදායම් උත්පාදනය කර ගත හැකි ව්‍යාපෘති තුළ ඒවා ආයෝජනය කිරීම මගින් ලබා ගන්නා ණය දේශීය හෝ වේවා විදේශීය හෝ වේවා රටට බරක් නොවන අයුරින් එසේත් නැතිනම් අනාගත පරම්පරාව ණය කරුවන් බවට පත් කිරීමකින් තොරව සිතේ සතුට සහ රටේ සෞභාග්‍ය වැඩිදියුණු කරගත හැකිවන ආකාරයට සංවර්ධන ක්‍රියාමාර්ග සහ ප්‍රතිපත්ති ඉදිරියට ගෙනයා හැකිය. ධනාත්මක චින්තනයන් වර්ධනය කිරීම තුළින් මෙම තත්වයන්ට වඩාත් සුබවාදී ප්‍රතිචාර ලබා ගත හැකි අතර ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී රටක ජනතා පරමාධිපත්‍ය බලය ඉහළින් ම පවතින නීති රාමුවක් තුළ ජනතාවගේ ආර්ථික සහ දේශපාලනමය කියවීම් තවදුරටත් වර්ධනය කිරීම මගින් වර්තමානයේ දී ලංකාව මුහුණ දී සිටින තත්වය අනාගතයේදී සිදු නොවේ යැයි උපකල්පනය කරමින් ජනතා බලය නිසි අයුරින් භාවිතා කොට රටේ ප්‍රතිපත්ති සකස් කරන්නන් ඉහළ බුද්ධි මට්ටමක්කින් සහ හැකියාවකින් යුත් පිරිසක් බවට පත් කරලීමට හැකි වාතාවරණයක් ද ඉදිරියට පැමිණේ යැයි අපේක්ෂා කළ හැකිය. ලංකාව නිදහස් ස්වෛරී ජනරජයක් ලෙස ඉදිරියටත් විදේශ අතපෙවීමවලින් සහ නොයෙකුත් අභ්‍යන්තර සහ බාහිර මැදිහත්වීම් වලින් තොරව සිය ආර්ථික සහ දේශපාලන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කරලීමට අවශ්‍ය කරන වටපිටාවක් නිර්මාණය වේ යැයි සිතා කටයුතු කළ යුතුය. මෙය ලංකාවේ සංවර්ධනය කරා යන ගමනේ දී අතිශයින්ම වැදගත් වන කාරණයක් ය

විමර්ශන මූලාශ්‍ර

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකු වාර්ෂික වාර්තාව 2020

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකු වාර්ෂික වාර්තාව 2021

"මහාවංශය සිංහල", (2021) බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල

යුනුස්, මොහොමඩ්, (1994), වාරිකා පත්‍රිකා අංක 011994, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

පෙරේරා, ඇන්. ඇම් - (1972), ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ පළමු අය වැය කථාව 1973

Siri Sumana, V. A., 2013. Sustainability of development and Buddhist economics. Sri Lanka Journal of Economic Research, 1(1)

Gunaruwan, T.L and Kalpanee Yashodha, V., 2020 කුමාරතුංග මුනිදාස සාහිත්‍ය නිර්මාණ තුළින් පිළිබිඹු කෙරෙන ජාතික සංවර්ධන අර්ථ ශාස්ත්‍රීය දෘෂ්ටිවාදය. Sri Lankan Journal of Economic Research, 7(1)

Krugaman, Paul., (2012), “End This Depression Now”, New York, W.W. Norton & Company

Department of External Resources, Ministry of Development Coordinator and Monitoring

External Sector Performance, December 2021, Central Bank of Sri Lanka https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/press/pr/press_2022_0211_external_sector_performance_2021_december_e.pdf.

Monthly Trade Bulletin, November 2021, Central Bank of Sri Lanka https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/statistics/monthly_trade_bulletin_november_2021_e.pdf.

National Accounts Estimates of Sri Lanka, Third Quarter 2021, Department of Census and Statistics,

Sri Lanka http://www.statistics.gov.lk/NationalAccounts/StaticalInformation/Reports/press_note_2021q3_en.

මහවැලි ජනාවාසකරණය සහ ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික වර්ධනය

ඉසුරු උදාකර යකන්දාවල

සංවර්ධන අධ්‍යයන ගෞරව තෙවන වසර

භූගෝලවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

22isuru22@gmail.com

සංක්ෂේපය

නිදහස ලැබීමෙන් පසු ක්‍රියාත්මක කරන ලද වැඩි සංවර්ධන ප්‍රයත්නයන් ප්‍රමාණයක් කෘෂිකාර්මික සංවර්ධනය මූලික කර ගෙන සිදු විය. විශේෂයෙන්ම, ආනයන ආදේශනයක් වශයෙන් මෙන් ම ආර්ථික සෞභාග්‍යය හා ආහාර සුරක්ෂිතතාව මෙහි දී විශේෂ විය. මෙම සංවර්ධන ක්‍රියාවලියේ ඓතිහාසික සංවර්ධන ක්‍රියාත්මකයන් වශයෙන් මහවැලි ව්‍යාපාරය ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධන ඉතිහාසය තුළට ඇතුළත් වන්නේ ඒ තුළින් සිදු වී ඇති ආර්ථික සමාජ පරිවර්තනය පාදක කොට ගෙනය. මෙම ලිපිය හරහා මහවැලි ගඟේ ජලය නිසි ලෙස උපයෝජනය කිරීමට මහවැලි බහුකාර්ය ව්‍යාපෘතිය ඇති කිරීමට පසුබිම් විමේ සිට ඒ විසින් ඇති කරන ලද ආර්ථිකමය බලපෑම සංවිච්චිත විස්තර කිරීම අරමුණු කරයි. අද දක්වා ක්‍රියාත්මක වන සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් ආර්ථික විද්‍යාත්මක ගුණාත්මක මෙන්ම සංඛ්‍යාත්මක ආර්ථික බලපෑම මෙහිදී විමර්ශනය කරයි. ආහාර නිෂ්පාදනය, විදුලි ජනනය, කෘෂිකර්මාන්තය, ඉඩම් ඇතුළු බහුවිධ සම්පත් උපයෝජනය, තාක්ෂණික බලපෑම යන අංශ ඔස්සේ මෙම ආර්ථික විමසීම සිදු කරයි. තවද, ආර්ථික ප්‍රවර්ධනයේ දායකත්වය මෙන්ම ඒ මගින් ඇති කරන ලද සංවර්ධන ගැටලුද මෙම විශ්ලේෂණය හරහා අවසාන වශයෙන් හෙළිදරව් වේ. ගෝලීය නව ජල කළමනාකරණ ක්‍රමවේද සමඟ සම්බන්ධ කරමින් මහවැලි ව්‍යාපාරය විවේචනය සිදු කරන අතරම මහවැලි ක්‍රමය විසින් ඒ සතු විභවය යාවත්කාලීන කරගැනීමේ අවශ්‍යතාව නිගමනය කරයි.

පසුබිම

එතෙක් මෙතෙක් ලංකාව තුළ මෙන්ම ලෝකය තුළද වාරිමාර්ග පද්ධතිය මූලික කොටගෙන බිහි වූ මහා පරිමාණ සංවර්ධන ව්‍යාපෘති අතර ප්‍රධාන ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ මහවැලි ජනපදකරණය හා ඒ ආශ්‍රිත සිදු වූ සංවර්ධන ව්‍යාපාරය දැක්විය හැකිය. මෙම ජනපදකරණය පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීමේදී දැක්විය යුතුම මූලික කරුණ නම් ලෝකයේ පොදු, ජනප්‍රිය ව්‍යාපෘතිවලට වෙන්ස්ව මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය හා ජනාවාසකරණය ජලය හා කෘෂිකර්මාන්තය පාදක කොටගත් වැඩපිළිවෙලක් වීමයි. මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය හා ජනපදකරණය එකවර ශ්‍රී ලංකාව මත රෝපණය වූ ව්‍යාපාරයක් නොවේ. විශේෂයෙන්ම නිදහසට පෙර යටත්විජිත සමය තුළදීද මහවැලි ගඟේ ජල පහර ආශ්‍රිතව ඵලදායී උපයෝජනාත්මක ව්‍යාපෘතියක් පිළිබඳ අදහස් නිර්මාණය වී තිබිණි. මහවැලි ජනාවාසකරණය පිළිබඳ මූලික අදහස් මෙසේ සකස්වීම තුළින් වඩාත් ස්ථිර වන්නේ ඒ පිළිබඳ පැවති

අවශ්‍යතාවයයි. ආර්ථික වශයෙන් පැවති ශක්‍යතාව හා විභවතාවයන් පිළිබඳව එම මුල් කාලීන අදහස් තුළින් ගම්‍යමාන වේ.

- I. ලංකාවට විදුලි බලය හඳුන්වාදීමට ප්‍රමුඛ මෙහෙවරක් සිදු කළ විමලසුරේන්ද්‍ර මහතා මුල්වරට 1918 දී “ශ්‍රී ලංකාවේ ජල විදුලි උත්පාදනයේ ආර්ථික වැදගත්කම” යන නිබන්ධනය තුළින් මහවැලි ජලය ජාතික සංවර්ධනය සඳහා යොදා ගතහැකි ආකාරය විධිමත්ව ඉදිරිපත් කරන ලදී.
- II. 1920 දී කේ. බාලසිංහම් රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභා මන්ත්‍රීවරයා මහවැලි ගඟ උතුරට හරවා එම ප්‍රදේශ තුළ කෘෂිකාර්මාන්තය නගා සිටුවිය යුතු බව ප්‍රකාශ කෙරිණි.
- III. 1936දී රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාව නියෝජනය කළ ටී.බී. තැන්නේ මහතා ද මහවැලි ජලය රජරටට හැරවීමේ අවශ්‍යතාවය පෙන්වා දුන්නේය.
- IV. මහවැලිය උතුරට හැරවීමේ වැදගත්කම එස්. ඩබ්ලිව්. ආර්. ඩී. බණ්ඩාරනායක මහතා 1932 සිට නියෝජනය කරන ලද අදහසකි.

සැකෙවින් දක්වන මෙම මුල් කාලීන අදහස් තුළ ගැබ් වූ ප්‍රධාන සංවර්ධන අරමුණ බවට පත් වූයේ මහවැලි ගඟේ ජලය වාරි තාක්ෂණය භාවිතා කරමින් රටේ වියළි කලාපයේ නොයෙක් ප්‍රදේශ තුළට යවමින් වියළි කලාපයේ ජනගහනය ප්‍රදේශ සශ්‍රීකත්වයට පත් කරවීමයි. රටේ සංවර්ධනය අතින් මෙය වඩාත් තාර්කික වන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ භූමි ප්‍රමාණයෙන් විශාල ප්‍රදේශයක් අයත් වූ වියළි කලාපයේ උපයෝජන ඉතාම අඩුම මට්ටමක පැවතීමයි. මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් 66% වූ වියළි කලාපය තුළ එවකට වාසය කරනු ලැබුවේ 30% ජනගහනයක් පමණි. මේ නිසා තෙත් කලාපය තුළ වර්ධනය වන ජනගහනය සමඟ 1960/70 දශක වන විට ජන තදබදය ඉහළ යෑමට හේතු වූ අතර මුළු ජනගහනයෙන් 70%ක් තෙත් කලාපය තුළ ජීවත් වීම කාර්යක්ෂමතාව හා උපයෝජනය යන මූලික ආර්ථික විද්‍යාත්මක සංකල්ප දෙක තුළින්ම ලංකාව අසමත් කිරීමට හේතු විය (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). දෙවන කාරණය වශයෙන්, මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් 6ත් 1කට ලැබෙන වර්ෂා ජලය තමන් සතු කරගනිමින් මධ්‍ය කඳුකරයෙන් ඇරඹී වියළි කලාපය හරහා ක්‍රිකුණාමලයෙන් මුහුදට වැටෙන මහවැලි ගංගාව විධිමත් සම්පතක් වශයෙන් උපයෝජනය කිරීමේ දැඩි අවශ්‍යතාවය මතු වී තිබිණි. මේ සියලු තත්වයන් තුළින් මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපාරය හා ජනාවාසකරණය ශ්‍රී ලංකාවේ මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් 39%ක් ආවරණය කරන ලංකාවේ පමණක් නොව ලෝකයේම විශාලතම වාරිමාර්ග මූලික කොටගත් සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය වශයෙන් ක්‍රියාවට නැංවුණේ මූලික වශයෙන්ම ආර්ථික අභිමතයන් රාශියකට පිළිතුරු වශයෙනි (Paranage, 2019).

මේ අනුව 1968 දී එවකට පැවති රජය I එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන (UNDP) සහ ආහාර හා කෘෂිකර්ම සංවිධානයේ තාක්ෂණික සහයෝගය මත මූලික සැලැස්ම නිර්මාණය කිරීම සිදු විය. විශේෂ වාර්තා 14කින් යුතු කාණ්ඩ තුනක අධ්‍යයන වාර්තාව තුළින් නිර්මාණය වූ මහවැලි සංවර්ධන

සැලැස්ම 1968 දී ම පාර්ලිමේන්තුවේ දී සම්මත විය. උතුරු මැද හා නැගෙනහිර පළාත් ආශ්‍රිත ප්‍රතිලාභ ලබන ප්‍රදේශය කලාප 13ක් යටතේ A සිට M දක්වා නම් කරමින් රටේ ආර්ථිකයට භෞතික හා ජනාවාසකරණ සැලැස්මක් වශයෙන් 1970 දී පොල්ගොල්ල ජලාශ්‍ර ව්‍යාපෘතියට මුල්ගල තබමින් ආරම්භ විය (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). එතැන් සිට අදියර තුනක් වශයෙන් අද දක්වා නිම වී ඇති මෙම සංවර්ධන හා ජනාවාසකරණ වැඩපිළිවෙළ ආරම්භ විය. අද දක්වා යළි හැරී බැලීමේදී මහවැලි ජනාවාසකරණ ව්‍යාපෘතිය තුළින් හිමි වූ ආර්ථික ප්‍රතිලාභයන් විශාලය. ඒ තුළ යම් ගැටලුකාරී ප්‍රතිවිපාක හිමි කර දීම ද සිදු වී ඇති නමුත් විශ්ලේෂණයේ පහසුව සඳහා අංශ කිහිපයක් යටතේ මහවැලි ජනාවාසකරණ ව්‍යාපෘතිය තුළින් ඇති වූ ආර්ථික වර්ධනය විමර්ශනය කළ හැකිය.

ආර්ථික විමර්ශනය

1) කෘෂිකාර්මික හා ආහාර නිෂ්පාදනය

ශ්‍රී ලංකාව එහි මූලයන් තුළින් ම කෘෂිකාර්මික සමාජයක් විය. යටත්විජිත සමය තුළින් කෘෂිකර්මාන්තයේ මූලික ව්‍යුහය වෙනස් කිරීමකට ලක් වුව ද මහවැලි ජනාවාසකරණය ආරම්භ වන සමය වන විටත් ශ්‍රී ලංකාව සංවර්ධනය වෙමින් පවතින කෘෂිකාර්මික රාජ්‍යක් වශයෙන් පැවතිණි. නමුත් ශ්‍රී ලංකාව, යටත්විජිතකරණය නිසා උරුම කරන ලද උත්තරාරෝපිත ධනවාදයක් සහිත බ්‍රිතාන්‍ය මව් රාජ්‍යය යටතේ එහි කොටසක් වශයෙන් වර්ධනය වූ ආර්ථිකයක් සහිත රටකි. ඒ අනුව අධිරාජ්‍යයේ නිමි භාණ්ඩ නිෂ්පාදනය සඳහා ප්‍රාථමික සම්පත් සැපයීම යටත්විජිතයේ කාර්යභාරය වූ අතර අධිරාජ්‍යයෙන් ආනයනය කරනු ලබන නිමි හා ආහාර ද්‍රව්‍ය මත යැපීම සිදු විය. (යැපුම් න්‍යාය) තවදුරටත්, බ්‍රිතාන්‍යන් විසින් ගෙන ගිය භාමක් කිරීමේ පාලන රටාව (යටත් රාජ්‍ය වල ආහාර හිඟයක් ඇති කිරීම තුළින් අවනත කරගනිමින් පාලනය පහසුකර ගැනීමේ ක්‍රමවේදය) තුළත් රටේ යැපුම් කෘෂිකර්මාන්තය ප්‍රමුඛ ආහාර නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලිය බිඳ වැටී තිබිණි. මහවැලි ජනාවාසකරණය තුළ ඇති ප්‍රබලම ආර්ථික මැදිහත්වීම මෙම කෘෂිකාර්මික හා ආහාර නිෂ්පාදන රික්තකය ආමන්ත්‍රණය කිරීමයි.

මහවැලි ව්‍යාපාරය එහි ස්වභාවය තුළින්ම කෘෂිකාර්මාන්තය ප්‍රමුඛ කොටගත් ජනාවාස ව්‍යාපෘතියකි. ඒ තුළින් වී ගොවිතැන ප්‍රමුඛ කොටගත් ආහාර නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලියට ශ්‍රමය ජනාවාසකරණය හරහා අක්ෂගත කරගැනීමට බලාපොරොත්තු විය. මහවැලි ව්‍යාපාරය යටතේ ඉඩම් ලබා දීමේදී නිවාස තනා ගැනීමට පමණක් නොව ජනතාව සඳහා වගා කිරීමට ඉඩම් ලබා දීමද සිදු විය. වියළි කලාපය පුරාවට පවතින වගා නොකරන ලද ඉඩම් සාමාන්‍ය ජනතාව අතර විමධ්‍යගත කිරීම මගින් රටේ ආර්ථිකයට අවශ්‍ය ආහාර අවශ්‍යතාව සපුරා ගැනීමට මනා පිටුවහලක් විය. රාජ්‍ය සංඛ්‍යාලේඛනවලට අනුව 1980 වන විට සහල් මෙව්‍රික් ටොන් මිලියන 1.8ක් අවශ්‍ය බවට උපකල්පනය විය. නමුත් 1969 වන විටත් දේශීයව නිෂ්පාදනය වූයේ සහල් මෙව්‍රික් ටොන් මිලියන 0.7ක් පමණි. 1960 - 1967 කාල සීමාව තුළ සහල් මෙව්‍රික් ටොන් 466 000 ක් වාර්ෂිකව ආනයනය කිරීමට රජයට සිදු වූ අතර මේ සඳහා විදේශ සංචිතවලින් රු. මි. 200ක් වැය විය (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). මීට අමතරව අතිරේක බෝග සඳහාද රු. මි. 139ක් වැය විය. මෙම අධික විදේශ මුදල් රට තුළ ඉතිරි කර ගැනීමේ

ප්‍රධාන ආර්ථික අරමුණු ජනාවාසකරණය තුළ එකට ගැට ගැසී ඇත. මේ සඳහා නිදසුනක් වශයෙන් මහවැලි H කලාපය භාවිතා කළහොත් රටේ ආර්ථිකයට ජනාවාසකරණය තුළින් ඇති වූ බලපෑම සනිටුහන් කොට ගත හැකිය. 1992/93 වර්ෂය වන විට යල මහ යන කන්න දෙකටම හෙක්ටයාර් 24, 117 වී වගා කිරීම සිදු විය (Department of Census and statistics, 1994). එලෙසම 2010/11 වර්ෂයේදී සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මහවැලි H කලාපයේ සිදු කරන විශේෂ ගණනය කිරීමකට අනුව සහල් මෙවුක් ටොන් 1, 996, 184 ක් නිෂ්පාදනය වීම සිදු වී ඇත. මේ මගින් තවදුරටත් මහවැලි ජනාවාසකරණය තුළින් කෙතරම් සනුබලයක් ආහාර හා කෘෂි නිෂ්පාදන ආර්ථිකයට ලබාදී ඇතිද යන්න පෙනී යයි.

2) ජාතික විදුලිය නිෂ්පාදනය

කෘෂිකාර්මික මෙන් ම කාර්මික සංවර්ධනය ද රටක ආර්ථික වර්ධනයේ තැනුම් ඒකක බවට පත් වීම අනිවාර්යය. එවකට කර්මාන්තකරණයට හා ගෘහස්ථ පරිභෝජනය ගිගා වොට් පැය 2000ක් පමණ විය. නමුත් 1969 වර්ෂයේ දී නිෂ්පාදනය වූයේ ගිගා වොට් 470 ක් පමණි (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). එයින් ගිගා වොට් පැය 388ක් ජල විදුලිය වූ අතර ඉතිරිය බනිජ තෙල් දහනයෙන් ලද තාප විදුලිය විය. තාප විදුලිය නිෂ්පාදනය හරිත ආර්ථික සංකල්පය තුළින් මෙන්ම පාරිසරික ගැටලු මෙන්ම වියදම අතින්ද අකාර්යක්ෂමතාව ඉහළ විදුලි උත්පාදන ක්‍රමයක් විය. මහවැලි ජනාවාසකරණය හා සමගාමීව නිර්මාණය වන ජලාශ තුළින් විදුලි නිෂ්පාදනය සිදු කිරීමද මූලික අරමුණක් වශයෙන් මහවැලි ව්‍යාපාරය හා සමගාමීව පැවතිණි. එබැවින් මහවැලි මුල් සැලැස්ම තුළ මහවැලි ගඟේ ඝන මීටර් මිලියන 6 900ක ජල සැපයුමක් විදුලි බලය නිෂ්පාදනයට යොදා ගැනිණි. තවද, ඉදි කිරීමට නියමිත ජලාශ 15 න් 11ක්ම ප්‍රධාන වශයෙන් ජල විදුලිය සඳහා අරමුණු විය (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). මේ අනුව මහවැලි ව්‍යාපෘතියේ පළමු පියවර වශයෙන් ගිගා වොට් පැය 820 ක්, දෙවන පියවර යටතේ මෙගා වොට් 4.9 ක් සහිත කුඩා ජල විදුලි බලාගාරයක්, තෙවන පියවර යටතේ ගිගාවොට් පැය 1169 ක ස්ථාවර විදුලියක් උත්පාදනය කිරීම සිදු විය. අද වන විට ජල විදුලි නිෂ්පාදනය උමා ඔය ව්‍යාපෘතිය හරහා මෙගාවොට් 120ක්ද මොරගහ කන්ද යටතේ මෙගාවොට් 25ක්ද කුඩා ජල විදුලි බලාගාරවලින් මෙගාවොට් 60ක් නිෂ්පාදනය කිරීම අපේක්ෂා කෙරේ. සමස්තයක් වශයෙන් දිගු කාලීන විසල් ව්‍යාපෘතියක් වන මහවැලි සංවර්ධන හා ජනාවාසකරණ ව්‍යාපෘති තුළින් 2018 වර්ෂයේ පමණක් ජාතික විදුලි නිෂ්පාදනයෙන් 17% ක් මහවැලි කලාපය තුළින් ජනනය කිරීම සිදු විය (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). ආර්ථික වර්ධනය සඳහා ප්‍රාග්ධන සම්පතක් වශයෙන් විදුලිය උත්පාදන ක්ෂේත්‍රයක් ලෙස එසේ මහවැලි ජනාවාසකරණය වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි.

3) ඉඩම් හා භෞතික සම්පත් කාර්යක්ෂම උපයෝජනය

ලංකාවේ මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් 66% ක් වියළි කලාපයට අයත් විය. ඒ අනුව භූමියෙන් විශාලම කොටස එම කලාපයට අයත් විය. නමුත් ඒ තුළ වාසය කරනු ලැබුවේ 30% ක ජනගහනයක් පමණි. මේ නිසා

හිස්, භාවිතයට නොගත් ඉඩම් විශාල සංඛ්‍යාවක් වියළි කලාපය තුළ පැවතිණි. ආර්ථික වර්ධනය යන සංකල්පයේ ආර්ථික වර්ධනයක් ලබා ගැනීමට නම් ආර්ථික කාර්යක්ෂමතාවක් පැවතිය යුතුය. ආර්ථිකයේ ධාරිතාව ඉක්මවා ගොස් ආර්ථික වර්ධනයක් කරා ආර්ථික විද්‍යාත්මකව සිදු වන්නේ එපරිදිය. ආර්ථික කාර්යක්ෂමතාව ඉටු වීමට නම් කොන්දේසි දෙකක් ඉටු විය යුතු බව ආර්ථික විද්‍යාත්මකව මූලික සංකල්පකරණයන් තුළ සඳහන් වේ.

I. නිෂ්පාදනයේ කාර්යක්ෂමතාව

II. සම්පත් බෙදියාමේ කාර්යක්ෂමතාව

මින් පළමුවැනි නිෂ්පාදනයේ කාර්යක්ෂමතාවෙහි දළ අදහස වන්නේ නිෂ්පාදනය කිරීමේදී පවත්නා සම්පත් පූර්ණ හා උපරිම වශයෙන් භාවිතා කළ යුතුය යන්නයි. 70 දශකය පමණ වන තෙක්ම ලංකාවේ වියළි කලාපය යනු උපරිම වශයෙන් භාවිතා නොකළ පූර්ණ උපයෝජනයකට ලක් නොවූ කලාපයකි. රටේ ආර්ථිකය වර්ධනය ළඟා කර ගැනීම සඳහා මෙම කලාපය කාර්යක්ෂමව උපයෝජනය කිරීම අත්‍යවශ්‍ය කාරණාවක් විය. මහවැලි ජනාවාසකරණය තුළ පදිංචි කිරීම ඇතුළු කෘෂිකාර්මික මූලගත ව්‍යාපෘතිය මෙම වියළි කලාපයේ උපයෝජනය නොකළ ඉඩම් ඇතුළු සියලු භෞතික සම්පත් උපයෝජන අරමුණු කොටගත් ආර්ථික ක්‍රියාත්මකයකි.

මහවැලි සැලැස්මේ 1 වන සංවර්ධන අදියරය ලෙස 1977 දී කලා වැව නිමිතයේ ගොවි පවුල් 23 000 ක් මහවැලි හි කලාපයේ පදිංචි කරවන ලදී. මේ වනවිට මහවැලි හි කලාපයේ සම්පූර්ණ වශයෙන් පදිංචි කිරීම් අවසන් කර ඇති අතර මුළු පවුල් 39 500ක් මේ වන විට වාසය කරයි (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). මහවැලි කඩිනම් වැඩසටහන වශයෙන් 2 වන සංවර්ධන අදියරය ලෙස මහවැලි B හා C කලාපයේ පවුල් පදිංචි කරවීම සිදු විය. ඒ අනුව,

B කලාපය : පවුල් 30 465

C කලාපය : පවුල් 45 488,

වශයෙන් පදිංචි කරවීම සිදු විය. 70 දශකය වන විට 3.1% ක වේගයකින් වර්ධනය වූ ජනගහනය ක්‍රමවත්ව සංවර්ධන අරමුණු ඔස්සේ දිශා ගත කරමින් මෙම වියළි කලාපයේ ඉඩම් උපයෝජනය සිදු විය. තවදුරටත්, වර්ග කිලෝමීටරයකට 465 ක් වශයෙන් වූ තෙත් කලාපයේ ජන ඝනත්වය නිසා ඇති වූ සම්පත් උපයෝජනයේ තදබදය සමනය කිරීමට මහවැලි ජනාවාසකරණය සමඟ හැකියාව ලැබිණි. 2018 දෙසැම්බර් අවසන් වන විට සමස්ත පදිංචි කිරීම් ප්‍රමාණය පහත පරිදි දැක්විය හැකිය.

ගොවි පවුල් : 159 698

ගොවි නොවන පවුල් : 171 689

සමස්තය : 331 387

මේ ආකාරයට භූමිය උපයෝජනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් පදිංචි කිරීම තුළින් ඉහළ සාර්ථකත්වයක් ලබා ගැනීමට හැකි වී ඇති අතරම ඉලක්කගත සංචිත පදිංචි කිරීම් සමඟ සැසඳීමේ දී 181% ක් වර්ධනයක් පෙන්වුම් කරයි. අවසාන වශයෙන් මෙම ඉඩම් කාර්යක්ෂම පරිභෝජනය තුළින් 2018 වර්ෂයේ දී හිමි කරගනු ලැබූ සංචිත ප්‍රතිලාභය තුළින් ආර්ථික වර්ධනය උදෙසා මෙම ඉඩම් උපයෝජනය කෙරෙමි සාර්ථකත්වයක් අත් කරගෙන ඇති ද යන්න පෙන්වුම් කරයි (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018). 2018 වර්ෂයේ මහවැලි කලාපයේ සමස්ත ප්‍රතිලාභය රුපියල් බිලියන 1 317.64 බවට පත් වන්නේ වියළි කලාපය ආර්ථිකයට බද්ධ කර ගැනීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙසය.

4) රැකියා උත්පාදනය

ශ්‍රී ලංකාවේ විරැකියාව 17% දක්වා වර්ධනය වීම නිදහසින් පසු මුල් දශක තුළ සිදු විය. ඒ අනුව අධ්‍යාපනයට සරිලන රැකියා නොමැති විය. 1971 තරුණ නැගීටීමේ මූලික හේතුවක් වශයෙන් සමාජ විද්‍යාඥයින් විසින් දක්වන්නේ විරැකියාව තුළින් තරුණ කොටස් වෙත ඇති කරන ලද පීඩනය තරුණ සන්නද්ධ ව්‍යාපාරයක් දක්වා ගමන් කළ බවයි. මේ අනුව විරැකියාව යනු ආර්ථික වශයෙන් මානව සම්පත උගත උපයෝජන තත්වයක් පමණක් නොව සමාජ ගැටලුවක් වශයෙන්ද හඳුනාගත හැකිය. ගෙවුණු දශක කිහිපය තුළින් ක්‍රමවත් මහවැලි ජනාවාසකරණය තුළ උත්පාදනය කළ කෘෂිකාර්මික අංශයේ රැකියා තුළින් සැලකිය හැකි මට්ටමේ පිළිතුරක් ලංකාවේ විරැකියා අර්බුදයට දීමට හැකි විය. 2018 වර්ෂය වන විට මහවැලි කලාපය එහි සිටින ජනතාව තුළින් 433 000 ක ශ්‍රම බලකායක් උත්පාදනය කිරීමට සමත් වී ඇත. එයින් 414 000 ක්ම සේවා නියුක්තිකයින් ලෙස ආර්ථිකය ශක්තිමත් කරයි. තවදුරටත්, කෘෂිකාර්මික ශ්‍රම බලකාය වශයෙන් 106 000ක සැලකිය යුතු ජනගහනයක් මහවැලි කලාපය තුළ සිටියි (Mahaweli Authority of Sri Lanka, 2018).

5) විදේශ ආයෝජන, ආධාර හා තාක්ෂණය සංකේන්ද්‍රනය

සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල් සඳහා ආර්ථික වර්ධනය ලබා ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍ය ඇතුළු අනෙකුත් ප්‍රාග්ධනය ලබා ගැනීමට විදේශ ආයෝජන අවශ්‍ය වේ. නව තාක්ෂණික සහය විදේශයෙන් ලබා ගැනීමට සිදු වේ. තව ද, ශක්තිමත් ආර්ථික නැගී සිටීමක් සඳහා විදේශ ආධාර අවශ්‍ය වේ. විදේස් රටවලට හා සංවිධානවලට ගැති නොවෙමින් මෙම අවශ්‍යතා ඉටු කර ගැනීමට ගෝලීය පර්යාය තුළ සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටකට අවැසිය. ඒ අනුව, විශාල වාරි හා ජනාවාසකරණ ව්‍යාපෘතියක් සිදු කිරීම මගින් මහවැලි ව්‍යාපෘතිය තුළින් ශ්‍රී ලංකාව හිමි කරගත් තාක්ෂණික හා ආයෝජන, ආධාර ශක්තිය රටේ අනාගත ආර්ථිකය සඳහා විශාල රුකුලක් විය. 1968 දී මුල් වරට මහවැලි සංවර්ධන සැලසුම එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන හා ආහාර හා කෘෂිකර්ම වැඩසටහනේ තාක්ෂණික සහය යටතේ සිදු කෙරිණි. එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානයට අනුබද්ධ මෙම වැඩසටහන් හා සංවිධාන තුළින් සෘජු තාක්ෂණික සහයක් හා දැනුමක් ලබා ගැනීමට දේශීය තාක්ෂණික හා විද්‍යාඥයින්ට හැකියාව ලැබිණි. එසේම රජයේ ආරාධනය මත 1956 දී වියළි කලාපය ආශ්‍රිත ඉඩම් සංවර්ධන ශක්‍යතා අධ්‍යනය සඳහා එක්සත් ජනපද මෙහෙයුම් දූත මණ්ඩලයක් සහභාගී කර ගැනීමට රජයට හැකියාව ලැබිණි. ශ්‍රී ලංකාවේ වාරිමාර්ග හා මිනුම් දෙපාර්තමේන්තු යන ආයතනවල සහය ඇතුළු කැනේඩියානු

රජයේ තාක්ෂණික ආධාර මතිකැනේඩින් හන්ටින් සර්වේ කෝපරේෂනී ආයතන මගින් මහවැලි ගඟ අධ්‍යයනයක් සිදු කෙරිණි. මේ තුළින් ජල ආශ්‍රිත තාක්ෂණික හා අධ්‍යයන දැනුම දේශීය නිලධාරීන් වෙත ලැබීම මෙන්ම නිවැරදි දත්ත විදේශ තාක්ෂණික සහය හරහා අදාළ වලංගු වන ලෙස ලබා ගැනීමට හැකියාව ඇති විය. මහවැලි කඩිනම් ව්‍යාපෘතිය යටතේ කොත්මලේ, වික්ටෝරියා, රන්දෙණිගල, මාදුරු ඔය යන ජලාශ පිළිවෙලින් ස්විඩනය, මහ බ්‍රිතාන්‍ය, ජර්මනිය හා කැනඩාවේත් ආධාර මත ඉදිවිය. පහළ නිම්න සංවර්ධනය ලෝක බැංකුව, ජපන්, කුවෙට් ආධාර මත සිදු විය. මෙම සියලු ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා මහවැලි සංවර්ධන අධිකාරිය 1979 බිහි වූ අතර ඉන්ජිනේරු හා නිර්මාණ කාර්යන් සඳහා මහවැලි ඉන්ජිනේරු ඒජන්සිය, නැවත පදිංචි කිරීම සඳහා මහවැලි ආර්ථික ඒජන්සිය තාක්ෂණික, විශේෂඥතා සහයේ හා විදේශ ආධාරවල අග්‍රඵල වශයෙන් බිහි වීම සිදු විය. සමස්තයක් වශයෙන් විදේශ සහය මත විශාල අධ්‍යාපනික මානව ප්‍රාග්ධනයක් හා නව තාක්ෂණික විශේෂඥතාවක් ලංකාවට හිමිවීම ලාංකික ආර්ථික වර්ධනයේ සංස්ධිස්ථානීය මොහොතකි.

මහවැලිය සහ අද

මේතාක් දක්වන ලද මහවැලි ව්‍යාපෘතියේ ආර්ථික ශක්‍යතාවයන් හා ආර්ථික අත්පත් කර ගැනීමවලින් ඔබ්බට යමින් ලෝකයේ අනෙකුත් බහුකාර්ය ව්‍යාපෘතීන් සම්බන්ධයෙන් විචාරාත්මක විමසනයක් සිදු කිරීමට මෙතැන් සිට උත්සාහ කරයි. සාර්ව ආර්ථික විතැන්වීම්, ගෝලීය ප්‍රවණතා හා නව තාක්ෂණයේ උපයෝගිතාවය හමුවේ මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියේ පවතින යාවත්කාලීන භාවය හා ශ්‍රී ලංකාවේ නූතන අභියෝග හමුවේ පවතින විභවතාවය පිළිබඳ පරීක්ෂා කරයි.

1. තාක්ෂණික ගැටලු පැවතීම

ව්‍යාපෘතියක් නිර්මාණය වීම සිදු වන්නේ තාක්ෂණික පදනම් තුළ ය. එම තාක්ෂණික තිරසර බව තුළ එහි කල්පැවැත්ම හා භාවිතා කිරීමේ පහසුව සැලසේ. මහවැලිය වැනි බහුකාර්ය ව්‍යාපෘතියක තාක්ෂණික ශක්‍යතාව වඩාත් වැදගත් වන්නේ එම ව්‍යාපෘතියේ පරිමාණය හා ශ්‍රී ලංකාවේ වැනි ආර්ථිකයක් ඒ මත පවත්වන ප්‍රමුඛතාවය නිසා ය. මේ නිසා එහි තාක්ෂණික ශක්‍යතාවය අංග සම්පූර්ණභාවය ඉතා ඉහළ විය යුතු ය. නමුත්, විවිධ නිරීක්ෂණයන්ට අනුව එහි තාක්ෂණික තිරසර භාවයේ ගැටලු ගණනාවක් පවතී.

මේ සම්බන්ධයෙන් එක් නිදර්ශනයක් ඔස්සේ සාකච්ඡා කරමු. මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියේ සියලුම ජල විදුලි ව්‍යාපෘති සැලසුම් කරන ලද්දේ විදේශිකයන් විසිනි. කොත්මලේ ඔය අඩි 7000ක් පමණ උසකින් ආරම්භ වී එහි සිට සැතපුම් 48.3ක් පමණ පහළට ගලා ගියද, මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියේ චේල්ල අඩි 2500ක් උසකින් ගොඩනගා ඇත (Silva, 2017). ඉහළ කොත්මලේ ජලවිදුලි ව්‍යාපෘතියට අමතර වාසියක් වූයේ සාපේක්ෂව නොසැලකිය හැකි පවුල් සංඛ්‍යාවක් පමණක් අවතැන් වීම පමණක් වන අතර ව්‍යාපෘති කළමනාකාරිත්වය විසින් ව්‍යාපෘතියට මායිම්ව ඉදිකරන ලද නිවාස යෝජනා ක්‍රමයක ඔවුන් නැවත පදිංචි කිරීමට හැකියාව පැවතීමයි.

කොත්මලේ අඩි 2500ක උන්නතාංශයට වඩා ඉහළ උන්නතාංශවල ජල විදුලි ව්‍යාපෘති ඉදිකිරීමට ඕනෑ තරම් අවස්ථා ඇති බව ඉහළ කොත්මලේ ආශ්‍රිතව පෙන්වා දිය හැකිය. 1968දී FAO කමිටුව විසින් මෙම අවස්ථා ලබාගෙන නොතිබුණද, ලාංකීයයාගේ වගකීම වූයේ මහවැලි සම්පත් සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට ව්‍යාපෘතිය මෙහෙයවීමයි. නමුත් සිදු වූයේ, අඩි 2500ක අඩු උන්නතාංශයක් තුළ කොත්මලේ ඉදි කිරීම නිසා ජල විදුලිය ලබා ගැනීම සඳහා එය ගෝචර නොවන තත්වයට පත් වීමයි. ඉහළ කොත්මලේ වැනි ව්‍යාපෘති මගින් කොත්මලේ, තෙල්දෙණිය, රන්දෙණිගල සහ මොරගහකන්ද යන පාරම්පරික ගම්මානවලින් පවුල් 10000ක් පමණ අවතැන් වීම වළක්වා ගත හැකිව තිබුණි (Silva, 2017). විශේෂයෙන්ම, නිසි පරිදි තාක්ෂණික කරුණු සමඟ භූමියේ සාධක අතර ගැලපීමක් සිදු වුවා නම් කොත්මලේ භූගෝලීය වාසිය ජල විදුලිය ලබා ගැනීම සඳහා වඩාත් තිරසර ලෙස ලබා ගැනීමට තිබුණි.

2. පාරිසරික පද්ධති සඳහා බලපෑම

1993 වර්ෂයේ කඩිනම් මහවැලිය ව්‍යාපෘතියත් පිළිබඳව U.S Agency for International Development මගින් පාරිසරික තක්සේරුවක් කරන ලදී. එහිදී ප්‍රධාන ම අරමුණ වූයේ, පද්ධති හතරක් යටතේ කඩිනම් මහවැලි ව්‍යාපාරයේ පාරිසරික බලපෑම තක්සේරු (Evaluation) කිරීමයි. ඒ අනුව, මේ ඒජන්සියේ මූලිකත්වයෙන් දේශීය හා විදේශීය විශේෂඥයින්ගේ දායකත්වයෙන් An Environmental Evaluation of the Accelerated Mahaweli Development Program වාර්තාව නිකුත් විය. ඒ අනුව, ජල පෝෂක පද්ධතිය, කෘෂිකාර්මික පද්ධතිය, සමාජ ආර්ථික පද්ධති, වනජීවී සහ ජෛව විවිධත්ව පද්ධති යන පද්ධති තුන ඔස්සේ සිදු වී ඇති පාරිසරික බලපෑම තක්සේරු කරයි (U'S' Agency for International Development, 1993).

• **ජල පෝෂක පද්ධති**

- ස්ථානීය පාංශු අලාභ අනුපාතය, විශේෂයෙන් ඉහළ ජල පෝෂක ප්‍රදේශවල, පාංශු ප්‍රතිස්ථාපන අනුපාතවලට වඩා දිගටම වැඩි වී ඇත.
- පෝෂණ කොටස් පැටවීම සහ ගොවිපල ජලයෙන් පිටවන පළිබෝධනාශක හේතුවෙන් පහළ ජල පෝෂක ප්‍රදේශයේ පහළ ජලයේ ගුණාත්මක භාවය පිරිහී ඇත.
- කෘෂිකාර්මික ව්‍යාප්තිය සහ වනාන්තර නිෂ්පාදන නියාමනය නොකළ අස්වැන්න හේතුවෙන් ඉහළ සහ පහළ ජල පෝෂක ප්‍රදේශවල ස්වභාවික වනාන්තර පරිසර පද්ධති හායනය හෝ නැති වී යෑම සිදු වී ඇත.
- ගලා බසින ජලයේ ඇති අවසාදිත හා කෘෂි රසායන ජලාශවල යුද්‍රෝගිකේෂන් ඇති කරයි.

- ජල කළමනාකරණ යෝජනා ක්‍රම මගින් ප්‍රධාන ගංගාවල ස්වාභාවික ප්‍රවාහ තත්ත්ව වෙනස් කර ඇති අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස සමහර විට වැඩි ගංවතුර, වියළි කාලවල ගලායාම අඩුවීම සහ පහළ ජල පෝෂක ප්‍රදේශයේ ගංගා සහ තෙත්බිම් වාසස්ථාන හායනය වේ.

- අවසාදිත ගලා ඒම සමහර ජලාශ පිරවීමට පටන් ගෙන ඇති අතර ජලාශ ජාලයේ ප්‍රයෝජනවත් ආයු කාලය කෙටි කිරීමට තර්ජනය කරයි.

• **කෘෂිකාර්මික පද්ධති**

- ඉහළ සහ පහළ ජල පෝෂක ප්‍රදේශවල කෘෂිකාර්මික පද්ධති සඳහා රසායනික යෙදවුම් මතුපිට හා භූගත ජලයේ ගුණාත්මක භාවය පිරිහී ඇත.

- වගා රටා බොහෝ විට පස සහ ක්ෂුද්‍ර දේශගුණික තත්ත්වයන් සඳහා නුසුදුසු වන අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ඵලදායීතාව අඩු වන අතර පාරිසරික වශයෙන් නුසුදුසු කෘෂිකාර්මික භාවිතයන් මත යැපීම වැඩි වේ.

- දුර්වල ජල කළමනාකරණ පිළිවෙත්, ප්‍රධාන වශයෙන් පහත් ජල පෝෂක වාරි ප්‍රදේශවල, පාංශු ලවණ වීමේ තර්ජනය සහ ස්ථානීය පාංශු හානිය වැඩි කර ඇත.

• **වනජීවී සහ ජෛව විවිධත්ව පද්ධති**

- වනජීවී ජනගහන ලක්ෂණ, සංක්‍රමණය සහ විසිර යාමේ රටාව සහ වාසස්ථාන අවශ්‍යතා පිළිබඳ පවතින දත්ත කළමනාකරණ තීරණ ගැනීමේදී මග පෙන්වීම සඳහා ප්‍රමාණවත් නොවේ.

- බොහෝ නම් කරන ලද ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ වල වාසස්ථාන තත්ත්වයන් කාලයත් සමඟ පරිහානියට පත් වී ඇති අතර, පවතින වනජීවී ගහනයට සහාය වීම සඳහා ප්‍රතිසංස්කරණය හෝ වර්ධනය කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග ප්‍රමාණවත් වී නැත.

• **සමාජ හා ආර්ථික පද්ධති**

- ඉඩම් බෙදා දීමේ යෝජනා ක්‍රම මගින් කෘෂිකාර්මික නිෂ්පාදනය හරහා එක් පරම්පරාවකට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයකට ආධාර කිරීමට නොහැකි තරම් කුඩා බිම් පදනමක් සපයන අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස මිනිස් ජීවිතයේ ගුණාත්මක භාවය පහත වැටීම සහ නීති විරෝධී ඉඩම් පරිහරණය ඉහළ ගොස් ඇත.

- ඉහළ සහ පහළ ජල පෝෂක ප්‍රදේශවල සමාජ යටිතල ව්‍යුහයට දිගුකාලීනව කලාපයේ සතුටුදායක සෞඛ්‍ය, අධ්‍යාපනය, පුහුණුව හෝ මූල්‍ය යහපැවැත්ම සඳහා අවශ්‍යතා සම්පූර්ණයෙන් සපුරාලිය නොහැකි වී ඇත.

මේ අනුව ක්ෂේත්‍ර ගණනාවකට අනුව ක්ෂේත්‍ර තක්සේරුව බිඳ වැටුණු තිරසර නොවන ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් මහවැලි ව්‍යාපෘතිය පෙන්වා දීමට හැකියා ව ඇත. මේ නිසා විශාල පරිසර හායනයක් මෙන් ම හානිකර මානව පැවැත්මක් වර්ධනය කිරීමට විශාල පිටුබලයක් නිර්මාණ කර ඇත. මේ නිසා

උත්පාදනය කරන ව්‍යාපෘති ප්‍රතිලාභවලට සාපේක්ෂව සැලකිය යුතු මට්ටමේ පාරිසරික පිරිවැයක් (Environmental Cost) දැරීමට සිදු වී ඇත.

3. යැපුම් ආර්ථික දෘෂ්ටිවාදය

ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘති 1948 සිට ක්‍රියාත්මක වූයේ යැපුම් කෘෂිකර්මාන්තය දෙසට ය. අතිතවලෝකනයකට යන විට පෙනී යන්නේ, යටත් විජිත යුගය තුළ කෘෂිකාර්මික ධනවාදය උත්පාදනය වී ඇති ආකාරයයි. එහිදී ශ්‍රී ලංකාව තේ, පොල්, රබර් වැනි අපනයනය වැවිලි කර්මාන්තයට යොමු වූ අතර ශ්‍රී ලංකාව තුළ අපනයන ආර්ථිකයට එම බෝග අදාළ සැලකිය යුතු දායකත්වයක් දක්වයි. 1948 සිට ශ්‍රී ලංකාවේ දේශපාලන අධිකාරියේ සිට ලබා ගත් ප්‍රධාන හැරවුම් ලක්ෂය වන්නේ අපනයන කෘෂිකර්මාන්තයේ සිට සංවර්ධන ප්‍රතිපත්ති සෘජුව යැපුම් කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා ආනත කිරීමයි. මහවැලි ව්‍යාපාරය ඇති කරන්නේ ද මෙම ප්‍රතිපත්තියේ බහුකාර්ය හා කාර්මීකරණය සමගාමී කර ගන්නා ලද ප්‍රයත්නයක් වශයෙනි.

සහල් යැපුම් නිෂ්පාදනයක් ලෙස වගා කිරීම වඩාත් වාණිජ පදනමින් මුල් කාලයේ සිට ම ඉන්දියාව මගින් සිදු කළ අතර ඒනම වැනි රටවල් ඉහළ කාර්මීකරණය සමඟ අවම පිරිවැයක් ඔස්සේ සහල් වගා කිරීම සිදු කරයි. මේ නිසා මහවැලි ව්‍යාපාරය කෙතරම් ශ්‍රී ලාංකික ආහාර සුරක්ෂිතාවට බලපෑම් සිදු කළත් එය වඩාත් සැලකිය යුතු හා ශ්‍රී ලාංකික ආර්ථිකයේ ඊළඟ අදියරයට රැගෙන යන ආකාරයේ ව්‍යාපෘතියක් නොවීය. ඊට මූලික හේතුව වන්නේ, දැඩි ව යැපුම් කෘෂිකර්මාන්තය මත පදනම් ව ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයේ ලැදියාවයි. එමගින් මහවැලි ව්‍යාපාර විසින් අපනයන කෘෂිකර්මාන්තයට, විදුලි උත්පාදනය වැනි කාර්මික සේවා, කර්මාන්ත ජනනය කිරීම වැනි ලෝකයේ නව ආර්ථික ප්‍රවේශ සඳහා දිශාගත වූයේ නැත. එබැවින්, සම්ප්‍රදායික කෘෂිකර්මාන්තය තුළ ජලය මූලික කර ගත් ආකෘතිය එලෙසම පැවති අතර, සෞදී අරාබිය, ඊශායලය වැනි රටවල් විසින් අත්හදා බලන ලද කාන්තාර වගා කිරීමේ නවීන ක්‍රමවේද පිළිබඳ අවධානය සීමා විය. තවදුරටත්, මහවැලියෙන් දියවර ලබා දුන් ගොවිබිම් අද වනතුරු කිසිදු එලදායිතාවක් හෝ යාන්ත්‍රිකරණයට ලක් නොවී එක තැන පල් වෙන ස්වභාවයකට පත් වී ඇත. ඊට හේතු වී ඇත්තේ යැපුම් කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳ පවතින සාම්ප්‍රදායික අදහස් පද්ධතියයි.

4. යාවත්කාලීන නොවීම

ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් මහවැලි යෝජනා ක්‍රමය දශක ගණනාවක් තිස්සේ ක්‍රියාත්මක වෙයි. විවිධ අදියර ඔස්සේ ක්‍රියාත්මක වීම දැකගත හැකි වුවත් ගෝලීය ආර්ථික සමාජීය වලිතයන් සමඟ වෙනස් වීමක් දැක ගැනීම අපහසු ය. මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය මූලික වශයෙන් ඉහත දක්වන ලද ආකාරයට යැපුම් ආර්ථිකයක සිට යාවත්කාලීන නොවීම නිසා නව ආර්ථික ප්‍රවේශයන් මගහැරීම සිදු විය. විශේෂයෙන්ම, 60 දශකයෙන් පසු ක්‍රියාත්මක වූ නව ලිබරල් ආර්ථික පර්යාය මූලික කර ගත් කාර්මික ආර්ථිකය පිළිබඳ සවිඥානිකත්වය හා ආයෝජන ක්‍රමවේද පිළිබඳ යාවත්කාලීන වීමක් සිදු නොවීය. මේ නිසා මහවැලි ආයෝජන ක්‍රමය විශාල වශයෙන් රාජ්‍ය ආයෝජන මත කේන්ද්‍ර ගත වූ අතර ආයෝජන විමධ්‍යගතකරණයක් දැක ගත නොහැකි විය. නැගෙනහිර ආසියාතික රටවල් 60 දශකයෙන්

පසු වේගයෙන් වැළඳ ගත් තාක්ෂණික ලිබරල් පෙරළිය මගින් කිසිදු යාවත්කාලීන වීමක් මහවැලි ව්‍යාපෘතිය තුළ සිදු නොවීය. මේ නිසා යැපුම් කෘෂිකර්මාන්තය හා සාම්ප්‍රදායික ජල විදුලි උත්පාදනය හැර නව තාක්ෂණික යාවත්කාලීන වීමක් ව්‍යාපෘතිය තුළ සිදු වූයේ නැත.

ලෝකයේ ජල සම්පත කළමනාකරණය

ශ්‍රී ලංකාවේ ජල සම්පත කළමනාකරණය හා වියළි කලාපය අස්වැද්දවීම සඳහා ජල කළමනාකරණය සමගාමී කර ගත් ජනපදකරණ ව්‍යාපෘති දෙකක් මූලික ලෙස ක්‍රියාත්මක වී ඇත. එකක් ගල්ඔය ව්‍යාපාරය වන අතර වඩාත් ප්‍රබල දෙවැන්න මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපාරයයි. නමුත් ලෝකයේ ජල කළමනාකරණයේ තාක්ෂණය විවිධ මාර්ග ඔස්සේ ගමන් කර ඇත. ශ්‍රී ලංකාව යනු ජල සම්පත අතින් ඉහළ රටක් වන අතර වසර පුරා වියළි කලාපයට පමණක් ජලය ලබා ගැනීමක් ගැටලුවක් වී ඇත. නමුත්, ජල කළමනාකරණය ආශ්‍රිතව අද ලෝකයේ කාන්තාරයක් අස්වැද්ද වීමට නවීන ජල කළමනාකරණ තාක්ෂණයක් බිහි වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාව දශක ගණනක සිට විශාල වේලි, ජලාශ මූලික කර ගත් සම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදයෙන් ඔබ්බට යෑමට මැලිකමක් දක්වයි. ඒ සඳහා ගෝලීය ජල කළමනාකරණයේ සුවිශේෂී නිදර්ශන කිහිපයක් යටතේ සැකවින් අධ්‍යයනයක යෙදිය හැකි ය. එමගින් ලාංකීය ජල කළමනාකරණය සඳහා පදනමක් හා තාක්ෂණික ප්‍රගමනයේ විශාලත්වය පෙන්වා දෙයි.

1. ඊශ්‍රායලය

1948 ඊශ්‍රායලය ස්වාධීන රටක් වීමට පෙර සිටම සම්පූර්ණ නිසරු කාන්තාර බිමක් වන අතර ජල සම්පාදනය පිළිබඳව කිසිදු හැකියාවක් නොතිබිණි. මේ නිසා ඔවුන් ස්වාධීන රටක් වීමට පෙර සිටම ජල කළමනාකරණ නවෝත්පාදනය පිළිබඳ දැඩි අවධානයෙන් පසුවිය. පවතින සීමිත ජල සම්පත කෘෂිකර්මාන්තයට ලබා දීම සඳහා ඔවුන් විසින් විශේෂ ක්‍රමවේදයක් හඳුනා ගන්නා ලදී.

- අප ජලය පිරිපහදු කිරීම හා මුහුදු ජලය ලවණහරණය කිරීම මගින් විශාල ජල පරිමාවක් ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට හැකි වී ඇත.
- ජලය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා කෘෂිකර්මාන්තය ජලය සුරක්ෂිත වන ආකාරයට නවීකරණය කිරීම සිදු කරන ලදී. මෙහිදී ජලය මුල්වලට යෙදීමේ ක්‍රමවේදයක් හඳුන්වා දුන් අතර එමගින් ජලය හා අනෙකුත් පෝෂ්‍ය පදාර්ථ සෘජුව මුල්වලට ලබා දීම නිසා අඩු ජල පරිමාවකින් ඉහළ ඵලදායිතාවයක් ලබා ගත හැකි විය.
- විශාල ඇළ වේලි වෙනුවට වේගවත් ජල පොම්පකරණය මගින් ජලය අවකාශ පුරා විසිර වීම. මේ මගින් භූමි අත්පත් කර ගැනීම ප්‍රබල ලෙස අඩු කිරීම සිදු කොට ඇත.
- මීට අමතර, ජල සම්පත නියාමනය කිරීම, මිලකරණය ඇතුළු විශාල ක්‍රමවේද ගණනාවක් ඊශ්‍රායලය විසින් සිදු කර ඇත.

මෙම සියලු ම ක්‍රමවේද ශ්‍රී ලංකාව වැනි ජලයෙන් සශ්‍රීක රටක් සඳහා අවශ්‍ය නැත. නමුත් විශාල පරිමාණයේ භූමිය අත්පත් කර ගනු ලබන ජල කළමනාකරණ ක්‍රමවේද වෙනුවට ඵලදායී කෘෂි හා ජල කළමනාකරණ ක්‍රමවේද පවතින පවතින බව ඊශ්‍රායලය හරහා වටහා ගත හැකිය.

2. සෞදී අරාබිය

සෞදී අරාබිය යනු කාන්තාරික ප්‍රදේශයක් වන අතර ඔවුන් විසින් වර්ෂාව ඇති කිරීම සඳහා කෘතිම වලාකුළු තාක්ෂණය භාවිතා කරයි. එමගින්, වලාකුළුවලට ගුවන් යානා මගින් සිදු කරන භෞතික බලපෑමක් හරහා වර්ෂාව ලබාගැනීම සිදු කරයි. ශ්‍රී ලංකාවේදී වියළි කාලය තුළ මෙවැනි ක්‍රමවේදයක් සිදු කිරීමට හැකියාව පවතී. නමුත්, අවශ්‍ය කරන ඉහළ තාක්ෂණය නිසා ශ්‍රී ලංකාවට මේ ක්‍රමවේදය උචිත නොවනු ඇත. නමුත්, ඉදිරි කාලයේ ජල කළමනාකරණය වඩාත් ඵලදායීව සිදු කිරීමට මෙම ක්‍රමවේද හා තාක්ෂණය ලබා ගැනීමේ මූලික සූදානම දැන් සිටම තිබිය යුතු අතර ඊට අවශ්‍ය තාක්ෂණික යටිතල පහසුකම් ව්‍යුහය දැන් සිට වර්ධනය කර ගත යුතුව ඇත.

3. සිංගප්පූරුව

ජල කළමනාකරණය සහ අපජල පවිත්‍රකරණයේ ප්‍රමුඛයා වන සිංගප්පූරුව අපජල යටිතල පහසුකම් සඳහා ආයෝජනය කර ඇති අතර ලෝකයේ වඩාත්ම දියුණු මලාපවාහන පවිත්‍රාගාර ක්‍රමවේද භාවිතා කරයි. සිංගප්පූරුවේදී ලෝකයේ දැඩි ජල තත්ත්ව ප්‍රමිතීන් ඇත. මිරිදිය පරිභෝජනය අඩු කිරීම, වාරිමාර්ග සහ වැසිකිළි සේදීම වැනි පානීය නොවන අරමුණු සඳහා සින්ක්, ෂවර් සහ රෙදි සෝදන යන්ත්‍ර වැනි ප්‍රභවයන්ගෙන් අපජලය පිරිපහදු කිරීම සහ නැවත භාවිතා කිරීම දක්වා දිගු ක්‍රියාදාමයක් දක්වා මෙම ක්‍රමවේද දියුණු කර ඇත.

4. ඉන්දියාව

ඉන්දියාවේ ජල කළමනාකරණ වැඩසටහන සෘජු භාවිතය සඳහා වැසි ජලය අස්වැන්න සහ ගබඩා කිරීම සඳහා ප්‍රජාවන් සමඟ ක්‍රියා කරයි. ගම්මානවල යටිතල පහසුකම් ගොඩනැගීම සහ ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමෙන් භූගත ජලය නැවත පිරවීමටද මෙම වැඩසටහන උපකාරී වේ. අසමාන වර්ෂාපතන රටා සමඟ, වහලය මත එකතු කිරීමේ පද්ධති සහ ටැංකි භාවිතා කරමින් වැසි ජලය රැස් කිරීමේ දීර්ඝ සම්ප්‍රදායක් ඉන්දියාව සතුව ඇත. ඒ අනුව, වැසි ජලය රැස් කිරීම මෙහිදී සිදු වෙයි. පසුකාලීන භාවිතය සඳහා වැසි ජලය රැස් කිරීම සහ ගබඩා කිරීම බොහෝ රටවල භාවිතා කරන තිරසාර තාක්ෂණයකි.

5. ඇමරිකා එක්සත් ජනපදය

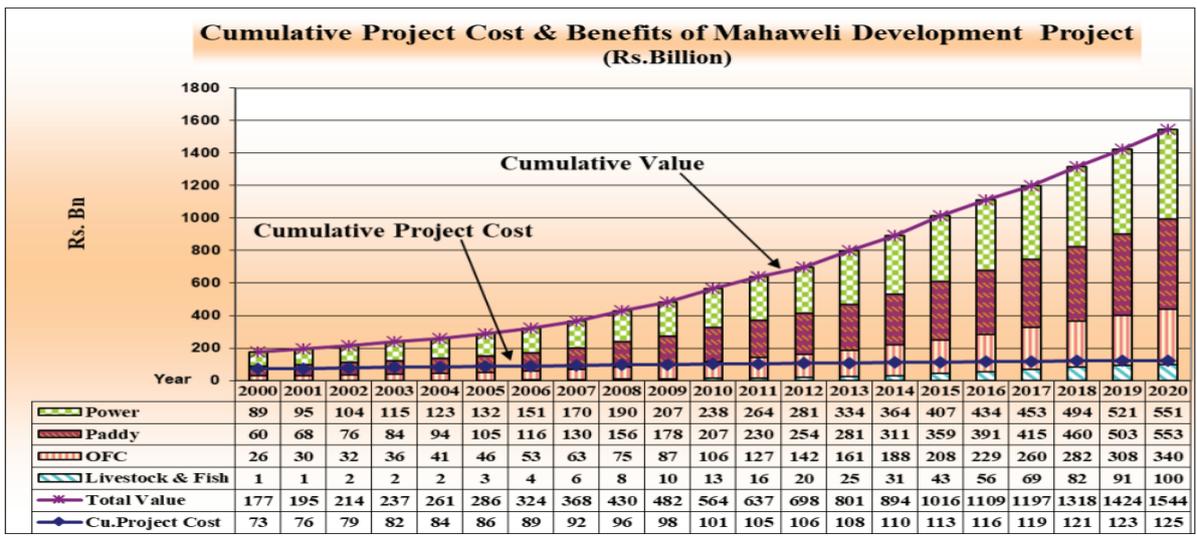
නිදන්ගත නියඟවලට මුහුණ දෙන කැලිෆෝනියාව, ජලය සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා කෘෂිකර්මාන්තයේදී ජල බිංදු වාරිමාර්ග (ෆරසව් ෂරරසට්ඵසදබ) ප්‍රවර්ධනය කරයි. මෙහිදී සිදු වන්නේ, කෘෂිකර්මාන්තයේදී ජලය ඉසීම වෙනුවට ජල බිංදු වශයෙන් වගාවේ මුල්වලට යෙදීමයි. වාෂ්පීකරණයෙන් සිදු වන ජලය අහිමි වීම අවම කිරීම හා ඵලදායී ලෙස ශාකයට ජලය නිකුත් කිරීම මේ මගින් සිදු වේ.

මෙසේ ලෝකය කෘෂිකර්මාන්තය හා ඒ මූලික කර ගත් ජල කළමනාකරණ ක්‍රමවේද ගණනාවක් අත්හදා බලා ඇති අතරම ඒවා මගින් විශාල ප්‍රතිලාභ ලබා ගෙන ඇත. නමුත් ශ්‍රී ලංකාව මහවැලි ව්‍යාපෘතියට සමගාමීව භාවිතා කර ඇත්තේ ජල කළමනාකරණ ක්‍රමවේද දෙකක් පමණි.

I. මහා පරිමාණ ජල හුවමාරු ව්‍යාපෘති: මෙම ව්‍යාපෘති මගින් ජලය අතිරික්තයක් ඇති ප්‍රදේශවලින් වියළි ප්‍රදේශවලට හරවා යැවීම අරමුණු කරයි. එනම් මහවැලි ජල කඳ වියළි බිම් හරහා ගමන් කරවීමයි.

II. බහු කාර්ය වේලි: ජල විදුලිය, වාරිමාර්ග, සහ ගංවතුර පාලනය වැනි ප්‍රතිලාභ ලබා දෙමින්, මෙම වේලි ජල කළමනාකරණයේ වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. ජලාශ හා ඒ ආශ්‍රිත වේලි හරහා මහවැලි ව්‍යාපාරය විසින් මේ ක්‍රමවේදය භාවිතා කර ඇත.

සමස්තයක් ලෙස පෙනී යන්නේ, ශ්‍රී ලංකාව මහවැලි ව්‍යාපාරය කේන්ද්‍ර කර ගත් එක තැන පල් වෙත තත්වයකට පත්වී ඇති බවයි. එහිදී, සමාජ ආර්ථික මතවාදය, ජල කළමනාකරණ තාක්ෂණය, විකල්ප භාවිත යන අංශවල කිසිදු යාවත්කාලීන භාවයක් මහවැලි ව්‍යාපෘතිය ලබා නැත

1 රූපය (Mahaweli Development Authority, 2020)

නිගමනය

මෙසේ බහුවිධ මානයන් ඔස්සේ ලංකාවේ ආර්ථික වර්ධනය සඳහා සුවිශේෂී බලපෑමක් මහවැලි ව්‍යාපෘතිය තුළින් සිදු කොට ඇතත් තවමත් තාක්ෂණය, ජල හිඟය වැනි මූලික කෘෂිකාර්මික ගැටලු සඳහා ව්‍යාපෘති තුළින් සමස්ත පිළිතුරක් ලැබී නැත (Paranage, 2019). ව්‍යාපෘතිය නිසා සංවර්ධන ප්‍රේරිත විස්ථාපනයට ලක් වූ ජනතාව දිළිඳු බවට පත් වීම, ඔවුන්ගේ සෞඛ්‍ය පිරිහීම වැනි විවේචන මහවැලි ව්‍යාපෘතිය සඳහා පවති (දරිද්‍රතා විශ්ලේෂණ කේන්ද්‍රය - CEPA, 2005). නමුත් 2018 වර්ෂයේ ප්‍රාග්ධන අයවැය හා ආදායම් දත්තවලට අනුව ආදායම මිලියන 753ක් මහවැලි කලාපය විසින්

උත්පාදනය කරයි (Mahaweli Development Authority, 2018). 2020 ආර්ථික දත්ත අනුව 2020 වර්ෂයේ සංචිත ව්‍යාපෘතියක වියදම බිලියන 125 ක් වන විට සමස්ත වටිනාකම බිලියන 1544 ක් දක්වා වර්ධනය වී ඇති ආකාරය දැක ගත හැකි ය. ඉහත රූප සටහන (1 රූපය) තුළින් තවදුරටත් 2000 වර්ෂයේ සිට වසර විස්සක කාලයක් තුළ මහවැලි ව්‍යාපෘතිය තුළින් උත්පාදනය කළ ඉහළ සමස්ත වටිනාකම වියදමට සාපේක්ෂව දක්වා ඇත. එයින් මනා ලෙස ව්‍යාපෘතියේ සමස්ත වටිනාකමේ ඉහළ යාම විශ්ලේෂණය කර ගත හැකි ය. සැකෙවින් දක්වනොත්, සංවර්ධන හා විධිමත් කෘෂිකාර්මික ජනාවාසකරණ ව්‍යාපෘතියක් ලෙස මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික වර්ධනය සඳහා ඓතිහාසික දායකත්වයක් දක්වා ඇත. නමුත්, එය ප්‍රමාණවත් තරමේ දායකත්වයක්ද යන්න සිතා බැලිය යුතුය.

අද බොහෝ රටවල් ජල සම්පතට පෙර නොවූ විරූ ජීවිතයක් එල්ල කරමින් සිටියි. ගෝලීය ජනගහනය ශීඝ්‍රයෙන් වර්ධනය වන අතර, වර්තමාන භාවිතයන් සමඟ, 2030 වන විට පුරෝකචන ඉල්ලුම සහ පවතින ජල සැපයුම අතර ලෝකය 40%ක හිඟයකට මුහුණ දෙනු ඇත. තවද, නිදන්ගත ජල හිඟය, ජල විද්‍යාත්මක අවිනිශ්චිතතාවය සහ ආන්තික කාලගුණික සිදුවීම් (ගංවතුර සහ නියඟය) ගෝලීය සමෘද්ධියට සහ ස්ථාවරත්වයට ඇති විශාලතම තර්ජන ලෙස සැලකේ. ජල හිඟය සහ නියඟය, අස්ථාවරත්වය සහ ගැටුම් උග්‍ර කිරීමෙහිලා ඉටු කරන කාර්යභාරය වැඩි වෙමින් පවතී (World Bank, 2022). මෙවැනි තත්වයක් තුළ මහවැලි ව්‍යාපෘතිය එහි දශක ගණනාවක් තුළ පැවති ගතානුගතිකතාවයන්ගෙන් මිදී නවීකරණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවක් පවතී. විශේෂයෙන්, පැරණි මහවැලි ක්‍රමවේදයන් පමණක් ශ්‍රී ලංකාවට අවශ්‍ය, ජල විදුලිය, පානීය ජලය හා කෘෂිකාර්මික ජල අවශ්‍යතාවය සපුරා ගැනීමට නොහැකි වේ. මේ නිසා පවතින මහවැලි ව්‍යාපෘතිය පවතින තත්වයට වඩා ඉහළ කාර්යක්ෂමතාවක් ප්‍රකට කළ යුතුව ඇත. එලෙසම දියුණු ක්‍රමවේද හරහා මහවැලි ක්‍රමය යවත්කාලීන කිරීම මෙන්ම විකල්ප ජල කළමනාකරණ ක්‍රමවේද නව තාක්ෂණය සමඟ බද්ධ කිරීම මගින් ඉහළ ඵලදායිතාවයක් මෙන්ම ජලයේ උපරිම කාර්මික හා කෘෂිකාර්මික විභවය ලබා ගැනීමේ හැකියාව පවතී.

මූලාශ්‍ර හා සටහන්

Home | Official Website of Ministry of Irrigation. (2022). Ministry of Irrigation. <http://www.irrigationmin.gov.lk/>

Mahaweli Authority of Sri Lanka. (2018). *Socio – Economic Statistics 2018*. Mahaweli Authority of Sri Lanka.

Mahaweli Authority of Sri Lanka. (2020). *Socio – Economic Statistics 2020*. Mahaweli Authority of Sri Lanka.

Mahaweli Authority of Sri Lanka. (2022). Mahaweli Authority of Sri Lanka. <http://mahaweli.gov.lk/annual%20reports.html>

Mahaweli Development Programme, Sri Lanka. (n.d.). Amazonaws. Retrieved January 17, 2022, from <https://s3.amazonaws.com/media.archnet.org/system/publications/contents/3996/original/DP T0589.pdf?1384778085>

Medagama, S. (2015). *The Impact of Economic Development upon the Lives of Women in Developing Countries and Possible Alternatives with Special Reference to Sri Lanka.* SLJDA 2015 (5): 109–124.

Paddy Statistics Department of Census and Statistics. (2011). Department of Census and Statistics. <http://www.statistics.gov.lk/Agriculture/StatisticalInformation/PaddyStatistics/>

Silva, Y. D. (2017, 08 16). *Failure of the Mahaweli Development Scheme (MDS) on Hydro power in Sri Lanka.* Retrieved from blogspot: https://mahawelifailure.blogspot.com/2017/08/failure-of-mahaweli-development-scheme_16.html

The Mahaweli Development Project and the rendering technical of agrarian development in Sri Lanka. (2019, June 1). ScienceDirect. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405844018381635>

U.S. Agency for International Development. (1993). *An Environmental Evaluation of the Accelerated Mahaweli Development Program.* Bethesda: U.S. Agency for International Development.

World Bank. (2022, 08 05). *Water Resources Management.* Retrieved from World Bank: <https://www.worldbank.org/en/topic/waterresourcesmanagement#1>

අඩසිය වසරක මහවැලි මෙහෙවර. (2020, February 28). සිළුමිණ. <https://www.silumina.lk/2020/02/29/%E0%B7%80%E0%B7%92%E0%B7%81%E0%B7%9A%E0%B7%82%E0%B7%8F%E0%B6%82%E0%B6%9C/%E0%B6%85%E0%B6%A9%2AD%E0%B7%83%E0%B7%92%E0%B6%BA->

%E0%B7%80%E0%B7%83%C2%AD%E0%B6%BB%E0%B6%9A-
%E0%B6%B8%E0%B7%84%C2%AD%E0%B7%80%E0%B7%90%E0%B6%BD%E0%B
7%92-
%E0%B6%B8%E0%B7%99%E0%B7%84%E0%B7%99%C2%AD%E0%B7%80%E0%B6
%BB

දිරිද්‍රතා විශ්ලේෂණ කේන්ද්‍රය - CEPA. (2005). *කාගේ අයිතිය ද? සංවර්ධන ප්‍රේරිත විස්ථාපනය: Vol. Working Paper Series No. 10–2005.* දිරිද්‍රතා විශ්ලේෂණ කේන්ද්‍රය - CEPA.

මහවැලි සංවර්ධන අධිකාරිය. (2016). *වාර්ෂික වාර්තාව 2016.* මහවැලි සංවර්ධන අධිකාරිය.
<https://www.parliament.lk/uploads/documents/paperspresented/annual-report-mahaweli-authority-2016-si.pdf>

ජනගහන වර්ධනය සංවර්ධනයට බලපාන ආකාරය

M.M සවිඳු දිල්ශාර

සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව පළමු වසර

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනය අංශය

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

dilsharasavindu@gmail.com

සංකේෂ්පය

වර්තමානය වන විට සංවර්ධන යන්න බොහෝ සෙයින් කටිකාවට ලක්වන මාතෘකාවකි. සංවර්ධනය යන්න මිනිස් වර්ගයාගේ ආරම්භයේ සිටම එනම් දඩයම් යුගයටත් ඉන් පසු එඬේර යුගයටත් එයින් ගොවි යුගයටත් සංක්‍රමණය වීම ද සංවර්ධනය පැතිකඩක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. මෙම සංවර්ධනය කාලීන අවකාශය වශයෙන් වෙනස් වන හෙයින් නිශ්චිත නිර්වචනයක් ඉදිරිපත් කිරීම අපහසු වූ නමුත් සරලව සැමට වඩාත් යහපත් ජීවිතයක් ළඟා කර දීමක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. ඒ අතරම මෙය අතීතයේ සිට වර්තමානයටත් ඉන් නොනැවතී අනාගතයටත් අඛණ්ඩව ගමන් කරනු ලබයි. මෙලෙස දක්නට ලැබෙන සංවාද ධනාත්මක මෙන්ම සෘණාත්මක බලපෑම් ඇති කළ සාධක දක්නට ලැබෙන අතර ඒ අතරින් ජනගහනය, සංවර්ධනයට සෘජුව බලපෑම් එල්ල කරනු ලබන සාධකයකි. මූලික වශයෙන් සංවර්ධන මිනිසුන් උදෙසා සිදු වන්නක් වන අතර ජනගහන වර්ධනය සංවර්ධනයට සිදුකරන බලපෑම් විමසා බැලිය හැකිය.

මුඛ්‍ය පද - ජනගහනය, සංවර්ධනය, සෘණාත්මක, ධනාත්මක

ජනගහන වර්ධනය හැඳින්වීම

ජන සංඛ්‍යාව යනු “යම් ප්‍රදේශයක ස්ථිර හෝ අර්ධ ස්ථිර වශයෙන් සිටින පුද්ගලයා සංඛ්‍යාව” ලෙස (1969) දී ජේ. ඩොල්ටන් බර්ග් විසින් රචිත Principle of Demography කෘතියෙන් අර්ථ දක්වා ඇත. ඒ අනුව යමින් නිශ්චිත කාල පරාසය තුළ තෝරාගන්නා ප්‍රදේශයක ජීවත්වන සියලුම මිනිසුන් සංඛ්‍යාව ජන සංඛ්‍යාව යනුවෙන් උක්ත කළ හැකිය. “යම් කාල පරිච්ඡේදයක් තුළ යම් ප්‍රදේශයක ජීවත්වන මිනිස් ප්‍රජාවේ කාලික වර්ධනය” ජනගහන වර්ධන ලෙස හඳුනාගත හැකිය. ජන සංඛ්‍යා සංකල්පය “මිනිසා” යන සාධකය මත නිර්මාණය වී ඇති අතර ම සංවර්ධනය මිනිසා උදෙසා ගොඩනගනු ලබන්නකි.

ජන සංඛ්‍යාව යන්න ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වර්ධනය වන්නකි. ජන සංඛ්‍යා වර්ධනය යනු “දිනක් සතියක්, මාසයක්, අවුරුද්දක් හෝ අවුරුදු කිහිපයක් තුළ ජන සංඛ්‍යාව සිදුවන වැඩි වීම්” බව Donald J Berg ඉදිරිපත් කර ඇත.

ජන සංඛ්‍යාතවේ වර්ධනයට විවිධ සාධක බලපානු ලබයි. ඒ අනුව සාප්ප්‍රාප්තිය, මාර්තයතාවය හා සංක්‍රමණ බලපා ඇත. මාර්තයතාවය අභිබවමින් සාප්ප්‍රාප්තිය ඉහළ අගයක් දරන්නේ නම් හෝ එකම මට්ටම පවතින්නේ නම් අභ්‍යන්තර ආගමනය ධන අගයක් ගන්නා විට ජනසංඛ්‍යාව වර්ධනය වේ.

වගු අංක 1: ලෝක ජන සංඛ්‍යා වර්ධන වූ ආකාරය.

කාලය	ජන සංඛ්‍යාව (මිලියන)	වාර්ෂික වර්ධන අනුපාතය
ක්‍රි. පු 8000	10	0.0015
ක්‍රි. ව 1	120	0.015
ක්‍රි. ව 1500	280	0.006
ක්‍රි. ව 1650	520	0.04
ක්‍රි. ව 1750	730	0.03
ක්‍රි. ව 1800	890	0.04
ක්‍රි. ව 1850	1170	0.05
ක්‍රි. ව 1900	1670	0.07
ක්‍රි. ව 1950	2500	0.7
ක්‍රි. ව 1975	4150	1.9
ක්‍රි. ව 1995	5800	1.7
ක්‍රි. ව 2000	6100	1
ක්‍රි. ව 2005	6500	1.2

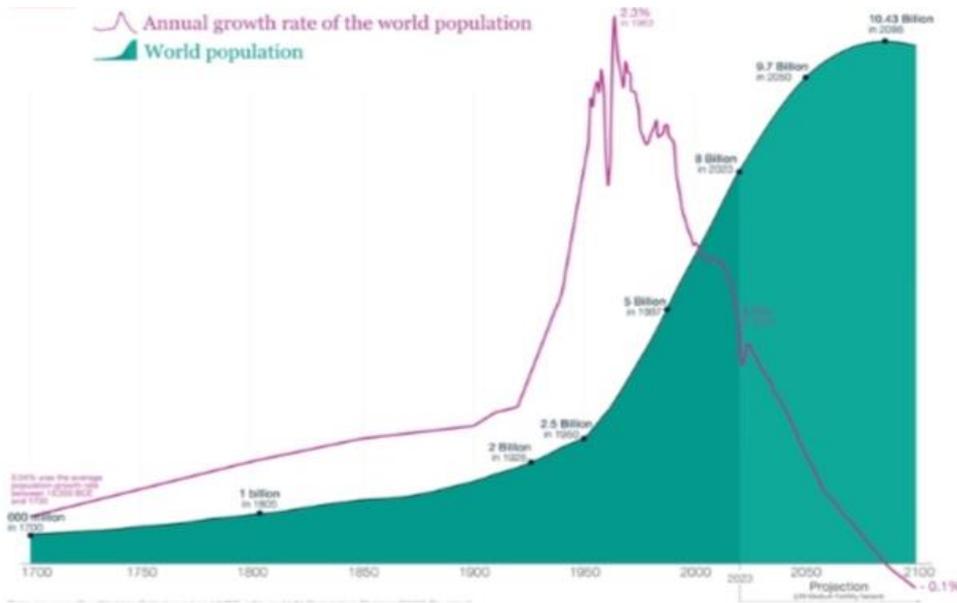
Source: <http://education.yahoo.com/reference/dictionary/entry/population>

ඉහත සඳහන් 1 වගුවේ දැක්වෙන ආකාරයෙන් ජන සංඛ්‍යා වර්ධනය වී ඇත. එහි සඳහන්ව ඇති පරිදි ක්‍රි.පු 8000 දී ලෝක ජන සංඛ්‍යා වර්ධනය වේගය 0.0015%ක් වූ අතර වර්ෂ 2000 වන විට 1% දක්වා වැඩිවීමක් පෙන්නුම් කරනු ලබයි. මෙහි දැක්වෙන වන පරිදි 1900 සිට 2000 දක්වා ජන සංඛ්‍යාවේ ප්‍රමාණය වේගවත් ලෙස වර්ධනය වී ඇත.

මිනිස් වර්ගයාගේ ඉතිහාසය වසර මිලියන 200 කට වඩා පැරැණි වුවද ජන සංඛ්‍යාව පිළිබඳ නිශ්චිත දත්ත ඇත්තේ වසර මිලියන 200 පමණ සිටිය. පුරාවිද්‍යා සාධක මත මුල් යුගයේ ජන සංඛ්‍යාව පිළිබඳ නිගමනවලට එළඹ ඇත. ඒ අනුව අධ්‍යයනයේ පහසුව සඳහා ජන සංඛ්‍යා වර්ධනය කොටස් දෙකක් යටතේ හඳුනාගත හැකි අතර පළමු කොටස ලෙස මානව සංහතිය ආරම්භයේ සිට 1750 පමණ දක්වා කාලය ගත හැකිය. මෙම කාලයේදී මන්දගාමී වර්ධනයක් සිදුවී ඇති බව හඳුනාගත හැකිය. ඊට හේතු වශයෙන් උපත් අනුපාතය මෙන්ම මරණ අනුපාතය ද ඉහළ මට්ටම පැවතීම හඳුනාගත හැකිය.

දෙවන කාල පරිච්ඡේද ලෙස ක්‍රි.ව 1750 පසු කාලය දක්වාලිය හැකිය. මේ පිළිබඳ ප්‍රස්ථාර අංක 2 ඇසුරෙන් පැහැදිලි කළ හැකිය.

ප්‍රස්ථාර අංක 2: ජනගහන වර්ධන ප්‍රස්ථාරය.

Source - Our World in data based on HYDE-UN population division (2022 Revision)

ක්‍රි.ව 1750 කාල පරිච්ඡේදයේ දී ජන සංඛ්‍යා ස්ථෛර්‍යය ලෙස දැක දැකගත හැකිය. එයට හේතු වී ඇත්තේ මෙම කාල පරාසයේදී මරණ අනුපාතිකය අඩුවීම හා උපත් අනුපාතය වැඩි වීමයි. ක්‍රි.ව 1800 දී බිලියන එකක් වූ ලෝක ජන සංඛ්‍යාව ක්‍රි.ව 2011 දී බිලියන හතක් දක්වා වර්ධනය වී තිබේ. මෙම අංක 2 වගුව අධ්‍යයනයේදී පෙනී යන්නේ ජන සංඛ්‍යාවට බිලියනය බැගින් එකතු වීම සඳහා ගතවී ඇති කාලය ක්‍රමයෙන් අඩුවී ඇති අතර වර්තමානය වන විට ජනසංඛ්‍යාව දෙගුණවීම සඳහා ගත වී ඇත්තේ අවුරුදු 12 ක තරම් කෙටි කාලයක් බවත් ය. 1925 දී පමණ සාතිය වර්ධනයක් ආරම්භ කරමින් ජනගහන වර්ධනය වේගවත්ව සිදුවී ඇත. ලෝක බැංකු වාර්තා මගින් ඇස්තමේන්තු කර ඇති ආකාරයට 2100 වන විට ජන සංඛ්‍යාව බිලියන 11.2 වෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරනු ලබයි.

සංවර්ධන සංකල්පය හැඳින්වීම

සංවර්ධන ලෙස සරලවම “සෑම දෙනාටම වඩා හොඳ ජීවිතයක් ලබාදීම” ලෙස දැකිය හැක. නමුත් සංවර්ධනය පිළිබඳ නිශ්චිත නිර්වචනයක් නොමැත. විවිධ විද්වතුන්, වින්තකයන් විසින් විවිධ දෘෂ්ටිකෝණ අනුව සංවර්ධනය යන්න නිර්වචනය කිරීමට උත්සාහ කර තිබේ. ඒ අනුව යමින් සංවර්ධන යන සංකල්පය නිර්වචනය කිරීම උභතෝකෝටිකයක් වුවත් බටහිර ජාතීන් විසින් සංවර්ධන සංකල්පය ඇතුළත් විය යුතු දේ පිළිබඳව අදහස් කර ඇත යන්න පෝ ටේලර්ගේ අදහසයි.

එසේම Hettne - 1990 දී අදහස් දරනු ලැබුවේ සංවර්ධනය පිළිබඳ නිශ්චිත වූත් අවසාන වූත් නිර්වචනයක් තිබිය නොහැක; ඇත්තේ සංදර්භයන්ට විශේෂිත වූ අරමුණු පමණක් යන්නයි.

මේ ආකාරය වූ සංවර්ධනය සමාජීය, ආර්ථික, පාරසරික, දේශපාලනික වැනි විවිධ ක්ෂේත්‍රයන්ට බලපාන ලැබූ අතර මෙම ක්ෂේත්‍රයන්ගේද සංවර්ධනයට ප්‍රවිෂ්ට විය හැක. මේ ආකාරයේ වූ සංවර්ධනය සංකල්පය බහුමානීය වන අතරම සංවර්ධනය අඛණ්ඩ හා ගතික ක්‍රියාවලියක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. එමෙන්ම සංවර්ධනය සාක්ෂාත් කරගෙන අවසන් කළ නොහැකි ක්‍රියාදාමයකි. මෙවැනි සංවර්ධනය සංකල්පය විවාද සම්පන්න වන අතර සංවර්ධන යන්න සැලසුම් සහගත ක්‍රියාවලියකි. මෙම සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය මිනිසා මූලික කර ගනිමින් නිර්මාණය වී තිබේ.

ජනගහන වර්ධනය හා සංවර්ධනය අතර සම්බන්ධතාවය

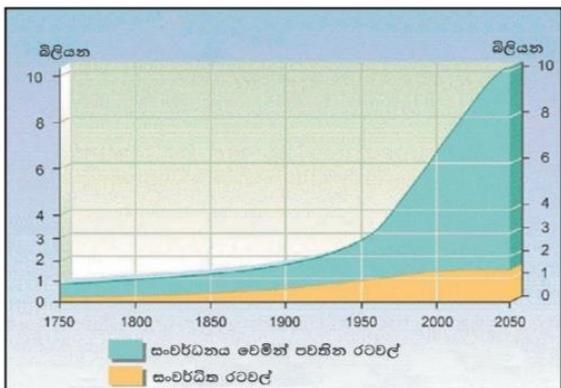
“1985 - 1990 දක්වා කාලයේදී සංවර්ධනය වන රටවල වාර්ෂික ජනගහන වර්ධනය 2.1%ක් වැනි ඉහළ අගයක් ගත් අතර සංවර්ධිත රටවල එය 0.5% ක් පමණ විය” (ආචාර්ය ඩබ්ලිව් ඉන්ද්‍රලාල් ද සිල්වා).

මේ අනුව ජනගහනය හා සංවර්ධන අතර ඇති එක් සම්බන්ධතාවයක් පෙනී යයි. තවද ජන සංඛ්‍යා ව්‍යාප්ති විෂමතාවය සංවර්ධනයට සෘජුවම බලපාන බවද හඳුනාගත හැකිය.

මෙහිදී සංවර්ධනය හා ජන සංඛ්‍යාව පිළිබඳව ප්‍රධාන වශයෙන් කරුණු දෙකක් යටතේ හඳුනාගත හැකිය, ස්වායක්ත විචල්‍යක් වශයෙන් ජන සංඛ්‍යා ක්‍රියාත්මක වීම හා පරායක්ත විචල්‍යක් වශයෙන් ජන සංඛ්‍යාවක් ක්‍රියාත්ම වීම, යන කරුණු දෙක හඳුනාගත හැකිය. ජන සංඛ්‍යාව නිසා සංවර්ධනය වෙනස් වීම යන කරණ සඳහා උදාහරණයක් ලෙස ලොව අධි ජන සංඛ්‍යාවක් නිසා ඇතිවෙන දරිද්‍රතාව මත සංවර්ධනයට සෘණාත්මක බලපෑමක් එල්ල වන ආකාරය දක්වාලිය හැකිය. සංවර්ධනය නිසා ජනසංඛ්‍යාවේ ඇතිවන වෙනස්වීම් සඳහා උදාහරණයක් ලෙස සංවර්ධනය නිසා ඇතිවෙන ආයු අපේක්ෂාව වර්ධනය මගින් ජනසංඛ්‍යාවේ වර්ධනයක් දැක ගත හැකිවීම දක්වාලිය හැකිය.

ලෝක ජන සංඛ්‍යා වර්ධනය තවත් විශේෂ ලක්ෂණයක් වන්නේ ක්‍රි.ව 1950න් පසු කාල පරිච්ඡේදය තුළ සංවර්ධන වෙමින් පවතින රටවල ජන සංඛ්‍යාව වර්ධනය සංවර්ධිත රටවලට සාපේක්ෂව වඩාත් වේගවත් සිදුවීමයි. ඒ පිළිබඳ පහත ප්‍රස්ථාරයෙන් පෙන්වා දිය හැකිය.

ප්‍රස්ථාර අංක 3: සංවර්ධිත හා සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රාජ්‍යන්වල ජනගහන වර්ධනය

Source: <http://www.sustainable-scale.org/imges/2015.07.20>

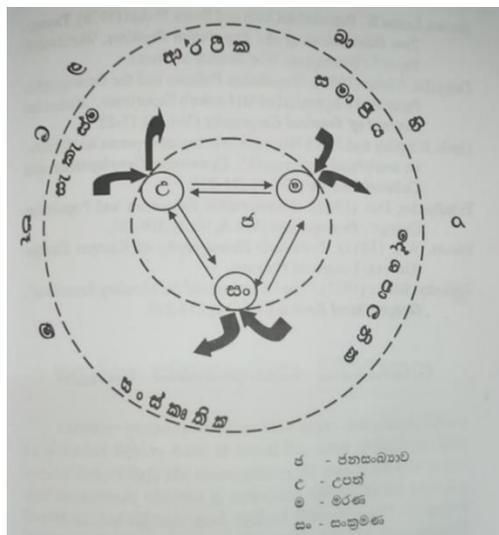
2023 වන විට පෘථිවියේ ජනගහනය බිලියන 8 ක් වන බව එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය අවධාරණය කරනු ලබන අතර; 2100 වර්ෂය වන විට ජනගහනය 11.2 වන බව එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය අපේක්ෂා කරනු ලබයි. මෙලෙස වර්ධනය වන්නා වූ ජනගහනය ලොව පුරා රාජ්‍ය, කලාපීය වශයෙන් අසමානව ව්‍යාප්ත වීම තවදුරටත් සංවර්ධනයට සෘජුවම බලපානු ඇති. මෙහිදී යුරෝපය, නැගෙනහිර ආසියාව වැනි සංවර්ධන කලාපයන් තුළ අඩු ජනගහන වර්ධනයක් ද; ඉන්දියාව, පාකිස්ථානය වැනි රටවල මැදි ජනගහන වර්ධන වේගයක් මෙන්ම බටහිර ආසියාව, උතුරු අප්‍රිකාව වැනි අඩු සංවර්ධන කලාපයන් තුළ වැඩි ජනගහනය වර්ධන වේගයක් හඳුනාගත හැකිය. මේ සඳහා මෙම කලාපයන් තුළ පවතින අධ්‍යාපන මට්ටම සංස්කෘතිය වැනි සාධක පාදක වී තිබේ.

මෙලෙස ජනගහන වර්ධනය හා සංවර්ධනය අතර ඇති සම්බන්ධතාව අධ්‍යයනයේදී එය කොටස් කිහිපයක් යටතේ දැක ගත හැකියි.

- ජනගහනය හා සමාජ සංස්කෘතික සංවර්ධනය
- ජනගහන හා ආර්ථික සංවර්ධනය
- ජනගහනය හා පාරිසරික සංවර්ධනය ලෙස ය.

මෙම සම්බන්ධතා “ජනවිද්‍යා ක්‍රියාවලිය” යන සංකල්පය තුළින් හඳුනාගත හැකි ය.

රූප සටහන් අංක 4: ජන විද්‍යා ක්‍රියාවලිය

Source: Dangalle,1978

මෙහිදී උපක්, මරණ, සංක්‍රමණ සාධක අභ්‍යන්තර සාධක ලෙස ජනගහනය වර්ධනයට බලපෑම් කරනු ලබන අතර බාහිර බලපෑම් ලෙස ආර්ථික, සමාජයීය, දේශපාලන, සංස්කෘතිය යන සාධක බහිර සාධක ලෙස බලපෑම් කරනු ලබයි. මේ ආකාරයට අන්තර් සම්බන්ධතා මෙන්ම අන්තර් සම්බන්ධතා ද හඳුනා ගත හැකිය. මෙහිදී අන්තර් සම්බන්ධතා තුළ ස්වයංක්ෂේප විචල්‍ය මෙන්ම පරායක්ෂේප විචල්‍යද හඳුනා ගත

හැකිය. මෙම අභ්‍යන්තර හා බාහිර සාධකවල බාහිර බලපෑම්වල විචලනය සංවර්ධනයේ ප්‍රගමනය තීරණය කිරීමට හේතු සාධක වේ.

ජනගහනය හා ආර්ථික සංවර්ධනය

ශ්‍රී ලංකාය වර්ධනය වීම යන කරුණ ගත් කළ දෙයක් 2014 ශ්‍රී ලංකා සමීක්ෂණ වාර්තාව අනුව ශ්‍රී ලංකාය යනු කිසියම් රටක රැකියාවක් කිරීමට හැකියාවක් ඇති, රැකියාවක් කිරීමට හැකි, දැනටමත් රැකියාවක් කරමින් සිටින හා රැකියාවක් අපේක්ෂාවෙන් සිටින පුද්ගලයන් යන්නයි. පුද්ගලයන් නිසි වයස පසුවත්ම රැකියාවක් අපේක්ෂා කරන සිසු ජනගහන වර්ධනය ශ්‍රී ලංකායේ වර්ධනයට හේතු වේ. උදාහරණයක් ලෙස 1960 වර්ෂයේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ සිදු වූ ජනගහන වර්ධනය නිසා පසුගිය දශක තුන තුළ ශ්‍රී ලංකාය සීඝ්‍රයෙන් වර්ධනය වීමත් පුද්ගලයන් විශාල සංඛ්‍යාවක් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙළඳපොළට අවතීර්ණ වීමත් සිදුවිය. නමුත් රැකියා අවස්ථාවන් වර්ධනය නොවීම නිසා රට තුළ සේවා ව්‍යුක්තියක් මෙන්ම උගණ සේවා නියුක්තියක් ද දක්නට තිබේ.

ජනගහන වර්ධනය සාපේක්ෂව රටක සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍ර ද බලපානු ලබයි. එනම් ජනගහන වර්ධනයට සාපේක්ෂව සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍ර ද වර්ධනය කළ යුතු වේ. වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකාවේ සිදුවන ප්‍රජා විද්‍යා සංක්‍රාන්තිය නිසා සෞඛ්‍ය අංශයට නව අභියෝගයන් රැසක් ඇති වී තිබේ. එනම් ළමා ජනගහන සාපේක්ෂව වයස්ගත ජනගහනය ඉහළ යාම නිසා ඔවුන්ගේ ලෙඩ රෝග සඳහා සායන පැවැත්වීමට, සාත්තු සේවයට, හෙද සේවයට, ඖෂධ සඳහා රජයට විශාල පිරිවැයක් දැරීමට සිදුවේ. 2015 මුළු සෞඛ්‍ය වියදම 177,789කි. රාජ්‍ය අංශයේ එක් වෛද්‍යවරයෙක් සඳහා වන රෝගීන් ප්‍රමාණය 1155කි. මෙය 2013 වර්ෂයට සාපේක්ෂව පහළ යාමක් පෙන්නුම් කරයි. රජයේ රෝහලක ඇති මුළු ඇදුන් සංඛ්‍යාව 76780 කි. මේ අනුව බලන විට ජනගහන වර්ධන වේගයට සමාන්තරව රටක ආර්ථික සංවර්ධය සඳහා සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍රය ද වර්ධනය විය යුතු හඳුනා ගත හැකිය. මක්නිසාද යත් ආර්ථික සංවර්ධනය සඳහා අවශ්‍ය මානව ප්‍රාග්ධනය කෙරෙහි මෙම ක්ෂේත්‍රය සෘජුවම බලපානු ලබයි.

සීමිත සම්පත් හමුවේ අසීමාන්තික ඉල්ලුම මෙම ජනගහන වර්ධනයත් සමඟ ප්‍රධාන වශයෙන් පැන නගී. බිලියන 4 පමණ ජනගහනයක් ලොව දුප්පත්ම කලාපවලට කොටු වී තිබීම තවදුරටත් සංවර්ධනයට සාමාන්තික බලපෑම් කරනු ලබයි. සිග්‍රයෙන් වැඩිවන ජනගහනයට ඉඩකඩ ප්‍රමාණවත් නොවීම, පරිභෝජන සම්පත් සීමිත වීම, යටිතල පහසුකම් ප්‍රමාණවත් නොවීම යන්න සමාජයට හා ලෝකයේ පරිසර පද්ධතියට එල්ලවන බලපෑම් කිහිපයක් වශයෙන් සරලව ගම්‍යමාන කළ හැකිය.

එමෙන්ම මෑත දශක කිහිපය තුළ උපත් අනුපාත පහත වැටීමක් දක්නට ලැබෙන අතර එකී රාජ්‍යයන්හි ඒක පුද්ගල ආදායම ශීඝ්‍ර වර්ධනයක් දක්නට ලැබී ඇත. උදාහරණයක් වශයෙන් දකුණු කොරියාව, තායිවානය ඇතුළු නැගෙනහිර ආසියානු රටවල් කිහිපයක් දක්වාලිය හැකිය.

බොහෝ සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල තවදුරටත් සීඝ්‍ර ජනගහන වර්ධනය ආර්ථික සංවර්ධන පසුබිමකට ලක් කර තිබේ. මෙම තත්ත්වය හමුවේ රාජ්‍යයන් කිහිපයක් දෙවෙනි අදියරයේ දී ජන විකාශ උගුලකට හසුවීමට හැකිය. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල් ගණනාවකම මරණ අනුපාතය

ඉහළ යද්දී මේ සිදුවේ. උදාහරණ ලෙස අප්‍රිකාව දක්වාලිය හැකිය. මෙම අප්‍රිකාව වැනි රාජ්‍යයන් වසංගතයන්ට ගොදුරු වුවහොත් පළමු අදියරය නැවත වතාවක් ඇතුළත් වීමේ අවදානමක් දැක ගත හැකිය.

ගොවිතැනට මෙන්ම කර්මාන්තයට ද ආර්ථිකයන්ගේ ප්‍රතිලාභ ලබා ගැනීමට හැකි වී තිබේ. එනම් ජනගහන වර්ධනය වන විට ආහාර නිෂ්පාදනය සහ අනිකුත් නිෂ්පාදන, ජනගහන වර්ධනයට වඩා වේගයෙන් වර්ධනයට සමත් වී තිබේ. උදාහරණයක් ලෙස 19 ශතවර්ෂය ආරම්භයේ දී තෝමස් මැල්තස් අනාවැකි පළ කළ අන්දමට ජනගහන වර්ධනය සාගතයට හේතුවන අතර, වැඩි ජනගහනය නඩත්තු කළ නොහැකි වේ. කෙසේ වෙතත් ඉඩම් ශ්‍රමය සහ ප්‍රාග්ධනය යන සියල්ලම ඵලදායීතාව සමානුපාතිකව වැඩි විය හැකි බව ඔහුගේ අනාවැකියට ඔහු පාදක කර නොගත් නිසා ඒ තුළ ගැටලුකාරී තත්ත්වයක් දක්නට විය. මීට වසර 300 පෙර ජනගහනයෙන් වැඩි පිරිසක් වැඩ කළේ භූමිය පාදක කර ගනිමින් තාක්ෂණික නවෝත්පාදයන් හා ගොවීන් ආහාර නිෂ්පාදනය වැඩි කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රීකරණය සහ ආර්ථිකයන් භාවිත කරන බැවින් භූමියේ මාධ්‍ය ඵලදායීතාව විශාල ලෙස ඉහළ ගොස් ඇති බව පෙනී යයි. තවදුරටත් ජනගහනය වර්ධනය සෘජුව මෙන්ම වක්‍රව ද සංවර්ධනය හා සම්බන්ධ වන ආකාරය හඳුනාගත හැකිය.

තවදුරටත් කුඩා අවකාශයක සිටින බොහෝ පුද්ගලයන් විවිධ ආකාරයේ තදබදයට තුඩු දෙනු ලැබේ. මාර්ග තදබදය ලොව පුරා පවතින ප්‍රධාන ගැටලුවක් වන අතරම දෙයක් 2012 දී කරනු ලැබූ අධ්‍යයනයකින් පෙනී යන්නේ මේ හේතුව මත දළ දේශීය නිෂ්පාදනයෙන් 1% පමණ වැය වන බවයි. ජනගහන වර්ධනයත් සමඟ තදබදයේ පිරිවැය වැඩිවන අතර කාලය අභිමිච්ච, වැඩි දූෂණය හා නිමවුම් නැතිවීම වැනි සංවර්ධිත ගැටලු වලට ද මෙම ජනගහන වර්ධන බලපානු ලබයි.

ජනගහනය හා සමාජ සංවර්ධනය

මිනිසුන් යන්න සරලව ප්‍රාග්ධනයක් ලෙස හඳුනාගත හැකි අතර වැඩි ජනගහන වැඩි මානව ප්‍රාග්ධනයක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. එමෙන්ම ජනගහනය තුළින් විද්‍යාඥයන්, දක්ෂයින් බිහිවන අතර මෙම සුවිශේෂී පුද්ගලයන් සංවර්ධනයට ධනාත්මක බලපෑම් කරනු ලබයි. පසුගිය වසර 200 තුළ තාක්ෂණික සංවර්ධනයේ සහ නවෝත්පාදනයේ සාතීය වර්ධනයක් දක්නට ලැබේ. මේ සඳහා බොහෝ සාධක ද ඇති අතර වැඩිවන මානව ප්‍රාග්ධනය සංචිතය මේ සඳහා මූලික වශයෙන් බලපානු ලබයි. මේ ආකාරයට ගත් කළ ජනගහන වර්ධනය ආර්ථික වර්ධනය මෙන්ම සංවර්ධනයටද බලපානු ලබයි.

එමෙන්ම ලෝක භූමි ප්‍රදේශවලින් නාගරික ප්‍රදේශ ඇත්තේ 3% පමණි. නමුත් ජනගහනය 50% වාසය කරන්නේ එම භූමි ප්‍රදේශ තුළය. එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය පුරෝකථනය කරනුයේ 2050 වන විට මෙම කාලය තුළ 70% දක්වා වූ ජනතාවන් ජීවත්වීමට පෙළඹේ යන්නයි. එබැවින් ජනගහන වර්ධනය ස්වභාවික වාසස්ථානවල සමාන පහත වැටීමකට තුඩු දිය යුතු නැත. සමාජීය වශයෙන් වුවද සංවර්ධනය හා සම්බන්ධ ආකාරය මෙලෙස ගම්‍යමාන කළ හැකිය.

වර්තමානය වන විට බොහෝ බටහිර ආර්ථිකයන් ජනගහනය පහත වැටීමක් අත්විඳීමත් සිටින අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ඔවුන්ගේ ජනගහන සංඛ්‍යා ලේඛන අනුව වයස්ගත විශ්‍රාම පුද්ගලයන් වෙත වැඩි පරාසයක් වෙන්වෙමින් පවතී, සෞඛ්‍ය සේවා සහ විශ්‍රාම වැටුප් ගෙවීම ආර්ථික වශයෙන් ගැටලුකාරී කාල පරාසයක් තුළ මේ සමාජය මත පිරිවැය පැටවීමකි. මධ්‍යස්ථ ජනගහන වර්ධනයේ තරුණ වැඩ කරන ජනතාවගෙන් වැඩි කොටසක් සමඟ ජනගහනය නැවත සමතුලිත කිරීමට උපකාරී වේ. එමගින් සංවර්ධනයට ධනාත්මක බලපෑම් එල්ල කරනු ආකාරය දැක ගත හැකිය.

පාර්ශවික සම්පත් හිඟකම සංවර්ධන සෘජුවම බලපානු ලබන අතර එය සංවර්ධන වේගය අඩාල වීම සඳහාද බලපානු ලබයි. ඒ අතරින් ජලය යන්න ප්‍රධාන තැනක් හිමි කරනු ලබන අතර ලෝක ජනගහනය 40% ජල හිඟයට සහ නියතයේ අවධානමට මුහුණ පා සිටින අතර එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවිධානය ප්‍රකාශ කරන ලද ජල හිඟයට අනුව මිලින 700 ක ජනතාවක් අවතැන් වීමේ අවධානමකට ලක්විය හැකිය. වර්ධනය වන ජනගහනය හිඟ ජල සැපයුම මත පීඩනයක් ඇතිකරන අතර ජල හිඟය මඟ හරවා ගැනීමට රටවල් සමඟ ඇති බොහෝ සුළු හා විශාල ගැටුම් පිටුපස ඇති සාධකය මෙය වන අතර මේ අතින් ගත්කල වක්‍රව හා සෘජුවම මෙම ජල හිඟය ජනගහන වර්ධනය හා එක්ව සංවර්ධනයට බලපෑම් කරනු ලබයි.

ජනගහනය හා පාරසරික සංවර්ධනය

“අප අවට ඇති පරිසරය, වායුගෝලය, ජලය පස ආදී සංරචක ගණනාවකින් නිර්මාණය වී ඇත. පරිසරයේ සමතුලිතතාවයට දායක වී ඇති කුමන හෝ සංරචකයක අධි පරිභෝජනය තුලින් පරිසරයේ සමතුලිතතාවය බිඳ වැටෙන අතර එමගින් විවිධ පාරිසරික ප්‍රශ්න මතු වේ. පාරිසරික ප්‍රශ්න අතර වන විනාශය, ජල, වාතය අපිරිසිදු වීම, අම්ලවැසි ඇතිවීම, ඕසෝන් ස්තරය විනාශ වීම සහ පෘථිවිය උණුසුම් වීම වැදගත් වේ. තවද මහා පරිමාණ නගරවල එකතු වන මිනිස් අපද්‍රව්‍ය සහ කැලි කසළ ඉවත් කිරීම සහ විනාශ කිරීම නවතම පාරිසරික ප්‍රශ්නයක් වී ඇත. මෙසේ වීමට හේතුව නම් දරා ගත හැකි ජන සංඛ්‍යාවට වඩා අති විශාල ප්‍රමාණයක් ඒවායේ රොක් වීමයි.”

- තෝමස් සොබට් මෝල්ටෝස් (1728) -

ජනගහන වර්ධනය සහ සම්පත් පිළිබඳ මෝල්ටෝස් දැනට වසර 150ට පමණ පෙර කළ ප්‍රකාශනයෙන් පසු බොහෝ විද්වතුන් මේ පිළිබඳ අවධාන යොමු කරනු ලැබීය. ජනගහන සම්බන්ධය අනුව 1950 සිත ජනගහන වර්ධන සෘජු හා වක්‍ර වශයෙන් වැසි වනාන්තර වලින් 80% ඉවත් කිරීම, ශාඛ හා වන ජීවි විශේෂ දහස් ගණනක් ඉවත්වීමක් දක්නට ලැබේ. තවද හරිතාගාර වායු විමෝචනය සියයට 400ක් වැඩි වීම සහ වර්ධනය හෝ වාණිජකරණය වැනි බොහෝ දේ සඳහා මඟ පාදනු ලබයි. Per Capita Carbon Footprint ට අනුව ග්‍රාමය ප්‍රදේශ සහ අඩු ජනගහනයක් සහිත ස්ථානවලට වඩා වැඩි යන ජන ඝනත්වයක් ඇති ප්‍රදේශවල සැලකිය යුතු කාර්යක්ෂමතාවයක් දක්නට ලැබේ. මිනිසුන් ජනකීර්ණ ප්‍රදේශ ජීවත්වන විට ඔවුන් පොදු ප්‍රවාහන භාවිත කිරීමට වැඩි ඉඩක් ඇත. විශාල නගරවල ප්‍රවාහනය, භාණ්ඩ බෙදා හැරීමට වඩා කාර්යක්ෂම වන අතර අඩු ඝනත්වයක් සඳහා සාමාන්‍ය පිරිවැය බෙහෙවින්

වැඩිය. ඒ අනුව තවදුරටත් උපකල්පනය කරන නගර ආශ්‍රිත වර්ධනයට තුඩුදෙන ජනගහන වර්ධනයෙන් එතරම් පාරිසරික හානියක් නොවේ. ශ්‍රීන් මේට්‍රොපොලිස් හී ඩේවිඩ් ඔවන් මේ අනුව යමින් තර්ක කරනුයේ නගර සමීපව ජීවත්වීම තිරසරභාවයේ ප්‍රධාන අංගයක් බවය.

ඒත් සමගම ජනගහන වර්ධනයත් සමග අපද්‍රව්‍ය වැඩිවීම හා කළමනාකරණයට අපහසු වීමත් දක්නට ලැබෙන අතර මේ වන විටද වැඩි වශයෙන් උත්පාද කරන්නේ දිරාපත් නොවන කැලිකසලය. එය මිනේන් විමෝචනය සහ අනෙකුත් විෂ සහිත ගැටලු ඇති කිරීමට බලපෑම් කරනු ලබයි. ජනගහනය සංවර්ධනයේ විවිධ ක්ෂේත්‍රයන් සමග සම්බන්ධවන ආකාරය මෙලස හඳුනාගත හැකිය.

නිගමනය

මෙවැනි කරුණු එකිනෙක සලකා බැලීමේ දී මිනිසා මූලික කරගත් සංවර්ධනය උදෙසා ජනගහනය සෘජුව බලපෑම් කරනු ලබන අතර ජනගහන වර්ධනය සංවර්ධනයට සෘණාත්මකව බලපෑම් කරනු ලබන ඉඩ ප්‍රස්ථාව වැඩි නමුත් ජනගහන වර්ධනය, සංවර්ධනයට ධනාත්මකව බලපාන අවස්ථා කිහිපයක් හඳුනා ගත හැකිය. මෙම සංවර්ධනය ආර්ථික, සමාජීය, දේශපාලන, පාරිසරික, සංස්කෘතික වැනි සමස්ථ ක්ෂේත්‍රයන් වටා ව්‍යාප්තව පැවතීම විශේෂ වන අතර මෙම ජනගහන වර්ධනය තර්ජනයක් ලෙස සලකමින් රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති, සංස්කෘතිමය, ආකල්ප වශයෙන් විවිධ ක්‍රියාමාර්ග ගෙන තිබේ. උදාහරණ ලෙස චීනයේ එක්දරු ප්‍රතිපත්තිය, සිංගප්පූරුවේ දක්නට ලැබූ ප්‍රතිපත්ති, ශ්‍රී ලංකාවේ “පුංචි පවුල රත්තරන්” වැනි සංකල්ප දක්වාලිය හැකිය. ඒ ආකාරයෙන් ගත්කල මානව ප්‍රාග්ධනය වන ජනගහන සංවර්ධන ක්‍රියාවලියට අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වුවද අධික ජනගහන වර්ධනය සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය මන්දගාමී කිරීමට මෙන්ම සංවර්ධනය අරමුණු වෙත සාර්ථකව ලගා වීමට බාධා පමුණුවන බව ගම්‍යමාන වේ

මූලාශ්‍ර

චතුරංග, සී.පී. (2011).ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහන උපනතීන් හා අනාගත අභියෝග ය සන්නති ශාස්ත්‍රීය සඟරාව, සිව්වන කලාපය, කැලණිය විශ්ව විද්‍යාලය

දිසානායක, ලක්ෂ්මන්(2019) වියපත් ජනගහනයේ රටේ සංවර්ධනයට.

ද සිල්වා, ඩබ්ලිව්. අයි(2000). ජනගහන වර්ධනය පාරිසරික ගැටළු සහ ප්‍රතිච්ඡාද. ප්‍රජා විද්‍යා පුහුණු හා පර්යේෂණ ඒකකය, කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලය, කොළඹ.

ද සිල්වා, ඩබ්ලිව්.අයි(2000). ලෝක ජන සංඛ්‍යා වර්ධනය සහ ව්‍යාප්තිය. ප්‍රජා විද්‍යා පුහුණු හා පර්යේෂණ ඒකකය, කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලය, කොළඹ.

දංගල්ල,එන්.කේ. ජන සංඛ්‍යා සංකල්ප සහ ජන විද්‍යා ක්‍රියාවලිය

ශ්‍රී ලංකාවේ නීල ආර්ථිකයකට පවතින ශක්‍යතා හා අභියෝග

ඩබ්. ඕ. කේ. පමෝදි ලක්ෂණ විජේසිංහ
සංවර්ධන අධ්‍යයන ගෞරව තෙවන වසර
භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය
Pamodi.lakshani99@gmail.com

සංක්ෂේපය

සාගර සම්පත ලෝකයේ ප්‍රධාන නව ආර්ථික සම්පතක් ලෙසින් හඳුනාගත හැකිය. ඉන්දියන් සාගරයේ පිහිටි දූපත් රාජ්‍යයක් වන ශ්‍රී ලංකාව ස්ථානීය වශයෙන් ඉතාමත් වැදගත් භූගෝලීය පිහිටීමකින් යුක්ත වන අතර ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික කටයුතු තුළ නීල ආර්ථිකය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ශක්‍යතාවය සහ ඒ සඳහා ඇති අභියෝග මොනවාද යන්න හඳුනා ගැනීම සහ ඊට ගත හැකි ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීම මෙම ලිපියෙහි අරමුණ වේ. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටක් වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ සාගර සම්පත භාවිතා කරමින් සංවර්ධන ප්‍රතිලාභ ලබා ගැනීමට ක්‍රියාත්මක වීම අත්‍යාවශ්‍ය වේ. ඒ උදෙසා ක්‍රියාකාරී දිගුකාලීන උපයෝජන සැලැස්මක් නිර්මාණය කිරීම තුළින් මෙම සාගර කලාපය නිසියාකාරයෙන් උපයෝජනය කිරීමෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික ආර්ථිකය ඉහළට ගැනීමේ විභවතාව මෙහිදී සාකච්ඡා කෙරේ. ඒ තුළින් සංවර්ධන කතිකාවත තුළ අපේක්ෂිත තිරසර සංවර්ධනය ළඟා කර ගැනීම උදෙසා ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකයට නීල ආර්ථිකය උපයුක්ත කිරීමෙහි කාලෝචිත බව මෙමගින් හඳුනාගත හැකිය.

මුඛ්‍ය පද: නීල ආර්ථිකය, ශක්‍යතා සහ අභියෝග, තිරසර සංවර්ධනය

හැඳින්වීම

ඉන්දියන් සාගරයේ ඉතාමත් සුවිශේෂී පිහිටීමකින් යුක්ත ශ්‍රී ලංකාව ඉන්දියන් සාගරයෙන් වට වූ දූපතක් වීම ශ්‍රී ලංකාවේ සාගර සහ වෙරළ සම්පත් පිළිබඳව සඳහන් කිරීමේ දී ඉතාමත්ම සුවිශේෂී වන අතර ඇත අතීතයේ සිට ම ශ්‍රී ලංකාව නාවික ගමනාගමනය සම්බන්ධයෙන් සුවිශේෂී වූ ස්ථානයක් වේ. ඉන්දියන් සාගරය හරහා ගමන් කරන බොහෝමයක් නැව් මාර්ග ශ්‍රී ලංකාව ආසන්නයේ වැටී ඇත. ශ්‍රී ලංකාව ඉන්දියන් සාගරයේ මධ්‍යගතව පිහිටීම මෙහිදී ඉතා වැදගත් වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය කලපු, බොකු , ඩෙල්ටා ආදී වූ විවිධ භූ ලක්ෂණ වලින් යුක්ත වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රධාන දිස්ත්‍රික්ක 25 න් 14 ක් ම මුහුදු කලාපයෙන් ආවරණය වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ දිගු වෙරළක් පවතින අතර ගොඩබිම සිට සැතපුම් 200 සමුද්‍ර අනන්‍ය ආර්ථික කලාපයකින් යුක්ත වන අතර ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහනයෙන් ආසන්න වශයෙන් 33% ක් ජීවත් වන්නේ ධීවර කර්මාන්තය, සංචාරක ව්‍යාපාරය නිෂ්පාදනවල සිට නවීන නාගරික සේවාවන් සඳහා සහය වන වෙරළබඩ ප්‍රදේශවලයි. (world Bank, 2017) සමස්ත පෘථිවි පෘෂ්ඨයෙන් 70% ක් පමණ ආවරණය වන්නේ ද මහා සාගරයෙනි. ලෝකයේ බොහෝමයක් පාරිසරික

දේශගුණික ලක්ෂණ රඳා පවතින්නේ මෙම සාගරය පදනම් කොටගෙනය. ජල ගෝලයේ 97% සපයන්නේ සාගර ජලය මගිනි. සමස්ථ සාගර පද්ධතිය පිළිබඳ සැලකීමේදී කාබන් විමෝචනයෙන් හතරින් එකක් සාගරය මගින් අවශෝෂණය කර ගන්නා අතර ඔක්සිජන් 60% නිකුත් කරනු ලබයි. බිලියන තුනකට අධික ජනතාවක් සෘජුව සහ වක්‍රව ඔවුන්ගේ ජීවනෝපාය සඳහා සාගර සහ වෙරළබඩ පද්ධති මත යැපේ. (UN Press, 2021)

නීල ආර්ථිකය සහ සාගර සම්පත

නීල ආර්ථිකය යනු (The Blue Economy) සාගර සම්පත තිරසාර ලෙස භාවිතා කිරීම සහතික කිරීම වන අතර එහිදී “තිරසාරත්වය” යනු එනම් වර්තමානයේ ප්‍රයෝජන ගන්නා අතර අනාගත පරම්පරාවට සඳහා ද පැවැත්ම තහවුරු කිරීමයි. ශ්‍රී ලංකාව වටා පවතින සාගර සම්පත ද එලෙසින්ම ආර්ථික සාධකයක් ලෙසින් මනාව හඳුනාගත හැකි අතර නීල ආර්ථික සංකල්පය ඔස්සේ සාගර සම්පතේ තිරසාර භාවිතය සහතික වෙයි. නීල ආර්ථිකය පිළිබඳ සංකල්පයේ මූලාරම්භය ගන්ට්ට් පවුලි (Gunter Pauli) විසින් ලියන ලද ‘The Blue Economy:10 years - 100 innovations - 100 million jobs’ නමැති පොතෙනි. එය 2010 දී ප්‍රථම වරට ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී. (The Blue Economy, 2022) කෙසේ වෙතත්, Pauli ගේ සංකල්පය ව්‍යාපාරික ආකෘතියක් වන අතර එය සාගරය මත පදනම් වූවක් නොවේ. නමුත් මෙම පදය නිර්මාණය කිරීමේ ගෞරවය පවුලිට හිමි වුවද, නීල ආර්ථිකය පිළිබඳ සංකල්පය දැන් බහුලව භාවිතා වන්නේ මානව ක්‍රියාකාරකම් පදනම් කර ගැනීම සඳහා ය. ඒ අනුව නීල ආර්ථිකය යනු සාගර පරිසර පද්ධති සෞඛ්‍ය ආරක්ෂා කරමින් ආර්ථික වර්ධනය වැඩි දියුණු කරමින් ජීවනෝපාය සහ රැකියා සඳහා සාගර සම්පත් තිරසාර ලෙස භාවිතා කිරීමයි.

■ ලෝක වනජීවී අරමුදල (WWF) විසින් ‘තිරසාර’ නීල ආර්ථිකයක් නිර්වචනය කර ඇත්තේ සමාජීය සහ ආර්ථික සපයන සමුද්‍ර මූලික ආර්ථිකයක් ලෙස ය. (Sustainable Blue Economy | Emirates Nature-WWF, n.d.)

■ “නීල ආර්ථිකය යනු සාගර හා මුහුදු ආශ්‍රිත සියලුම ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම්” - යුරෝපා කොමිසම (The Blue Economy for European Regions | Interreg Europe - Sharing Solutions for Better Policy, 2023)

■ “සාගර පරිසර පද්ධතියේ සෞඛ්‍යය ආරක්ෂා කරමින් ආර්ථික වර්ධනය, වැඩිදියුණු කළ ජීවනෝපායන් සහ රැකියා සඳහා සාගර සම්පත් තිරසාර ලෙස භාවිතා කිරීම.”- ලෝක බැංකුව (What Is the Blue Economy, 2017)

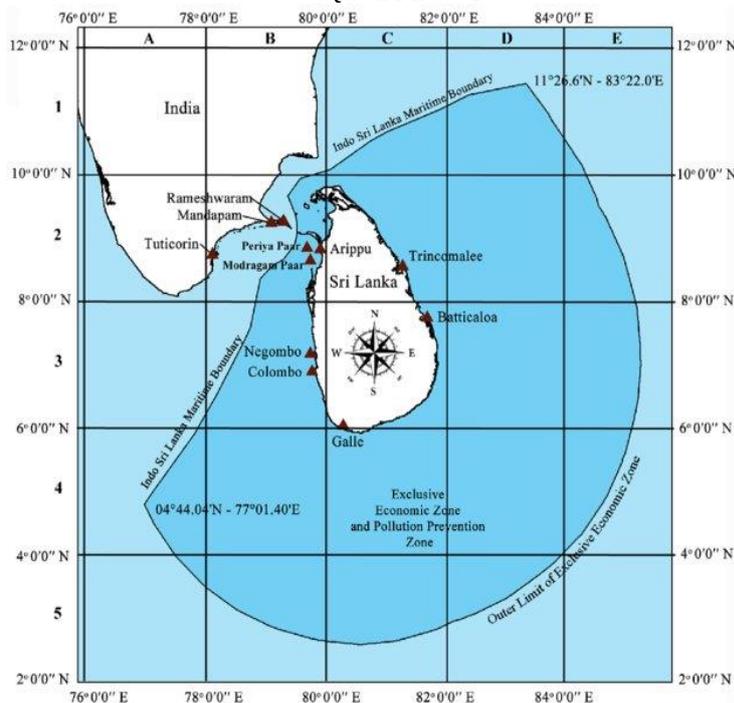
නීල ආර්ථිකය යනු පාරිසරික තිරසාරභාවය සහ ජීවනෝපාය සංවර්ධනය සහතික කරන අතරම සහ වෙරළ ආශ්‍රිත ක්‍රියාකාරකම් වලින් ලැබෙන අදායම තුළින් ජාතික ආර්ථික වර්ධනය ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයක් වන අතර එය සාගර ආර්ථිකය, නීල වර්ධනය වැනි නම්වලින් ද හඳුන්වනු ලබයි. තිරසාර

නිල් ආර්ථිකයක් සංරක්ෂණය සහ සංවර්ධනය යන ද්විත්වයම ඒකාබද්ධ කිරීමට මාර්ගයක් සපයයි. "නිල් ආර්ථිකය" සාගර ආශ්‍රිත පුනර්ජනනීය බලශක්තිය, ධීවර කර්මාන්තය, ජලජීවී වගාව, මුහුදු වගාව, සමුද්‍ර ප්‍රවාහනය, සංචාරක හෝ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය අන්තර්ගත සංවර්ධනය සහ පාරිසරික තිරසාරත්වය ප්‍රවර්ධනය කිරීම මෙහි අරමුණු වේ. සාගර පරිසර පද්ධතියේ වඩා මනා පාලනයක් සාධාරණ සෞඛ්‍ය ප්‍රමිතියක් සහ දේශගුණික විපර්යාසවලට එරෙහිව සටන් කිරීමට නිල් ආර්ථිකයට බලය ඇත.

ශ්‍රී ලංකාව සුවිශේෂී ආර්ථික කලාපයක් සහ අඛණ්ඩ වෙරළ තීරයක් සමගින් නිල ආර්ථිකය පිළිබඳ ඉතාමත් උචිත තත්ත්වයක් උසුලන අතර ලෝක වෙළඳාමෙන් අඩක්ම මෙම කලාපය හරහා සිදුවෙන අතර නැගෙනහිර බටහිර සමුද්‍ර මාර්ගයට ශ්‍රී ලංකාවේ සම්බන්ධතාවය භූගෝලීය වශයෙන් ඉතා වැදගත් වේ. ඇත අතීතයේ සිටම ජාත්‍යන්තර සමුද්‍ර වෙළඳාමේ දිගු ඉතිහාසයක් ශ්‍රී ලංකාව හිමි කරගෙන ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ ධීවර කර්මාන්තය ජාතික ආදායම උදෙසා මෙන්ම රැකියා සැපයීම, අපනයනය ,විදේශ විනිමය සඳහා අගය එකතු කිරීම හරහා ආර්ථික වශයෙන් සැලකිය යුතු කාර්යභාරයක් ඉෂ්ට කරනු ලබයි. ඒ අනුව නිල ආර්ථික සංකල්පය ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනයට අත්‍යවශ්‍ය ම සංකල්පයක් ලෙසින් හඳුනාගත හැකිය. නිල් ආර්ථිකයක් සඳහා ඇති ප්‍රධාන වාසි අතර අද්විතීය භූගෝලීය පිහිටීමක්, සාගරයට ඉහළ ප්‍රවේශයක් තිබීම රට වටා ඇති දිගු වෙරළ තීරයකින් ඇති සම්පත්, ප්‍රධාන මුහුදු මාර්ගවලට සමීප වීම, වෙරළබඩ සහ සාගර පරිසර පද්ධති, සංචාරක හා විනෝදාත්මක කර්මාන්ත සඳහා ඉහළ විභවයක් පැවතීම ආදිය හඳුනා ගත හැකිය. නිල ආර්ථිකය හරහා වෙරළබඩ ප්‍රජාවන්ගේ ජීවනෝපාය වැඩිදියුණු කිරීම සහ වෙරළබඩ ආර්ථිකය විවිධාංගීකරණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පවතී.

ශ්‍රී ලංකාවේ අන්‍ය ආර්ථික කලාපය

රූප සටහන්: 1

- දේශීය මුහුද (Territorial Sea) -21,500 km²
- අන්‍ය ආර්ථික කලාපය (Exclusive Economic Zone) - 517,000 km²
- භූමිය : සාගරය
65,610 km² : 512,300 km²

1 : 8

නීල ආර්ථිකයක් ගොඩනැගීම

තිරසාර සංවර්ධන අභිමතාර්ථ තුළ ඉලක්ක අංක 14: “ජලයෙන් පහළ ජීවිතය” (Life Below Water) තුළින් තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා සාගර, මුහුදු සහ සාගර සම්පත් සංරක්ෂණය කිරීම සහ තිරසාර ලෙස භාවිතා කිරීම අරමුණු කෙරේ. ශීශේල්ස්, නොර්වේ, ඔස්ට්‍රේලියාව, කැනඩාව, ඇමරිකාව, චීනය ,දකුණු කොරියාව වැනි රටවල නීල ආර්ථිකය පුළුල්ව ක්‍රියාත්මක වන අතර තම සංවර්ධන උපාය මාර්ග අතරට නිල් ආර්ථිකය ඇතුළත් කළ රටවල් ලෙසින් සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල් වන ඉන්දියාව , කොස්ටරිකා , කෙන්යාව, වියට්නාමය වැනි රටවල් නිදසුන් වශයෙන් හඳුනා ගත හැකිය.

ශ්‍රී ලංකා රජය විසින් ඕස්ට්‍රේලියානු මහ කොමසාරිස් කාර්යාලයේ මූලිකත්වයෙන් 2016 ඔක්තෝම්බර් මාසයේදී ‘Sri Lanka NEXT’ වැඩසටහන යටතේ මෙරට නීල ආර්ථිකය සඳහා මූලපිරීමක් ප්‍රවර්ධනය කල අතර ප්‍රධාන වශයෙන්,

- ජීව සම්පත් නෙළා ගැනීම (ධීවර කර්මාන්තය ,කොරල් පර, විසිතුරු මත්ස්‍ය කර්මාන්තය ආදී)
- අජීව සම්පත් නෙළා ගැනීම (ලුණු කර්මාන්තය, පුනර්ජනනීය බලශක්තිය)
- භාණ්ඩ හා මගී ප්‍රවාහනය
- සමුද්‍රයේ ආරක්ෂණය සහ සාගර පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම

ඒ යටතේ ප්‍රධාන වශයෙන් හඳුනා ගත හැකය. (Talkingeconomics - Oceans and Sri Lanka’s Future(Towards a Blue Economy, 2017)

වර්තමානය වන විටත් ධීවර කර්මාන්තය තුළින් මිලියන 2.4 ක පිරිසකට සෘජු හා වක්‍ර රැකියා සපයන අතර බොහෝ ආකර්ෂණීය රැකියා නිර්මාණය කරන නිල් ආර්ථික සංකල්පය තුළින් රැකියා විරහිත සංඛ්‍යාව අඩු කරයි. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල ආර්ථිකය ලෝක ආර්ථිකය හා බද්ධ කිරීම මෙන්ම එමගින් වඩාත් යහපත් රැකියා උත්පාදනය, සුළු - මධ්‍ය - මහා පරිමාණ ව්‍යවසායකයන් නිර්මාණය කිරීමටත් මෙමගින් හැකියාව ලැබේ. පරිසරයට හානියක් නොවන පරිදි ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරයේ ජීවනෝපායන් වැඩිදියුණු කිරීමට සහ ආර්ථික වර්ධනය ඉහළ නැංවීම මේ තුළ අපේක්ෂා කෙරේ. උදාහරණයක් ලෙස ධීවර අංශය බොහෝ ආකාරවලින් ප්‍රශස්ත කර පුළුල් කළ හැකිය. දැනට, සමස්ත අස්වැන්නෙන් 50-60% ක් සෑම වසරකම කුණු මාළු, ධීවර අපද්‍රව්‍ය, කකුළුවන් කටු, හෝ ඉස්සන් සහ සිප්පි අපද්‍රව්‍ය ලෙස ඉවත දමන අතර, ධීවරයින් කලපු, මෝය හෝ සාගරයට ඒවා බැහැර කරයි. මෙම අපද්‍රව්‍ය එකතු කර අගය එකතු කළ නිෂ්පාදන බවට පත් කළ හැකිය. උදාහරණයක් ලෙස සත්ව

ආහාර, පොහොර, මාළු තෙල්, මාළු සම්, කොලරන්, ජෙලටින්, විටින්, විටෝසන් සහ ස්වාභාවික කැල්සියම් නිෂ්පාදනය කිරීමට හැකිය.

තිරසාර වෙරළබඩ ජීවනෝපායන් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා වෙනත් අවස්ථාවන් අතරට මුහුදු පැළෑටි වගාව ඇතුළත් වේ, එය දේශගුණික විපර්යාස අවම කිරීම සහ සාගර දූෂණය පිරිසිදු කිරීම සඳහා සැලකිය යුතු ප්‍රතිලාභ ලබා දෙයි; මත්ස්‍ය ගහනය නැවත පිරවීම සඳහා මත්ස්‍ය අභිජනනය සහ මුහුදු වගාව; කඩොලාන වැනි වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ භාවිතය; තිරසාර ස්වාභාවික සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ පරිසර සංචාරක ව්‍යාපාරය පුළුල් කිරීම, දැනුවත් කිරීම, විශේෂඥ දැනුම සහ තාක්ෂණය සැපයීම, ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය, ගොඩබිම් ආශ්‍රිත අපද්‍රව්‍ය හා දූෂණය පාලනය සහ සක්‍රීය නෛතික රාමුවක් ද නිල් ආර්ථිකයක් කරා පරිවර්තනය වීම සඳහා තීරණාත්මක අංග වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ නිල ආර්ථිකය ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී මෙම ප්‍රධාන නගර කේන්ද්‍ර කොට ගනිමින් සාගරය ආශ්‍රිත නිෂ්පාදන වෙළඳාම් සහ අනෙකුත් මූල්‍ය උත්පාදන ක්‍රම ජාලගතව සැකසුම් කිරීමේ හැකියාව පවතී. මුහුදු ආහාර මිනිස් සිරුරට අවශ්‍ය ප්‍රෝටීන්, විටමින් වර්ග හා ඔමීගා 3 වලින් සමන්විත වන අතර මේ වන විට සාගරයෙන් උපයා ගන්නා ආහාර ප්‍රමාණය මෙන් හය ගුණයකට වැඩි ආහාර ප්‍රමාණයක් මහා සාගරය භාවිතයෙන් උපයා ගැනීමේ හැකියාව පවතී. ඒ අනුව සාගරය තවමත් නිසි ආර්ථික වාසි ලබාගෙන නොමැති ආර්ථික සම්පතක් ලෙසින් හඳුනාගත හැකිය. සාම්ප්‍රදායික ධීවර ප්‍රජාව වැඩිදියුණු කළ ජීවනෝපායන් වෙත හඳුන්වා දීම. නවීන බෝට්ටු, ගබඩාකරණ පහසුකම් ලබා ගැනීම, අතරමැදි කර්මාන්ත ප්‍රවර්ධනය කිරීමට, ධීවර කටයුතු හා බද්ධ වූ අලෙවිසැල්, උදම් රළ භාවිතයෙන් තිරසර බලශක්ති උත්පාදනය, සාගර සහ වෙරළ සම්පත් හා බැඳුණු සංචාරක කර්මාන්තය නිල ආර්ථිකය සංවර්ධනය කිරීමට අත්‍යාවශ්‍ය වේ. මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනය, නාවික ගමනාගමනය, වරාය නගර, පොසිල ඉන්ධන ගවේෂණය, ඛනිජ වැලි කැණීම ආදිය විධිමත්ව පවත්වා ගත යුතුයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ නාගරික සංවර්ධන සහ නිවාස අමාත්‍යාංශයේ වෙරළ සංරක්ෂණ සහ පහත බිම් සංවර්ධන අංශය යටතේ පවතින සමුද්‍ර පරිසර ආරක්ෂණ අධිකාරිය (Marine Environment Protection Authority) සහ වෙරළ සංරක්ෂණ සහ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ දෙපාර්තමේන්තුව (Coastal Conservation and Coast Resources Management Department) ස්ථාපනය කොට ඇති අතර සාගර හා වෙරළ සම්පත් පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීමේදී මෙම ආයතන පිළිබඳ සඳහන් කිරීම අත්‍යාවශ්‍ය වේ. සමුද්‍ර පරිසර ආරක්ෂණ අධිකාරිය ශ්‍රී ලංකාවේ සමුද්‍ර දූෂණය වැළැක්වීම අවම කිරීම සහ පාලනය කිරීම සඳහා 2008 අංක 35 දරන සමුද්‍ර දූෂණය වැළැක්වීමේ පනත යටතේ ස්ථාපනය කොට ඇත. එමෙන්ම 2009 අංක 41 දරන වෙරළ ආරක්ෂක පනත යටතේ පිහිට වූ ශ්‍රී ලංකා වෙරළ ආරක්ෂක දෙපාර්තමේන්තුව 2011 අංක 49 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ සංශෝධිත පනත යටතේ වෙරළ සංරක්ෂණ සහ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ දෙපාර්තමේන්තුව බවට පත් කෙරිණි.

නාගරික සංවර්ධන හා නිවාස අමාත්‍යාංශය යටතේ පාලනය වන සමුද්‍ර පරිසර ආරක්ෂණ අධිකාරිය මගින් ක්‍රියාත්මක කරන නිල ධජ වෙරළ තීරයන් ස්ථාපිත කිරීමේ ජාතික වැඩසටහන පිළිබඳ නිල ධජ

වෙරළ තීරයන් ස්ථාපිත කිරීමට අදාළ සහතිකකරණය කරනු ලබන “The Foundation for Environmental Education” ආයතනය සමගින් සාකච්චාවට ලක් කෙරිණි. සමුද්‍රීය පරිසර ආරක්ෂණ අධිකාරිය විසින් ක්‍රියාත්මක “නීල ධජ වෙරළ” (Blue Flag Beach) ස්ථාපිත කිරීමේ වැඩසටහන මගින් අප රට විදේශීය සංචාරකයන්ගේ ආකර්ෂණයට ලක් වනවා පමණක් නොව නිරෝගීමත් සාගරයක් සමගින් සුපිරිසුදු වෙරළ තීරයක් අනාගත පරපුරට දායාද කිරීමේ ජාතික වගකීම නොපිරිහෙලා ඉටු කර ගැනීමට මග සැලසෙනු ඇත. ශ්‍රී ලාංකික ජනතාව වශයෙන් අපගේ වගකීම වනුයේ වෙරළබඩ කලාපයන්ගෙන් මෙන්ම රට අභ්‍යන්තරයෙන් ද බැහැර කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය අවිධිමත් ලෙස පරිසරයට මුදා නොහැර එය ආරක්ෂා කර ගැනීමයි.

වෙරළ සංරක්ෂණ සහ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්ය භාරය අතර වෙරළ කලාපයේ පාරිසරික ගැටලු සහ ප්‍රවණතා හඳුනාගැනීම වෙරළ බාදනය වැළැක්වීම සඳහා අවශ්‍ය යෝජනා ක්‍රියාත්මක කිරීම වෙරළ තීරය වෙනස් වීම පිළිබඳව වන්දිකා ඡායාරූප විමර්ශනය, හදිසි වෙරළබාදන ආරක්ෂක යෙදීම, වෙරළ කලාපය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සඳහා අවසර ලබාදීම සඳහා පරිසර බලපෑම් ඇගයීමේ ක්‍රියාවලිය, හරිත වෙරළ තීරයන් ස්ථාපිත කිරීමේ වැඩසටහන, වෙරළ පවිත්‍රතා වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම, වෙරළ උද්‍යානය ඉදිකිරීම, වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණය සම්බන්ධ පාරිසරික අධ්‍යයන සහ දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම ආදිය අඩංගු වේ.

නීල ආර්ථික අරමුණු සඵල කර ගැනීම සඳහා ඇති අභියෝග මොනවාද?

සාගරය සහ වෙරළේ ගුණාත්මකභාවයට හානි නොකර ආර්ථිකයට යොදාගැනීම නීල ආර්ථිකය සතු අභියෝගයක් වේ. ශ්‍රී ලංකාව සංවර්ධනය වෙන රටක් ලෙසින් නීල ආර්ථිකයට ගමන් කිරීම සඳහා පවතින අභියෝග පිළිබඳ සඳහන් කිරීමේ දී නිල් ආර්ථිකයට අවශ්‍ය යෙදවුම් තිබුණද ඒවා නිසි අයුරින් භාවිතා නොකිරීම, දේශපාලනික හස්ත මගින් ඵල්ල වන අනිසි බලපෑම්, පොලිතින් ප්ලාස්ටික් වැනි ගොඩබිම කැලිකසල සාගරයට මුදා හැරීම නිසා සාගර දූෂණය ඉහළ යාම, ගමනාගමනයේදී සිදුවන තෙල් ප්‍රවාහනයේ දී තෙල් කාන්දු වීම් ආදිය මගින් සාගර දූෂණයට හේතු වීම මෙන්ම ශ්‍රී ලංකාව තුළ වෙරළබඩ නගර ආශ්‍රිතව මලාපද්‍රව්‍ය පද්ධති සාගරයට එකතු කිරීම, වෙරළ සීමාවට හානිවන සංචාරක හෝටල් ආශ්‍රිත ඉදිකිරීම්, සාගර පරිසරය දූෂණය කිරීම, සාගර සම්පත් අධික ලෙස උපයෝජනය, දේශගුණික විපර්යාසය සමඟ සාගර ජල මට්ටම ඉහළ යාම සහ වෙරළ බාදනය, ජනාවාසකරණය, නාගරීකරණය, සංචාරක කර්මාන්තයේ අනිසි බලපෑම්, සාගර පරිසරය දූෂණය, කොරල් පර පද්ධතිය විනාශ කිරීම, පොසිල ඉන්ධන දහනය ආදිය නීල ආර්ථිකයට එරෙහි ඇති අභියෝග වේ.

තිරසාර නීල ආර්ථිකයක් ඒ සඳහා ඉදිරිපත් කල හැකි යෝජනා

- ශ්‍රී ලංකාවේ ධීවර කර්මාන්තය විදේශීය වෙළෙඳපොළ හා ඒකාබද්ධව සිදුකිරීම
- වෙරළ ආශ්‍රිත විවිධාංගීකරණය ඇති කිරීම.

- වෙරළාශ්‍රිත ඉදිකිරීම්වල ප්‍රමිතිය පවත්වා ගෙනයාම, නීති විරෝධී මත්ස්‍ය වෙළඳාම වැළැක්වීම ආදිය සඳහා නීති පද්ධතිය ශක්තිමත් කිරීම සහ සාගර නීතිය පිළිබඳ ධීවර ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීම
- වෙරළාශ්‍රිත ක්‍රීඩාවලට නැමියාව වැඩිකිරීම , ආරක්ෂිත වෙරළ ක්‍රීඩා ස්ථාන සැකසීම
- කඩොලාන, කොරල්පර සංරක්ෂණය.
- තිරසාර ජීවනෝපාය වැඩිදියුණු කිරීම කලපු ආශ්‍රිතව Fish therapy වැනි සංචාරක ව්‍යාපාරය, - ශාක සහ මුහුදු ආහාර සැකසීමේ කර්මාන්ත ආශ්‍රිත නව රැකියා, වඩාත් තිරසාර මත්ස්‍ය වගාව, මත්ස්‍ය අභිජනන මධ්‍යස්ථාන
- ශ්‍රී ලංකාවේ සාගර විද්‍යාව ,භූ විද්‍යාව ,පරිසර විද්‍යාව වැනි විෂයයන් සම්බන්ධ දැනුම ලබාදෙන ආයතන සහ පුහුණු ශිෂ්‍යත්ව ලබාදීම - ශ්‍රී ලංකා සාගර විශ්ව විද්‍යාලයේ ධීවර විද්‍යාව ,නාවික ඉංජිනේරු විද්‍යාව උපාධි පාඨමාලා
- සමුද්‍රීය ක්‍රීඩා පුහුණුව, ජීවිතාරක්ෂාව පිළිබඳ පුහුණුව, ක්ෂුද්‍ර ජලාස්ථික කළමනාකරණය
- ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය කිරීම.

සාරාංශය

නීල ආර්ථිකය ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් තිරසාර සංවර්ධනයක් ලබා ගැනීමේදී සමුද්‍ර පරිසර පද්ධතිය ආරක්ෂා කිරීම ඉතාම වැදගත් වේ. ලෝකයේ දියුණුම ආර්ථිකයක් ඇති රටවල පවා අනාගතයේදී වර්තමාන දළ දේශීය නිෂ්පාදනයට වැඩිම දායකත්වයක් දක්වන අංශ අතර හත්වන ස්ථානය මහා සාගරයට හිමිවන බවට පුරෝකථනය කොට තිබේ. ශ්‍රී ලංකාව තුළ නීල ආර්ථිකයේ සීමා පුළුල් කිරීමේ පුළුල් විභවතාවයක් පවතින බව නොමදව අවබෝධ කර ගත හැකි මෙම අවස්ථාවේ තාක්ෂණික දියුණුව ප්‍රමාණවත් නොවීම ,දේශ සීමා සම්බන්ධ දේශපාලන ගැටලු සඳහා විසඳුම් සෙවීමත් ශ්‍රී ලංකාවේ නීල ආර්ථිකය ගොඩනැගීම සහ සංවර්ධනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් දිගු කාලීන උපාය මාර්ග නිර්මාණය කිරීමත් තුළින් නීල යුගයක් කරා ගමන් කිරීමට ආර්ථිකයේ ප්‍රතිලාභ සංවර්ධනයට උකහා ගැනීම උදෙසා සාගරයේ සෞඛ්‍යයට හානි නොවන අයුරින් සාගර සම්පත් තිරසාර අයුරින් භාවිතා කිරීම අවශ්‍ය වන බව අවබෝධ කර ගත හැකි වන අතර කෙසේ වෙතත්, රට වටා ඇති සාගරය ගෝලීය බලවතුන් ගේ අවධානයට ලක්ව ඇති පසුබිමක් තුළ ගෝලීය දේශපාලන ක්ෂේත්‍රයේ ශ්‍රී ලංකාව ප්‍රවේශම් සහගත මාවතකට යා යුතු වේ. එනම් ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින ආර්ථික අර්බුදය හමුවේ ආර්ථික වර්ධනය සෘණ අගයක් වාර්තා කරන අතර නීල ආර්ථිකය කෙරේ දිගුකාලීන උපාය මාර්ග නිර්මාණය කිරීම සහ නිසි ආකරයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම භූමි ආර්ථිකය මත පමණක් පදනම් නොවී සාගර සම්පත් ද ආර්ථිකය කටයුතු සඳහා තිරසාරව භාවිතා කිරීම එම තත්වයෙන් මිදීමට පිළියමක් වනු ඇත. රටේ පවතින භූමි ආර්ථිකයටත් වඩා භූමිය මෙන් අටගුණයක් විශාල වූ නීල ආර්ථිකයෙන් ජාතික ආර්ථිකය ඉහළ නංවාගැනීමට කටයුතු කිරීමේ ශක්‍යතා මෙසේ හඳුනාගත හැකිය.

Reference

Cooray, N. S., Premarathna, U., Atapaththu, K. S. S., & Priyadarshana, T. (2022). *Development and Challenges of Indian Ocean Blue Economy and Opportunities for Sri Lanka*. In M. N. Islam & S. M. Bartell (Eds.), *Global Blue Economy: Analysis, Developments, and Challenges*. Taylor & Francis Group.

Premarathna, I. (2021). *Blue Economy Strategic issues and opportunity in the Indian Ocean: A study based on Sri Lanka*.

Marine Regions · Sri Lankan 12 NM (Territorial Sea). (n.d.). [https://marineregions.org/gazetteer.php?p=details&id=49069#:~:text=Marine%20Regions%20%C2%B7%20Sri%20Lankan%2012%20NM%20\(Territorial%20Sea\)](https://marineregions.org/gazetteer.php?p=details&id=49069#:~:text=Marine%20Regions%20%C2%B7%20Sri%20Lankan%2012%20NM%20(Territorial%20Sea))

Capabilities of the Fisheries Industry in Sri Lanka. (2021, November 30). <https://www.srilankabusiness.com/buyers/industry-capability-profile/seafood-products.html>

Arachchige, G. M., Jayakody, S., Mooi, R., & Kroh, A. (2017). A review of previous studies on the Sri Lankan echinoid fauna, with an updated species list. *Zootaxa*, 4231(2), 151. <https://doi.org/10.11646/zootaxa.4231.2.1>

Home. (n.d.). Marine Environment Protection Authority-Sri Lanka. <https://mepa.gov.lk/>

Coast Conservation & Coastal Resource Management Department. (n.d.).

Department of Census and Statistics. (n.d.). <http://www.statistics.gov.lk/abstract2021/CHAP1#:~:text=Sri%20Lanka%20has%20a%20coastline,foreign%20lands%20over%20the%20centuries>.

Stressing oceans sustain livelihoods of over 3 billion people, Secretary-General says
Humankind must end war on nature, in observance message | UN Press. (2021, June 1). <https://press.un.org/en/2021/sgsm20754.doc.htm>

ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි සංචාරක කර්මාන්තයේ දායකත්වය

ආර්.ඩී.කේ ද සොයිසා

සංවර්ධන අධ්‍යයනය ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව ප්‍රථම වසර

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

dilmikaveesha49@gmail.com

සංක්ෂේපය

ශ්‍රී ලංකාව යනු ස්වභාවික සෞන්දර්යයෙන් අනූන සංචාරක කර්මාන්තය ඉහළ ආකර්ෂණයක් දිනා ගන්නා රාජ්‍යයකි. ඉහළ විදේශ විනිමයක් උපයන ආර්ථික අංශ අතර සංචාරක කර්මාන්තයට ප්‍රධාන තැනක් හිමි වේ. සංචාරක කර්මාන්තය සංවර්ධිත මෙන්ම සංවර්ධනය වන රටවල් තුළ ද ආර්ථික වර්ධනය සඳහා සිදුකරනු ලබන ප්‍රධාන ආර්ථික කටයුත්තක් බව හඳුනාගත හැකිය. ජෛව විවිධත්වය, වනජීවී සම්පත්, නිවර්තන වෙරළ තීරය, ඓතිහාසික උරුමය හා සංස්කෘතිය පදනම් කරගනිමින් ආකර්ෂණය දිනා ගැනීමට සමත් වන සංචාරක කර්මාන්තය ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික, සමාජීය හා පාරිසරික යන සියලු අංශයන් ට බලපෑම් කිරීමට සමත්වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාව ලෝකයේ ප්‍රධාන සංචාරක ගමනාන්තයක් බවට පත් වූවද 2019 වසරේ සිදු වූ පාස්කු ප්‍රහාරය හමුවේ කඩා වැටීමක් සංචාරක කර්මාන්තය තුළ සිදුවිය. ඉන් පසුව එම කර්මාන්තය යළි හිස මසවමින් සිටින අවස්ථාවක කොවිඩ්-19 වසංගතය තත්වය හමුවේ නැවතත් බරපතල ලෙස පහත වැටුණි. කෙසේ නමුත් ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයේ වැදගත් අංශයක් වන සංචාරක ව්‍යාපාරය තව දුරටත් නගා සිටුවීම සහ එහි උන්නතිය උදෙසා ගෙන ඇති ක්‍රියාමාර්ග සහ ප්‍රතිපත්තීන් අතර සංචාරක කාර්යාංශය පිහිටුවීම, සංචාරක මණ්ඩල පනත, හෝටල් සංස්ථා පනත හා සංචාරක සංවර්ධන අධිකාරිය පිහිටුවීම මෙහි දී ප්‍රධාන වේ. මෙම ලිපියේ අරමුණ වන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි සංචාරක කර්මාන්තය මගින් සිදුවන බලපෑම හඳුනාගැනීම වේ.

මූලාශ්‍රය පද: සංචාරක කර්මාන්තය, සංවර්ධනය

හැඳින්වීම

සංචාරක ව්‍යාපාරය පිළිබඳ ලෝක සමුළුවට අනුව ජාතික සමාජවල සමාජ, සංස්කෘතික, අධ්‍යාපනික සහ ආර්ථික ක්ෂේත්‍රවලට සහ ඔවුන්ගේ ජාත්‍යන්තර සබඳතාවලට සෘජුවම බලපාන නිසා සංචාරක ව්‍යාපාරය ජාතීන්ගේ ජීවිතයට අත්‍යවශ්‍ය ක්‍රියාකාරකමක් ලෙස සැලකේ. සංචාරක කර්මාන්තය යනු රටක දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයට ශුද්ධ ආදායමක් එකතු කරන ප්‍රේෂණ ගලා එන ආර්ථිකමය වටිනාකමකින් යුත් දෙයක් බව මෙහිදී හඳුනාගත හැක. මෙහිදී විදේශ විනිමය ඉපයීමට අමතරව සංචාරක කර්මාන්තය ආර්ථික වර්ධනයට සේවා නියුක්තියට සහ කලාපීය ආදායම් විෂමතාව අවම කිරීමට ද දායක වේ. 1994 දී එක්සත් ජාතීන්ගේ සංචාරක සංඛ්‍යාලේඛන පිළිබඳ එහි නිර්දේශ තුළ

සංචාරක ව්‍යාපාරයේ ආකාර තුනක් හඳුනා ගන්නා ලදී. එනම්, ලබා දී ඇති රටෙහි පදිංචිකරුවන් මෙම රට තුළ පමණක් ගමන් කරන දේශීය සංචාරක ව්‍යාපාරය, ලබා දී ඇති රට තුළ ගමන් කරන අන්තර්ජාතික සම්බන්ධ කර ගනිමින් පැමිණෙන සංචාරක ව්‍යාපාරය, වෙනත් රටක සංචාරය කරන නිවැසියන් සම්බන්ධ කර ගනිමින් පිටතට යන සංචාරක ව්‍යාපාරය වශයෙනි. ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින සාමකාමී, ආරක්ෂිත සහ විදේශිකයන්ට හිතකර පරිසරය සමගින් රටේ උපායමාර්ගික පිහිටීම, ආකර්ෂණීය ස්වභාවික දායාදයන්, සංස්කෘතික විවිධත්වය සහ දියුණු ඉතිහාසය මෙම කර්මාන්තයේ උන්නතිය සඳහා පදනම සපයන බව හෙළි කළ හැකිය. විශේෂයෙන්ම වසංගතයෙන් පසු ආර්ථිකය යථා තත්වයට පත් වීමේ කාල පරිච්ඡේදය තුළ මෙරට ආර්ථිකය ශක්තිමත් කිරීම සඳහා සංචාරක කර්මාන්තය ධනාත්මක බලපෑමක් සිදු කොට ඇත.

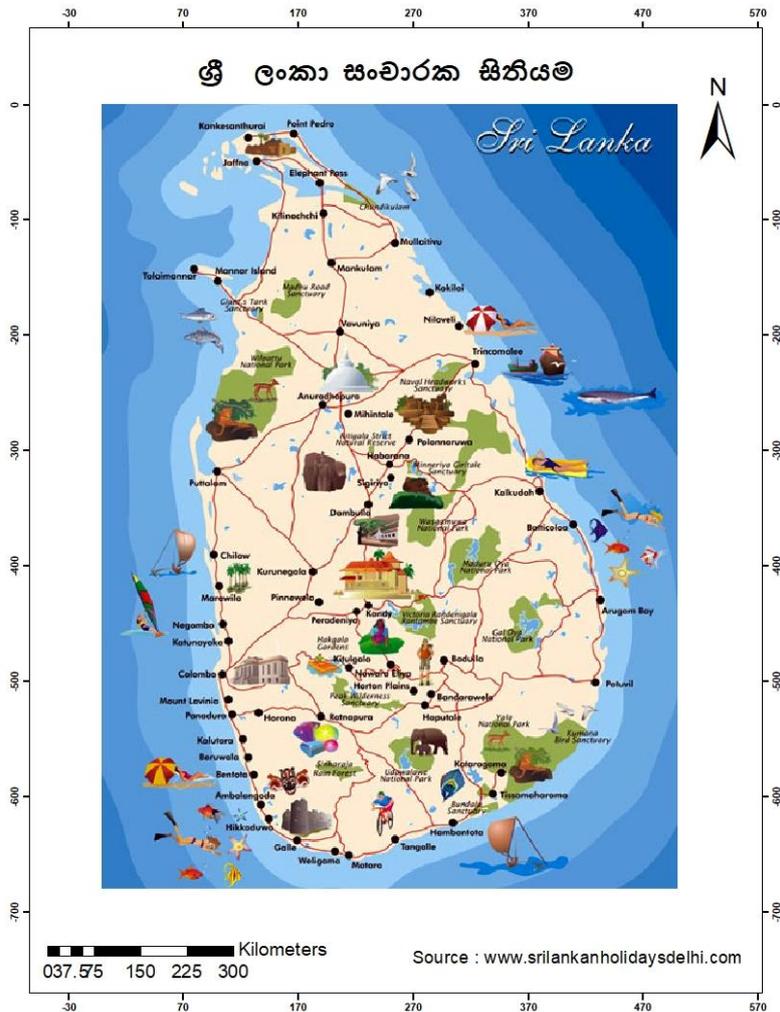
ශ්‍රී ලංකා මහබැංකුව ප්‍රකාශ කර ඇති පරිදි කොවිඩ් 19 වසංගතය සෘජු විදේශ ආයෝජන සඳහා සෘණාත්මකව බලපා ඇත. වෛද්‍ය විශදම් අධික වීම මත රජයට යන අනපේක්ෂිත වියදම් අධිකව ඉහළ ගොස් තිබීම මත ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක ව්‍යාපාරය දියුණු කිරීමට සැලසුම් කිරීම කෙරෙහි මෙම කාල පරිච්ඡේදය තුළ රජය විසින් දැඩිව අවධානය යොමු කර තිබීම අධ්‍යයනය කළ හැකිය. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාව ආසියාවේ හොඳම සංචාරක ස්ථාන වලින් එකක් බවට පත් වූ අතර ලෝක බැංකු දත්ත වාර්තා අනුව 2021 දී සංචාරක අංශයෙන් පමණක් ලංකාව ඇමරිකානු ඩොලර් මිලියන 615.00 ක් පමණ උපයා ඇත. රටක සංවර්ධනය යනු ප්‍රධාන වශයෙන්ම ආර්ථික වශයෙන් සමෘද්ධිමත් වීම බව සැවොම දන්නා කරුණකි. එකී සංවර්ධනය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා සංචාරක කර්මාන්තය නගා සිටුවීම් මගින් ආර්ථිකමය අතින් මෙරටට විදේශිකයන් හරහා විදේශ විනිමය ගලා ඒම තුළින් මෙරට විදේශ සංචිත ප්‍රමාණය වැඩි කරගැනීමට හැකියාවක් පවතී. ආර්ථිකමය වශයෙන් සේම සමාජයීය, සංස්කෘතික, සෞඛ්‍ය සහ පාරිසරික වශයෙන් සංචාරක කර්මාන්තය ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි විශාල බලපෑමක් සිදු කිරීමට සමත් වන අතර 2018 වර්ෂය දක්වා සංචාරක කර්මාන්තය මගින් ඉහළ ආදායමක් උපයා තිබූ නමුත් COVID 19 වසංගතයෙන් පසු මෙරට ආදායම ඩොලර් බිලියන 1.08ක් දක්වා අඩුවී ඇත. (world bank data 2021)මෙවැනි තත්වයන් තුළ දී ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තය තවදුරටත් විදේශ ප්‍රේෂණ රට තුළට ගලා එන ප්‍රධාන ආර්ථික මාර්ගයක් ලෙස සංවර්ධනය කිරීම උදෙසා ගෙන ඇති ක්‍රියාමාර්ග සහ ප්‍රතිපත්තීන් ද මෙහිදී විමසා බැලීම සිදුවන අතර ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි මෙරට සංචාරක කර්මාන්තයෙහි දායකත්වය විමසා බැලිය හැක.

ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තය

ශ්‍රී ලංකාව යනු අතීතයේ පටන් විදේශිකයකයන්ගේ ආකර්ෂණයට ලක්වූ දිවයිනකි. ග්‍රීසිය, මැද පෙරදිග, පෘතුගාලය, ඕලන්දය, එංගලන්තය වැනි රටවල විදේශිකයන් ලංකාවට පැමිණීම බවට සාක්ෂි පවතියි. ශ්‍රී ලංකාව ස්වාභාව සෞන්දර්යයෙන් අනූන වීම පමණක් නොව, ආර්ථික, සංස්කෘතික හා දේශපාලනමය වටිනාකමින් යුක්ත වීමද මෙසේ විදේශිකයන්ගේ පැමිණීමට හේතු වී තිබේ. එසේ සංචාරකයන් පැමිණීම අද වන විට ව්‍යාපාරයක් බවට පත් වී තිබේ. දේශගුණීය ආධ්‍යාත්මික සුවය හා සරල ජීවිතය

ස්වාභාව සෞන්දර්යයන් ලබන වින්දනය, විවේකය, ඓතිහාසික, වටිනාකම ආදී කරුණු අගය කරමින් ලංකාවට පැමිණෙන විදේශිකයන් සංචාරකයන් වශයෙන් හැඳින්විය හැකිය. 2022 දෙසැම්බර් 31 වන විට, වසර තුළදී ජාත්‍යන්තර සංචාරකයින් 719,978ක් ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණ ඇත. (ශ්‍රී ලංකා සංචාරක සංවර්ධන අධිකාරිය, (2022) දැනට, ශ්‍රී ලංකා සංචාරක සංවර්ධන අධිකාරිය විසින් ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක සංවර්ධනය සඳහා සුදුසු සංචාරක නිකේතන කලාප කිහිපයකට වර්ග කර ඇත. ඒවා නම්,

- කොළඹ සහ මහ කොළඹ නිවාඩු නිකේතන කලාපය: කොළඹ සහ මහ කොළඹ නිවාඩු නිකේතන කලාපය දකුණේ ගල්කිස්ස දිගේ උතුරේ මීගමුව දක්වා විහිදේ. කොළඹ නගරය මෙම කලාපයේ ප්‍රධාන කොටස වන අතර එය රටේ ව්‍යාපාරික කටයුතු, සම්මන්ත්‍රණ සහ ක්‍රීඩා ඉසව් සඳහා කේන්ද්‍රීය මධ්‍යස්ථානය ද වේ. ඒ අනුව කොළඹ, ජාත්‍යන්තර සංචාරකයින් සඳහා දොරටුවක් මෙන්ම නැවතුම් ස්ථානයක් ලෙසද ක්‍රියා කරයි.
- දකුණු වෙරළ නිවාඩු නිකේතන කලාපය: දකුණු වෙරළ කලාපය වාද්දුව සිට තිස්සමහාරාමය දක්වා විහිදේ. මෙම කලාපය ප්‍රධාන කලාප දෙකකට බෙදා ඇත. පළමු කලාපය වාද්දුව සිට ගාල්ල දක්වා විහිදෙන අතර දෙවන කලාපය ගාල්ල සිට තිස්සමහාරාමය දක්වා විහිදේ.
- නැගෙනහිර වෙරළ නිවාඩු නිකේතන කලාපය: නැගෙනහිර වෙරළ නිවාඩු නිකේතනය උතුරේ කුවිවවේලි සිට දකුණේ පොතුවිල් දක්වා විහිදේ. මෙම කලාපයේ ප්‍රධාන සංචාරක කලාප වන්නේ ආරුගම්බේ, පාසිකුඩා, ත්‍රිකුණාමලය සහ නිලාවේලි ය.
- බටහිර වෙරළ නිවාඩු නිකේතන කලාපය: බටහිර වෙරළ නිකේතන කලාපය කල්පිටිය, මාරවිල සහ වයික්කාල ප්‍රදේශ ඔස්සේ විහිදේ.
- උඩරට නිවාඩු නිකේතන කලාපය: මෙම කලාපය සඳහා නුවරඑළිය, බණ්ඩාරවෙල සහ මස්කෙළිය ආදී ප්‍රදේශ ඇතුළත් වේ.
- පුරාණ නගර නිවාඩු නිකේතන කලාපය: මෙම කලාපයට ලෝක උරුම ස්ථාන පහක් ඇත, එනම් අනුරාධපුර, දඹුල්ල, මහනුවර, පොළොන්නරුව සහ සීගිරිය යි. අනෙකුත් කලාපවලට හබරණ, ගිරිතලේ, මාතලේ සහ වික්ටෝරියා ඇතුළත් වේ.
- අනෙකුත් නිවාඩු නිකේතන ප්‍රදේශ: මෙයට යාල, උඩවලව, වස්ගමුව, පින්තවල සහ රත්නපුර නකල්ස් කඳු වැටිය ප්‍රදේශය ඇතුළත් වේ.

ශ්‍රී ලංකාව ජෛව විවිධත්වය සහ වනජීවී සම්පත් අතින් ඉහළ මට්ටමක පවතින අතර ලෝකයේ ජෛව විවිධත්ව ශ්‍රේණිගත කිරීම අතින් ඉහළම ස්ථානයට හා ජීව විද්‍යාත්මක ආවේණිකත්වය ඉහළම අනුපාත සහිත රටක් බවට පත්ව ඇත. ජාත්‍යන්තර සංචාරක සංවිධානය පෙන්වා දෙන ආකාරයට ප්‍රභේද රැසක් දැකගත හැකිය. මූලික වශයෙන් පාරිසරික සංවරණය මූලික වන අතර ඓතිහාසික ස්ථාන හා සංස්කෘතික උරුම ප්‍රදේශ වල සංවරණය, මුහුදු සංවරණය, සෞඛ්‍ය සංවරණය, අහස් සංවරණය, පයමිණ සංවරණය, වන්දනා සංවරණය වැනි උපනතින් හඳුනාගත හැකිය. පාරිසරික සංවරණය තුළ විවිධ සංවරණ අංශයන් දැකගත හැකි ය. ඉන් ශ්‍රී ලංකාවේ පහත ප්‍රභේද දැකගත හැකිය.

වන සතුන් නැරඹීම,

මෙහි පවත්නා බොහෝ ශාක හා සත්ත්ව විශේෂ ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික වේ. ෆෝබස් සඟරාව විසින් ශ්‍රී ලංකාව අප්‍රිකාවෙන් පිටත ඉහළම වනජීවී සංරච්චලින් එකක් ලෙස ශ්‍රේණිගත කරන ලදී. දිවියා, ආසියානු අලියා සහ ශ්‍රී ලංකා වලසා ජාතික වනෝද්‍යාන කිහිපයකම දක්නට ලැබේ. යාල ජාතික වනෝද්‍යානය ලොව වැඩිම දිවියන් සංඛ්‍යාවක් සිටින ස්ථානයකි. නිල් තල්මසුන් හඳුනා ගැනීමට

ලෝකයේ හොඳම ස්ථානය ශ්‍රී ලංකාව බව වනජීවී ඡායාරූප ශිල්පී සහ ලේඛක ගෙනාන් ද සිල්වා විජයරත්න පෙන්වා දී ඇත. එමෙන්ම, සෘතුමය වශයෙන්, 200-300 හෝ ඊට වැඩි ආසියානු අලි ඇතුන්ගේ විශාලතම එකතුව මින්නේරිය ජාතික වනෝද්‍යානයේ දක්නට ලැබේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ගොඩබිමෙන් 13%ක් වනජීවී ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ WLPAs ලෙස නම් කර ඇති අතර, එය දැනට මුළු වර්ග ප්‍රමාණය වර්ග කි.මී 8500 (වර්ග සැතපුම් 3282) ඉක්මවයි. ප්‍රදේශයෙන් ආසන්න වශයෙන් 7% ජාතික වනෝද්‍යාන වන අතර, ඒවා මහජනතාවට වන සතුන් දැකීමට සහ අධ්‍යයනය කිරීමට ඉඩ සලසන ප්‍රදේශ වේ. මෙහිසා ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන, ජනප්‍රිය සංචාරක ගමනාන්ත බවට පත්ව ඇත.

මුහුදු සංචරණය

දේශීය හා විදේශීය සංචාරකයින් අතර ජනප්‍රිය නිවර්තන වෙරළ තීරයන් සහිත කිලෝමීටර් 1600 (සැතපුම් 994)කට ආසන්න වෙරළ තීරයක් ශ්‍රී ලංකාව සතිය. රටේ බොහෝ වෙරළ තීරයන් බොකු, කලපු, වැලි ඉවුර සහ පාෂාණමය කඳු මුදුන් වැනි විවිධ වෙරළබඩ ලක්ෂණ වලින් පිරී ඇත. මුහුදේ නෑම සහ පිහිනීම, රළ පැදීම, බෝට්ටු පැදීම, ස්නෝකර්ලිං, ගැඹුරු මුහුදේ මසුන් ඇල්ලීම, දිය යට ඡායාරූපකරණය සහ ස්කුබා කිමිදීම වැනි සමුද්‍ර විනෝදාස්වාද ක්‍රියාකාරකම් මෙම වෙරළ තීරයේ සහ ඒ ආශ්‍රිත නිවාඩු නිකේතනවල බොහෝමයක් දැක ගත හැකිය. තංගල්ල, මිරිස්ස, උණවටුන, ආරුගම් බොක්ක, පාසිකුඩා, හික්කඩුව සහ මීගමුව යන වෙරළ තීරයන් මෙරට ප්‍රසිද්ධ සංචාරක වෙරළ තීරයන් ලෙස සැලකේ.

කුරුල්ලන් නැරඹීම සඳහා කරන සංචරණය

ශ්‍රී ලංකාවේ උද්භිද උද්‍යාන හයක් සහ සත්වෝද්‍යාන හතරක් ඇත. ජාතික උද්භිද උද්‍යාන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් උද්භිද උද්‍යාන නඩත්තු කරනු ලබන අතර සත්වෝද්‍යාන, ජාතික සත්වෝද්‍යාන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නඩත්තු කරනු ලැබේ. මෙම උද්‍යාන සියල්ල දෙස් විදෙස් සංචාරකයින් අතර ආකර්ෂණීය ස්ථාන බවට පත්ව ඇත. ශ්‍රී ලංකාව යනු කුරුල්ලන්ගේ පාරාදීසයකි. ශ්‍රී ලංකාව ආවේණික පක්ෂි විශේෂ 33 ක්, ආවේණික පක්ෂි උප විශේෂ 68 ක් සහ යෝජිත ආවේණික විශේෂ හතකට නිවහන වේ. දිවයිනේ වාර්තා වී ඇති මුළු පක්ෂි විශේෂ සංඛ්‍යාව 492 ක් පමණ වන අතර ඉන් 219 ක් අභිජනනය සඳහාත්, 203ක් පමණ සංක්‍රමණික පක්ෂීන් වේ. ශ්‍රී ලංකාව ඉන්දියානු උපමහාද්වීපයේ කෙළවරේ පිහිටීම නිසා දිවයින උතුරු-දකුණු පක්ෂි සංක්‍රමණික මාර්ගයේ අවසන් ස්ථානයක් බවට පත් ව ඇත. මෙහිසා ශ්‍රී ලංකාව ලොව හොඳම කුරුල්ලු නැරඹුම් වාරිකා ගමනාන්තයක් වන බව පැහැදිලි වේ. ආනවිලුන්දාව, බුන්දල, කලමැටිය, සිංහරාජ, කුමන වැනි ස්ථාන පක්ෂීන් නැරඹීම සඳහා සංචාරක ආකර්ෂණය දිනාගත් ස්ථාන අතර ඉහළින් ම සිටියි.

ඓතිහාසික ස්ථාන හා සංස්කෘතික උරුම ප්‍රදේශ වල සංවරණය

ජාතික උරුම පිළිබඳ සංචාරක ව්‍යාපාරයට ඓතිහාසික ස්ථාන නැරඹීම ඇතුළත් වේ. ශ්‍රී ලංකාව ප්‍රාග් ඓතිහාසික සහ ඓතිහාසික ස්මාරකවලින් ඉතා පොහොසත් වන අතර ඒවා ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි ශිෂ්ටාචාරය සහ සංස්කෘතිකමය උරුමය විදහා දක්වයි. ශ්‍රී ලංකාවේ ඓතිහාසික යුගය ක්‍රිස්තු පූර්ව 236 දී පමණ ආරම්භ වන අතර රටේ සංස්කෘතික උරුමයන් ගොඩනැගීමට ප්‍රධාන වශයෙන් බුදුදහම බලපා ඇත. යුනෙස්කෝව විසින් රට තුළ පුරාවිද්‍යාත්මක ලෝක උරුම ස්ථාන හයක් සහ පාරිසරික ලෝක උරුම ස්ථාන දෙකක් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත. ලෝක උරුම ස්ථාන වලට අමතරව ශ්‍රී ලංකා රජය විසින් රට තුළ පුරාවිද්‍යාත්මක ආරක්ෂිත ස්ථාන සහ ස්මාරක ගණනාවක් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත. සීගිරිය බලකොටුව, පැරණි ගාලු නගරය සහ බලකොටුව, අනුරාධපුර ඓතිහාසික නගරය, දඹුල්ල රාජකීය ලෙන් විහාරය, මහනුවර පූජනීය නගරය, සිංහරාජ රක්ෂිතය, ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍යම කඳුකරය, පොලොන්නරුව පුරාණ නගරය ඒවා වේ.

ශ්‍රී ලංකාව එහි පොහොසත් බෞද්ධ සංස්කෘතියට මෙන්ම අනෙකුත් ආගම්වලටද ප්‍රසිද්ධය. ආගමික රටක් වන ශ්‍රී ලංකාව ලොව පුරා සංචාරකයින් ආකර්ෂණය කරන ආගමික හා ඓතිහාසික වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන රාශියක් ඇත. අනුරාධපුරය, දළදා මාලිගාව, ශ්‍රී පාදස්ථානය, මඩු දේවස්ථානය සහ කතරගම යනු, සංචාරකයින් විශාල සංඛ්‍යාවක් ආකර්ෂණය කරන දිවයිනේ ප්‍රසිද්ධ ආගමික ස්ථාන කිහිපයකි. ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණිතම සම්ප්‍රදායක් වන පාද යාත්‍රා නමින් හැඳින්වෙන ශ්‍රී පාද වන්දනාව සියවස් ගණනාවක් පුරා ක්‍රියාත්මක වන අතර ම යාපනයේ ප්‍රදේශවාසීන් නැගෙනහිර වෙරළ තීරය ඔස්සේ කතරගම පුදබිමට පැමිණේ.

ත්‍රාසජනක සංවරණය

ක්‍රීඩා සංචාරක ව්‍යාපාරය සලකා බැලීමේදී ශ්‍රී ලංකාව ක්‍රිකට්, රග්බි, ගෝල්ෆ් සහ සර්ෆින් වැනි ක්‍රීඩා සඳහා ද ගමනාන්තයකි. ක්‍රිකට් හැර අනෙකුත් ක්‍රීඩාවලින් සංචාරක ක්ෂේත්‍රයට ලැබෙන දායකත්වය තවමත් ඉතා පහළ මට්ටමක පවතින නමුත් ප්‍රධාන ධාරාවේ ක්‍රීඩා ඉසව්වලට අමතරව ත්‍රාසජනක ක්‍රීඩා ද, මෙම සංචාරක ව්‍යාපාරයට ඇතුළත් වේ. කඳු නැගීම, කිම්දීම, ගල් තරණය, ගැඹුරු මුහුදේ මසුන් ඇල්ලීම, තල්මසුන් නැරඹීම සහ උණුසුම් වායු බැලූන යා වැනි ත්‍රාසජනක ක්‍රීඩා ශ්‍රී ලංකාවේ දක්නට ලැබේ. සංචාරක කර්මාන්තය තුළ උපනතීන් රැසක් පවතින අතරෙන් කිහිපයක් ඉහත පරිදි අධ්‍යයනය කළ හැකිය.

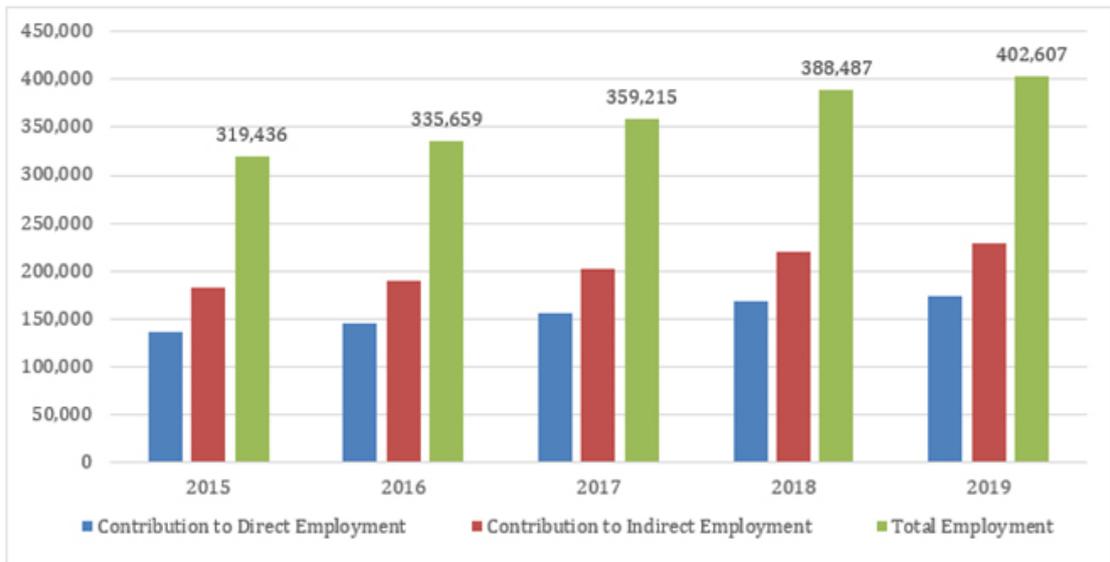
ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනයට සංචාරක කර්මාන්තය දක්වන දායකත්වය

සංචාරක අංශය බොහෝ රටවල ප්‍රධාන ආදායම් මාර්ගය වී ඇත. ඔවුන්ගේ ආර්ථිකයට ප්‍රබල ලෙස දායක වීම සහ සංචාරක ව්‍යාපාරයට සෘජුව හා වක්‍රව සම්බන්ධ විවිධ භාණ්ඩ හා සේවා සඳහා විවිධ බල උත්පාදනය කිරීම, රැකියා අවස්ථා සහ විදේශ විනිමය රටට තුළට ගලා ඒම සංචාරක කර්මාන්තය මගින් සිදුවේ. සංචාරක කර්මාන්තය මගින් රැකියා අවස්ථා නිර්මාණය කිරීම සහ එමගින් රජයට

ආදායම් උත්පාදනය කිරීම හරහා සංචාරක කර්මාන්තය ආර්ථික වර්ධනයට සඳහා දායක වන ආකාරය පෙන්වා දිය හැක. ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධනයට සංචාරක කර්මාන්තයේ නැගිසිවීම ආර්ථිකමය වශයෙන් දායක වන ආකාරය දැක්වීමේ දී ගුවන්, ගොඩබිම සහ මුහුදු, ප්‍රවාහන යටිතල පහසුකම් හෝටල් සහ ඒ ආශ්‍රිත පහසුකම් සඳහා කැප කරන ලද සම්පත් රටේ ආර්ථික වර්ධනයට ඉවහල් වන අතර ඒ තුළින් රැකියා අවස්ථා රැසක් නිර්මාණය කිරීමට සමත් වේ.

ලංකාවේ සංවර්ධනය උදෙසා සංචාරක කර්මාන්තයෙහි දායකත්වය සැලකීමේදී විදේශිකයන් මෙරටට පැමිණීම මත විදෙස් ප්‍රේෂණ රට තුළට ලැබීමෙන් රටෙහි නව විදෙස් සංචිත ප්‍රමාණය ගොඩනගා ගැනීමට හැකියාවක් ලැබෙනු ඇත. එසේම හස්ත කර්මාන්තය ආශ්‍රිතව නිෂ්පාදන සහ දේශීය නිෂ්පාදන සැලකිය යුතු මිලකට විදේශිකයන්ට අලෙවි කිරීම තුළින් ස්වයං රැකියා මත ජීවත් වන පිරිසට නව ආදායම් මාර්ගයක් මගින් මුදල් උපයා ගැනීමට ඉඩ හසර විවර වනු ඇත. එසේම සංචාරක මග පෙන්වන්නන් සහ හෝටල් සහ ආපනශාලා ආශ්‍රිත රැකියා සහ මුදල් ඉපයීම් මගින් මෙරට ආර්ථිකය ශක්තිමත් කිරීමට හැකියාවක් ලැබී ඇත. එසේම සංචාරක කර්මාන්තය දියුණු වීම මත ගුවන්තොටුපල ආශ්‍රිත රැකියා උත්පාදනය මගින් ද ආර්ථිකමය වාසි ලබා ලබාගැනීමට හැකියාවක් උදාවේ. සංචාරක කර්මාන්තය මගින් 2015 වර්ෂයේ සිට 2019 වර්ෂය තුළ ජනනය කරන ලද රැකියා පහත පරිදි දැක්විය හැක.

රූපය 2: ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක අංශය මගින් ජනනය කරන ලද රැකියා

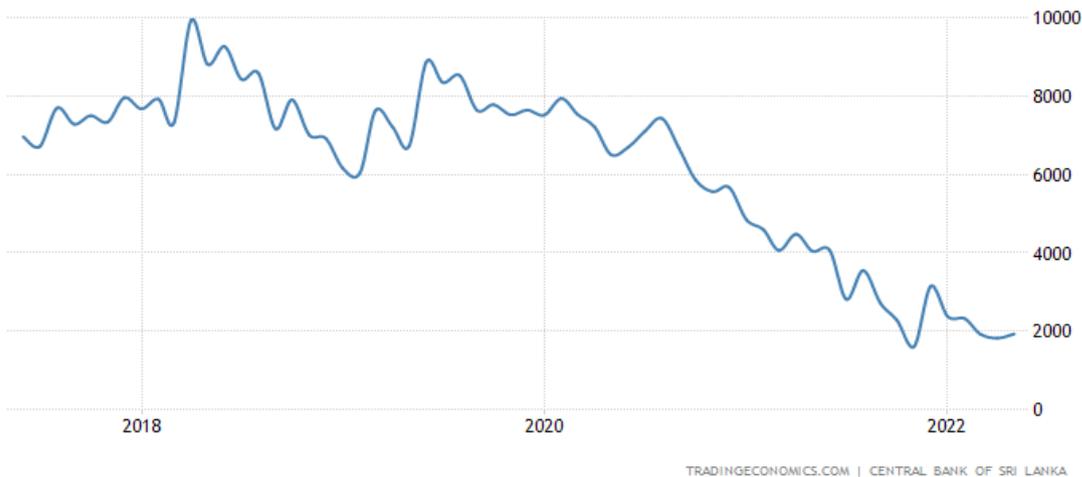
මූලාශ්‍රය: <https://www.orfonline.org/expert-speak/how-tourism-in-sri-lanka-went-downhill/?amp>

ශ්‍රී ලංකා මහා බැංකුව පවසන්නේ ආකාරයට සංචාරක හා ආගන්තුක සත්කාර ක්ෂේත්‍රයේ මේ වන විට උත්පාදනය වී ඇති සෘජු රැකියා සංඛ්‍යාව 135,930ක් වන අතර ඇස්තමේන්තුගත වනු රැකියා අවස්ථා 183,506 ක් වේ. නමුත් වසංගතයෙන් පසු මෙම තත්ත්වය සෘණාත්මක වූ අතර එමගින් ශ්‍රී ලංකාවේ විරැකියා තත්ත්වයක් ඇතිවීම උද්ගත විය. රැකියාව උත්පාදනය විදේශ විනිමය ඉපැයීම් මෙන්ම සෘජු හා වක්‍රාකාරයෙන් අනුප්‍රාප්තික රජයන් සඳහා ස්ථාවර ආදායම් සැපයුමක් සහතික කරමින්

ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයේ වටිනා ක්ෂේත්‍රයක් ලෙස නැගී සිටීමට රටේ සංචාරක ක්ෂේත්‍රයට හැකියාවක් පවතී. ලංකාවේ සංචාරක ව්‍යාපාරය රටේ දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් 12% ක් පමණ වන අතර විදේශ විනිමය සංචිත වල තුන්වන විශාලතම ප්‍රභවය වෙයි.

2018 වසරේ සංචාරක ව්‍යාපාරය විසින් ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයට ඇමරිකානු ඩොලර් බිලියන 4.4 ක ඉපයීමක් ලබාදුන් අතර ජාතික දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් සියයට 5.6කට දායක වූ නමුත් 2020 කොවිඩ් වසංගතය ව්‍යාප්ත වීමත් සමග 0.8%ක් දක්වා පහත වැටුණි. මේ හේතුව මත සංචාරක සංඛ්‍යාව පහත වැටුණු අතර ආදායම 50% කින් පහත වැටීම සිදු විය. එසේම 2019 වර්ෂයේ දී සිදු වූ පාස්කු ප්‍රහාරය සමග රට තුළ ඇති වූ අනාරක්ෂිත භාවයත් කොවිඩ් 19 වසංගත තත්වයත් හේතුවෙන් මෙරට සංචාරක කර්මාන්තය මගින් උපයාගත් ආදායම් විශාල වශයෙන් පහත වැටුණු අතර ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින විදේශ සංචිත ප්‍රමාණය අඩු වීමකට ලක් විය. ඒ බව පහත රූපසටහන් මගින් අදායනය කළ හැකිය.

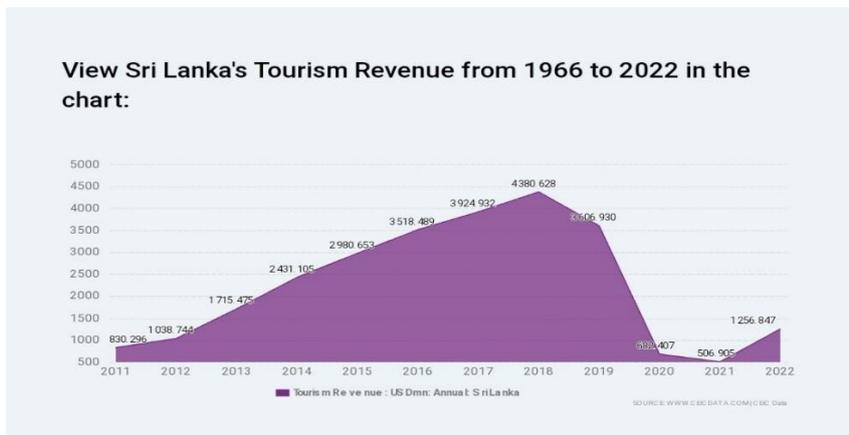
රූපය 3 : ශ්‍රී ලංකාවේ අඩුවෙමින් පවතින විදේශ විනිමය සංචිතවල ප්‍රවණතාවය (ඇමරිකානු ඩොලර් මිලියන වලින්)

මූලාශ්‍රය ; CEIC, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

මෙහිදී ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක ආදායම් දත්ත වාර්ෂිකව යාවත්කාලීන වේ, දෙසැම්බර් 1966 සිට දෙසැම්බර් 2022 දක්වා පවතී. දත්ත 2018 දෙසැම්බරයේ දී 4,381 ඇමරිකානු ඩොලර් මිලියන සර්වකාලීන ඉහළම අගයට ළඟා වූ අතර 2018 වර්ෂයෙන් පසුව සංචාරක ආදායම සැලකිය යුතු ලෙස පහළ බැසීමක් දැකගත හැක. 2019 වර්ෂයේ සිට 2022 වර්ෂය දක්වා පැවති කොවිඩ් වසංගතය හමුවේ සංචාරක ආදායම මෙලෙස අඩුවීමක් දැකගත හැකි අතර 2022 දී තරමක වර්ධනයක් දැකගත හැකිය. ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක ආදායම 2022 දෙසැම්බරයේ දී ඇමරිකානු ඩොලර් බිලියන 1කට ළඟා වූ අතර එය පෙර වසරේ ඩොලර් මිලියන 507ක් විය.

රූපය අංක 4 ; 1966 සිට 2022 දක්වා ලංකාවේ සංචාරක ආදායම

මූලාශ්‍රය: WWW.CEICDATA.COM / CEIC දත්ත

සංචාරක කර්මාන්තය 2014 සහ 2019 අතර විදේශ විනිමය ඉපයීම් වලින් තෙවන විශාලතම මූලාශ්‍ර වූ අතර මුළු විදේශ විනිමය ඉපයීම් වලින් 14% ක් පමණ දායක විය. සංචාරක කර්මාන්තයේ උච්චතම වසර වන 2018 වසරේ දී සංචාරක ඉපයීම් ඇමෙරිකානු ඩොලර් මිලියන 4381 ක් ලෙස ඇස්තමේන්තු කර ඇති අතර එය ඇඟලුම් අපනයන ඉපයීම් වලින් රෙදිපිළි ආනයන වියදම් අඩු කළ විට ලැබෙන ශුද්ධ ඇඟළුම් අපනයන ඉපයුම් (ඇමෙරිකානු ඩොලර් මිලියන 1428) සහ තේ හා රබර් නිෂ්පාදිත (ඇමරිකානු ඩොලර් මිලියන 875) වැනි අනෙකුත් ප්‍රධාන කර්මාන්තවල අපනයන ඉපයුම් අභිබවා ගොස් ඇත. එබැවින් සංචාරක කර්මාන්තය ශ්‍රී ලංකාවට විදේශ විනිමය ඉපයීමේ වැදගත් මූලාශ්‍රයක් වන අතර විදේශීය අංශයේ පීඩනයන්ට ඔරොත්තු දීමේ හැකියාව පවත්වා ගැනීම සඳහා මෙම සංචාරක කර්මාන්තය ඉතා වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරනු ලබයි.

සංචාරකයෝ ව්‍යාපාරය සමාජ සංස්කෘතික ආර්ථික හා පාරිසරික සහ දේශපාලන සංවර්ධනයේ ධනාත්මක කාර්යභාරයක් ඉටුකරන අතර බොහෝ රටවල ප්‍රජාව සඳහා සැලකිය යුතු සංවර්ධන අවස්ථාවන් ළඟා කරලීමට සමත් වේ. නමුත් මේ තුළ සෘණාත්මක බලපෑම් ද පවතී. සංස්කෘතික වටපිටාවක ජීවත්වෙන ලාංකීය ජනතාවන්ට විදේශීය සංචාරකයන්ගේ බටහිර සංස්කෘතිය මෙරට ජනතාවට මුසු වීම මත බටහිර පන්තියට හැඩ ගැසුණු මෙරට මිනිසුන් ඇති වීම සුලභ වීම හඳුනා ගත හැක. එමෙන්ම, සංචාරක කර්මාන්තය හේතුවෙන් HIV සහ වෙනත් ලිංගිකව සම්ප්‍රේෂණය වන ආසාදන පැතිරීමේ අවදානම් විස්තාරණය කළ හැකි සන්දර්භයන්ට නිරාවරණය වීම සිදු වේ. සංචාරක කර්මාන්තයේ හේතුවෙන් ඇතිවන සමාජීය සහ සංස්කෘතික බලපෑම් සැලකීමේදී විදේශිකයන් මෙරටට පැමිණීම සමඟ පෙරවාදී බුදු දහම පවතින ආගමික සිද්ධස්ථානවල දළදා මාලිගාව, රුවන්වැලි මහා සෑය වැනි ස්ථාන වන්දනා කිරීමට සහ විදේශ සංචාරකයන්ගේ ආකර්ෂණය දිනාගත් යාපනය කොටුව, ඩෙල්ෆ් දූපත් සහ නල්ලූර් කෝවිල ආශ්‍රිත පුජාවන්ට සහභාගි වීමට සංචාරකයන්ගේ වැඩි ආකර්ශණයක් පවතින බව දැකගත හැකිය. එය හේතුකොටගෙන ජාතික හා ආගමික සංහිදියාව ශක්තිමත් කිරීම සඳහා විශේෂ ප්‍රවේශයක් එමගින් උදා වී ඇත. මෙරට සංස්කෘතිය සහ කලාව ලෝකයටම විදහා දක්වනවා අටවෙනි පුදුමය බවට පත් වූ විදේශිකයන් විශාල දෙනෙකුගේ

ආකර්ෂණය දිනාගත් සිගිරිය සංචාරක කර්මාන්තයේ කැපී පෙනෙන තවත් එක් අංගයකි. එමගින් මෙරට කලාව ප්‍රවලිත කළ හැකි අතර අම්බලන්ගොඩ වැනි ප්‍රදේශ තුළ රූකඩ, කෝලම්, වෙස් මුහුණු කලාව විශාල සංචාරක ආකර්ෂණය දිනාගෙන ඇති අතර එමගින් අපගේ සංස්කෘතිය බෙදාහදා ගැනීමටත් එමගින් ආර්ථික වාසි අත්කර ගැනීමටත් හැකියාව උදා වී ඇත.

සංචාරක කර්මාන්තය හේතුවෙන් මෙරටට පැමිණෙන විදේශිකයාන්ගේ ජීවන රටාව, ඇඳුමදුම් පැළදුම් සහ සම්ප්‍රදායන් ලාංකේය සංස්කෘතියට සහ සමාජයට ඔබ්බෙන් පවතින බැවින් ඒවායෙහි ලක්ෂණ නව තරුණ පරපුර විසින් අනුගමනය කිරීම, උදාහරණ වශයෙන් මත්ද්‍රව්‍ය භාවිතය වැනි දේ අනුගමනය කිරීම තුළ සමාජීය හා සංස්කෘතික වශයෙන් සෘණාත්මක පසුබෑමක් උද්ගත වීමට ඉඩහසර විවර වනු ඇත. නීති විරෝධී ව්‍යාපාර, කළු සල්ලි, වංචා භොරකම්, මත්ද්‍රව්‍ය ජාවාරම්, ගණිකා වෘත්තිය, සුදු සහ අපරාධ වැනි දේවල් මගින් ද විදේශිකයන් මෙරට තුළ භාවිත කරන විවිධ බටහිර ආභාෂය රැගත් මෙවලම් සහා උපකරණ මගින්ද සමාජීය වශයෙන් මෙරටට ජනතාව තුළද විවිධ වෙනස්කම් ඇතිකරන බව දැක ගැනීමට පුළුවන.

ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තය සැලකීමේදී වනජීවී උද්‍යාන, තංගල්ල, හම්බන්තොට වැනි ආකර්ෂණීය වෙරළ ප්‍රදේශ සහ උණවටුන ආරුගම් බොක්ක සහ සුන්දර කොරල් පර සංචාරකයින්ගේ ආකර්ශනයට ලක් ව ඇත. මෙම ප්‍රදේශයන් තුළ සංචාරකයින් බහුල ගැවසෙන ස්ථාන බැවින් එම ස්ථාන තුළ සංචාරක කර්මාන්තය විසින් පරිසරයට සිදු වූ හානිය කෙබඳුදැයි අධ්‍යයනය කිරීමෙන් හඳුනාගත හැක.

විශේෂයෙන්ම යාල, සිංහරාජ, කන්තලිය වැනි නාන්තර ආශ්‍රිතව සිදුවන සංචාරක කර්මාන්තය මගින් විදේශිකයන් විසින් සහ විවිධ ආහාර, කැලිකසල නියමිත ක්‍රමවේදයකින් තොරව බැහැර කිරීම මත සතුන් විසින් පොලිතින් අනුභව කිරීම හේතුවෙන් ජීරණ ගැටළු ඇතිවී මිය යාම සුලභව දැකගත හැකිය වඩාත් සංවේදී පරිසර කලාපයක් වන සිංහ රාජ වැනි ප්‍රදේශ තුළ පවතින දුර්ලභ ශාක ප්‍රභේද සහා සත්ව ප්‍රභේද සදහා සංචාරක කර්මාන්තය තුළ සංචාරකයින් විසින් පරිසරයට මුදාහරින පොලිතින් අපද්‍රව්‍ය මගින් තර්ජනයක් එල්ලවී ඇත. සමුද්‍ර දූෂණයෙන් 80% පමණ ගොඩබිමෙන් ආරම්භ වන අතර විහිදී විවිධ ප්ලාස්ටික් වර්ග එයින් වැඩි ප්‍රමාණයක් අඩංගු වේ. විශාල කසල පැල්ලම් මාළු අනුභව කර ආහාර දාමේ ඉහලට ගමන් කරයි. එසේම රසායනික දූෂක ද්‍රව්‍ය අඩු ඔක්සිජන් සහිත මල කලාප නිර්මාණය කර මසුන් මිය යාම සිදුවේ. පරිසර පද්ධතිය දූෂණය වීම සදහා සංචාරක කර්මාන්තය විශාල වශයෙන් දායකත්වයක් දක්වනු ලබයි.

ශ්‍රී ලංකාව කිලෝ මීටර් 65,610 ක භූමි ප්‍රමාණයකින් යුත් දිවයිනක් වන අතර කිලෝමීටර් 1340 ක් දිග වෙරළ තීරයක් පවතී. සංචාරක කර්මාන්තයෙන් 80%ක් වෙරළබඩ කලාපය මත රඳා පවතී. විශේෂයෙන්ම සංචාරක කර්මාන්තයේ නිසා බිහිවූ වෙරළාසන්නයේ පවතින අවන්හල් මගින් ජලය අපවිත්‍ර වන අතර අපද්‍රව්‍ය මුහුදට දැමීම සිදු කරනු ලබයි. එසේම මිරිදිය පරිසරය ආශ්‍රිතව සිදු කරන ලද සංචාරක කර්මාන්තය මගින්ද විශාල වශයෙන් කරදිය පරිසරය ද දූෂණය කිරීමට ලක් වේ. උදාහරණ වශයෙන් උණවටුන වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ මෝටර් බෝට්ටු වාරිකා සහ කොරල් පර නැරඹීම

සඳහා වූ මෝටර් බෝට්ටු මගින්තෙල් වැනි ද්‍රව්‍ය සාගර පරිසරයට එක්වීම මගින් පරිසරයට විශාල හානියක් සිදුවීම දැක ගත හැක.

ශ්‍රී ලංකාව අවට මුහුදු ප්‍රදේශය කොරල් පර වලින් පොහොසත්ය. හික්කඩුව පරවි දූපත් පාසිකුඩා උණවටුන සහ ත්‍රිකුණාමලය යන ප්‍රදේශවල දර්ශනීය කොරල් පර වර්ග 68 ක් පමණ හඳුනාගත් හැකිය. එම පරිසර පද්ධති තුළ ජීවී විශේෂ 300 කට අධික ප්‍රමාණය ජීවත් වන අතර සංචාරක කර්මාන්තය මගින් ඒ සඳහා විශාල බලපෑමක් සිදුවී ඇත. එනම් ගල් පර කැළඹීමට ප්‍රධාන හේතුව ලෙස සංචාරක කර්මාන්ත සඳහා භාවිතා කරනු ලබන මෝටර් බෝට්ටුවල ක්‍රියාකාරීත්වය සහ එහි අධික පීඩනය හේතුවෙන් කොරල් පර වලට හානි සිදුවීම දැකගත හැක. මෙම සංචාරක කර්මාන්තය තුළ විවිධ මසුන් ආපනශාලා හිමියන් විසින් හෝඡන සඳහා පිළියෙල කරන අතර වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ තොරතුරු වලට අනුව කැස්බෑ සම්පත ද දැඩි තර්ජනයකට ලක්ව ඇති බව හඳුනාගත හැක. සංචාරකයින් අතර සිප්පිකටු, කැස්බෑ කටු භාවිතා කරමින් විසිතරු භාණ්ඩ සෑදීම එම සතුන්ගේ පැවැත්මට තර්ජනයක් වී ඇති අතර මිරිදිය කලාප තුළ සිදුවන සංචාරක කර්මාන්තය මගින් ඒ අවට ප්‍රදේශ වල ඉතා සංවේදී කලාප වන කඩොලාන ආශ්‍රිත පරිසර පද්ධතිය විනාශ වීමට ලක්ව තිබේ. එය සංචාරක කර්මාන්තයට විශාල පාරිසරික ගැටලුවක් බවට පත්වී ඇත.

COVID 19 වසංගතය මගින් සංචාරක කර්මාන්තයට සිදු වූ බලපෑම

ලංකාවේ ආර්ථිකයට සෘජු මෙන්ම වක්‍රව විශාල දායකත්වයක් ලබාදෙන කර්මාන්තයක් ලෙස සංචාරක ක්ෂේත්‍රය හැඳින්විය හැක. ගෝලීය කොවිඩ් වසංගත තත්වය ඉතිහාසයේ නොවූ විරූ ලෙස සංචාරක කර්මාන්තය බිඳ වැටීමට ප්‍රධාන හේතුවක් විය. දස ලක්ෂයකට අධික පිරිසකගේ සෘජු සහ වක්‍ර රැකියා අවස්ථා අහිමි කිරීමට බලවත් වූ අතර ජාතික ආර්ථිකය ශක්තිමත් කිරීමට ලැබුණු විශාල මුදලක් රටට අහිමි විය. රටට විදේශ ප්‍රේෂණ ලැබීමේ ප්‍රධාන මූලාශ්‍රයන් අතර සංචාරක කර්මාන්තයට ලැබුණේ තෙවන ස්ථානය වේ. අන්‍ය මූල්‍ය උත්පාදන ශේත‍්‍රයට සාපේක්ෂව සංචාරක කර්මාන්තයේ ආදායම රටට ලැබුණේ ශුද්ධ ආදායමක් ලෙසය. නමුත්, රටට විශාල ප්‍රේෂණ ප්‍රමාණයක් රැගෙන ආ සංචාරක කර්මාන්තය විශාල වශයෙන් සෘණාත්මක පසුගාමී තත්වයට ඇද දැමීමට කොරෝනා වසංගතය ට හැකිවිය ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක පැමිණීම 2018 වර්ෂයේදී වාර්තාගත සංචාරක පැමිණීම් මිලියන 2.5 ක් මත ඩොලර් බිලියන 5.56 ක් ඉපැයීමට සමත් වී ඇත. නමුත් ද 2001 වර්ෂයේදී එය 92% කින් අඩු වී ඇත.

ලංකාව තුළ සංචාරක ආකර්ෂණය දිනාගත් ස්ථාන ලෙස වෙරළ තීරය, වනජීවී උද්‍යාන, වැසිවනාන්තර, තේ වතු, පුරාන නටබුන්, බෞද්ධ සංස්කෘතික ස්ථාන සහ උත්සව ඇතුළු ආකර්ෂණීය ස්ථාන රැසක් පවතින බැවින් 2021 වර්ෂයේදී දී රටවල් 141කින් ශ්‍රී ලංකාව 74 වැනි ස්ථානයටද පත්ව ඇත. නමුත් කොවිඩ් 19 වසංගත තත්වය රට පුරා ව්‍යාප්ත වීම වැළැක්වීම සඳහා සංචාරණ සීමා දැමීමට රාජ්‍යට සිදු වූ අතර විදේශිකයන් මගින් මෙරට තුළ කොවිඩ් 19 වසංගත තත්ත්වය පැතිරීම පාලනය කිරීම සඳහා සංචාරක ආකර්ෂණය දිනාගත් ස්ථාන වෙත විදේශිකයන්ගේ පැමිණීම සීමාවට ලක්කිරීමට රජයට සිදුවිය.

සංචාරක හා ආගන්තුක සත්කාර පිළිබඳ දකුණු ආසියානු සඟරාව දක්වන පරිදි 40000 ට වැඩි පිරිසකට රැකියා අහිමි වී ඇති අතර කොවිඩ් 19 හේතුවෙන් මූල්‍ය අර්බුද වලට තුඩු දෙන විදේශ මුදල් ගලා ඒම ශ්‍රී ලංකාවට අහිමි වී ඇති බව දක්වයි. සංචාරකයන් මෙරටට පැමිණීම මගින් කොවිඩ් 19 ව්‍යාප්ත වීමට ඇති හැකියාව ඉහළ වන බැවින් කොරෝනා වසංගත තත්වය හමුවේ විදේශිකයන්ට මෙරටට පැමිණීමට ඇති හැකියාව වළක්වාලමින් සංචරණ සීමා පැනවීම මත සංචාරක ක්ෂේත්‍රයේ ආර්ථිකයට සහ ශ්‍රම වෙළෙඳ පොළට දැඩි බලපෑමක් එල්ල වී ඇති බව දැක ගත හැක. සංචාරක කර්මාන්තය මගින් මෙරටට පැමිණෙන විදේශිකයන් සීමාවීම මත හස්ත කර්මාන්තයේ නියැලී සිටින පිරිසකගේ ආදායම් මාර්ගය අහිමි වීම සහ හෝටල් ක්ෂේත්‍රය පාඩු ලැබීම මත මෙරට දළ ජාතික ආදායම වෙත විදේශ ප්‍රේෂණ නොලැබී යාම මත සැලකිය යුතු ලෙස පහල වැටී ඇති බව නිරීක්ෂණය කළහැක.

රූපය අංක 5 - ශ්‍රී ලංකාවට සංචාරක පැමිණීම සහ ඉපැයීම් (2000-2021)

මූලාශ්‍රය ; ශ්‍රී ලංකා මහා බැංකුව සහ ශ්‍රී ලංකා සංචාරක සංවර්ධන අධිකාරිය

සංචාරක කර්මාන්තය කෙරෙහි කොවිඩ් 19 වසංගතයේ බලපෑම පිළිබඳ සොයා බැලීමේදී සිදුව තිබෙන බලපෑම් ඉහත රූප සටහන් මගින් වටහා ගත හැකිය. ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තය තුළ 2018 වර්ෂය යනු සංචාරක කර්මාන්තය මගින් ඉහළම ආදායමක් කරා ළඟා වූ වර්ෂයක් බව හඳුනාගත හැකිය. නමුත් 2018 වර්ෂයෙන් පසු ගෝලීය වශයෙන් ඇතිවූ කොවිඩ් වසංගතය හේතුවෙන් එම ආදායම සැලකිය යුතු ලෙස සෘණාත්මක ලෙස පහත වැටී තිබීම තුළින් COVID 19 වසංගතය ලංකාවේ සංවර්ධනය කෙරෙහි ප්‍රධාන මූලාශ්‍රයක් වන සංචාරක කර්මාන්තයට සිදු කළ ඇති බලපෑම විශාල එකක් බව මෙහිදී වටහාගත හැකිය. කොරෝනා වසංගතය හේතුවෙන් සංචරණ සීමාව තුළ ගුවන් ගමන් සීමා වීම, හෝටල් සහ ආපනශාලා නිරෝධායන මධ්‍යස්ථාන බවට පත් වීම වැනි කාරණා මත සංචාරක කර්මාන්තයට කොවිඩ් 19 වසංගතය මගින් විශාල බලපෑමක් එල්ල කිරීමට සමත් වී ඇති බව දැක ගැනීමට හැකිය.

සංචාරක ආශ්‍රිත ව්‍යාපාර විශේෂයෙන්ම ශිල්ප සහ ප්‍රාසංගික කලා වැනි සංස්කෘතික හා උරුම කර්මාන්ත කෙරෙහි කොවිඩ් 19 මගින් සැලකිය යුතු ලෙස බලපෑමක් දක්වයි .හෝටල් සහ ආපනශාලා සේවකයන් ඉවත් කිරීම මගින් කොවිඩ් අර්බුදය තුළ රැකියා අහිමි වූ ජනතාව මත ආර්ථික බරක් පටවා ඇත. නමුත්, කොරෝනා වසංගතය තරමක් දුරට පාලනය වූ මට්ටමක සංචාරක කර්මාන්තය නැවත ක්‍රියාත්මක කිරීමට සංචාරක තහනම් ඉවත් කිරීම හරහා කොවිඩ් 19 වසංගතය පැතිර යා හැකි බව සෞඛ්‍ය අංශයන්හි මතය විය. සංචාරක කර්මාන්තයට කොවිඩ් වසංගතයේ බලපෑම පිළිබඳ මූලිකව අධ්‍යයනය කිරීමේදී සේවකයින්ට ඔවුන්ගේ රැකියාවන් අහිමිවීම, කුඩා හා මධ්‍ය පරිමාණ ව්‍යවසායකයින්ගේ ජීවනෝපායට හානි වීම ආදායම් පහත වැටීම සම්බන්ධයෙන් විවිධ ශ්‍රී ක්ෂේත්‍රයන් තුළ පාඩු ලැබීම,බොහෝ සමාජ සහ ආර්ථික ගැටලු ඇතිවීම, සංචරණ සීමා පැනවීමට පෙර පැමිණි විදේශිකයන් මගින් කොවිඩ් 19 තත්ත්වය පැතිරීම යනාදිය දැක්විය හැක. ශ්‍රී ලංකාවේ දළ ජාතික ආදායම අඩුවී ආර්ථික ගැටලු රැසක් පැන නැගීමට කොවිඩ් 19 මගින් සංචාරක කර්මාන්තය තුළින් ලැබිය හැකි ප්‍රේෂණ ප්‍රමාණය අඩුවීම දැක්විය හැක.

ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තය නගා සිටුවීම උදෙසා ගෙන ඇති ක්‍රියා මාර්ග සහ ප්‍රතිපත්ති

සංචාරක ව්‍යාපාරයේ දියුණුව සඳහා රජයේ මූලපිරීම් ආරම්භ වන්නේ 1937 දී ලංකා සංචාරක කාර්යාංශය පිහිටුවීමෙන් පසුවය. නමුත් දෙවන ලෝක යුද්ධය හේතුවෙන් 1939 සැප්තැම්බර් මාසයේදී එය වසා දමන ලදී. කෙසේ වෙතත්, ශ්‍රී ලංකාව නිදහස ලැබීමෙන් පසු සංචාරක කාර්යාංශයේ කාර්යය භාරගත් ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය නැවත ස්ථාපිත කිරීමෙන් සංචාරක ප්‍රවර්ධනය නැවත සලකා බලන ලදී.

1965 දී ජේ.ආර් ජයවර්ධන මහතා රාජ්‍ය අමාත්‍යවරයා ලෙස කටයුතු කරන අවධියේ 1966 අංක 10 දරන ලංකා සංචාරක මණ්ඩල පනත සහ 1966 අංක 14 දරන ලංකා හෝටල් සංස්ථා පනත මගින් සංචාරක කර්මාන්තයේ ප්‍රථම ප්‍රධාන සංවර්ධනය ආරම්භ කරන ලද අතර එමගින් ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය සහ ලංකා හෝටල් සංස්ථාව පිහිටුවන ලදී. එතැන් සිට ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක ක්ෂේත්‍රයේ සංවර්ධනය හා ප්‍රවර්ධනය සඳහා වගකිව යුතු රාජ්‍ය ආයතනය ලෙස ක්‍රියා කරයි. සංචාරකයින් ආකර්ශනය කර ගැනීමට අවශ්‍ය හෝටල් ඉදිකිරීම සඳහා රජයේ ආයෝජන සඳහා ලංකා හෝටල් සංස්ථාව මග පාදන ලදී. 2007 ඔක්තෝම්බර් මාසයේදී 2005 අංක 38 දරන සංචාරක පනතේ 2 වගන්තියට අනුව, ශ්‍රී ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය (1966 අංක 10 දරන පනත) ශ්‍රී ලංකා සංචාරක සංවර්ධන අධිකාරිය SLTDA විසින් ප්‍රතිස්ථාපනය කරන ලදී. ශ්‍රී ලංකා සංචාරක සංවර්ධන අධිකාරිය SLTDA යනු සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ ඒ ආශ්‍රිත කර්මාන්ත සැලසුම් කිරීම, සංවර්ධනය කිරීම, නියාමනය කිරීම සහ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාවට නැංවීම සඳහා පැවරී ඇති රජයේ අධිකාරිය වේ.

2022 සිට 2025 දක්වා වූ ශ්‍රී ලංකා සංචාරක උපායමාර්ගික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම මගින් පුද්ගල කේන්ද්‍රීය සංචාරක අංශය නගා සිටුවීම, කාර්යක්ෂම රාජ්‍ය සේවයක් සහ කර්මාන්ත ප්‍රමිතීන් නංවාලීම, තාක්ෂණය පදනම් වූ සංචාරක අංශය වැඩිදියුණු කිරීම, සංචාරකයින් සඳහා ආරක්ෂිත සහ සුරක්ෂිත

රටක් සහතික කිරීම, තෛතික සහ නියාමන රාමුව, නිරසාර හා පරිසර හිතකාමී සංචාරක ව්‍යාපාරය, නව නිෂ්පාදන සංවර්ධනය සහ ප්‍රවර්ධනය, ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටීම සහ වෙළඳපල නගා සිටුවීමට, යටිතල පහසුකම් සහ සේවා සහ හවුල්කාරිත්වයන් ගොඩ නගා ගැනීම වැනි අරමුණු දක්වා ඇත .

විමර්ශන මූලාශ්‍ර

BHOWMICK, S. (n.d.). *How tourism in Sri Lanka went downhill: Causes and consequences*. Retrieved from Observer Research Foundation: <https://www.orfonline.org/expert-speak/how-tourism-in-sri-lanka-went-downhill/>

International tourism, number of arrivals - Sri Lanka. (n.d.). Retrieved from The World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=LK>

Monthly Tourist Arrivals Report - December 2022. (n.d.). Retrieved from Sri Lanka Tourism Development Authority: https://www.sltta.gov.lk/storage/common_media/MonthlyTouristArrivalsReportDec2022208998801.pdf

Ratnapala, N. (n.d.). *Tourism in Sri Lanka: The Social Impact*. Sarvodaya Vishva Lekha Publications.

Sri Lanka - Country Commercial Guide. (n.d.). Retrieved from International Trade Administration: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/sri-lanka-travel-and-tourism>

Sri Lanka Tourism Revenues. (n.d.). Retrieved from Trading Economics: <https://tradingeconomics.com/sri-lanka/tourism-revenues>

Strategic Plan for Sri Lanka Tourism 2022-2025. (n.d.). Retrieved from Sri Lanka Tourism Development Authority: https://www.sltta.gov.lk/storage/common_media/Sri_Lanka-Final_V6_Edited850147500.pdf

Tourism in Sri Lanka. (n.d.). Retrieved from WorldData.info: <https://www.worlddata.info/asia/sri-lanka/tourism.php#:~:text=Revenues%20from%20tourism&text=This%20corresponded%20to%20about%20414%2C000,percent%20of%20gross%20national%20product>

ප්‍රවේශ්වා, ද. (n.d.). *අසිරිමත් ශ්‍රී ලංකා . මල්පියලි ප්‍රකාශකයෝ*.

විජේතුංග, න. (n.d.). *සුන්දර ස්ථාන නොහොත් දේශීය සංචාරක අත්වැල*. කර්තෘ ප්‍රකාශන.

ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක ව්‍යාපාරය. (n.d.). Retrieved from ශ්‍රී ලංකා තානාපති කාර්යාලය - ප්‍රංශය: <https://www.srilankaembassy.fr/si/node/37>

ශ්‍රී ලංකාවේ සාම්ප්‍රදායික වී ගබඩා කිරීමේ ක්‍රමවේදයන්හි තිරසාරභාවය

කේ. එම් මල්මිණි කෞශල්‍යා බණ්ඩාර

සංවර්ධන අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රවේදී ගෞරව තෙවන වසර

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය

කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

malshinikaushalya9934@gmail.com

සංක්ෂේපය

ග්‍රාමීය සංවර්ධනය තුළ කෘෂිකර්මාන්තය ප්‍රධාන තැනක් ගනු ලබයි. එයින් ග්‍රාමීය ප්‍රදේශ ප්‍රධාන වශයෙන්ම වී ගොවිතැන කෙරෙහි නැඹුරු වී ඇත. ලබා ගන්නා අස්වනු ආරක්ෂිතව ගබඩා කර තබා ගැනීම කෘෂිකර්මාන්තයේදී ප්‍රධාන ස්ථානයක් ගනු ලබයි. මන්ද ලබාගත් අස්වනු විනාශ වීම හරහා සිදුවන්නේ ගොවියාගේ මහන්සිය අපතේ යාම හා ගොවියාට ආර්ථිකමය, සමාජමය වශයෙන් පාඩු සිදු වීමයි. ශ්‍රී ලංකාව තුළ ප්‍රධාන ගැටළුවක් බවට පත්ව ඇති පසු අස්වනු හානියට ද විසඳුමක් ලෙස අස්වනු ගබඩා කිරීම සඳහා තිරසාර ක්‍රමවේද වැදගත් වන්නේ ය. පාරම්පරික ගොවියා නිරන්තරයෙන්ම බීජ හා රෝපණ ද්‍රව්‍ය ගබඩා කර සංරක්ෂණය කර ගන්නා ලදී. ඒ ඊළඟ කන්නේ සඳහා බීජ අවශ්‍යතා සඳහා මෙන්ම අවශ්‍ය අවස්ථා වලදී ප්‍රයෝජනයට ගැනීම සඳහා ආහාර බෝග සුරක්ෂිත තබා ගැනීම සඳහා ය. සාම්ප්‍රදායික කෘෂිකර්මයේ අක් වක් ගැසීමේ පටන් අස්වනු කපා පාගා අටුකොටුලන තෙක් අනුගමනය කරන සිරිත් විරිත්, විශ්වාස, ජන ඇදහිලි ආදී සම්ප්‍රදායන් රැසක් දක්නට ලැබේ. අනෙක් අතට මෙම වර්ග පද්ධතියෙන් බැහැරව කෘෂි කර්මාන්තයේ යෙදීම අපහසු ය. මන්දයත් ඒ තරමටම සාම්ප්‍රදායික කෘෂිකර්මාන්තය හා ජන ජීවිතය එකිනෙකට බද්ධ වී පවතී. මෙම ලිපිය තුළින් විස්තර කරනු ලබන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ සාම්ප්‍රදායික වී ගබඩා කිරීමේ ක්‍රමවේදවල තිරසාරභාවය කෙසේදැයි යන්න පිළිබඳවය.

මූල්‍ය පද - තිරසරබව, වී ගබඩා කිරීමේ ක්‍රමවේද, සාම්ප්‍රදායික

හැඳින්වීම

මිනිසාගේ මූලික අවශ්‍යතාවයක් වන සිය පැවැත්ම උදෙසා ආහාර සපයා ගැනීම සඳහා වී ගොවිතැන කෙරෙහි මිනිසා නිතැතින්ම යොමු විය. මෙහිදී සෑම කටයුත්තක්ම කෙරුණේ ඔහු දිවි ගෙවනු ලැබූ පරිසරය හා සහජීවනයෙන් ඊට හානියක් සිදු නොවන පරිද්දෙනි. මෙය ශ්‍රී ලංකාවට පමණක් ආවේණික තත්වයක් නොව බොහෝ ආසියාතික රටවලද මෙම ලක්ෂණ දක්නට තිබේ. එසේම මෙය මිනිසාගේ සංස්කෘතික සබැඳියාවට සහ සංවර්ධනයට ද මං සලසන ලදී. ඓතිහාසික සහ මුඛ පරම්පරාගත තොරතුරුවලට අනුව පෙර දවස මෙරට කෘෂිකාර්මික සමාජය පැවතියේ ස්වයංපෝෂිත මට්ටමකයි. ගොවිතැන ආශ්‍රිත ව අතීතයේ බිහිවී ඇති කමත් කවි, ගොයම් කවි සහ නෙළුම් කවි ආදී ජන ජනකවි තුළින් වුව ද හෙළි වන්නේ අතීත ගොවියා ගතකරන ලැබූ සරල දිවි පෙවෙතයි. මෙමගින් අතීත ගොවි සමාජයේ පැවැතියා වූ සංස්කෘතික අංග පිළිබඳ වුවද වැටහීමක් ලබාගත හැකිය.

දිග ශ්‍රීත සෘතුවේදී භාවිතා කිරීම සඳහා ධාන්‍ය ගබඩා කිරීමට මුල් මිනිසුන්ට තිරසාර ක්‍රමයක් අවශ්‍ය විය. ආහාර සංරක්ෂණය මගින් ප්‍රජාවට එක තැනක රැඳී සිටීමට ඉඩ ලබාදුන් අතර, ආහාර හෝ වඩා හොඳ ජීවන තත්වයක් ලබා ගැනීම සඳහා වෙනත් ස්ථානවලට ගමන් කිරීමට අවශ්‍ය නොවුණි. ඒ නිසා සිටින ස්ථානවල නගර ස්ථාපිත කළේය. ධාන්‍ය ගබඩා කිරීමේ මුල්ම ආකාරය ලෙස බාස්කට්, ගෝනි සහ භාජන භාවිත කරන ලදී. සමහර ප්‍රජාවන්ට වෙනම ගබඩාවක් තිබූ අතර එහිදී ඔවුන් විශාල ධාන්‍ය ප්‍රමාණයක් ගබඩා කර ඇත. සමහර සමාජ මෙම ගබඩා දඩයම් කරන්නන් සඳහා සමාජ රැස්වීම් ස්ථානයක් ලෙස ක්‍රියා කර ඇත.

බොහෝ සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල විශේෂයෙන්ම අප්‍රිකාවේ සහ දකුණු ආසියාවේ ධාන්‍ය සාමාන්‍යයෙන් තොග වශයෙන් හෝ මලු වශයෙන් ගබඩා කරනු ලබන්නේ දේශීය හෝ පවතින ද්‍රව්‍ය වලිනි. එනම් පිදුරු, උණ බම්බු, මඩ, ගඩොල්වලින් ඉඳි කර ඇති සරල ධාන්‍යාගාර වලය. මඩ බඳුන් සහ භාජන, පිදුරු ව්‍යුහයන්, ප්ලාස්ටික් බහාලුම් ආසියාවේ පොදු ගබඩා ව්‍යුහයන්වේ. කෙටිකාලීන ගබඩා කිරීම සඳහා ගෝනි බෑග් සහ ප්ලාස්ටික්/ පොලිතින් බෑග් බහුලව භාවිතා වන අතර දිගුකාලීන ගබඩා කිරීම සඳහා ප්ලාස්ටික් බෑරල් භාවිතා වේ. බටහිර අප්‍රිකාවේ ධාන්‍ය සාමාන්‍යයෙන් නිවසේ හෝ ක්ෂේත්‍රයේ ජූට්, ප්‍රොලිපොපලින් මලු, උස් වූ වේදිකා, කේතුකාකාර ව්‍යුහයන් සහ බාස්කට්වල ගබඩා කර ඇත.

ආහාර සැපයුම් දාමයේ ගබඩා කිරීම වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරනු ලබයි. මිනිසා මුලින්ම ධාන්‍ය අස්වනු නෙලීමට සහ සැකසීමට පටන් ගත් දා සිට ධාන්‍ය ගබඩා කිරීමේ අවශ්‍යතාවයක් පවතී. ධාන්‍ය ගබඩා කිරීමේ හැකියාව ලෙස හැඳින්වෙන්නේ ග්‍රාමීයව වෙසෙන තම එදිනෙදා අවශ්‍යතාවයන් සඳහා සඳහා ධාන්‍ය තබා ගන්නා සහ වාණිජ ගොවීන්ට කන්න පුරාවටම බෝග තබා ගැනීමටත්, පශුසම්පත් පෝෂණය කිරීමටත් ඇති උපරිම වෙළඳපළ මිලට විකුණා ගැනීමට හැකිවන තෙක් ඉතිරි කර ගැනීමටත් හැකි වීමයි.

ධාන්‍ය ගබඩා කිරීමේ සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමයන් ඔවුන්ට පරම්පරාවෙන් උරුම වන දැනුමකි. එම දැනුම භාවිතා කොට අස්වනු සාර්ථකව සංරක්ෂණය කිරීමට පැරණි ගොවියාට හැකි විය. සංවර්ධනය වෙමින්

පවතින රටවලින් හතරෙන් එකක් ගොවීන් තම නිෂ්පාදන ග්‍රාමීය මට්ටමින් තබාගනී. සාම්ප්‍රදායික ගබඩා පද්ධතිය ඵලදායී ලෙස සලකනු ලැබේ. එමෙන්ම ධාන්‍ය හානි වලින් ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා ඒවා වැඩිදියුණු කිරීමෙන් ගොවීන් තෘප්තිමත්භාවයක් භුක්ති විදී (proctor, D, 1994). ධාන්‍ය ගබඩා කිරීම අත්‍යවශ්‍ය අංගයක් ලෙස අතීතයේ සිටම පවතින්නේ ලෝකයේ බොහෝ රටවල ධාන්‍ය යනු ඔවුන්ගේ ප්‍රධාන ආහාරයේ පදනම වන නිසාවෙනි. වැඩිවන ජනගහනයට අවශ්‍ය ආහාර ඉල්ලුම සපුරාලීම ප්‍රධාන ගෝලීය අවධානයක් ලෙස පවතින අතර අතීතයේ දී පමණක් නොව වර්තමානයේ දී ද ධාන්‍ය ගබඩා කිරීම කෘෂිකර්මාන්තයේ දී වැදගත් අංගයක් බවට පත්ව ඇත.

බොහෝමයක් අග්නිදිග ආසියාතික රටවල ප්‍රධාන ආහාර බෝගය වශයෙන් සැලකෙන වී වගාවේ ඉතිහාසය කුමන අවධියට අයත් දැයි යන්න අපැහැදිලිය. කෙසේ වෙතත් ශ්‍රී ලංකාව තුළ විජයගේ පැමිණීමට පෙර සිටම වී වගා කළ බව ඉතිහාසයේ සාක්ෂි දරයි. විජය ඇතුළු ආර්යයන් විසින් හෙළදිව කෘෂිකර්මය හා වී වගාව හදුන්වාදෙනු ලැබුවේ නම් එදා විජය සමඟ පැමිණ 700ක් ආක්‍රමණිකයින් ගබඩා වලින් සහල් රැගෙන ක්ෂණයකින්ම රසවත් ආහාර වේලකින් කුස ගිනි නිවා ගැනීමට උපකාරී වීමට කුවේණිය නම් දේශීය පාලිකාවට හැකි වූයේ කෙසේ ද යන්න ගැටලුවකි. රටපුරා ගොවිතැන නොතිබුණානම් වරායේ බදු වශයෙන් අය කරන ලද වී සහල් එසේ ගබඩා කිරීමට හැකි වූයේ කෙසේද යන්න සොයා බැලිය යුතුවේ. විජය සමඟ ගොවිතැන මෙරටට ආවෘතමී එතරම් සුළු කාලයකදී රටපුරා කුඹුරු අස්වැද්දිය හැකි ද යන්න ප්‍රශ්නාර්තයක් මතු වෙයි. රටේ පාලකයන් පවා කුඹුරු ගොවිතැන් කිරීම තරම් ගොවිතැන උසස් රාජකාරියක් වී තිබුණ බව නොසලකා හැරිය නො හැකි ය (කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව, 1912-2012).

ඒ අනුව හෙළදිව වී ගොවිතැන අදින් වසර 5000-8000 කට පමණ ඉහතදී සිටම දැන සිටි බව මැනවින් සනාථ වේ. එපමණක් නොව ආර්ය සංක්‍රමණය සිදු වන විටත් ඉතා දියුණු සහල් සංස්කෘතියක් බවට හෙළදිව පත්ව තිබූ බව මොනවට පැහැදිලි වේ.

මහාවංශය වැනි වංශකතා මූලාශ්‍ර සහ අට්ඨකථාවල දැක්වෙන ආකාරයට අනුරාධපුර ශිෂ්ටාචාරය ආරම්භයේ පටන් විවිධ සාගත වලට මුහුණ දීමට ලංකාවාසීන්ට සිදුවී ඇත. දුටිගායගාමිණි, වට්ටගාමිණි අභය හෙවත් වළගම්බා සහ නැවත කුවේනාග හෙවත් කුඩ්ඛ නාග, සිරිසගබෝධි, පළමු වන උපතිස්ස, කිත්සිරිමේස හෙවත් කුඩා කිත්සිරිමෙවන්, සලාමේසවන්ත, සහ දෙවන උදය යන රජවරුන්ගේ පාලන සමයන්හි දී පවා මෙරට සාගත තත්වයන් පිළිබඳ අතීත තොරතුරු මූලාශ්‍රවල කදිමට සඳහන් වේ.

මේ අතරින් බැමිණිනියාසාය ලෙස හැඳින්වූ වට්ටගාමිණි අභය රජුගේ කාලයේ ඇතිවූ සාගත තත්වයක් සහ එයින් හික්ෂුන් වහන්සේලා ඇතුළු ජනතාව විදි දුක් ගැහැට පිළිබඳ බොහෝ තොරතුරු වාර්තා වී ඇත. දිවි ගලවා ගැනීමට ගැනීම උදෙසා එම යුගයේ ඇතැමුන් මිනීමස් පවා අනුභව කළ බවට අට්ඨ කතාවල පවා සඳහන් වේ. කෙසේ නමුත් අතරින් පතර ඇති වූ මෙවන් සාගත තත්වයන් නිසා රට සහලින් ස්වයංපෝෂිත වූ අවධි මෙම යුගයේ නොතිබුණා යයි එකඟව පැවසිය නොහැක. එයට හේතුවන්නේ එක් අට්ඨ කතාවක පැවසෙන ආකාරයට "බ්‍රාහ්මණ තිස්ස භය" පැවති කාලයේ සිතුවපව්ව විහාරයේ හික්ෂුන් වහන්සේලා 12000ක ප්‍රමාණයකට සහ තිස්ස මහා විහාරයේ එබඳුම

ප්‍රමාණයක් වූ හික්ෂුන්ට වර්ෂ තුනකට අවශ්‍ය තරම් ධාන්‍ය ගබඩා කර තිබේ ඇත. එතරම් විශාල ප්‍රමාණයක් වූ හික්ෂුන්ට වර්ෂ තුනකට අවැසි තරම් ධාන්‍ය ගබඩා කර තැබීමට නම් නිෂ්පාදන අතිරික්තයක් අවම වශයෙන් හික්ෂු සංඝයා තුළ පමණක් නොව ප්‍රභූ පැලැන්තිය උදෙසාත් තිබිය යුතු බව ඉහත කරුණු කාරණා සලකා බැලීම තුළ පැහැදිලි වේ.

මේ අනුව ඉතිහාස පොත්පත්, අට්ටකථාවල සඳහන් කතා පුවත් වලින් පෙනී යන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂිකර්මය ඇත අතීතයේ ආරම්භ වූවක් බවත් ධාන්‍ය ගබඩා කිරීම පිළිබඳ ඔවුන් දැන සිටි බවත්ය. එපමණකුදු නොව අතීතයේ පමණක් නොව ධාන්‍ය ගබඩා කිරීම හරහා උපද්‍රව වලින් බේරී ජීවිත ආරක්ෂා කරගත හැකිය යන්න දැන සිටි බව ඉතිහාස පුවත් දෙස බැලීමේදී මොනවට සාක්ෂි දරයි.

මෙසේ දියුණුව පැවැති ශ්‍රී ලාංකීය කෘෂිකර්මය මෙරටට පැමිණි පෘතුගීසීන්, ලන්දේසීන්, ඉංග්‍රීසීන් නිසා බොහෝ සේ වෙනස් විය. වාණිජ වගාවන් කෙරෙහි වඩ වඩාත් යොමු විය. එම වගාවන්ට ආධාර උපකාර ලබාදී ඒවායෙහි දියුණුවට කටයුතු කරන ලදී. මෙතෙක් පැවැති ශ්‍රී ලාංකීය කෘෂිකර්මයේ වෙනසක් එනම් ඉතා සාර්ථක ව පැවැති වී ගොවිතැනෙහි අඩු වීමක් සිදුවී තේ වගාව, රබර් වැනි වාණිජ වගාවන් දියුණුවට පත්විය. නමුත් අස්වනු ගබඩාකරණය අනිවාර්යෙන්ම සිදු කරන ලදී. මන්ද අතිරික්ත අස්වනු ගබඩා කිරීම මෙන්ම ලබාගන්නා අස්වනු සාර්ථකව ගබඩා කිරීම සිදු කරන ලදී.

කෙසේ වෙතත්, වී ගොවිතැන මුළුමනින්ම අවසන් නොවූ අතර වර්තමානයේ දී බොහෝ ප්‍රදේශවල ඉතා සාර්ථකව වී ගොවිතැන සිදුකරයි. අද වන විට නවීන යන්ත්‍ර සූත්‍ර, පොහොර වර්ග පවා භාවිතා කර හොඳ අස්වැන්නක් ලබා ගනු ලබයි. ලබාගන්නා අස්වැන්නේ අතිරික්ත කොටස අතීතයේ දී පමණක් නොව වර්තමානයේ දී ද ගබඩා කරනු ලබයි. අස්වනු ගබඩා කිරීම සඳහා අතීතයේ සිට පුරුදු පුහුණු කරමින් පැමිණි සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදයන් ගොවීන් විසින් වර්තමානයේ දී ද සාර්ථකව භාවිතයට ගනු ලබයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ වී ගබඩා කිරීමට භාවිතා කළ සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේද

ගබඩා කිරීම සාමාන්‍ය කටයුත්තක් ලෙස සිතුවත් එය තනිකරම තාක්ෂණයකි. 1985 වර්ෂයේ දී සහල් සැකසුම් පර්යේෂණ හා සංවර්ධන මධ්‍යස්ථානය කරන ලද සමීක්ෂණයකින් මෙවැනි ක්‍රම පිළිබඳ සමීප අධ්‍යයනයක් කිරීමට හැකි වී තිබේ. ප්‍රදේශ වලට අනුව එම ප්‍රදේශවලට ආවේණික වූ ගබඩා ක්‍රම පැරණි ලංකාවේ පැවති බවට සාධක ඇත.

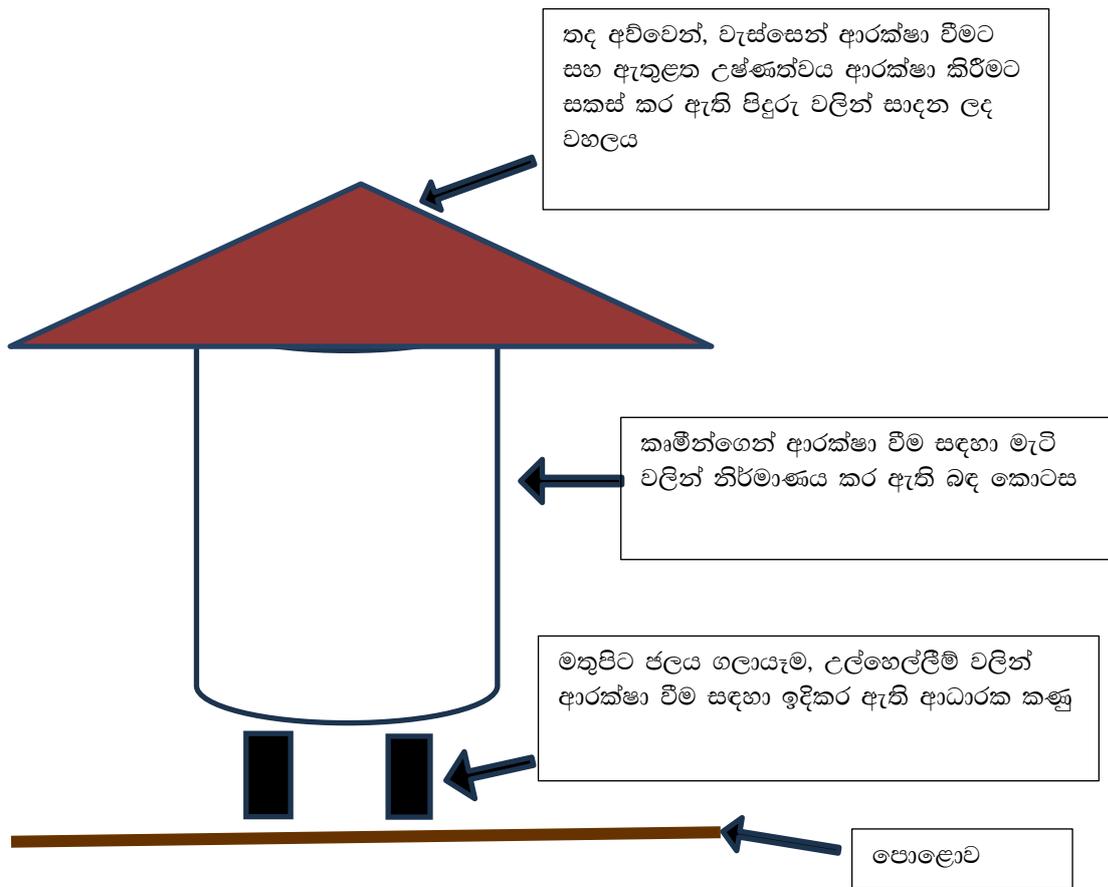
වී අස්වනු ගබඩා කිරීමට භාවිතා කරනු ලබන සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදයන් කිහිපයක් හඳුනාගත හැක. ඒවා නම්,

1. වී බිස්ස
2. අටුව
3. වරුව
4. ට්‍රාක් පෙට්ටි

5. කොහොඹ කොළ සහ දෙහි කොළ භාවිතය
6. දහයියා දුම ගැසීම සහ යකිනාරං කොළ දුම ඇල්ලීම
7. පැහැ ආදී සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදයන් භාවිතා කොට ගොවීන් සාර්ථකව වී අස්වනු ගබඩා කරයි.

1. වී බීස්ස

වී බීස්සක අකෘතිය

වියළි කලාපයේ එළිමහනේ ඉදිකරන ලද ගබඩා ජනප්‍රිය වී තිබී ඇති අතර වියළි කලාපය විශේෂයෙන්ම අනුරාධපුර, කුරුණෑගල, අම්පාර, හම්බන්තොට ආදී දිස්ත්‍රික්කයන්හි විශාල වශයෙන් ධාන්‍ය ගබඩා කිරීම සඳහා භාවිතා කර ඇත්තේ මැටි බීස්සයි. මෙම මැටි බීස්ස විවිධ ක්‍රම වලින් සාදා ඇති බව පෙනී යයි. අනුරාධපුර, හම්බන්තොට වැනි දිස්ත්‍රික්කවල පොළොවට අඩියක් පමණ උසින් පිහිටා ඇති ලැලි තට්ටුවක පීප්පයක හැඩය හැඩයට ලී කෝටු වලින් සැකිල්ලක් මත මැටි වලින් පිටත සහ ඇතුළත ආවරණය කර පිදුරුවලින් සෙවිල්ලන ලද වහලයක් සහිත ව්‍යුහය ජනප්‍රියව තිබී ඇත. එම ව්‍යුහයම කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ ගම්වල සාදා ඇත්තේ ඉතා ක්‍රමානුකූලව වියන ලද වැල් වලිනි. මෙම වැල් වලට පිටතින් සහ ඇතුළතින් මැටි වලින් ආවරණය කර ඇත. වී වගාවේ පසු අස්වනු සංරක්ෂණය

කිරීමේ ක්‍රමවේදයන් විද්‍යාත්මකය. වසර 2500 ක් තරම් ආරම්භය මේසා දීර්ඝ කාලයකට උරුමකම් කියයි. නමුත් වී බිස්සෙහි විද්‍යාත්මක සංස්කෘතිය කාලයේ වැලිතලාවෙන් යටපත් වී යමින් පවතී. බිස්ස වටා ගොඩ නැගී ඇති සියලුම උප සංස්කෘතීන් සෘජුවම ජන ජීවිතය හා බද්ධ වූවකි. එසේම සාම්ප්‍රදායිකව අනුගමනය කළ බිස්ස නිර්මාණය හා ගොඩනැගීමේ ක්‍රියාවලීන් සිද්ධාන්ත සියල්ලම විද්‍යාත්මකය. පොළොව මත සිටුවන අටු පාදයේ සිට පිදුරු හත්තිය දක්වාම බිස්සෙහි නිර්මාණ ක්‍රියාවලිය වී ඇටයෙහි ජීව ගුණය ආරක්ෂා කිරීමේ අරමුණින් යුක්තව තනා ඇත. වී බිස්සෙහි පාදම හෙවත් අටු කණු සඳහා ගනු ලබන්නේ ගල් හෝ ශක්තිමත් දැව අරටුව වේ. එයද පොළොව මට්ටමේ සිට අඩියක් දෙකක් උසින් නිර්මාණය කරනු ලැබේ.

මේ හේතු නිසා පොළොව මතුපිට සිදුවන ජලය ගලායෑම්, උල් හෙල්ලීම් හෝ මතුපිට පොළොවේ පසෙහි සිදුවන කිසිදු බලපෑමක් බිස්සට එල්ලවන්නේ නැත. බිහි තට්ටුව ශක්තිමත් දැවයෙන් නිර්මාණය කරනු ලැබේ. බිහි කුඩය වියා ගනු ලබන්නේ වැල් සහ කෝටු මඩෙහි ලා පදම් කර ගැනීම මගිනි. මේ හේතුවෙන් බිහිකුඩයට කෘමි සතුන්ගේ හානි සිදු නොවේ. නොතෙමී තබා ගැනීමට හැකි වුවහොත් බිහි කුඩයේ ආයු කාලය වසර දෙසියක් තරම් දිග විය හැකි බව පැරැන්නන්ගේ මතයයි. වී බිස්සක වී තැන්පත් කළ පසුව ඒ තුළ ක්‍රියාත්මක වන්නේ තෙරපුම් බලයකි. එම තෙරපුම් බලය නිසා වී ඇටය ශක්තිමත් වේ. ශක්තිමත් වී ඇටයේ කෘමීන්ගෙන් බේරේ. මෙහිදී ක්‍රියාත්මක වන දේ වටහා ගැනීමට නම් බිත්තරයක් මතට පළමුව උඩු යටිකුරු තෙරපුමක් ලබා දෙයි. බිත්තරය පොඩි නොවේ. තෙරපුම බිත්තර කටුවේ පහළට ගමන් කරයි. කටුව ශක්තිමත් වෙයි. වී බිස්ස තුළ සිදු වන්නේ මෙම විද්‍යාවයි.

2. අටුව

වියළි කලාපවල භාවිතා කරන ලද තවත් එළිමහන් ගබඩා ව්‍යුහයක් ලෙස අටුව හඳුනාගත හැකිය. මෙය හතරැස් කුඩා ගෙයක ස්වරූපයකට නිර්මාණය කර ඇත. පොළවට අඩි 4ක් පමණ උසින් වූ ලැලි තට්ටුවක සාදා ඇති අතර වහලය සඳහා පිදුරු යොදාගෙන සෙවිලි කරනු ලැබේ. තට්ටුවට පහළින් ඇති කොටස ඉවුංපිහුං කිරීමට පාවිච්චි කරනු ලබන නිසාවෙන් එයින් නැඟෙන දුම හේතුකොටගෙන ඉබේම කෘමීන් මර්දනය වීම සිදුවේ.

3. වරුව

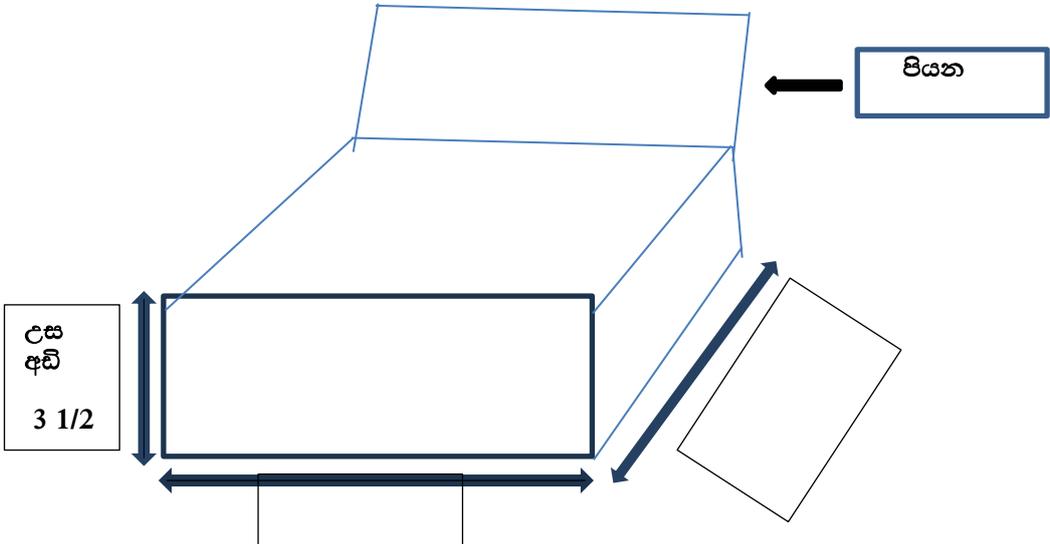
අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කයේ ගම් කිහිපයකට පමණක් ආවේණික වූ ධාන්‍ය ගබඩා කිරීමේ ඉතාම පැරණි ක්‍රමයක් ලෙස “වරුව” නම් ගබඩා ව්‍යුහය ද අතීතයේ ජනප්‍රියව පැවති බව ගැමියන්ගේ මතයයි. මෙවැනි ගබඩා ව්‍යුහ අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කයේ කැබතිගොල්ලැව ප්‍රදේශයේ ගම්වල ද පාවිච්චි කොට තිබේ. මෙය අඩි 4-6 ක් පමණ උසින් තට්ටුවක සාදා ඇති අතර, බිත්තිය කෝටු වලින් සකස් කර

ඇතුල් පැත්තේ පිදුරු තට්ටුවකින් ආවරණය කරනු ලබයි. මෙයද කන්නෙන් කන්නට පිදුරු ඉවත් කර පිරිසිදු කරගත යුතු නමුත් ව්‍යුහය අවුරුදු කිහිපයක් භාවිතයට ගත හැකිය.

4. ටුන්ක පෙට්ටි

යකඩෙන් නිම කරන ලද මෙම ට්‍රැක් පෙට්ටි අතීතයේ දී භාවිතා කර තිබුණේ රෙදි දමා තැබීමටයි. මියන්ගෙන්, කාවන්ගෙන් ආරක්ෂා කර තබා ගැනීමට ට්‍රැක් පෙට්ටි භාවිතා කර තිබේ. අද වන විට මෙම ව්‍යුහයන් තුළ වී ගබඩා කිරීම මෙහිදී සිදු කරයි. මෙම යකඩ පෙට්ටි හොඳින් සෝදා පිරිසිදු කර තද අවිච්චි වියලා ගනියි. පසුව වී ගබඩා කිරීම සිදු කරයි. වී වලට හානි කරන ප්‍රධාන පළිබෝධකයෙක් වන මියන්ගෙන් සිදුවන හානි අවම කර ගැනීමට ට්‍රැක් පෙට්ටි තුළ ගබඩා කිරීම හරහා හැකිවේ. අවශ්‍ය විටෙක ට්‍රැක් පෙට්ටියෙන් අස්වනු පිටතට ගත් පසු නැවත හොඳින් පෙට්ටිය වසා දැමීම අනිවාර්යයෙන්ම සිදුකළ යුතුය. ට්‍රැක් පෙට්ටි තුළට මියන්ට ඇතුළුවීමට නොහැකි නිසාත් ඔවුන්ගේ අපද්‍රව්‍ය අස්වනු සමඟ මිශ්‍ර නොවන නිසාත් අස්වනු ආරක්ෂිතව ගුණාත්මකභාවයෙන් යුතුව ගබඩා කර තබා ගැනීමට හැකියාව ලැබේ. මෙය ලාභදායී ක්‍රමයකි.

ට්‍රැක් පෙට්ටියෙහි ආකෘතිය

5. කොහොඹ කොළ සහ දෙහි කොළ භාවිතය

අඟුරු වලට දමා දුම් ඇල්ලූ විට එයින් පිටවන පැඟිරි මිශ්‍ර දුම මගින් ගබඩාවේ සිටින කෘමීන් මර්දනය කළ හැකි වේ. මාස 2කට වරක්වත් දුම් ගැසීම සිදු කළ යුතුය. මීට අමතරව කොහොඹ කොළ ගෙන හොඳින් පවනේ දින 2-3 ත් අතර කාලයක් වේලා පසුව වී අස්වනු සමඟ මිශ්‍ර කොට ගබඩා කරයි. කොහොඹ කොළ වල විෂබීජ නාශක ගුණ, දිලීර නාශක ගුණ ඇති අතර කෘමී විකර්ශකයක් ලෙස ද ක්‍රියා කරයි. මෙම සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදය භාවිතා කිරීම හරහා අස්වනු වල ගුණාත්මකභාව ආරක්ෂා කරගනිමින් අස්වනු ගබඩා කර තබා ගැනීමට හැකිවේ. මෙම ක්‍රමවේදය ඉතා ලාබදායී ක්‍රමවේදයකි.

6. දහයියා දුම ඇල්ලීම

වී සහල් බවට පත් පත් කිරීමේ දී ඉවත ලන දහයියා ගෙන පූර්ණ දහනයකට ලක් නොකොට අර්ධ දහනයට ලක් කිරීම මෙම ක්‍රමවේදයේදී සිදුකරයි. මෙමගින් කෘමීන්ගෙන් සිදුවන හානි වළක්වා ගත

හැකිය. දහයියා අර්ධ දහනයකට ලක් කිරීම හරහා කාබන් මොනොක්සයිඩ් වායුව පිට වීමට සැලැස්වීම මෙම ක්‍රමවේදයේ ප්‍රධාන අරමුණයි. එක්වරක් දුම් ගසා පසුව මාස හයකට පසුව නැවත දුම් ගැසීම සිදු කල යුතුය. මෙම සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදය හරහා ද වී අස්වනු වලට සිදුවන හානිය අවම කර ගනිමින් දීර්ඝ කාලයක් අස්වනු ආරක්ෂිතව ගබඩා කිරීමට හැකිවේ.

7. පැහැ, ලැලි අටුව, කුඩය

තෙත් කලාපය ගත් විට නුවර, කළුතර, ගාල්ල වැනි ප්‍රදේශවලින් ඊට අමතරව කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ තෙත් කලාපයට අයත් වන ගම්මානවලත් බහුලව භාවිතා කරනු ලැබූ ව්‍යුහයක් වන්නේ ලැලි වලින් සාදන ලද "පැහැ" යන නමින් යුතු භාජනයක් වේ. ලැලි අටුව විශේෂයෙන්ම නුවර, ගම්පොල යන දිස්ත්‍රික්කයන්හි ඉතා ප්‍රසිද්ධ වී තිබේ. මෙම ගබඩා ව්‍යුහවල ධාන්‍ය ගබඩා කොට මාස 6 සිට 12 දක්වා කාලයක් ගබඩා කර තබා ගත හැක. උතුරු නැගෙනහිර ප්‍රදේශවල එළිමහන් ගබඩා භාවිතා කළ බවක් දැනගන්නට නොමැත. එම ප්‍රදේශයන්හි සමහර ගම්මානවල පාවිච්චි කරනු ලබන්නේ තල්කොළවලින් සාදන "කුඩය" නැමැති ගබඩා විශේෂයකි.

නිගමනය

වී ගොවිතැනේ දී වැඩි වශයෙන් ම නවීන ක්‍රමවේදයන් යොදාගනු ලබන්නේ බිම් සකස් කිරීම, සීසෑම, අස්වනු නෙලීම යන අවස්ථාවලදීය. නමුත් ශ්‍රී ලංකාවේ පසු අස්වනු හානි අවම කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාව තුළ නවීන ක්‍රමවේද භාවිතයට ගනු ලබන්නේ ඉතාම අවම මට්ටමකිනි. පසුගාමී භාවිතයට හේතුව හුදෙක් නවීන ක්‍රමවේදයන් ප්‍රතික්ෂේප කිරීම පමණක් නම් එයට ප්‍රධාන හේතුව නවීන ක්‍රමවේද භාවිතය සඳහා වැඩි පිරිවැයක් දැරීමට සිදුවීමයි. නවීන ක්‍රමවේද සඳහා අධික පිරිවැයක් වැයවන යටිතල පහසුකම්, තාක්ෂණය සහ අමුද්‍රව්‍ය අවශ්‍ය වේ. මෙම වියදම් දැරීම සඳහා ගොවීන්ට හැකියාවක් නොමැත. එනිසා මෙම ගැටළුවලට හොඳම විසඳුම වන්නේ සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේද භාවිතා කිරීමයි. නවීන ක්‍රමවේදවලට වඩා සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේද භාවිතය වඩා සාර්ථක වේ. සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේද යනු අපේ රටේ අනාදීමත් කාලයක සිට ගොවීන් පාරම්පරා සිය දහස් ගණනක් පුරා පුරුදු පුහුණු කර පැමිණෙන ක්‍රමවේද වේ. එලෙස පරම්පරා ගණනාවක් පුරා පුරුදු පුහුණු කර පැමිණෙන්නේ සාර්ථක ක්‍රමවේදයන් පමණි. මන්ද පරම්පරා ගණනක් තිස්සේ පැමිණෙන නිසා අසාර්ථක ක්‍රමවේදයන් ඉවත් වී ඇත. තවමත් ඉතිරි වී ඇති වී ගබඩා කිරීම සඳහා භාවිතාකරන සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදයක් අපේ රටේ කාලගුණයට, දේශගුණයට ගැලපෙන මෙන්ම උෂ්ණත්වයට ගැලපෙන සහ අපේ රටේ වගා කරනු ලබන බීජ ප්‍රභේද වලට ද ගැලපෙන ක්‍රමවේදයන් වේ.

වී අස්වනු ගබඩා කිරීම සඳහා භාවිතා කරන පැරණි සාම්ප්‍රදායික ව්‍යුහයන් විශිෂ්ඨ ක්‍රමවේදයන් වේ. කාලයත් සමඟ යටපත් වී යමින් පවතින මෙම අනර්ඝ නිර්මාණවල ඓතිහාසික මෙන්ම විද්‍යාත්මක සංස්කෘතිය ගවේෂණය කිරීම අතිශය වැදගත් කාරණාවක් බවට පත් වී තිබේ. එමගින් නෙලා ගත හැකි වටිනාකම අනාගතයේදී වැදගත් සංධිස්ථානයක් වනු නොඅනුමානය. නමුත් එය වෙළඳපොළේ ක්ෂණික ව පවත්නා රුපියල් සත වලට කිසිසේත් පෙරලිය නොහැක. පැරණි වූත් වඩා ඵලදායී වූත්

මෙම ක්‍රමවේදයන් තුළින් සැබෑ වශයෙන්ම සිදුවූයේ මේ අස්වනු ආරක්ෂිතව දීර්ඝ කාලයක් ගබඩා කර තබා ගැනීමට හැකි වීමයි. තිරසාරභාවය යනු දිගු කල් පැවැත්ම වන අතර ඒ අනුව මෙම ක්‍රමවේදයන් සියල්ලම තිරසාර ක්‍රමවේද ලෙස දැක්වීමට පුළුවන.

මූලාශ්‍ර

ආරියදාස, එච්, උඩුගම, සරත්., (1973), *වී ගොවිතැන*, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සමාගම, කොළඹ 11.ගුණසේකර,

උබේසේකර., (2010), *අභිචාර හා ශ්‍රී ලංකාවේ ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂිකාර්මික අභිචාර පිළිබඳ මානව විද්‍යාත්මක විමසුමක්*, ආරිය ප්‍රකාශකයෝ වරකපොළ. ලේකම්ගේ, බලංගොඩ. මුහුදාස. ටී., (1999), *වී ගොවිතැන*, විශ්වලේඛ ප්‍රකාශකයෝ, රත්මලාන.

තමාරා, ඩබ්. ඩබ්. ඒ. ටී., (n.d), *බීජ ගබඩා කිරීම සඳහා උපදෙස් ගොවිකම් සඟරාව*, පි. 26-28.

පරාක්‍රම. එස්., (1994), *දේශීය ගොවිතැන*, ඇස් ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ කොළඹ 10.

ජයකොඩි, ජේ. ඒ. එල්. පී., (1992), *පසු අස්වනු සංරක්ෂණය, ගොවි ජනතාව*, දෙසැම්බර්. දිසානායක,

ප්‍රනාන්දු, දුල්සිරි., (1999), *ග්‍රාමීය මට්ටමේ ධාන්‍ය ගබඩා කිරීමේ ක්‍රම දියුණු කිරීම, ගොවි ජනතාව*, ජනවාරි- පෙබරවාරි, පි. 06-09.

විජයරත්න, වොලී., (2006), *වී ගබඩාකරණයේදී හානි කරන කෘමි පළිබෝධ, කර්මාන්ත*, 27 වෙළුම, 03 කලාපය, දෙසැම්බර්, පි. 16-17.

සියවසක අභිමානය, (1912-2012), කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව.

සිරිවීර, ඉන්ද්‍රකීර්ති., (1993), *ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂි ඉතිහාස*, ඇස් ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ කොළඹ 10.

සමරකෝන්, ආනන්ද., (1993), *බීජ වැපිරීමේ සිට අස්වනු නෙලා ගැනීම දක්වා සාම්ප්‍රදායික ගොවීන් අනුගමනය කළ සිරිත්*, ගොවි ජනතා, සැප්තැම්බර් ඔක්තෝම්බර්, පි. 19-21.

proctor, D. (1994). traditional farm/ village storage methods. Retrieved from FAO: <https://www.fao.org/3/t1838e/T1838E12.HTM#:~:text=Grain%20is%20stored%20on%20platforms,the%20point%20at%20the%20bottom>

The Concept of a Smart City

K.A.Rangani Lakmali

Department of Geography,

Faculty of Social Science

University of Kelaniya.

karlakmali44@gmail.com

Abstract

This article examines the comprehensive concept of smart cities, tracing their evaluation from theoretical frameworks to practical applications in modern urban environments. The smart city concept has evolved, influenced by rapid technological advancement and the growing need for efficient urban management. It begins by exploring the origins of the smart city concept, highlighting how technological advancements and urban planning have converged to create more efficient, sustainable, and livable cities. The discussion then shifts to the integration of e-government services, illustrating how digital platforms can enhance government, transparency and citizen engagement. E-government plays a pivotal role in this ecosystem, streamlining services, improving transparency and fostering citizen engagement. Further, the article evaluates the criteria and significance of the modern smart city index, providing insights into how cities are ranked based on their technological integration and innovation. In addition, the modern smart city index assesses cities based on various metrics, including digital infrastructure, environmental initiatives, and social inclusion, showcasing the benefits of smart cities in creating more livable and resilient urban spaces. In Sri Lanka, smart city strategies are gradually being adopted, aiming to leverage technology for sustainable urban development. The article delves into the fundamental principles of smart cities, exploring the potential of smart city initiatives within the Sri Lankan context. Eventually, I have included that Sri Lanka's strategic initiatives in adopting smart city principles to create more livable and resident urban areas.

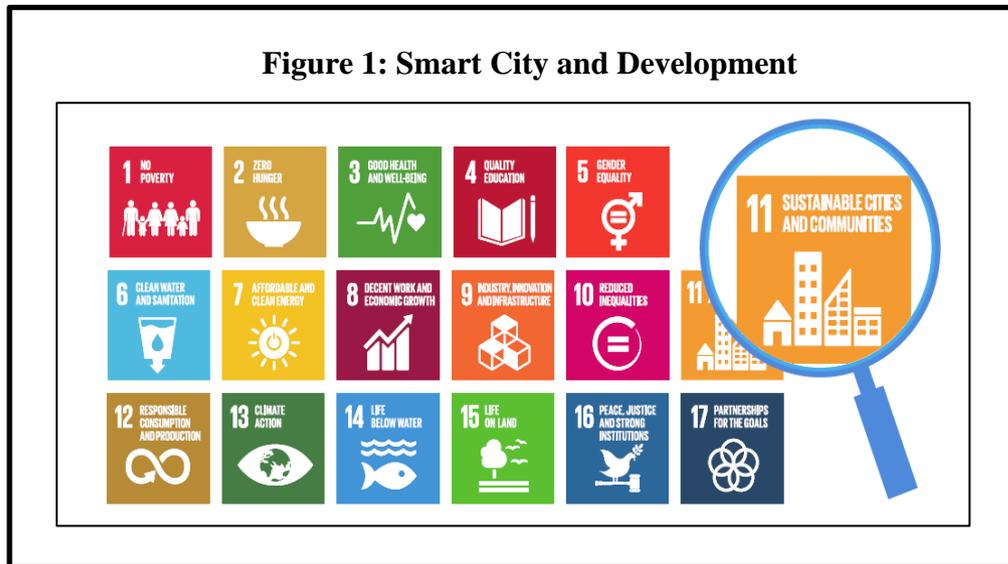
Key words: Smart cities, urban innovation, e-government, smart city index

By the 21st century, with the development of globalization, the city's development is interpreted in different directions. The main purpose of the development is to achieve a better quality of life for everyone. Then urbanization is a universal concept in the world. Urbanization refers to the increasing number of people who live in urban areas. More than 4.3 billion people now live in urban areas (UN World Urbanization Perspective, 2017). Most urban people live in cities. Smart cities are one of the turning points of urban Development. A smart city that uses information and communication technologies (ICTs) and other means to improve the quality of life, and the efficiency of urban operations and services. In sustainable development, the interrelationship of social, economic, and environmental aspects is contained in the concept of development. This article focuses on the concept of a sustainable city. As well as this paper examines the origin of the smart city, e-government in smart cities, the modern smart city index, benefits of smart city, benefits of smart city, smart city, and the world, and smart city strategies of Sri Lanka.

Governments should focus on providing a better quality of life and improved quality of life to the people of the countries. As development is a multi-dimensional subject area, it is a unique milestone for urban development. The world's urban population is growing rapidly, with around 50% of the world's population living in cities. It is estimated to reach 70% by 2050 (Morris,2011). Although urbanization is considered as a major factor in assessing the development of a country, with the increase in urbanization, governments face problems in providing facilities to the people of cities. This has resulted in the introduction of the smart city concept to identify and find better and better solutions, especially for the population (kohen,2014). Currently used for effective and sustainable city planning at the international level is the compact cities, livable cities, Transit Oriented Cities, Eco-Cities, Green Cities, Energy Independent Cities, Healthy Cities, Elderly Friendly Cities, Child-Friendly Cities, Creative Cities and Smart cities, etc.

Globalization has created competition between countries, cities and villages. Globalization can be described as a global integration in which various human, economic, cultural and political processes are more vulnerable to international influence. The smart city is a rapidly expanding phenomenon globally today. Consequently, smart city sustainability is currently the subject of global attention. Therefore, in the Sustainable Development Objectives, the Eleventh Objective

explains this in terms of 'Sustainable Cities and Communities'. The main objective is to create safe, resilient sustainable human settlements and cities by 2030 with a focus on every people.

Source: <http://www.google.com/search?q=sustainable+smart+city&tbn>

ORIGIN OF CONCEPT OF SMART CITY

The Smart City Concept Start can be traced back to the 1960s and 1970s. Smart City technology has evolved through three generations. The first generation of smart cities was delivered by technology providers to understand the implications of technology on daily life. This led to the second generation of smart cities, which looked at how smart technologies and other innovations could create joined-up municipal solutions. The third generation of smart cities took the control away from technology providers and city leaders, instead creating a model that involved the public and enabled social inclusion and community engagement. This third-generation model was adopted by Vienna, which created a partnership with the local Wien Energy company, allowing citizens to invest in local solar plants as well as working with the public to resolve gender equality and affordable housing issues.

There have been various definitions of a smart city. According to the magazine 'Sammithi', a prosperous city is a city that has achieved sustainable development by achieving an optimal

quality of life, using computer technology according to the old and modern conditions, and using computer technology properly with the participation of relevant parties.

“A smart sustainable city is an innovative city that uses information and communication technologies (ICTs) and other means to improve quality of life, efficiency of urban operation and services and competitiveness, while ensuring that it meets to needs to present and future generation with respect to economic, social and environmental aspects” (International Telecommunication Union).

“A Smart city is a place where traditional networks and services are made more efficient with the use of digital solutions for the benefit of its inhabitants and business. A Smart city goes beyond the use of digital technologies for better resource use and less emission” (European Commission).

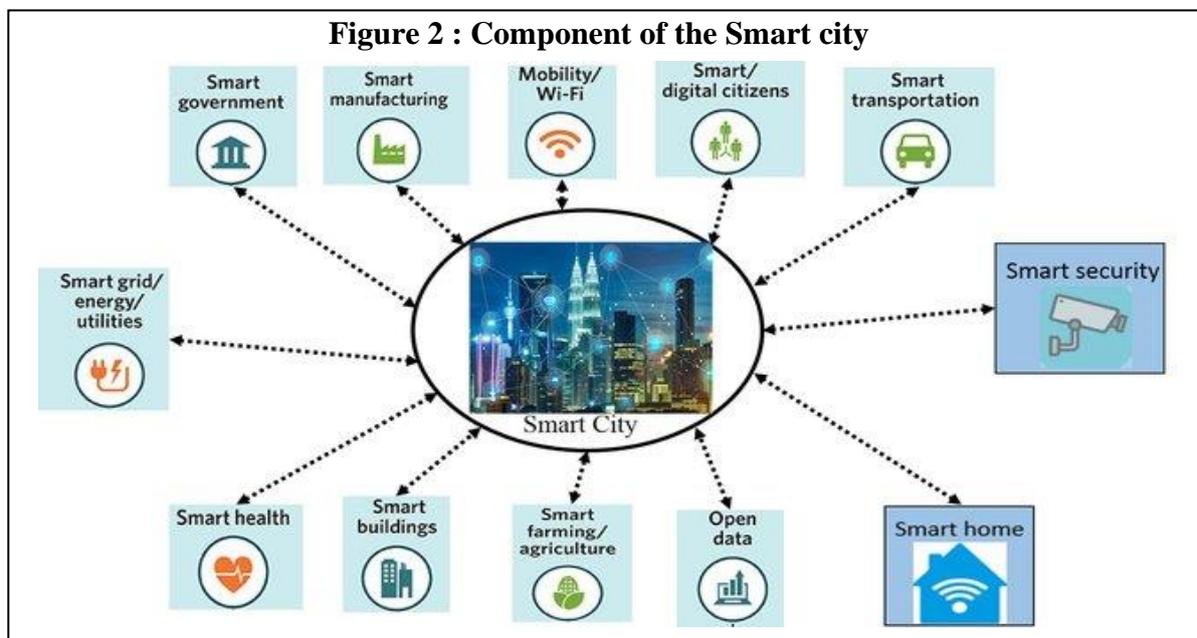
“A smart sustainable city is an innovative city that uses information and communication technologies (ICTs) and other means to improve the quality of life, the efficiency of urban operation and services, and competitiveness while ensuring that it meets the needs of present and future generations with respect to economic, social and environmental aspects”. (The Institute of Engineering and Technology, 2022).

Above definitions about the smart city concept, all services and facilities must be developed needed by people. In addition, every sector must be modernized and developed like a modernized water management system, modernized electricity management system, modernized security system, modernized environment system, modernized town planning method, modernized education system, modernized health system, modernized waste management system, modernized industries management system, and modernized transport management system, etc. Information and technology may be used for developing maximumly. Smart city's target is giving well-being who residents of urban areas people and improving overall economic development. In general, a city is a city that has achieved sustainable development by managing social, and human capital, old and modern conditions, computer technology, proper stakeholder participation, resource utilization wisely, and creating optimal living conditions. In addition, smart city objectives are continuing urban activities, economic growth, and improving the well-being of citizens for it used data analysis.

According to “Magazine of Forbs”, 80 counties and 165 towns have data analyzed and evaluated for the identification of most of the smart cities in the world in 2018. Consequently, the first of most of the smart city is New York City in America, the Second smart city is London in British, the Third smart city is Paris in France, fourth smart city is Tokyo in Japan, the Fifth smart city is Reykjavik in Iceland, and sixth smart city is Singapore in the world.

E-GOVERNMENT IN SMART CITIES

E-government is holding the future of smart cities as all local public authorities that form the government around the world are connected to e-government systems to prepare and enable deeper globalization. Smart cities are the atomic nodes of future globally connected smart cooperative systems, including smart global super grid, global supply chain, and global high-speed traffic, amongst others, in an effort to globally optimize human activities, maximize human social gain, and speed up human civilization. The successful implementation of such super global optimization systems benefits from and is the result of the rapid development of ICTs, especially super high-speed information networks, cloud computing, AI, machine learning, IoTs, and big data technologies.

Source : L. Yang, 2018.

The e-governance functions brought by an e-government system support smart cities by making administrative work efficient and transparent whilst providing enhanced information

and services delivery to citizens and businesses which improves public information resource management. A good example of a smart city initiative in urban governance is Amsterdam Smart City (amsterdamsmartcity.com). The people of Amsterdam have initiated a partnership project with businesses, authorities, and research institutions to develop the Amsterdam Metropolitan Area into a smart city with a good standard of living, working, mobility, public services, and open data. Urban policies play an important role in the implementation of smart cities in governance. The urban authorities are informed by several policies from different governing bodies that may be poorly coordinated, fragmented, conflicting and overlapping, thus often resulting in poor outcomes. The successful integration of technologies, systems, services, and information requires a set of good and consistent policies on hand. Therefore, smart city innovation requires a package of good policies without any intervention to be successful.

MODERN SMART CITY INDEX

The Smart Cities Index is an indicator for decisions about smart cities. This index was designed by Swiss business school IMD in Switzerland and the Singapore University of Technology. This index measures indicators of how to adapt life to digital technology and how to improve the well-being of people in residence in the city. Also, smart cities haven't a definition of universal but focus on public safety, freedom of freedom, good governance, the city's ability to maintain green space, citizen safety, industrial development, and accessibility of digital services. When currently, various indices and methods have been presented the measure smart cities. According to, the IMD-SUTD Smart City Index, AT Kearney Global Cities Index, IESE Cities in Motion Index, Easy Park Cities of the Future Index, Mori-Foundation Global Power City Index, and Smart Eco City Index, etc.

The IMD-SUTD smart city index (I-SCI) - The IMD-SUTD introduces a smart city index to capture the economic, human, and technological aspects of smart cities. The humane aspects refer to the quality of life, environment, and inclusiveness. To derive this index, IMD-SUTD performed a survey on hundreds of citizens from 118 cities in July 2021 and asked questions on their cities across 2 categories, that is, structures and technology and within each category; there are 5 key criteria to be evaluated, namely health and safety, mobility, activities, opportunities and governance. IMD-SUTD then introduces a methodology for quantifying the

performance of a smart city. The Human Development Index (HDI) is used. The United Nations has created HDI to include people and their capabilities as the ultimate criteria for assessing the development of a country, not just the economic growth factor alone. HDI has three elements, namely: life expectancy at birth, expected years of schooling and mean years of schooling, and GNI (Gross National Income) per capita.

AT Kearney Global Cities Index (GCI) - The Global Cities Index (GCI) was introduced by the company AT Kearney. It is one of the oldest existing smart city indexes introduced, starting from 2008. GCI measures how globally engaged cities are using 29 indicators across 5 criteria, namely business activity, human capital, information exchange, cultural experience, and political engagement.

IESE Cities in Motion Ranking (CIMI) by IESE - IESE CIMI uses 9 criteria and 101 indicators to evaluate cities, namely human capital, social cohesion, economy, urban planning, environment, international protection, technology, mobility and transportation, and governance. IESE provides a thorough evaluation into each of the criteria, along with providing sources where data can be obtained for each indicator. Due to the excessive narration available for each indicator from IESE, this paper will only summarize the essentials. Readers can consult the reference for further reading.

Cities of the Future Index (CFI) by Easy Park Inc. - Cities of the Future Index (CFI) focuses on how cities are adopting new technologies to create a more sustainable and livable present and future for citizens. The CFI index was created by Easy Park Group, a company located in Stockholm, Sweden. The 4 criteria assessed by CFI are digital life, mobility innovation, business technology infrastructure, and sustainability.

Mori-Foundation Global Power City Index (GPCI) - Started in 2008, the Global Power City Index (GPCI) has ranked global cities according to 6 criteria, namely economy, R&D, cultural interaction, livability, environment, and accessibility. Each criterion is further broken down into indicators. A total of 70 indicators are used, and the average score for each indicator within a criterion is combined to compute a city's function-specific rankings, which are then totaled to determine its comprehensive ranking. The SECI index by Smart Ecocity Ltd. - Smart Ecocity is a private organization that analyses global and Asian cities. Its smart eco-city index (SECI) evaluation is based on 7 categories: transport and mobility, sustainability, governance,

innovation economy, digitalization, living standard, and experts' perception. SECI performed a ranking of world cities based on smart, eco, and city criteria, which are explained below.

1. Smart (Equity): Improving the quality of life for citizens, social inclusion, public access, and balanced development for all, making the city more attractive and fairer.
2. Eco (Environment): Reducing the environmental impact for better livability, sustainable city operations and activities, and protecting the environment with minimal usage of energy, mobility, and water resources.
3. City (Economy): Involving citizens in bottom-up co-creation of growth initiatives, city-led government (instead of technology companies), clear vision, open innovation, resiliency plan to minimize the impact of natural disasters, crime, virus pandemic, accidents, and pollution.

BENEFITS OF SMART CITY

1. Effectiveness in data-based decision-making

Advances in big data and connected devices have allowed cities to access hitherto unavailable information. A well-designed data analysis strategy offers the ability to access and analyze a wealth of information. It also allows us to easily obtain useful knowledge. Service levels increase rapidly when a city can monitor metrics in real-time. Effective big data applications and strategies provide cities with information to, among other things, identify trends and citizens' interests, concerns, and needs. The combination of the Internet of Things and Big Data offers endless possibilities for more robust decision-making.

2. Improving public commitment

The digital services offered by Smart Cities must be high quality and easy to use. Collaboration tools, modern and intuitive websites, mobile applications, self-service portals, and online accounts have become the standard in many facets of life. Citizens expect their city to be ready to use these technologies. The expansion of digital services in communities makes Smart Cities a more attractive place for residents to live. It also promotes a connected experience to create closer relationships with citizens:

- Open government data.
- Interactive maps.

- Government scorecards.
- Budgetary transparency.
- Local Council meetings broadcast live.
- A strong presence on social media.

3. Creating safer communities

A Smart City is a safer city. Some of the benefits of Smart Cities come from innovative technologies. Such technologies may include Vehicle-plate recognition, Connected law enforcement facilities, and State-of-the-art emergency call services.

Many cities have already begun to invest in smart technologies to promote a safer community. The City of Detroit recently partnered with local businesses to develop a connected cloud-based video platform. This platform gives police the ability to access the video from corporate security cameras in real-time. Violent crime has decreased by 50% in areas where this system has been implemented.

4. Improving the Environment

The fight to improve the environment is now high on the public agenda. Smart cities are doing all they can to combat negative effects on the environment. Such effects include the increase in greenhouse gases, the waste in our oceans, and litter on our streets. **Energy-efficient buildings, air quality sensors, and renewable energy sources provide new tools for cities to reduce their ecological impact.** The deployment of air quality sensors around a city, for example, can provide data to track peaks in low-quality air. These sensors can even improve pollution in densely populated cities. They can also identify the causes of this pollution. This means the data needed to develop action plans can be duly provided.

5. Improved transport

Investment in smart urban transport is expected to increase by more than 25% annually over the next five years, according to Smart City. Connected transportation systems are perfect for improving efficiency in cities. An example of this could be improved traffic management or even the ability for passengers to track bus or train locations. Smart technologies allow cities to better serve citizens, even despite their rapid growth. Technologies such as smart traffic signals optimize traffic flow. This can relieve congestion at times of heavy traffic. The benefits

of Smart Cities are therefore clear. It is hard to ignore the many benefits that connected cities offer. However, as with any significant citywide technology initiative, **implementation requires vision, investment, and careful planning to ensure successful take-up.**

In addition, when smart city challenges are focused Infrastructure Must Be a Foundational Element. The basic elements of a smart city today are stitched together from various stakeholders, vendors, and technologies, which creates a fragmented ecosystem. Smart City IT Infrastructure Must Be Agile and Flexible to Scale. Infrastructure that is not scalable will be useless as smart city capabilities continue to evolve. Cities Need Effective and Efficient Data Processing and Analytics. The ability to effectively and efficiently capture, store, and analyze ever-growing amounts of lot data.

SMART CITY AND WORLD

A lot of cities have started to implement smart technology and several countries have advanced smart technology for cities in the world. According to the IMD Smart Cities Index, 102 towns were calculated in the world in 2019. The consequence may be identified as 41 towns in Europe, 29 towns in Asia, 13 towns in North America, and 19 towns in other cities in the world (Africa, South America, Australia, New Zealand, and the Middle East)

Figure 3: Top smart cities in the world

Rank	Country
1	Singapore
2	Zurich
3	Oslo
4	Geneva
5	Copenhagen
6	Auckland
7	Taipei
8	Helsinki
9	Bilbao
10	Dusseldorf

(Source: IMD Smart Cities Index,2019)

- **Singapore**

In 2019, According to the IMD Smart Cities Index, the best smart city is Singapore in the world. Singapore has to become the best of smart city in the world as shown to some reasons.

1. Healthy city with healthy citizens - the healthy life of citizens in the country is decided by leaders on how to organize well-being and how to develop the future of people. Continuously learning, new observations and innovations, network connection with relevant supportive specialized knowledge is main thing. As well as pedestrian routes, underground car parks, and villages with green special places for improve community health in Singapore.
2. Living common housing complexes – By housing Development center in Singapore offered free housing facilities for Singapore citizens. That is housing complexes have prepared for live to strong family units and have modern facilities. Currently, 80% more people live in these common housing complexes in Singapore.
3. Smart Transport facilities – This objective is a make a comfortable place for the urban population.

In addition, since 2020, the city has been home to the first industry-led smart city lab in Southeast Asia. The Smart Urban Co-Innovation Lab consists of more than 30 companies, such as Amazon Web Services, Cisco Systems, and Schneider Electric, collaborating with local tech start-ups and international partners to further develop smart city technologies. Singapore introduced many smart city projects in all aspects of life, for example, by: Using an autonomous fleet to help older people or those with limited mobility move around, Adopting robotics and AI-powered chatbots to talk to the elderly to provide relevant information and reduce loneliness, Digitizing the healthcare system that, amongst other things, allows for Telehealth video consultations and Tele Rehab, Providing apps that enable to hail self-driving vehicles, access information tailored to specific demographics, and receive location-specific environmental alerts, Gather citizens perceptions and insights using Hello Lamp Post's communication participation technology.

- **Zurich**

Switzerland's capital city Zurich focuses on three main areas in its smart strategy: Future forms of integrated public mobility, digital city, and smart participation. Thereby, many smart projects are carried out, such as:

- ▶ **Pikmi** – an on-demand taxi service that uses car-pooling to transport more than one passenger at a time that wants to travel in the same direction.
- ▶ **LoRaWan** – a Long Range Wide Area Network that lays the ground for IoT sensors in public spaces that can help to measure pollution, water values, and free parking lots.
- ▶ **HoloPlanning** – With augmented reality glasses such as the “HoloLens,” future buildings, underground pipelines, and much more are made visible on-site as semi-transparent 3D holograms.

- **Oslo**

The European Commission awarded Oslo with the title European Green capital in 2019. The cities efforts to become more intelligent and more efficient can be seen in multiple initiatives, for example, with: Oslo Toll Ring,

Oslo Toll Ring – an automated toll system that offers incentive rates for zero-emission vehicles and generates revenues that help to finance the city's mobility programs.

FutureBuilt – a program that involves setting up 50 building and neighborhood development projects, bringing together private and public partners to support construction projects that reduce carbon footprint by 50 %, compared to current standards.

Smart Oslo Accelerator – a platform that makes it easier for local councilors and the private sector, particularly start-ups.

SMART CITY STRATEGIES OF SRI LANKA

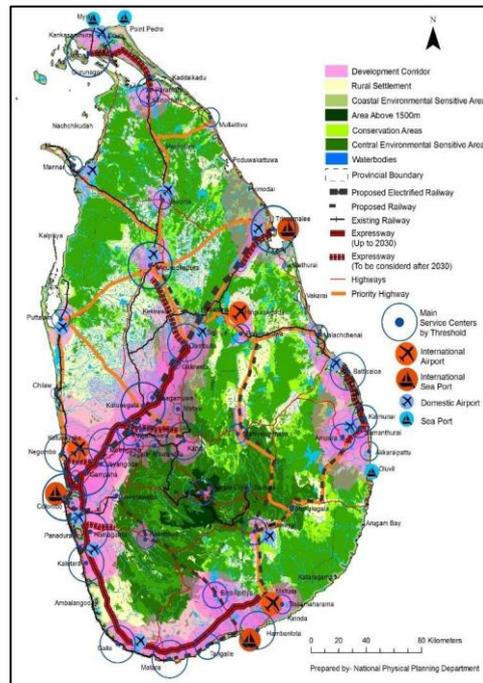
The national physical plan has been presented by the Department of Physical Planning for the social, economic, environmental and physical development and planning process. That is very beneficial to urban planning and strategic planning. According to this national physical plan, when 2030 they will build up Five smart city which based western, southern, North, Eastern

and North middle provinces and will have plan to build up infrastructure systems for related it. As well as they are planning to focus on four "Development corrido " (East-Western corrido, North development corridor, Southern development corridor, Eastern development corridor) and two "Metro regions" (Kandy and Anuradhapura), and nine "Main cities" (Mahiyanganaya, Mullaitivu, Manner, Nuwara Eliya, Polonnaruwa, Puttalam, Rathnapura, Vavuniya, and Vallawaya) for development and conservation. in addition, this place is introduced coastal conservation Zone, ecological and forest reserve Zone, Medium Sensitive Zone, Zone without physical development interference. According to below, this map has included expected urban conurbation, metro region, main cities and urban centers that national physical plan in 2050.

Figure 4: National Physical Plan - 2050

- ✓ **Four Urban Conurbations**
- ✓ **Two Metro Regions**
- ✓ **Nine Main Cities**
- ✓ **100 + Urban Centers**

- ✓ **Conserved Central Fragile**

- Forest Reserves
- Water Cascades
- Ecosystems Sensitive

- Road & Transport Infrastructure
- Land & Water Resources

(Source: Urban Development Authority)

Also, sub urban development is implemented under the relevant western province town development plan by the implementing urban development authority. By 'Sukhitha Purawara Programme' target are providing comfortable to town people, economic development for urban people and planning the without problem town. As well as sub-urban areas are identified to development in the western Province and a city intergraded public transport system is planned to implementation. Also, a Light rail system service is planned to implementation. At present,

the following projects can be identified as proposed and ongoing development projects under the Urban Development Authority of Sri Lanka.

- Colombo International Financial City Project (Port City)
- Beira Lake Development Project
- Maritime City Development Project
- Colombo Port Expansion Project
- Development of Bloemendhal Area for Port Related Logistics
- LRT Developments
- Electrified Railway Network

Figure 5 : Beira Lake Intervention area Development Plan

(Source: Urban Development Authority)

In addition to development projects, various projects are implemented for social and economic development. In present, various observations and projects have been implemented about information technology and how to use development activities. as example projects Lanka Gov Net, School Net, Tread Net, e -Population Register, e - national ID

Card, e - Money, e - Pensions, e- Foreign Employment, e - Divisional Secretariat, e - Inland Revenue (Tax), GIC (Government Information System), e - land Register etc.

A city is considered smart whenever investments are made in its people and social capital, traditional transport, and modern ICT infrastructure to enable sustainable economic growth, high quality of life, and responsible resource management through participatory government. In 2021, the share of the urban population in Sri Lanka remained nearly unchanged at around 18.86 percent (Statista,2023). The development target is a better life provided to everyone. Therefore, comfortable life combined smart city is expected to give to people in the present Sri Lanka government. Consequently, we can identify take measures for use to strategies for a better future in Sri Lanka. As well as a smart city is a universal concept and one of the turning points of urban development.

References

Mohammed, Y. Y. (2023, January). SMART CITIES: THE CITIES OF THE FUTURE.

Retrieved from ResearchGate: <https://www.researchgate.net/publication/368476536>

Toh, C. K. (2022, 07 13). *Smart city indexes, criteria, indicators, and rankings: An in-depth investigation and analysis*. Retrieved from The Institute of Engineering and Technology:

<https://ietresearch.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1049/smc2.12036>.

Seravalli. A, Arrizabalaga.S (2017), Smart city concept ; What it is and what it should be,

Retrieved from August 29, 2020. from <https://www.researchgate.net/publication/277911550>

IMD smart city index (2019), Retrieved from August 30, 2020. From

<https://rlist.io/imdsmart-city-2019>

Murtagh.N (2020), The Concept of Sustainability in Smart City Definitions, Retrieved from

September 02, 2020 <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fbuil.2020.00077/full>

Secure, sustainable and smart cities and the IOT, Retrieved from August 28, 2020.

<http://www.thalesgroup.com/en/markets/digital>

(PDF) *Privacy and Security Aspects of E-Government in Smart Cities*. Available from:

https://www.researchgate.net/publication/325361046_Privacy_and_Security_Aspects_of_E-Government_in_Smart_Cities [accessed May 18 2023].

සංවර්ධනය, පරිසරය හා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය

යළිදු කේ. ජයවීර

තාවකාලික සහකාර කථිකාවාර්ය

ශාස්ත්‍රවේදී (ගෞරව) සංවර්ධන අධ්‍යයනය

භූගෝලවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය

yaliejayaweera@gmail.com

සංක්ෂේපය

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය පාරිසරික වශයෙන් පමණක් නොව සමාජීය, ආර්ථික, දේශපාලනික බලපෑම් ඇතිකළ හැකි දර්ශකයකි. තිරසර සංවර්ධන ගමන් මගේ පරිසරය ප්‍රධාන කේන්ද්‍රගත සංධිස්ථානයකි. ජීව ලෝකයේ පැවැත්ම හා වක්‍රීය ක්‍රියාවලිය සහතික කරන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ පරිසරය වේ. සංවර්ධන කටයුතු ප්‍රාදේශීය වශයෙන්, කලාපීය වශයෙන් සහ ගෝලීය වශයෙන් සිදු කරන විට බොහෝවිට දෘෂ්ටිගත වන්නේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය කෙරෙහි පමණකි. එයින් පරිභාහිර ව පරිසරයට සිදුවන බලපෑම් පිළිබඳ සොයාබැලීමට හෝ විශ්ලේෂණය කිරීමට පාර්ශ්ව උනන්දු නොවන්නේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක් තුළින් ලැබෙන ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ආරම්භයේදී පුරෝකථනය කිරීම හේතුවෙනි. මෙම ක්‍රියාවලිය ප්‍රශස්ත කිරීම සඳහා භාවිතා වන පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණ ක්‍රියාවලිය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක් සිදු කිරීමේදී පරිසරයට එල්ල වන යහපත් හා අයහපත් බලපෑම් පිළිබඳ පුරෝකථනය කිරීමටත්, ඒ ඔස්සේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතීන් හි ඉදිරි ගමනය පිළිබඳ විශ්ලේෂණය කරනු ලබයි. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය ව්‍යාපෘති වක්‍රයේ එක් පියවරක් වන සකස් කිරීම යටතේ ව්‍යාපෘතියක සංකල්ප අවධියේ සිටම ක්‍රියා කිරීම ආරම්භ කරන ක්‍රියාවලියකි. තක්සේරුකරණයේ ප්‍රතිඵල මත ව්‍යාපෘතිය යථාර්ථයක් බවට පත්වන්නේද නැද්ද යන්න ගැඹුරු අවබෝධයට එළඹේ. ව්‍යාපෘති වක්‍රය තුළ තක්සේරුකරණයට හිමිවන වැදගත්කම, පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය, එහි ව්‍යුහය හා සංවර්ධන ක්ෂේත්‍රය තුළ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයේ උපයෝජනය පිළිබඳව ද සාකච්ඡා කෙරේ. පරිසරය හා කටයුතු කිරීමේදී පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය තුළ තිරසරභාවය පිළිබඳව කරුණු ද මෙම ලිපිය මඟින් විමර්ශනය.

මූලාස පද :- සංවර්ධනය, පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය, පරිසරය, ව්‍යාපෘති, සැලසුම්කරණය

හැඳින්වීම

අතීතයේ සිට පවතින තත්වය වඩාත් යහපත් තත්වයක් කරා පරිවර්තනය කිරීම ක්‍රියාවලියක් ලෙස නිරන්තරයෙන් සිදු වන්නට විය. ලෝකය වශයෙන් ගත් කලද කලාපීය ස්ථානයක් වශයෙන් ගත් කලද රටක් වශයෙන් ගත් කලද සෑම තැනම මෙම ක්‍රියාවලිය පැවත එන්නක් විය. වසර 1750,000 කාලයකට පෙර මිනිසා පොළොව මත ජීවය ආරම්භ කිරීම සහ එයින් වසර බොහෝ ගණනකට පසු මිනිසා

ශිෂ්‍යාවාර ගත වීමේ සිට මෙම ක්‍රියාවලිය සිදු වී ඇත. අලුතින් ගොඩ නැගීම, නැවත නිර්මාණය කිරීම, ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම, යාවත්කාලීන කිරීම මෙම ලක්ෂණයන්ට අනුකූල වේ.

සංවර්ධනය මෙලෙස වර්ධනය වෙමින් වර්තමානය වන විට සංවර්ධනය නැමැති සංකල්පය ලෝකය පුරා විශාල ලෙස මුල් බැස ගත් සංකල්පයක් බවට පත් වී ඇත. 18වන ශතවර්ෂයේදී ඇති වූ විප්ලවීය කාල සීමාව තුළ ජන සමාජවල විප්ලවකාරී වෙනසක් ජීවිතවල ඇති වන්නට විය. 1940 පසු කාලය සංවර්ධනය පිලිබඳ ඉහත ප්‍රබල ලෙසින් සාකච්ඡා කිරීමට පටන් ගත් අවධියකි. සංවර්ධනය ලෝකයට අත්‍යවශ්‍ය සංකල්පයක් බවට සංවර්ධනය නොවූ ලෝකයන් අනාගත ලෝකයට උපයෝජනයක් නොමැති බවත් එම නිසා සංවර්ධනය යන සාධකය කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතු බවත් ජාත්‍යන්තර අවධානයට ලක් විය. 1949 ජනවාරි 20 වන දා ඇමරිකානු ජනාධිපති හැරී ට්‍රෑමන් විසින් කරන ලද “point four” දේශනයෙන් සංවර්ධනය පිලිබඳ ඉහත කරුණු දැක්වීමක් සමග ලෝකය සංවර්ධනය යන්න වඩාත් ගැඹුරු ලෙසින් ධාරණය කර ගැනීමට උත්සාහ කළේය. (දන්ගල්ල, 2015)

සංවර්ධනය හඳුනා ගැනීම

සංවර්ධනය යනු වඩාත් යහපත් වර්ධනය වෙනසකි. එය කුමන සාධකයක් කෙරෙහිද යන්නට පලමුව යහපත් වර්ධනය පරිණාමයක් සිදු වනවා නම් එය සංවර්ධනය ලෙස හඳුනා ගත හැකිය. සංවර්ධනය ක්ෂේත්‍රයෙන් ක්ෂේත්‍රයට වෙනස් වන සංකල්පයකි. කුමන ක්ෂේත්‍රයක් තුළ කුමන ආකාරයෙන් හැසිරිය යුතුද යන්න හසුරුවාලිය යුතුද යන්න මත වඩාත් සාර්ථක සංවර්ධනයක් අත්පත් කර ගත් හැක.

“සංවර්ධනය පිලිබඳ ව නිශ්චිත වූත් අවසාන වූත් නිර්වචනයක් තිබිය නොහැකිය. ඇත්තේ සංධර්මයකට විශේෂිත වූ අරමුණු පමණි...” (දන්ගල්ල, 2015)

සංවර්ධනය ලෝකය තුළ එක් රාමුවකට කොටු කළ නොහැකිය. එක් ක්ෂේත්‍රයක් තුළ සංවර්ධනය යැයි හඳුනා ගන්නා සාධකය වෙනස් ක්ෂේත්‍රයක් වෙනස් ආරක් ගැනීමට හැකිය. මේ නිසා සංවර්ධනය ලෝකය තුළ යහපත් ලෙස හා අයහපත් ලෙසින් විවිධ මනස් තුළ විවාදාපන්නය. එනමින් බලන කල සංවර්ධනය අනුෂාංගික ක්‍රියාවලියක් වේ.

සංවර්ධනය ක්ෂේත්‍රයන් හි සලකා සාකච්ඡා කිරීමේදී හඳුනා ගත හැකි ක්ෂේත්‍ර ගණනාවක් පවතී.

- ආර්ථික ක්ෂේත්‍රය සංවර්ධනය
- සාමාජීය ක්ෂේත්‍රය සංවර්ධනය
- දේශපාලන ක්ෂේත්‍රය සංවර්ධනය
- පාරිසරික ක්ෂේත්‍රය සංවර්ධනය
- සංස්කෘතික ක්ෂේත්‍රය සංවර්ධනය

මුල් කාලයේ ලෝකය සංවර්ධනය ලෙස සලකනු ලැබුවේ ආර්ථික ක්ෂේත්‍රය අතින් ඉහළ තත්වයක් අත්කර ගැනීම පමණකි. එම නිසා ලෝකය තුළ රටවල් අනෙකුත් රටවල් පරයා තම රට ආර්ථික

අතින් දියුණු කරලීමට, ආර්ථික අතින් ස්ථාවර කිරීමට හා ඒ සමගම ලෝකය තුළ ආර්ථික බලවතුන් වි ක්‍රියා කිරීමට ආර්ථික, ශක්තිමත් කිරීමට පෙළඹිණි. ඒ සමගම කාර්මික දියුණුව, දැනුම බුද්ධිය වර්ධනය වීම නිසා කාර්මිකරණය වූ ආර්ථිකයක් ගොඩ නැගීමට ක්‍රියා කලහ.

දැනුම බුද්ධිය වර්ධනය වීම, සෞඛ්‍ය ක්ෂේත්‍රය දියුණු වීම, ආහාර සුලබ වීම, වැනි සාධක නිසා ජනගහනය වර්ධනය වීම, භෞතික සංවර්ධනය වේගවත් වීම, භෞතික සංවර්ධනය පමණක් යැයි පටු මතයකට පුද්ගල චින්තනය යොමු වීම වැනි සාධක නිසා සංවර්ධනට ලක් විය යුතු පාරිසරික ක්ෂේත්‍රය විනාශ වන්නට සහ අගතියට පත් වීම සිදු විය. 1950 දශකයේ සිට නිරන්තරව මෙය සිදු වී වර්තමානය වන විට සංවර්ධනය විය යුතු නොව අත්‍යවශ්‍ය ලෙසින් ආරක්ෂා කළ යුතු ක්ෂේත්‍රයන් බවට පරිසරය පත් වී ඇත. මෙලෙස පරිසරය විරස්තායී සංවර්ධනයක් කරා යොමු කර ගැනීම සඳහා උපයෝජනය ඉහළ වීම අවහාසිතය පහළ මට්ටමක පවත්වා ගැනීම අරමුණු කර ගෙන පාරිසරය ආරක්ෂා කිරීම සංවර්ධනය ක්ෂේත්‍රය තුළ වගකිව යුතු සංකල්පයක් ලෙස ක්‍රියා කරනු ලබයි.

සංවර්ධන සැලසුම්කරණය සහ ව්‍යාපෘති වක්‍රයේ ක්‍රියාකාරීත්වය

න්‍යායාත්මක දර්ශනයෙන් ප්‍රායෝගිකත්වයට ගමන් කිරීමේදී සංවර්ධන සැලසුම්කරණය සංවර්ධන ක්‍රියාවලියේ මූලික ක්‍රියාවලියක් වේ. ලොව පවත්නා සංවර්ධන ක්‍රියාදාමයන් හි මූලික ම ක්‍රියාවලිය සංවර්ධන සැලසුම්කරණය වන බැවිනි.

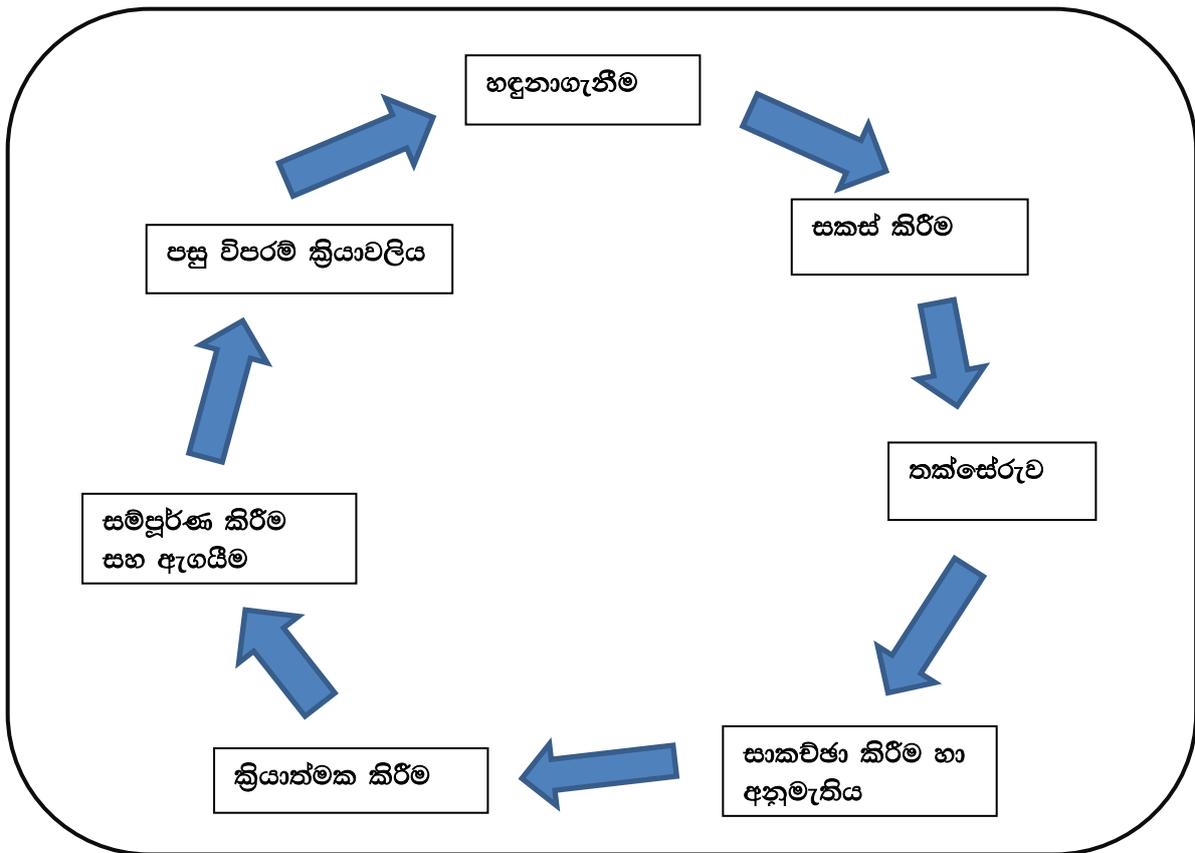
සංවර්ධන සැලසුම්කරණය යනු රජයන්, ආයතන හෝ සංවිධාන විසින් නිශ්චිත කාල සීමාවක් තුළ නිශ්චිත සමාජ-ආර්ථික අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම ඉලක්ක කරගත් උපාය මාර්ග සහ ප්‍රතිපත්ති නිර්මාණය කරන ක්‍රමානුකූල ක්‍රියාවලියකි. ප්‍රමුඛතා තීරණය කිරීම, සම්පත් වෙන් කිරීම, තිරසාර වර්ධනයක් ඇති කිරීම සහ ජනගහනයක ජීවන තත්ත්වය ඉහළ නැංවීම සඳහා කෙටි කාලීන හා දිගුකාලීන අරමුණු සැකසීම ඊට ඇතුළත් වේ. සංවර්ධන සැලසුම්කරණය සාමාන්‍යයෙන් මෙහෙයවනු ලබන්නේ සමාජයක් ප්‍රගතියක් ලැබිය යුතු ආකාරය පිළිබඳ පුළුල් දැක්මකින් වන අතර එය බොහෝ විට ජාතික, කලාපීය හෝ ආංශික සැලසුම් හරහා ක්‍රියාත්මක ක්‍රියාවලියකි.

සාමාන්‍යයෙන් ඕනෑම සාධකයක් පිළිබඳ ගැටළුකාරී තත්ත්වයක දී හෝ පවතින තත්ත්වයට වඩා ප්‍රගතියක් ලබා ගැනීම අපේක්ෂා කරන විට පෞද්ගලික අංශය හෝ රජය ව්‍යාපෘතිකමය ක්‍රියාවලියකට යොමු වේ. මේ හරහා නිශ්චිතවම සංවර්ධනයට ලක්විය යුතු ක්ෂේත්‍රය මූලික කරගනිමින් සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක් සැලසුම් කිරීම සිදු කරයි. මෙම ව්‍යාපෘති සැලසුම්කරණ ක්‍රියාවලිය නිසි ලෙස සිදු වීම අරමුණු කර ගනිමින් ව්‍යාපෘති වක්‍රයක් හරහා සංවර්ධන සැලසුම්කරණ ක්‍රියාවලිය අනුගත කිරීම සිදු කරනු ලබයි.

ව්‍යාපෘති වක්‍රය යනු ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භයේ සිට අවසන් කිරීම දක්වා සිදු කෙරෙන අදියරයන් වේ. එය ව්‍යාපෘති කළමනාකරණය කිරීම සඳහා ව්‍යුහගත ප්‍රවේශයක් සපයයි. ඒවා සැලසුම් කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම, අධීක්ෂණය කිරීම සහ කාර්යක්ෂමව ඇගයීමට ලක් කිරීම සහතික කරයි. ව්‍යාපෘති වක්‍රය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක් හඳුනාගනිමින් එය සැලසුම්කරණය කිරීමේ සිට ව්‍යාපෘතිය අවසානය

දක්වාත්, එයින් පසු ව්‍යාපෘතියේ ප්‍රතිඵල වල ක්ෂුද්‍ර බලපෑම් කෙරෙහි ද අවධානය යොමු කරමින් ව්‍යාපෘතිය නිවැරදි ක්‍රමවේදයේ ගමන් කරවිය හැකි ක්‍රියාවලියකි. (සරත්චන්ද්‍ර, 2019)

ලෝකයේ භාවිතා කරන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වක්‍රයන් විශාල ප්‍රමාණයක් ඇතත් ශ්‍රී ලංකාවේ බොහෝ විට භාවිතා කරන්නේ පියවර හතකින් යුක්ත බාවුම් ව්‍යාපෘති වක්‍රයයි (Baum’s World Bank Project Cycle). (සරත්චන්ද්‍ර, 2019)

අංක 1 රූප සටහන - කතෘ විසින් සකසන ලදී, 2024

1. හඳුනාගැනීම - Identification

ව්‍යාපෘතියේ මූලික අදහස වර්ධනය වන අතර එහි ශක්‍යතාව තක්සේරු කරනු ලබන්නේ මෙහිදීය. පාර්ශ්වකරුවන්ගේ අවශ්‍යතා හඳුනාගෙන ඇති අතර, සමස්ත ඉලක්ක සහ අරමුණු නිර්වචනය කෙරේ.

2. සකස් කිරීම - Preparation

මෙම අදියරේදී, අරමුණු, කාල නියමයන්, සම්පත් සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා උපාය මාර්ග ඇතුළුව සවිස්තරාත්මක සැලසුම් සකස් කරනු ලැබේ. අයවැය සහ අවදානම් විශ්ලේෂණය ද නිර්මාණය කර ඇත. ප්‍රධාන පියවර තුනක් ඔස්සේ සිදු වේ.

3. තක්සේරුව - Appraisal

ව්‍යාපෘතියේ ශක්‍යතා බොහෝ විට තාක්ෂණික, මූල්‍ය සහ පාරිසරික අධ්‍යයනයන් සමඟින් තවදුරටත් තක්සේරු කෙරේ. මෙම අදියර මඟින් ව්‍යාපෘතිය සමස්ත උපායමාර්ගික ඉලක්ක සමඟ සමපාත වන බව සහතික කරයි.

4. සාකච්ඡා කිරීම හා අනුමැතිය - Negotiation & Approval

තක්සේරු අදියරේ සොයාගැනීම් මත පදනම්ව, ව්‍යාපෘතිය සමඟ ඉදිරියට යා යුතුද යන්න තීරණ ගනු ලැබේ. විධිමත් අනුමැතියක් ලැබෙන්නේ මෙහිදීය.

5. ක්‍රියාත්මක කිරීම - Implementation

ව්‍යාපෘති සැලැස්ම ක්රියාත්මක වේ. සම්පත් වෙන් කර ක්‍රියාකාරකම් සිදු කරයි. මෙම අදියරේදී, අධීක්ෂණය මඟින් ව්‍යාපෘතිය නිසි පරිදි පවතින බව සහතික කරයි.

6. සම්පූර්ණ කිරීම සහ ඇගයීම – Project Completion & Evaluation

ව්‍යාපෘතිය නිමා කිරීමෙන් පසු එමඟින් ජනිත කල සම්පත් ගණනය කල යුතු අතර නිසි පරිදි ව්‍යාපෘතිය සිදුවිණිද යන්න ඇගයීම්ගත කෙරේ. එමෙන්ම ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් ලත් අත්දැකීම් සහ ඉදිරි ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ වද තොරතුරු ගොනුගත කල යුතුය. මෙහිදී ඇගයීම් කටයුතු සිදු කරමින් වාර්තා ගත කිරීම සිදු කරනු ලබයි. ව්‍යාපෘතිය පුරාවට එහි ප්‍රගතිය නිරීක්ෂණය කරනු ලබන අතර, ව්‍යාපෘතිය අවසන් වූ පසු අරමුණු සපුරාලීමේදී එහි සාර්ථකත්වය තක්සේරු කිරීම සඳහා ඇගයීමට ලක් කෙරේ. අනාගත ව්‍යාපෘති සඳහා උගත් පාඩම් හඳුනා ගැනේ.

7. පසු විපරම් ක්‍රියාවලිය – Post Evaluation & Decisions Making

ව්‍යාපෘතිය නිම වීමෙන් පසුවද ව්‍යාපෘතිය තුළින් ප්‍රතිලාභ ලැබීම, අරමුණු සාක්ෂාත් කිරීමේ සාර්ථකත්වය සහ කාලානුරූපව එයින් ලබන ප්‍රතිඵල ගොනුගත කෙරේ.

ඉහතින් දැක්වූ ව්‍යාපෘති වක්‍රයේ දෙවන පියවර වන සකස් කිරීම සංවර්ධනය ව්‍යාපෘතියක දී ඉතා වැදගත් අංගයක් බවට පත් වේ. එයට හේතුව ව්‍යාපෘතිය පිළිබඳව ඉදිරිපත් වන අදහස් පදනම් කරගෙන ව්‍යාපෘතිය යෝජනාවලියක් බවට පත් ව ගමන් කිරීම ආරම්භ වන්නේ මෙම කොටසින් වන බැවිනි. සකස් කිරීම යටතේ ප්‍රධාන ක්‍රමවේද තුනක් ඔස්සේ අධ්‍යයනයන් සිදු කරනු ලබයි. (සරත්චන්ද්‍ර උදේනි, ව්‍යාපෘති සැලසුම්කරණය සහ කළමනාකරණය, 2019)

පූර්ව ශක්‍යතා අධ්‍යයනය – Pre Feasibility Study

ව්‍යාපෘතියේ සමස්ත ශක්‍යතාවය පිළිබඳව මූලිකව හඳුනා ගැනීම සිදු කරගැනීම සිදු කල යුතුය. පූර්ව ශක්‍යතා අධ්‍යයනයක් (PFS) යනු යෝජිත ව්‍යාපෘතියක හෝ ව්‍යාපාරික අදහසකට සැලකිය යුතු සම්පත් ලබා දීමට පෙර එහි ශක්‍යතාව තීරණය කිරීම සඳහා පවත්වනු ලබන මුල් අදියර විශ්ලේෂණයකි. ඉලක්කය වන්නේ ව්‍යාපෘතිය අනුගමනය කිරීම වටී ද යන්න සහ ප්‍රධාන සාධක සහ අභියෝග මොනවාද යන්න තක්සේරු කිරීමයි. පූර්ණ ශක්‍යතා අධ්‍යයනයක් අවශ්‍යද යන්න තීරණය කිරීම සඳහා සාමාන්‍යයෙන් තාක්ෂණික, මූල්‍ය, ආර්ථික, සමාජ, පාරිසරික, කාන්තා සහභාගීත්වය, තිරසර බව සහ වෙළඳපල අංශවල මූලික ඇගයීම් එයට ඇතුළත් වේ.

ශක්‍යතා අධ්‍යයනය - Feasibility Study

ශක්‍යතා අධ්‍යයනයක් යනු යෝජිත ව්‍යාපෘතියක හෝ ව්‍යාපාරික අදහසක ප්‍රායෝගික බව තක්සේරු කිරීම සඳහා සිදු කෙරෙන විශ්ලේෂණයකි. පූර්ව ශක්‍යතා අධ්‍යයනය තුළින් සාරාංශයක් ලෙස මතුපිටින් විශ්ලේෂණය කරන ලද සාධක ගැඹුරින් තර්කානුකූලව විමර්ශනය කිරීම සිදු කරයි. එහි ප්‍රධාන ඉලක්කය වන්නේ තාක්ෂණික, මූල්‍ය, ආර්ථික, සමාජ, පාරිසරික, තිරසර යනාදී සාධක සැලකිල්ලට ගනිමින් ව්‍යාපෘතිය ශක්‍ය වේද යන්න තීරණය කිරීමයි. සැලැස්මක් සමඟ ඉදිරියට යා යුතුද නැතහොත් එය අත්හැරීම හෝ වෙනස් කිරීම තීරණය කිරීමට එය සංවිධානවලට උපකාර කරයි.

සවිස්තරාත්මක ව සකස් කිරීම – Detailed Design

ව්‍යාපෘතියේ අරමුණු, සංරචකයන් පිළිබඳව හා අවධානයට ලක්විය යුතු පාරිසරික, මූල්‍ය හා ක්‍රියාත්මක වන සැලසුම් පිළිබඳවත් දැඩි ව අවධානය යොමු වේ.

ශක්‍යතා අධ්‍යයනය සහ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය

ව්‍යාපෘති වක්‍රය තුළ හඳුනා ගැනෙන ප්‍රධාන පියවර හත තුළ දෙවන පියවර වන සකස් කිරීම හා එහි අඩංගු වන ප්‍රධාන ක්‍රමවේද තුන පිළිබඳ උක්තයෙන් දක්වන ලදී. එහි දක්වන ලද පූර්ව ශක්‍යතා අධ්‍යයන ක්‍රමවේදය හා ශක්‍යතා ක්‍රමවේදය ව්‍යාපෘතියේ සමස්ත ජීවිත්වය නිරූපණය කරයි. ව්‍යාපෘති ශක්‍යතා අධ්‍යයනයන් තුළ හඳුනා ගැනෙන ප්‍රධාන ශක්‍යතා කිහිපයක් ඇත. වාණිජ ශක්‍යතාවය, කාර්මික ශක්‍යතාවය, මූල්‍ය ශක්‍යතාවය, ආර්ථික ශක්‍යතාවය, පරිසර ශක්‍යතාවය ආදිය වේ. මෙම ශක්‍යතාවයන් වැදගත්කම අනුව ලැයිස්තුගත කිරීමට නොහැකි තරම් ඒ ඒ ව්‍යාපෘති ක්ෂේත්‍රයන්ට අනුකූලව වැඩි වැදගත්කමක් මෙම ශක්‍යතාව අධ්‍යයනයන් දරනු ලබයි.

මෙම ශක්‍යතා අධ්‍යයනයන් අතර පවතින එක් වැදගත් ශක්‍යතා අධ්‍යයනයක් ලෙස පාරිසරික ශක්‍යතාවය, ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී පරිසරයට වන බලපෑම් ධනාත්මක හා ඍණාත්මක ලෙස අධ්‍යයනය කරනු ලබයි.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය, පාරිසරික ශක්‍යතා අධ්‍යයනය තුළ හඳුනා ගැනෙන ප්‍රධානතම ශක්‍යතා අධ්‍යයන ක්‍රමවේදයකි. මෙම ක්‍රමවේදය පිළිබඳ ව හඳුනා ගැනීම හා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය කෙලෙස සංවර්ධනයට දායක වන්නේද පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීම සංවර්ධන පර්යාලෝකය සඳහා ඉතා වැදගත් වේ.

පාරිසරික තක්සේරුකරණයේ ඉතිහාසය

අතීතයේ සංවර්ධනය සපුරාම ආර්ථික දෘෂ්ටිකෝණයක් ගත් නමුදු 1970 - 1980 දශකය පමණ වනවිට මෙම සංවර්ධනාත්මක දෘෂ්ටිකෝණ පටු බව ලෝකය වටහා ගන්නා ලදී. මේ නිසා ආර්ථික දෘෂ්ටිකෝණයෙන් බැහැරව ඔවුන් සංවර්ධනය පිළිබඳ තොරතුරු ගවේෂණය කරන්නට විය. සංවර්ධනය යනු එක් ස්ථානයකින් නවතිනු ලබන ක්‍රියාවලියක් හෝ නිශ්චිතව මෙතැනින් ආරම්භ වන්නේ යැයි සහ මෙම ක්ෂේත්‍රයට පොදු යැයි සීමා කිරීමක් දක්නට නොලැබෙන ක්‍රියාවලියකි. වඩා වැදගත් වන්නේ සංවර්ධනය සෑම ක්ෂේත්‍රයක ම වඩා යහපත් ප්‍රතිඵල අත්කර ගැනීම බව සංවර්ධනය පිළිබඳ තොරතුරු විශ්ලේෂණය කරනු ලැබූ විශේෂඥයන් විසින් අවබෝධ කරගන්නා ලදී. ඒත් සමගම සංවර්ධනය යැයි ලෝකය එතෙක් හඳුනාගෙන සිටි ආකාරය නිවැරදි නොවන බැව් ඔවුන් වටහා ගන්නා ලදී. සංවර්ධනය හෝ යාවත්කාලීන වීම් එක් කාලයකට පමණක් වලංගු නොවන නිසා සංවර්ධනය ද සංවර්ධනයට ලක්විය යුතු ක්ෂේත්‍ර ද අනෙකුත් ක්ෂේත්‍ර ද අනාගතය වෙනුවෙන් ප්‍රශස්ත ආකාරයෙන් පැවතිය යුතුය යන්න ලෝකය අවබෝධ කරගත්හ. අනාගතයට ද භාවිතා කලහැකි ලෙසින් යම් ක්ෂේත්‍රයක් සංවර්ධනය කිරීම 'තිරසර සංවර්ධනය' ලෙස ඔවුන් හඳුනා ගන්නා ලදී.

ආරක්ෂා කරමින් භාවිතා කිරීම, තිරසර සංවර්ධනය යන වචනය ප්‍රථමයෙන් ලෝකය තුළ භාවිතා වීම ආරම්භ වූයේ 1987 වර්ෂයේ 'අපගේ පොදු අනාගතය' නමින් හැඳින්වූ 'බ්‍රැට්ලන්ඩ් වාර්තාව' නැමැති වාර්තාව තුළ සංවර්ධනය පිළිබඳ නිසි ලෙස නිර්වචනය කිරීමත් සමගිනි. සංවර්ධනය නිසා ලෝකය තුළ අගතිගාමී ලෙස භාවිතා වූ ක්ෂේත්‍ර තිරසර සංවර්ධනයක් කරා යොමුවන්නට විය. මෙම ක්‍රියාවලිය නිසා අනාගතය පිළිබඳ නිවැරදි පුරෝකථන ඉදිරිපත් කරමින් සාර්ථක සංවර්ධනාත්මක තත්ත්වයක් ළඟා කර ගැනීමට ලෝකය සමත් විය. (දන්ගල්ල, 2015)

පරිසර ක්ෂේත්‍රය සංවර්ධන ක්‍රියාදාමය තුළ විවිධ බලපෑම් එල්ල වූ ප්‍රධාන ක්ෂේත්‍රයක් විය. සෑමට තරඟකාරී බල ජයග්‍රාහීත්වයක් අවශ්‍ය වූ බැවින් සාමාන්‍යකරණය වූ පරිසරය පිළිබඳ නොසලකා හරින්නට විය. මේ නිසා තරසර සංවර්ධනය හමුවේ පරිසරය පිළිබඳ වැඩි අවධානයක් යොමු වන්නට විය. පරිසරය ආරක්ෂා කරගනිමින් සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීම අත්‍යාවශ්‍ය නිසා සහ සිදුකරන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හේතුවෙන් පරිසරයට වන බලපෑම , ඒ හේතුවෙන් සිදු කරනු ලබන ව්‍යාපෘතියට වන බලපෑම පිළිබඳ තොරතුරු විශ්ලේෂණය කරගනු වස් සුවිශේෂී ක්‍රමවේදයක් හඳුනාගන්නට විය.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය, ක්‍රියාත්මක කිරීමට යෝජිත සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක පරිසරයට සිදුවන බලපෑම් හඳුනා ගැනීම, පුරෝකථනය කිරීම සහ එම හඳුනා ගැනීම මත පරිසරයට විය හැකි අහිතකර බලපෑම් ඉවත්කිරීමට කටයුතු කිරීම ඒ වෙනුවෙන් යෝජනා ඉදිරිපත් කිරීම පාරිසරික බලපෑම්

තක්සේරුකරණය ලෙස හඳුන්වනු ලබයි. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය ලෝකයට හඳුන්වා දෙන ලද්දේ 1970 දශකයේ ඇමරිකා එක්සත් ජනපදයේ Natural Defense Council - NRDC මඟිනි. (Wood, C. 2003) එතැන් පටන් වර්තමානය දක්වාම විද්‍යාත්මක ක්‍රමවේදයන් ඔස්සේ සහ විවිධ දෘෂ්ටිකෝණ ඔස්සේ විමර්ශනයට ලක්වන පාරිසරික බලපෑම් දෘෂ්ටිකෝණය ලෝකයේ රටවල් සියයකට ආසන්න ප්‍රමාණයක් භාවිතයට ගන්නා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් පිළිගත් ක්‍රමවේදයක් වේ. 1981 වර්ෂයේ මෙම පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය ශ්‍රී ලංකාව බලාත්මක කරන ලදී. 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ ආඥා පනත තුළින් මෙම ක්‍රමවේදය භාවිතයට ගත් අතර මේ නිසා වෙරළ සංරක්ෂණය ආශ්‍රිතව පමණක් ආවරණය කෙරුණු බැවින් මුළු දිවයිනට ම වලංගු වන පරිද්දෙන් 1988 අංක 56 දරණ පනත සංශෝධනය මඟින් බලාත්මක කෙරිණි. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයේ නෛතික ක්‍රියාවලිය හමුවේ ශ්‍රී ලංකාව තුළ ආකාර තුනකින් මෙම ක්‍රියාවලිය ව්‍යුහගත වී ඇත.(Hettige S & Bandara C, 2022)

- 1981 අංක 57 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය
- 1988 අංක 56 දරණ ජාතික පරිසර සංශෝධන පනත මඟින් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය
- 1993 අංක 49 දරණ වනජීවී හා වෘක්ෂලතා පනත යටතේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය

සංවර්ධන ව්‍යාපෘති කෙරෙහි පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයක අවශ්‍යතාවය

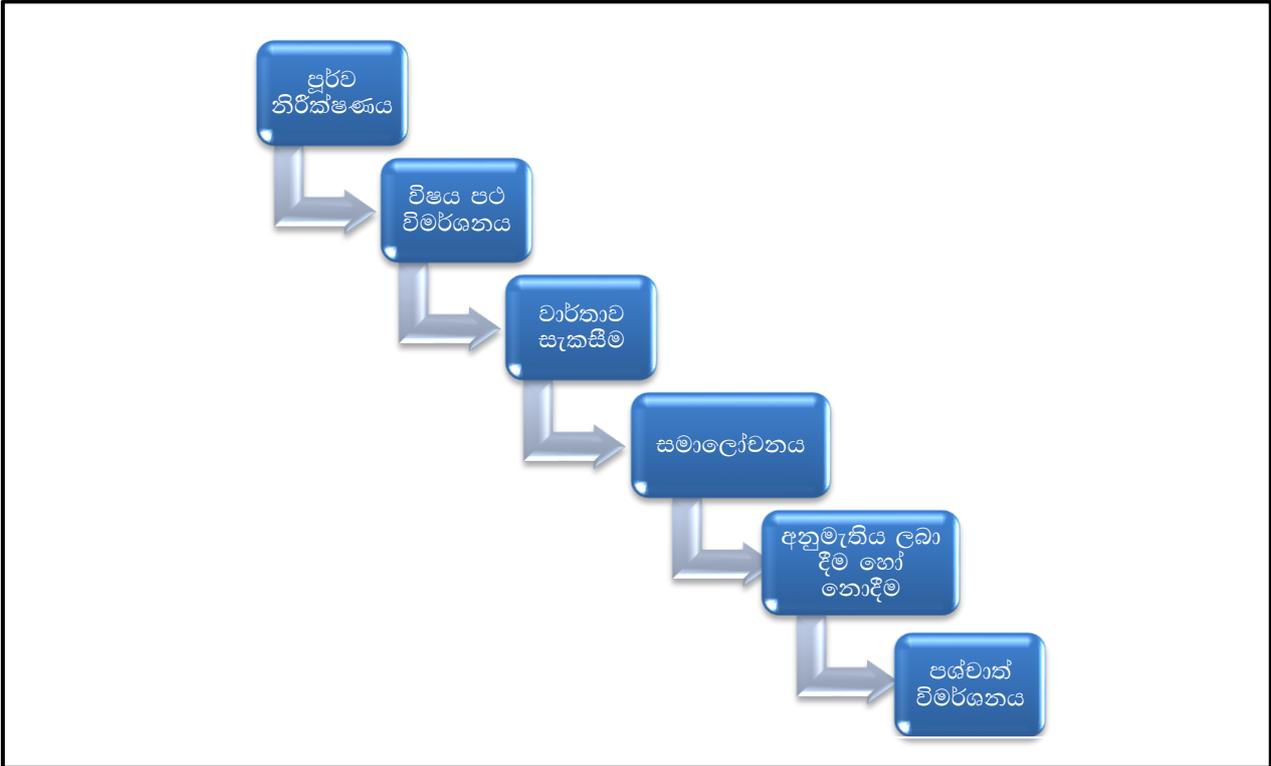
සංවර්ධන ව්‍යාපෘති බොහෝවිට සිදු කරන්නේ පොදු ආර්ථික දායකත්වයක් මත හෝ ජනතා මුදල් මතිනි. සංවර්ධන ව්‍යාපෘති නිරන්තර අපේක්ෂා කෙරෙනුයේ වටිනා ධනාත්මක ප්‍රතිඵලයක් පාර්ශ්ව වෙත ළඟා දීමටයි. මෙම ක්‍රියාවලියට මුදල්, ශ්‍රමය, කාලය හා අනෙකුත් භෞතික සම්පත් විශාල වශයෙන් වැය කරන නිසා යම් බලපෑමක් වුවහොත් එහි අනිසි ප්‍රතිඵල මුළු ක්ෂේත්‍රයක්, රටක්, ඇතැම්විට කලාපයක් පවා අත්විඳිනු ලබයි.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය නිරන්තරයෙන් පරීක්ෂාකාරී වන්නේ පරිසරයට වන හානිය හා බලපෑම් පිළිබඳ ව වේ. එමෙන්ම සියළුම සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සිදු කරනු ලබන්නේද පරිසරය තුළ වේ. එම නිසා සංවර්ධන ව්‍යාපෘති පරිසරය තුළ සිදු කරන විට පරිසරයට වන හානිය පිළිබඳ ව හා එයින් සිදු වන බලපෑම් පිළිබඳ ව දැනුවත් විය යුතුය. එය ප්‍රතිලාභ ලබන පුද්ගලයන් අනෙකුත් පාර්ශ්වයන් ලෙස බෙදා වෙන්කිරීමකින් තොරව පොදුවේ දැනගත යුතු අත්‍යාවශ්‍ය කරුණකි.

පසු විශ්ලේෂණය ඉතා වැදගත් වන බැවින් ක්‍රියාත්මක කරන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති අවසානය දක්වා සිදු කරගෙන යන විට එහි ඇති වන පාරිසරික බලපෑම් ද අවධානයට ලක් වේ. තිරසරාත්මක ලෙස පරිසරය රැක ගැනීමක් ප්‍රශස්ත ලෙසින් සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සිදු කිරීමත් මේ නිසා හැකිය සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සඳහා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණ ව්‍යුහය යොදා නොගැනීම තුළ අනාගත අනර්ථකාරී හා ඉතා විශාල හානි සිදු කරන ව්‍යාපෘති පවා නිර්මාණය වියහැකිය

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණ ක්‍රමවේදය

යම්කිසි ව්‍යාපෘතියක් යම් පාර්ශ්වයක් මගින් යෝජනා කරනු ලබන අවස්ථාවක මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය හෝ ගැසට් නිවේදන මගින් විමසා ව්‍යාපෘතිය කුමන කාණ්ඩ වලට අයත් වන්නේද යැයි සොයාබැලිය යුතුය. ඉන් පසු වෙරල කලාපයක නම් වෙරල සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තු අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරයා හෝ රක්ෂිත කලාපයක නම් වනජීවී සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරයා විමසිය යුතුය. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින්නම් කරනු ලබන ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේ ආයතනයක් යටතේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයක් සිදු කරනු ලබයි.

අංක 2 රූප සටහන - කතෘ විසින් සකසන ලදී, 2024

❖ පූර්ව නිරීක්ෂණය

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයේ පූර්ව නිරීක්ෂණය ව්‍යාපෘති සැලසුම්කරණය තුළම ප්‍රථමයෙන්ම සාකච්ඡා කරනු ලබන පියවර වේ. මතුපිටින් තත්ත්වය සලකා බලා පූර්ව නිරීක්ෂණ නිගමනයන්ට එළඹීම සිදු වේ. මෙම ව්‍යාපෘතිය තුළින් කෙතරම් ධනාත්මක බලපෑමක් ඇති වේද යන්න අධ්‍යයනය කරයි.

❖ විෂය පථ විමර්ශනය

මෙම පියවර තුළ ඉතා ගැඹුරින් අදාළ ව්‍යාපෘති ක්ෂේත්‍රය අනුව කෙතරම් පාරිසරික බලපෑමක් සිදු වේද යන්න අධ්‍යයනය කරයි. පරිසරය කෙතරම් වෙනස් කිරීම් වලට භාජනය කරන්නේද..? තෝරා ගන්නා බිම් ප්‍රදේශය අදාළ ව්‍යාපෘතිය සිදු කිරීම සඳහා කෙතරම් යෝග්‍යද..? එම බිම් ප්‍රදේශය තුළ පවතින සම්පත් හා විභවතාවන්, පාරිසරික ආවස්ථික පිරිවැය ආදී විශ්ලේෂණයන් විද්‍යාත්මක ක්‍රමවේදයන් අනුව සිදු කෙරේ.

❖ වාර්තාව සැකසීම

විෂය පථ විශ්ලේෂණයෙන් පසුව එම තොරතුරු සියල්ල අඩංගු කරමින් ක්‍රමවත් වාර්තාවක් සැකසීම සිදු කෙරේ. මෙම වාර්තාව ඒ පිළිබඳ ව බලය පවරා ඇති ආයතන මඟින් ප්‍රකාශ කෙරේ. එම වාර්තාව අදාළ ව්‍යාපෘතිය සිදු කරන ආයතනයට මෙන්ම මහජනතාව සඳහා ද ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට බැඳී සිටී.

❖ සමාලෝචනය

සමාලෝචනය තුළ මෙම පාරිසරික තක්සේරුකරණ වාර්තාව පාර්ශ්ව හා සමාලෝචනයට ලක් කිරීමයි.

❖ අනුමැතිය ලබා දීම හෝ නොදීම

වාර්තාව සැකසීම, සමාලෝචනය හා අනුමැතිය ලබා දීම හෝ නොදීම එකට බැඳී පවතින ක්‍රියාවලියක් වේ. සමාලෝචනයෙන් පසුව පාරිසරික තක්සේරුකරණ වාර්තාව තුළින් ව්‍යාපෘතියේ ප්‍රතිලාභ වලට වඩා සිදුවන සෘණාත්මක පාරිසරික බලපෑම් වැඩි නම් එම ව්‍යාපෘතිය සඳහා අනුමැතිය ලබා නොදීමට ආයතන සතුව බලය පවතී.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණ ක්‍රියාවලියෙන් පසුව යම් ව්‍යාපෘතියක් සඳහා අනුමැතිය ලබා නොදෙන්නේ නම් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණ ක්‍රමවේදයේ පියවරකරණය මෙම අවස්තාවේ දී අවසන් වේ. යම් හෙයකින් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයෙන් පසුව අනුමැතිය ලබා දෙන්නේ නම් තවත් එක් පියවරක් ආයතනය මඟින් සිදු වේ.

❖ පශ්චාත් විමර්ශනය

පශ්චාත් විමර්ශනය තුළ ආරම්භ කෙරුණු ව්‍යාපෘතිය නැවත නැවත පාරිසරිකව තක්සේරුකරණය සිදු කරමින් වන බලපෑම් විශ්ලේෂණය කිරීමයි.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණ ක්‍රියාවලිය සිදු කිරීම සඳහා අනුමැතිය දීමේ ආයතන රජය විසින් බලාත්මක කර ඇත. 1995 සහ 2004 දී නිවේදනය කරන ලද අතිවිශේෂ ගැසට් පත්‍ර මඟින්,

- ජාතික ක්‍රම සම්පාදන අමාත්‍යාංශය
- වාරිමාර්ග අමාත්‍යාංශය
- බලශක්ති අමාත්‍යාංශය

- කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය
  - ඉඩම් අමාත්‍යාංශය
  - වනජීවී අමාත්‍යාංශය
  - වැවිලි කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය
  - ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය
  - ඉදිකිරීම් අමාත්‍යාංශය
  - මහා මාර්ග අමාත්‍යාංශය වැනි අමාත්‍යාංශය ද,
- වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
  - වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
  - වනාන්තර දෙපාර්තමේන්තුව
  - මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය
  - නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය
  - භූ විද්‍යාත්මක හා පතල් කැණීමේ දෙපාර්තමේන්තුව
  - ශ්‍රී ලංකා මහවැලි අධිකාරිය යන දෙපාර්තමේන්තු ආයතන කටයුතු කරනු ලබයි.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයේ යථාර්ථවාදී ස්වරූපය විමසීම

සංවර්ධනය පසෙකලා පරිසරය පිළිබඳ සලකා බැලීමේදී ජීව ලෝකයේ පැවැත්මට අත්‍යාවශ්‍ය සාධකයක් ලෙස පරිසරය වැදගත් වේ. ජීව ලෝකයට අවශ්‍ය ඔක්සිජන් නිපදවීම, කාබන්ඩයොක්සයිඩ් වායුව නිශේධනය කිරීම, ආහාර නිපදවීම, ජීව ලෝකය තුලනාත්මක ව පවත්වා ගැනීම, ජෛව විවිධත්වය ප්‍රසශ්න කිරීම ලෙස පොදුවේ වක්‍රීය ක්‍රියාවලියක් ලෙස පරිසරය ඉතා වැදගත් සාධකයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි.

සංවර්ධනය ස්පර්ශ හා අස්පර්ශ ලෙසින් වර්ග දෙකකට බෙදා සාකච්ඡා කල හැකි අතර ලෝකය සංවර්ධනය සාර්ථක ක්‍රියාවලියක් බවට නිගමනය කරන්නේ ස්පර්ශ වුවහොත් පමණක් බව පටු මානයකට ගෙන ඇත. මේ හේතුවෙන් සංවර්ධනය පවතින තත්ත්වයට වඩාත් යෝග්‍ය ආකාරයෙන් සිදු කරනු වෙනුවට පවතින තත්ත්වය වෙනස් කරමින් ඇතැම්විට විකෘති කරමින් නව තත්ත්වයක් ගෙන ඒමට උත්සහ කරනු ලබයි. මෙම ක්‍රියාවලියේ සාපේක්ෂ චින්තනයක් දැකිය හැක්කේ පාරිසරික ක්ෂේත්‍රය තුළ පමණකි. මන්දයත් පාරිසරික ක්ෂේත්‍රය තුළ යම් ක්‍රියාවලියක වර්තමානය තුළදීම ප්‍රතිඵල විශ්ලේෂණය කිරීමට පෙළඹෙන බැවිනි.

පරිසරය හා සංවර්ධනය එකමග ගමන් කිරීමේදී පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය ඉමහත් රුකුලක් සපයයි. පරිසරය පුනර්ජනනීය වන සම්පතක් වුවත් පුනර්ජනනීය වන ආකාරයෙන් ප්‍රයෝජන ලබා

ගැනීම සඳහා විශාල කාලයක් බලා සිටිය යුතුය. මේ නිසා පරිසරය භාවිතයට ගැනීමේදී සැලකිලිමත් විය යුතුය.

සංවර්ධනය මෙන්ම පරිසරය ද ක්ෂේත්‍රයෙන් ක්ෂේත්‍රයට වෙනස් වනවා සේම ස්ථානයෙන් ස්ථානයට සහ කාලයෙන් කාලයට අවශ්‍ය වන ආකාරයෙන් ව්‍යුහය වෙනස් වේ. මෙම වෙනස්වීම් වල හා වෙනස්කිරීම් වල උචිත අනුවිත භාවය පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයෙන් නිගමනය කෙරේ.

පසුගිය කාලය තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ ගම්පහ ප්‍රදේශයේ අධිවේගී මාර්ගයක් නිර්මාණය කිරීමේදී වදවීමේ තර්ජනයට මුහුණ පා සිටින ඒක දේශික ශාකයක් වූ පණුකරද (*crudia Zeylanica*) ශාකය ඉවත් කිරීමට සිදුවන බව හඳුනා ගන්නා ලදී. නමුත් මෙම ශාකය වදවීමේ තර්ජනයට මුහුණ පා සිටින බැවින් ශාකය කපා ඉවත් කිරීම උචිත ක්‍රියාවක් නොවන බව පාර්ශ්ව කිහිපයක් හඳුනාගැනීමත් සමඟ මතභේදාත්මක සිදුවීම් වලට මුහුණ පෑමට සිදුවිය.

පරිසරය සංවර්ධනය කිරීමේදී ඇතැම්විට එක්වරකට දෘශ්‍යමාන වන මෙවැනි ගැටළු ද තිබිය හැකි අතර දෘශ්‍යමාන නොවන පාරිසරික ගැටළු ද තිබිය හැකිය. දෘශ්‍යමාන වන ගැටළු වලට වඩා ඇතැම් විට අදෘශ්‍යමාන වන ගැටළු විශාල බලපෑම් එල්ල කල හැකිය.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය, හිතකර බලපෑම් තව දුරටත් ඔප්නංවා ගනිමින් අහිතකර බලපෑම් නිෂේධනය කරමින් මහජනතාවට ව්‍යාපෘතිය හෝ අදාල කාර්යය පිළිබඳ නිවැරදි හා සත්‍ය තොරතුරු ලබාදිය හැකිය.

තිරසරාත්මක ආකාරයෙන් ව්‍යාපෘතිය සිදු කිරීමට හැකියාව ලැබෙන්නේ අතර ඒ ඔස්සේ වර්තමානය මෙන්ම අනාගතයට ද ප්‍රයෝජන ලබා ගතහැකි ධරණීය ව්‍යාපෘතියක් බවට අදාල ව්‍යාපෘතිය සිදුකරගත හැකිය. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය සංවර්ධන ක්‍රියාවලියට දායක කර ගැනීම තුළ ඕනෑම ක්‍රියාවලියක් ප්‍රශස්ත ආකාරයෙන් සිදු කර ගැනීමේ හැකියාව පවතී. ලෝකයේ සෑම රටක්ම පාහේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය භාවිතා කරන අතර සෑම විටම ඔවුන් මෙම පාරිසරික තක්සේරුකරණය හා අදාල ආයතනය මගින් දැනුවත් වීම සිදු වේ.

මෙම ක්‍රියාවලීන් තුළින් ඒ ඒ රටවල් අපේක්ෂා කරනු ලබන්නේ වැය කරන මුදල් තිරසරාත්මක ලෙස භාවිතා කිරීම සහ නැවත එයින් දිගුකාලයකට ප්‍රයෝජන ලබා ගැනීමයි. සත්‍ය වශයෙන් ම නිවැරදි පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයන් තුළින් මෙම නිගමන ප්‍රායෝගික කර ගත හැකිය.

විවිධ හේතූන් මත සහ රට රටවල පවතින අතර අභ්‍යන්තර පරිපාලන තන්ත්‍රය ද සලකමින් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයට යොමු කරන අවධානය අඩු වැඩි විය හැකිය. නමුත් මෙම අඩු වැඩි වීමේ ප්‍රතිශතය ධනාත්මක හෝ ඍණාත්මක ලෙසින් නැවත ඒ ඒ රටවල් ම අත්කර ගනු ලබයි. ලෝකයේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය අනුව සිදු කරන ලද සාර්ථක ව්‍යාපෘති

- නෙදර්ලන්තයේ පරිසර හිතකාමී පාලම
- ශ්‍රී ලංකාවේ වික්ටෝරියා වේල්ල

➤ ශ්‍රී ලංකාවේ මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය

ලෝකයේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයකින් තොරව සිදු කෙරුණු අසාර්ථක ව්‍යාපෘති

➤ ඊජිප්තුවේ අස්වාන් වේල්ල

නයිල් ගඟේ දකුණු ඊජිප්තුවේ පිහිටා ඇති අස්වාන් වේල්ල ලොව විශාලතම බැම් වේල්ලකි. ඊජිප්තුවේ ජල කළමනාකරණය, වාරිමාර්ග සහ විදුලි උත්පාදනය සඳහා එය තීරණාත්මක කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. එය ව්‍යුහාත්මකව හොඳ මට්ටමක පැවතුනද, එමඟින් සිදුව ඇති පාරිසරික අස්ථායී බව, ආර්ථික පිරිවැය, පාරිසරික ආර්ථික පිරිවැය හා කළමනාකරණය සඳහා නැවත යොදවන සම්පත් ප්‍රමාණයට සාපේක්ෂව එය විභව සාර්ථක ව්‍යාපෘතියක් ලෙස සැලකෙන්නේ නැත. බොහෝ විට එයට හේතු වූයේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණයට මූලිකත්වය නොදීම වේ. (Jobin, W. R. 1999).

අස්වාන් වේල්ල ව්‍යාපෘතියේ අසාර්ථක සාධක

- භූමිකම්පා

ඊජිප්තුව භූ කම්පන කලාපයක ඇති රටක් නොවන අතර මෙම ව්‍යාපෘතිය හේතුවෙන් අවම වශයෙන් වුවද භූමිකම්පා ඇති කළ හැකිය අවදානමක් ඇති වී ඇත.

- ව්‍යුහාත්මක වියපත් වීම

වේලි කාලයත් සමඟ වයස්ගත වන අතර, අස්වාන් උස් වේල්ල සාපේක්ෂ වශයෙන් නවීන (1970 දී නිම කරන ලද) වන අතර, නඩත්තු කිරීම සහ නවීකරණය එහි ආරක්ෂාව සහතික කල යුතු වේ. නමුත් පවතින අසාර්ථකත්වය මත මෙය ඉතා අසීරු ආර්ථික ආවස්ථිකමය පිරිවැයක් සහිත ක්‍රියාවක් බවට පත් වී ඇත.

- ආන්තික ගංවතුර හෝ පිටාර ගැලීම

වේල්ල සැලසුම් කර ඇත්තේ නයිල් ගංගාවේ විශාල උච්චාවචනයන් කළමනාකරණය කිරීමට වුවද වේල්ලට කළමනාකරණය කිරීමට ඇති හැකියාවෙන් ඔබ්බට අනපේක්ෂිත ආන්තික ගංවතුර, පිටාර ගැලීම් ඇති වී ඇත. විශේෂයෙන් නයිල් ඩෙල්ටාවේ, මිලියන සංඛ්‍යාත ජනතාවක් අවතැන් කිරීමට, නිවාස විනාශ කිරීමට සහ කයිරෝ ඇතුළු ප්‍රධාන නගරවලට බලපෑම් කිරීමට ඉඩ ඇත.

- භූදේශපාලනික කඩාකප්පල් කිරීම

ඊජිප්තුව දේශපාලනික වශයෙන් යම් යම් අස්ථාවරත්වයන් සහිත රටකි. ගැටුම්කාරී කාලවලදී එවන් වැදගත් යටිතල පහසුකම් කොටසක් ඉලක්කයක් විය හැකි බවට රටේ බියක් පවතී. ඇත්තෙන්ම ගැටුම්කාරී තත්ත්වයක දී මේ තුලින් ඇති විය හැකි භයානක බලපෑම් අධික වේ.

➤ ශ්‍රී ලංකාවේ උමා ඔය ව්‍යාපෘතිය

ශ්‍රී ලංකාවේ උමා ඔය බහුකාර්ය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය එහි පාරිසරික හා සමාජීය බලපෑම් හේතුවෙන් සැලකිය යුතු අභියෝග සහ විවේචනවලට මුහුණ දුන් මතභේදයට තුඩු දුන් යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘතියකි. ජල විදුලිය උත්පාදනය කිරීම සහ වාරිමාර්ග සැපයීම සඳහා ආරම්භ කරන ලද උමා ඔය ව්‍යාපෘතිය, රටේ නියඟයෙන් පීඩා විඳින ගිනිකොනදිග කලාපයේ කෘෂිකර්මාන්තයට සහය වීම සඳහා ජල විදුලි බලාගාරයක් බල ගැන්වීම සඳහා උමා ඔය සහ මහතොට්ටේ ඔය ගංගාවලින් උමං මාර්ග හරහා ජලය හරවා යැවීම ඇතුළත් වේ.

මෙම ව්‍යාපෘතිය විශේෂයෙන් උමං කැණීම් කටයුතු හේතුවෙන් දැඩි පාරිසරික හානියක් සිදු විය. භූගත උමං මාර්ගවලින් ජලය කාන්දු වීම නිසා ගම්මාන කිහිපයක ළිං සහ ජල මූලාශ්‍ර සිඳි ගොස් භූගත ජල මට්ටම් විශාල ලෙස පහත වැටීමට හේතු විය. කැණීම නිසා ස්වභාවික ජල මට්ටමට බාධා ඇති වූ අතර, හානියට පත් ප්‍රදේශවල ඉඩම් ගිලා බැසීම් සහ නිවාස සහ අනෙකුත් ගොඩනැගිලිවල ඉරිතැලීම් ඇති විය. ජල හිඟය සහ නිවාසවල ව්‍යුහාත්මක හානි ඇතුළු ව්‍යාපෘතියේ අහිතකර බලපෑම් හේතුවෙන් පවුල් සිය ගණනක් අවතැන් විය. ව්‍යාපෘතිය බහුවිධ ප්‍රමාදයන්ට, ඉහළ යන වියදම්වලට සහ සැලකිය යුතු තාක්ෂණික දුෂ්කරතාවන්ට මුහුණ දී ඇත. (*Uma Oya project: More damages than benefits, 2015*)

පරිසරවේදීන්, සිවිල් සමාජ කණ්ඩායම් සහ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් ව්‍යාපෘතියේ දුර්වල සැලසුම්කරණය, නිසි පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු කිරීම් නොමැතිකම සහ ව්‍යාපෘතිය ආරම්භ කිරීමට පෙර ප්‍රමාණවත් මහජන අදහස් ලබා නොගැනීම සම්බන්ධයෙන් ව්‍යාපෘතිය පිළිබඳ විවේචනය ඉදිරිපත් කර ඇත. විශේෂයෙන්ම භූගත ජලය සහ භූ විද්‍යාත්මක ස්ථායීතාවය සම්බන්ධයෙන් ඇති විය හැකි අවදානම් පිළිබඳව ප්‍රමාණවත් දුරදක්නා නුවණකින් තොරව ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම ප්‍රධාන විවාදාත්මක කරුණක් වී ඇත.

මෙවැනි අසාර්ථක ව්‍යාපෘති සඳහා මුළුමනින්ම හේතු වී ඇත්තේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය බලාත්මක කිරීමකින් තොරව ව්‍යාපෘතිය ඉදිරියට සිදු කරගෙන යාම නිසා වේ.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය, සංවර්ධනය කෙරෙහි දක්වන ප්‍රතිලාභ පිළිබඳ විශ්ලේෂණාත්මක සාකච්ඡාව

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය සපුරාම සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය හා බැඳී පවතින්නකි. සංවර්ධන ක්ෂේත්‍රය තුළ ප්‍රශස්ත ව්‍යාපෘති නිර්මාණය කර ගැනීමට මෙන් ම ඒ ඔස්සේ විශාල ප්‍රගතියක් අත්කර ගැනීමට පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය භාවිතා වේ. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය ව්‍යාපෘතියක තිරසර ක්‍රියාවලිය ප්‍රශස්ත කරනු ලබයි. එමඟින් අඛණ්ඩ සංවර්ධන ක්‍රියාවලියක් පවත්වා ගෙන යෑමට හැකිය. ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භ කිරීමට මත්තෙන් ඒ පිළිබඳ සොයාබැලීම පරිසරයට වන බලපෑම් පිළිබඳ පුරෝකථනයක් සිදු කරන නිසා ව්‍යාපෘතිය පිළිබඳ නිවැරදි තොරතුරු අදාල

පාර්ශ්වයන් වෙත ළඟා කර ගැනීමට මහත් පිටුහලක් සපයනු ලබයි. මෙය සංවර්ධන සන්නිවේදනය ප්‍රමුඛ වන අවස්ථාවක් ලෙස සැලකිය හැකිය. සංවර්ධන ක්ෂේත්‍රය තුළ ව්‍යාපෘති සඳහා වැය කරන මුදල් ජනතා මුදල් වන බැවින් එයට නිසි වටිනාකමක් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය මගින් ලබා දිය හැකිය. සෘණාත්මක බලපෑම් බොහෝ ප්‍රමාණයක් ලඟා වන අහිතකර ව්‍යාපෘතියක් නම් එයට ආයෝජනය කරන මුදල් එල රහිත වේ. මේ නිසා තිරසර ලෙස මූල්‍ය කළමනාකරණය කිරීමට ද මෙම තක්සේරුකරණය නිසා හැකියාව ලැබේ.

ලෝකයේ පවතින දත්ත ආශ්‍රිත අධ්‍යයනයන් මත පදනම් ව අස්වන වේළුල පිළිබඳව ඇත්තේ සෘණාත්මක ආකල්පයකි. සංවර්ධන ක්‍රියාවලියකින් සිදු වන තරමේ උපයෝජිත සහලක්ෂණ අඩුවීම සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක අගය අඩු වීම කෙරෙහි ප්‍රබල ලෙස බලපායි. තිරසර ලෙස ව්‍යාපෘති සිදු නොකිරීම සහ ඒ පිළිබඳ වගවීම අඩු වීම තුළින් මූල්‍ය අවස්ථාවන්, මානව බලපෑම් සෘණාත්මක කරයි. ශ්‍රී ලංකාවේ උමා ඔය ව්‍යාපෘතිය ද ආසියානු කලාපය තුළ සාකච්ඡා කළ හැකි ව්‍යාපෘතියක් වේ. ප්‍රධාන වශයෙන් පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය තුළින් විශ්ලේෂිත තොරතුරු පිළිබඳ සැලකිල්ලක් නොදැක්වීම සහ ක්‍රමවත් පශ්චාත් විමර්ශනයක් සිදු නොවීම තුළ ගිණිකොන දිශානුගත ශ්‍රී ලාංකේය සමාජ - ආර්ථික පසුබෑමක් ඇති වී ඇත.

සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සෑම විටම ධරණීය මට්ටමක් අත්කරගත යුතුය. අනාගත පරම්පරා වෙත ප්‍රතිලාභ ගලා යා යුතුය. ඒ නිසා සම්පත් නිසි පරිදි කළමනාකරණය කරමින් සහ සම්පත් වල ඒකාකාරී ගලනය තහවුරු කරන, එමගින් සංවර්ධන වාසි සලසාගත හැකි ක්‍රියාවලියක් ලෙස පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය හඳුන්වා දිය හැකිය.

සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියක් මගින් සිදු විය යුත්තේ ප්‍රතිලාභ තමන් වෙත ගලා එන බවට ජනතාව තුළ විශ්වාසයක් ගොඩ නැගීමයි. මේ නිසා යහපත් ධනාත්මක ප්‍රතිඵල සහිත සංවර්ධන ක්‍රියාදාමයන් කෙරෙහි මහ ජනතාවගේ විශ්වාසය වැඩි කරලීමට පාරිසරික සිදු කරන ප්‍රදේශය පිළිබඳ හඳුනාගැනීමට සහ ඒ හා අභියෝග පුරෝකථනය කරමින් හා ගැටළු මඟහරවා ගනිමින් නිවැරදි සංවර්ධනයක් ලබා ගැනීමට හැකියාවන් ලැබීමද ලක්ෂණයක් වේ.

තිරසර සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය තුළ සම්පත් හසුරුවා ලීම වර්තමානය වනවිට ඉතා වැදගත් කාර්යයක් වේ. පවතින සම්පත් වලින් උපරිම ප්‍රයෝජන ලබා ගැනීම සහ එය ඉදිරියට ආරක්ෂා කිරීම කළ යුතුය. පරිසරය ලෝකයට අත්‍යවශ්‍ය වන අංගයක් වන අතර වර්තමානය වන විට විවිධ ක්‍රියාවලිය මගින් පරිසරය විනාශවෙයි. මෙම ක්‍රම අතුරින් ජනතාවට ප්‍රතිලාභ සැලසෙන සංවර්ධන ක්‍රියාදාමයන් මගින් ද පරිසරය විනාශ වීම නිවැරදි ධරණීය සංවර්ධනයක් නොවේ. එ නිසා සංවර්ධන ක්ෂේත්‍රය තුළ සිදුකරන ව්‍යාපෘති හා අනෙකුත් වැඩසටහන් වල දී පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුකරණය වැඩි වශයෙන් භාවිතා කරමින් සංවර්ධනය හා පරිසරය තුලනාත්මක ව පවත්වා ගත යුතුය.

විමර්ශන මූලාශ්‍ර

Central Environmental Authority. (2021). Retrieved from Central Environmental Authority - Sri Lanka: <http://www.cea.lk/web/si/services?id=94>

Perera, K. (2021, July 02). *justice for nature*. Retrieved from Environmental Foundation: <https://efl.lk/%E0%B6%B4%E0%B6%BB%E0%B7%92%E0%B7%83%E0%B6%BB-%E0%B6%AD%E0%B6%9A%E0%B7%8A%E0%B7%83%E0%B7%9A%E0%B6%BB%E0%B7%94-%E0%B7%80%E0%B7%8F%E0%B6%BB%E0%B7%8A%E0%B6%AD%E0%B7%8F%E0%B7%80-%E0%B7%83%E0%B7%84/>

Rathnayake, M. P. (2018). *furg mdßißl n,mEi ;lafiare jd¾;d l%shdj,sfha W!k;d. vidusara*. Retrieved from <http://vidusara.com/2018/07/11/feature1.html>

Sarathchandra, H. (2021, September 10). *වන දිවිය*. p. 01. Retrieved from <http://archives.dinamina.lk/wanadiviya/>

Todaro, M.P., & Smith, S.C. (2015). *Economic Development*.

Wood, C. (2003). *Environmental Impact Assessment: A Comparative Review*. Pearson Education.

Central Environmental Authority, Sri Lanka. [National Environmental Act and EIA Process in Sri Lanka](#)

Hettige, S., & Bandara, C. (2022). "Evaluating the Effectiveness of EIA Processes in Sri Lanka." *Journal of Environmental Management*

Jobin, W. R. (1999). *Dams and disease: Ecological design and health impacts of large dams, canals and irrigation systems*. Routledge.

ගුණතිලක, එ. එ. (2014). *සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හඳුනා ගැනීම හා ව්‍යාපෘති වාර්තා පිළියෙල කිරීම*. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම.

ජයකොඩි, එ. ක. (2007). *තිරසාර සංවර්ධන සංකල්පීය න්‍යාය සහ ව්‍යවහාරිකත්වය*. කැලණිය: කර්තෘ ප්‍රකාශන.

දන්ගල්ල, එ. ක. (2015). *සංවර්ධනය : න්‍යාය හා යථාර්ථය*. කැලණිය: කර්තෘ ප්‍රකාශන.

සරත්චන්ද්‍ර උදේති (2019), *ව්‍යාපෘති සැලසුම්කරණය හා කළමනාකරණය*: සරසවි ප්‍රකාශකයෝ

A Comparative Analysis of Safeguard Policy Statement (Asian Development Bank) and National Involuntary Resettlement Policy (Sri Lanka)

R.M. Auchithya Rathnayake¹, R.M. Kalindu Rathnayaka²

¹ Department Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Kelaniya

² Department Geography, Faculty of Social Sciences, University of Kelaniya

---

Abstract

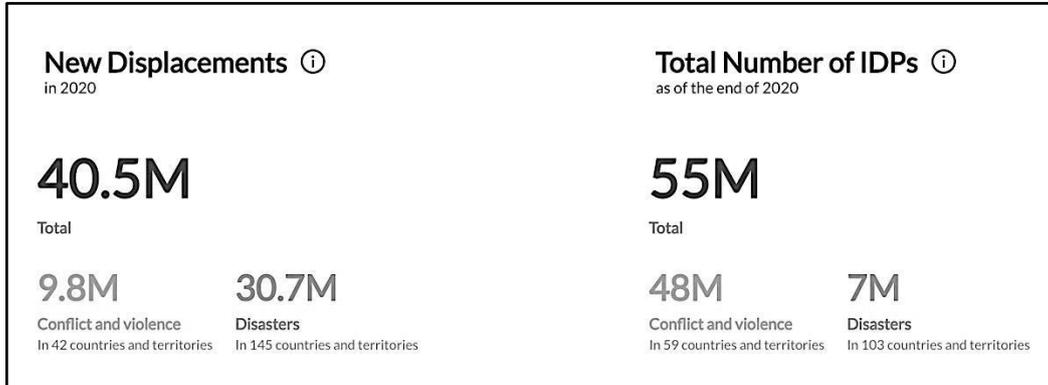
The main objective of this article is to understand the importance of safeguard policies. For the task, the Safeguard Policy Statement (SPS) of the Asian Development Bank (ADB) and the National Involuntary Resettlement Policy (NIRP) of Sri Lanka will be analysed comparatively. In this process, this exercise would direct the reader to understand the background of the SPS, background of the NIRP, comparative analysis of the content of the two policies, and eventually, the analysis-based conclusion has been taken. Thus, from this exercise, the reader would understand the advantages and disadvantages of both policies. Moreover, the reader would understand what type of policy Sri Lankans should get to have a higher advantage for the sake of development

Introduction

Importance of the Safeguard Policies

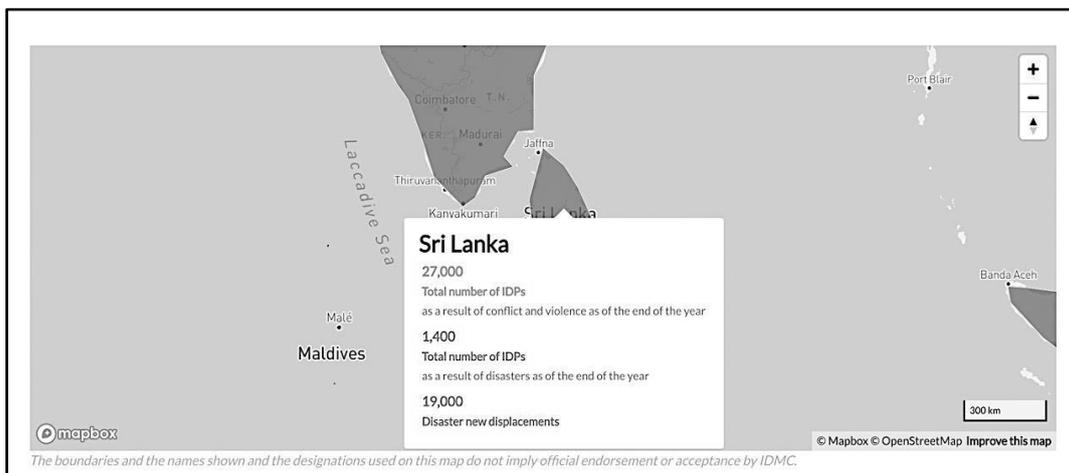
According to the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), the world's displacement at the end of the year 2020 is around 55 million. And a majority of the displacements were happened because of conflicts and violence. It shows that new displacements for the year 2020 have been increased and it is 40.5 million displacements. And the million displacements. When considering the displacements of Sri Lanka's at the end of the year 2020, it was recorded as 27,000 displacements. Figure 1 and 2 illustrates the above facts.

Figure 1: Displacements Happened in the Year 2020

Source: (Global Internal Displacement Database, 2021)

Figure 2: Displacements Happened in Sri Lanka in the Year 2020

Source: (Global Internal Displacement Database, 2021)

When focusing on the above, it can be clearly identified that most of the displacement happens because of conflicts and disasters. However, the IDMC shows that, although the majority of the displacement happens due to conflicts or disasters, a considerable amount of displacement happens due to development projects. The main reason for the above displacement is because of 15 meters high dam constructions and urban transportation.

“While an estimated 25 million people are displaced worldwide by conflict, the number of people uprooted by development projects is

thought to be much higher. In 1994, a study of all World Bank-assisted development projects from 1986-1993 that entailed population displacement found that just over half were in the transportation, water supply, and urban infrastructure sectors. Extrapolating from World Bank data to derive estimates of global figures, the study concluded that, in the early 1990s, the construction of 300 high dams (above 15 meters) each year had displaced four million people. Urban and transportation infrastructure projects accounted for six million more displaced each year”

(<https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/fm0022.pdf>).

According to the “*Forced to Move: Involuntary Displacement and Resettlement - Policy and Practice*” (Fernando et al., 2009), Sri Lanka had to deal with resettlement at three stages. The book illustrates these three stages are as follows;

“Displacement and resettlement issues have been on the agenda in the recent past because of three phenomena that have had a significant impact on Sri Lanka: the war between the Government of Sri Lanka and the

Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), the tsunami of December 2004 and the big infrastructure projects (mainly irrigation, power, and transport) of the last three decades.”

This proves that resettlement in Sri Lanka can be classified into three basic dimensions; (i) War, (ii) Natural hazards and (iii) Development projects, which parallels the world classification. Therefore, in order to do resettlement, it is vital to consider these factors.

Michael Cernea (born 1931) claims that every resettlement consists of potential risks combined with economic, social, and cultural impoverishment. He introduces the risks in the model ‘*eight interlinked potential risks intrinsic to displacement.*’ Those eight components/risks are as follows;

1. *Landlessness*
2. *Joblessness*
3. *Homelessness*
4. *Marginalization*
5. *Food insecurity*
6. *Increased morbidity and mortality*
7. *Loss of access to common property*
8. *Social disarticulation* (Cernea, 1999)

Landlessness means that when people cultivate their lands for a longer period of time, it makes a spiritual and emotional bond between man and the land. Whenever a significant development project is taking place, the bulk of people may lose their acres of land. That directly affects the productivity of crops and people's commercial activities in the long term. And on the other hand, as they are more attached to their lands, most of the people are reluctant to cultivate new lands. However, if the landowners do not get an adequate number of lands, they will be suffering from landlessness. This defect will be affected to the urban areas as there are no acres of land for resettlement.

Joblessness affects more or less both urban and rural areas. Many of the rural people may have temporarily migrated to the rural areas in order to find jobs. As a result of the expropriation of lands, labourers, service workers, street business people, and small scale businesses, people may lose their jobs.

Homelessness is a temporary risk, but it is threatening vulnerable people such as chronic illness patients or people with disabilities. But in the earlier time periods, people were expelled from the state lands, if they were unable to prove their authenticity. But in the present, these were not identified as descent actions.

Marginalization can be identified as an umbrella term as it can be divided into several elements. Economic marginalization, social marginalization, and psychological marginalization are some of them. Economic marginalization happens with a decrease in

capital. As a result, social status will be changed and will be labelled.’ Social marginalization happens with the class strata. These instances may drive a person to psychological marginalization.

The sudden drop in the economy will bring **food insecurity**. Food insecurity will be a result of malnutrition. Many of the diseases are caused due to fewer proteins, vitamins, and minimum calories to the body. However, when considering food insecurity in Sri Lanka, it has a major issue, but it is not the aim of this exercise.

However, as a result of less energy, **morbidity** will increase. Unsafe water supply and garbage disposal are the main reasons for infectious diseases. Dengue, malaria, and diarrhoea are the leading infectious diseases caused among PAPs. The highest risk can be alarming to infants, children, and disabled people.

However, when the social network gets disturbed, social disarticulation happens. The social network produces social security to people, which is considered as social capital. Early Sri Lankan society was built upon “tank, stupa, village and temple” (*vawayi dagabai gamai pansalayi*). At that time, these elements have built a social network, and also it was a successful social integration. However, with the resettlement process, social disarticulation can happen because selected parties are the only parties that are going to resettle in the selected site. There is a probability of separating those social network agents.

When considering the above risks, we can see that all the risks are joined as a circle. Cernea is suggesting that when identifying such risks, immediate actions should be taken to eradicate the high chances. Therefore resettlement should overcome from landlessness to deed based resettlement, from joblessness to employment, from homelessness to house reconstruction, from marginalization to social inclusion, from increased morbidity to improved health care, from food insecurity to adequacy of nutrition, from loss of access to the common property to community services and social disarticulation to social integration.

When considering the Asia and Pacific region, it has the majority of development projects, as this area is considered as the most developing countries are to be seen. Not only that but also the Asia and Pacific's region is identified as the most populated and fast-growing regions in the world where a harsh environment and social changes happen. Rapid urbanization and

a high density of population pave the path to deforestation as well as industrialization. Deforestation is resultant of changing climate conditions and desertification too. Industrialization has created direct impacts and indirect impacts on society under the institutions of; family, political, economic, law, education as well as religion.

The ADB started its path where they are bound to promote social and economic development in the Asia Pacific region. However, when emerging of the bank, there were not enough policies to address the above complex impacts on society, environment, property, assets, loss of livelihood, and even the physical relocations where informal. Therefore, the importance of such policies has arisen. Thus, these factors show that the necessity of world-recognized policies should be addressed in order to prevent such difficulties.

Background of the ADB and SPS

It is essential to identify what is ADB and its background before understanding the SPS. The ADB was founded in the early 1960s and it is not only a financial aid body but also it assists technical and experience-based response aid to the member countries and tries to eradicate extreme poverty in the Asia and Pacific region.

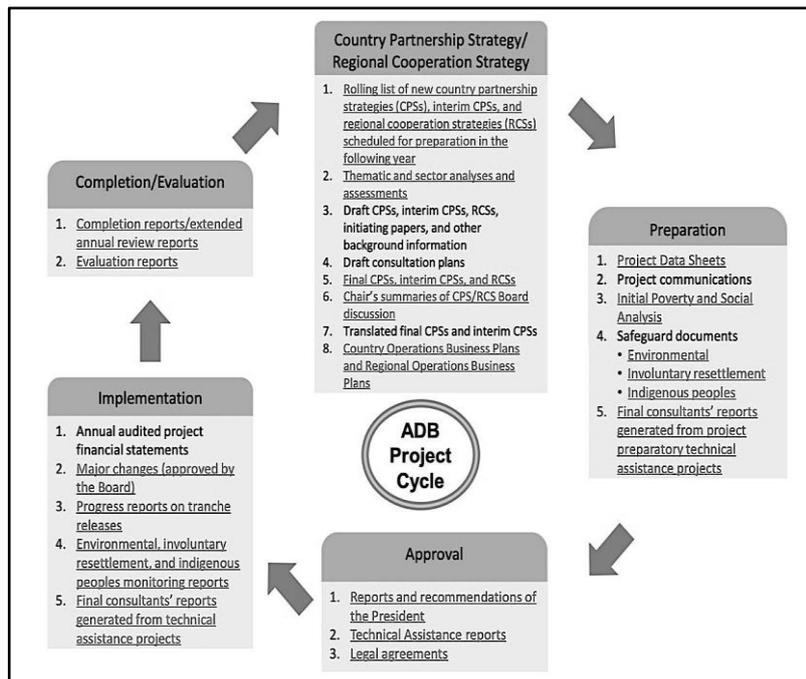
“ADB assists its members, and partners, by providing loans, technical assistance, grants, and equity investments to promote social and economic development. Moreover, ADB maximizes the development impact of its assistance by facilitating policy dialogues, providing advisory services, and mobilizing financial resources through co-financing operations that tap official, commercial, and export credit sources” (Ralph, 2020).

At the present, its headquarters are in the Philippines and not only multilateral or bilateral organizations but also United Nations and other organizations such as the International Union for Conservation of Nature, World-Wide Fund for Nature, International Federation of the Red Cross, Aga Khan Development Network, International Development Research Centre (IDRC) are such partners of the ADB. Thus, ADB has numerous policies, strategies and plans from its formation. According to adb.org, the most recent strategy they are addressing is the “Strategy 2030”. It tries to address the changing needs of the Asia and

Pacific region. Likewise, the safeguards are also trying to support inclusive economic growth and environmentally sustainable growth of the Asia and Pacific region (Ralph, 2020).

When considering the ADB’s policy on SPS, it can be seen as a comprehensive document which has been approved in 2009. The policy has been built on three main safeguards policies namely, environment safeguard (2002), involuntary resettlement (1995), and indigenous peoples safeguard policies (1998). Moreover, these policies are subjected to modifications from the learnt lessons and best practices. Therefore, these policies are getting more advanced than outdated policies. On the other hand, if any project wants to have financial aid from the ADB, it should fulfil and practice the policy principles and requirements. According to the ADB, a project cycle has been developed which is illustrated in figure 3. It shows the basic principles and requirements that should be fulfilled.

Figure 3: ADB's Project Cycle

Source: (Asian Development Bank, 2013)

When considering Sri Lanka and ADB, the ADB has become a major development partner since 1996. Even at the present, Sri Lanka has taken assistance from the ADB while Sri Lankans are facing major economic deceleration from the Covid19 and Easter attacks. However, since 1996, Sri Lanka has taken 11.1 billion United State Dollars for the sake of

development (*Asian Development Bank and Sri Lanka: Fact Sheet, 2021*). And a majority of the loans were taken for *Trade and Supply Chain Finance and Microfinance* followed by *Projects and Technical Assistance*. Therefore, it shows how Sri Lankan policies are aligned with the ADB’s SPS. Figure 4 proves the above facts.

Figure 4: Amount of loans obtained by Sri Lanka from the Asian Development Bank

Sri Lanka: Cumulative Loans, Grants, Equity Investments, Technical Assistance, and Trade and Supply Chain Finance and Microfinance Program Commitments^{a, b, c, d}				
Sector	Total No.	Total Amount ^e (\$ million)	% of Total Amount ^e	COVID-19 Response (\$ million) ^e
Projects and Technical Assistance	552	11,049.26	85.76	375.10
Agriculture, Natural Resources, and Rural Development	133	1,420.05	11.02	-
Education	45	1,332.33	10.34	200.00
Energy	62	1,517.09	11.77	0.13
Finance	62	1,360.12	10.56	168.02
Health	16	98.92	0.77	5.71
Industry and Trade	30	250.20	1.94	0.07
Information and Communication Technology	-	0.26	0.00	-
Multisector	16	173.06	1.34	-
Public Sector Management	35	255.21	1.98	1.06
Transport	88	3,310.47	25.69	-
Water and Other Urban Infrastructure and Services	65	1,331.53	10.33	0.11
Trade and Supply Chain Finance and Microfinance ^f	2,612	1,834.79	14.24	271.13
Finance	1,310	917.39	7.12	135.56
Industry and Trade	1,302	917.39	7.12	135.56
Total	3,164	12,884.04	100.00	646.23

- = nil, 0.00 = less than 0.005%, COVID-19 = coronavirus disease, DMC = developing member country, TA = technical assistance.
^a Grants and TA include ADB-administered cofinancing.
^b Includes sovereign and nonsovereign loans and technical assistance.
^c Using primary sector in reporting of commitments.
^d Financing for TA projects with regional coverage is distributed to their specific DMCs where breakdown is available.
^e Numbers may not sum precisely because of rounding.
^f ADB-financed commitments from nonsovereign revolving programs of which \$1.82 billion is short term.

Source: (*Asian Development Bank and Sri Lanka: Fact Sheet, 2021*)

Background of the NIRP

Compared to the SPS, the NIRP is an abstracted policy, the drafted work was approved by working groups in 2000 and it has been approved by the Cabinet in 2001. However, since then this NIRP has taken into the practice of national development projects. The main reasons to implement the NIRP is that the difficulties emergence in the Land Acquisition

Act of 1950, National Environment Act of 1980 and the other related amendments of the acts are incapable of addressing the resettlement issues in Sri Lankan involuntary resettlements (*The Land Portal, 2017*). Therefore, within the objectives of the NIRP, these defects are well addressed. Thus, the rationale of the NIRP and its objectives are clearly aligned to serve the project affected parties.

The main feature that can be seen in this NIRP is that other than any acts and policies, this NIRP has considered gender as a factor in the resettlement process. As a result, gender equality comes within the policy. Therefore, this policy has some features which are more international standards. However, these features will be further discussed in the below paragraphs.

But the only defect in the NIRP is that, though this is recognized as a policy, it has not yet become a law or an act. As a result of that, most of the projects are biased to some parties or decisions of the powerful. According to *Nathaniel (2015)*, the failure of NIRP can be seen as follows.

“The Sampur case currently before the Supreme Court (SC F 167/2015) is an example of a development project which did not apply the principles of NIRP. In 2006, areas within Sampur were declared a Special Economic Zone (SEZ), and families with lands in this area were displaced. The area was subsequently declared a high security zone (HSZ) and then in 2012, a Gazette notification was passed declaring that this land was to be developed into a Special Zone for Heavy Industries. Persons who were originally displaced by the SEZ and HSZ continued to be displaced for development purposes. These persons were only given a standardised compensation and relocation package, which is unlikely to meet the specific needs of many affected people and failed to meet the standards set by NIRP” (Nathaniel, 2015).

Thus, when considering all the above, it is clear that both the SPS and NIRP has to be concerned about a few pre-given steps. Therefore, it is vital to understand these facts comparatively. The following paragraphs will be completing the above.

Contents of the SPS and NIRP

When seen the SPS and NIRP, it is not fundamentally precise to compare the NIRP to the whole SPS, as SPS has three main policies, environmental safeguard, involuntary resettlement, and indigenous peoples safeguard policies while the NIRP only has the policies to consider resettlement. Therefore, the comparative analysis will be taken more consideration to the involuntary resettlement policy of the SPS and policies of NIRP.

Starting from the depth of the content, it is observable that the SPS has given a logical and in- depth investigation of facts. And also, the content is well organized to illustrate the functional mechanism of the SPS. But the NIRP has no deep content. But the simplicity of the document can be seen. Moving on to the depth of the content, the NIRP has a comparatively lesser depth of content. However, both the policies have given a clear background about the implementation of the policies, and their importance. Therefore, the reader is able to understand the salient features of the policies as well. Rather than the NIRP, the SPS has considered about the statistical approach to its content. From that, it has given reasonable facts about the importance of lessons learnt and changing context of the policy.

High population densities and rising demand for land for urban development and infrastructure have increased the risks associated with involuntary resettlement of people and the adverse impacts on such vulnerable groups as the poor and Indigenous Peoples. Of the 250 million Indigenous Peoples in the world, some 70% are in Asia and the Pacific... The challenge of preventing further impoverishment resulting from environmental degradation and involuntary resettlement, acknowledging the special needs and respecting the rights of Indigenous Peoples and other vulnerable groups, and improving the policies and building the capacity of DMCs to manage these impacts is acute (Asian Development Bank, 2009, p. 2).

The main objectives of the policies are to avoid, minimize or mitigate the impact towards the involuntary resettlement (the SPS tries to avoid, minimize or mitigate the adverse environmental and social impacts. And it includes the human rights, of both affected and marginalized people).

Another salient feature of the SPS is that it includes a project cycle but not in the NIRP. Through the project cycle, it tries not to miss any of the essential identities of the project and the project documentation. Thus, this project cycle is unique to the ADB's projects, rather than other projects cycles.

The grievance mechanism of any policy is essential. The reason is that all the projects cannot be implemented to address all the necessities of the affected parties. Therefore, some unexpected circumstances could happen within the project implementation or operation. Therefore, the grievance mechanism of the project is essential. The SPS has taken two separate, but related actions to confirm the accountability.

i) consultation, led by ADB's special project facilitator, to assist people adversely affected by ADB-assisted projects in finding solutions to their problems.

(ii) providing a process through which those affected by projects can file requests for compliance review by ADB's Compliance Review Panel (Asian Development Bank, 2009, p. 6).

But when considering the accountability and/or the grievance mechanism of the NIRP, it is clear that the grievance mechanism is not considered as an essential mechanism of the state,

but it is an essential mechanism that should be practised by the project executing agencies. Though the grievance has become an objective, which should be addressed at a feasible time for the project affected people, this grievance mechanism is not accurate in the practical aspect. The reason is that this NIRP is not an act, but a policy. Therefore, the grievance is coming under the monitoring and evaluation, where this process is not functioning fully. Therefore, though these policies are in the statements, in the practical scenario, they cannot be seen.

Moreover, gender issues and gender equality has been commonly discussed within these two policies, and this has been addressed in the earlier paragraphs.

The sustainability of the resettlement is a crucial aspect that has been addressed within the

two policies. This section of the policies is well addressed and more in detail. The reason to develop the NIRP is the defects that have been identified in the land acquisition act. As it only considered the lands and property, compensation packages were the only remedy. But after developing the NIRP, it was aimed to re-establish their life better it was. Moreover, the vulnerable parties were also treated specially within the policy.

Other than the NIRP, the SPS has considered the sustainability of the project affected parties by restoring their quality of life. As mentioned earlier, the SPS has considered not only economic sustainability and social sustainability but the environment and other aspects as well. The reason is that it incorporated three main policies. Therefore, the SPS has given a broader idea about the safeguards.

The reason to see the SPS as a comprehensive policy is that it includes all the essential documentation within one document. For an instance, the safeguard requirements related to resettlement, outline of a resettlement plan, an outline of an indigenous plan, outline of an environmental assessment and review framework, outline of a resettlement framework etc., were given to the consideration of the reader. Therefore, not only the project executing agencies but also the outside readers can also be aware of the documentations. Eventually, as these documentations have aligned with the project cycle, the project executing agencies can directly refer to the SPS and understand the prerequisites.

When analyzing the safeguard requirements of the involuntary resettlement of the SPS, it is clear that the safeguard is more likely to the NIRP and its scopes. But the most different aspect is that the NIRP has not considered much about the compensation, assistance and benefits for displaced persons. But in the SPS, it has been considered a lot.

According to the SPS, there should be a few requirements to be met in order to address safeguard requirements. They are,

- 1). Compensation, Assistance and Benefits for Displaced Persons***
- 2). Social Impact Assessment***
- 3). Resettlement Planning***
- 4). Negotiated Land Acquisition***

5.) Information Disclosure

6). Consultation and Participation

7). Grievance Redress Mechanism

8). Monitoring and Reporting

9). Unanticipated Impacts

10). Special Considerations for Indigenous Peoples (Asian Development Bank, 2009, pp. 47-50).

Moreover, other than these facts, the SPS has given more data about the above-discussed plans. Thus, this proves again the comprehensiveness of the SPS compared to the NIRP. Other than these facts, the SPS has given the prohibited investment activities list.

(i) production or activities involving harmful or exploitative forms of forced labor¹ or child labour.

(ii) production of or trade in any product or activity deemed illegal under host country laws or regulations or international conventions and agreements or subject to international phaseouts or bans, such as

(a) pharmaceuticals, pesticides, and herbicides,

(b) ozone-depleting substances,

(c) polychlorinated biphenyls and other hazardous chemicals,

(d) wildlife or wildlife products regulated under the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, and

(e) transboundary trade in waste or waste products.

(iii) production of or trade in weapons and munitions, including paramilitary materials.

(iv) production of or trade in alcoholic beverages, excluding beer and wine.

(v) production of or tobacco trade.

(vi) gambling, casinos, and equivalent enterprises.

(vii) production of or trade in radioactive materials, including nuclear reactors and components thereof.

(viii) production of, trade-in, or use of unbonded asbestos fibres.

(ix) commercial logging operations or the purchase of logging equipment for use in primary tropical moist forests or old-growth forests; and

(x) marine and coastal fishing practices, such as large-scale pelagic drift net fishing and fine mesh net fishing, are harmful to vulnerable and protected species in large numbers and damaging to marine biodiversity and habitats.

Under these factors, if one of the projects counted, then the aids will not be granted. But such investments were not included in the NIRP, but as a whole, this NIRP would guide the resettlement issues on behalf of the government.

Conclusion

The SPS and NIRP can be seen as the main policies that can be used in Sri Lanka on behalf of the development. But the NIRP is used in the local bodies while the SPS of ADB is used when international aids are essential. Thus, it is clear that the SPS should have addressed almost all the defects in the Asia Pacific region, and therefore it should give a comprehensive idea. Therefore, this document gives not only about the resettlement policies but also the environment and indigenous policies. The main defect that can be identified in the NIRP is that, though NIRP is identified by the cabinet of Sri Lanka, it is neither law nor a complementary act to support the development of the policies of Sri Lanka. But it is clear that either the land acquisition or national environment act cannot address the identified issues in resettlement. In order to address these issues, the NIRP has developed somewhat internationally recognised content, but it must be developed. When compared to the SPS,

the NIRP has a fewer number of documents. When considering the SPS documents, they are more advanced, and also almost all the guidelines were given. However, unlike the NIRP, the SPS has the main advantage, which is that it is upgrading its policies with the learnt lessons. The main drive of the SPS is the Project cycle. This mechanism could have been added to the NIRP, in order to have a decent outcome. Moreover, this project cycle deliberately provides steps for advanced documentation and also it helps to triangulate any project. The reason might be having a comprehensive policy of the SPS might be that ADB is not a government body, but NIRP is. Therefore, some limitations can happen. In order to resolve this issue, two actions can be taken. either (i) NIRP should be formed to and non-governmental body/independent body or (ii) the acts related to the policy should be combined and make a national policy and it should be considered as a law. Thus, the NIRP also can be formed as an internationally recognised policy. However, when considering the future development projects in Sri Lanka it would be more decent to use these two policies in order to have a better, sustainable future for both projects affected parties and for the Sri Lankans as a whole.

References

- Asian Development Bank and Sri Lanka: Fact Sheet. (2021). *Asian Development Bank, 2020*. <https://www.adb.org/publications/sri-lanka-fact-sheet>
- Asian Development Bank. (2009). *Safeguard Policy Statement (June 2009)*. <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32056/safeguard-policy-statement-june2009.pdf>
- Asian Development Bank. (2013). *Country Partnership Strategy/ Regional Cooperation Strategy*. <https://www.adb.org/sites/default/files/page/82563/project-cycle.pdf>
- Cernea, M. M. (1999). *The economics of involuntary resettlement: questions and challenges*.
- World Bank.Fernando, P., Fernando, K., Mansi Kumarasiri, Centre For Poverty Analysis (Sri Lanka, Friedrich-Ebert-Stiftung (Sri Lanka, & World Bank. (2009). *Forced to move: involuntary displacement and resettlement: policy and practice*.

Centre For Poverty Analysis.

Global Internal Displacement Database. (2021). IDMC.

<https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data>

Nathaniel, V. (2015, June 12). *The National Involuntary Resettlement Policy: A case for implementation | Daily FT.* Wwww.ft.lk. <https://www.ft.lk/article/431927/The-National-Involuntary-Resettlement-Policy:-A-case-for-implementation#:~:text=In%202001%2C%20the%20National%20Involuntary,displacement%20due%20to%20development%20projects>.

ralph. (2020, December 17). *About ADB.* Asian Development Bank. <https://www.adb.org/who-we-are/about>

Stanley, J. Development-induced displacement and resettlement. [Online] Available at: <https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/fmo022.-pdf>

The Land Portal. (2017, April 8). *Sri Lanka National Involuntary Resettlement Policy (NIRP).* Land Portal. <https://landportal.org/node/43813>

සංවර්ධන අධ්‍යයනයේ සුසමාදර්ශය
ජ්‍යෙෂ්ඨ විනේතෘ මහාචාර්ය ආර්.කේ.එල්.එම් ධර්මසිරි
අංශාධිපති
භූගෝලවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය
mervin@kln.ac.lk

Lal Mervin Dharmasiri. (2021). Paradigm of the Development Studies. Kalyani Journal of the University of Kelaniya, 8–32. <https://doi.org/10.4038/kalyani.v35i1.55>

Full Article : <https://kalyani.sljol.info/articles/55/files/660a4e9a2dac9.pdf>